

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav české literatury a literární vědy

Filologie – česká literatura

Zuzana Jürgens

Literární kritik Bedřich Fučík (1900 – 1984)

Bedřich Fučík: Literary Critic (1900 – 1984)

Disertační práce

vedoucí práce – Doc. PhDr. Jiří Brabec, CSc.

2008

Prohlašuji, že jsem disertační práci vykonala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Zuzana Jürgens

Obsah

I. Úvod

II. „Článek řetězu“ (K pojetí tradice)

III. „Rodný kraj“ a „píseň o zemi“

IV. Básníci rodného kraje

V. Básníci země

VI. „Bojovník“ (K pojetí básníka)

VII. „Nedostatek života“ (Polemika s konstruktivismem a poetismem Karla Teigeho)

VIII. Závěr

IX. Seznam literatury

X. Bibliografie Bedřicha Fučíka

„A doba, kterákoli doba, která opovrhne básníky,
která jich nepotřebuje, vzdává se vlády ducha.“
Bedřich Fučík („František Götz“, 1933)

„Znakem slabých dob a slabých národů jest, že
se nestarají o umění; pokládají je za něco
soukromého, co nemá důsledku pro život, a
přenechávají starost o ně – komukoli, dnes třeba
pánubohu a zítra čertu. [...] Že se umění dotýká
životné skutečnosti v samých jejích kořenech, že
ji přímo vytváří, o tom nemají potuchy.“
F. X. Šalda (*Časové i nadčasové*, 1936)

Úvod

Bedřich Fučík (1900 – 1984), literární kritik, editor a redaktor, překladatel, ředitel nakladatelství Melantrich (1929 – 1938), J. R. Vilímek (1939 – 1943), Universum (1945 – 1948) a Vyšehrad (1947 – 1948), od druhé poloviny sedmdesátých let vydavatel samizdatové edice VBF, v níž vyšlo mj. souborné dílo Jakuba Demla, Jana Čepa a Jana Zahradníčka,¹ tiskl svoje první texty, básně, už roku 1918 ve studentských časopisech (jeho básnická kariéra se ovšem definitivně uzavřela celkem desátou básní už v roce 1927).

Jako literární kritik debutoval v roce 1925, od roku 1926 tiskl své texty zejména v časopisech *Fujara*, *Tvar*, *Listy pro umění a kritiku* (ty všechny zároveň redigoval), v *Rozpravách Aventina*, *Evě*, *Akordu* a *Vyšehradu*. Jeho dílo kromě recenzí (od sedmdesátých let přitom šlo o recenze ve formě dopisu dotyčnému autorovi) tvoří také souhrnné články, doslovy, studie (od padesátých let většinou psané pro rukopisné sborníky), eseje a přednášky. Posmrtně je postupně zveřejňována rovněž jeho korespondence. Stranou výčtu ponechávám texty věnované nakladatelské problematice, dosud z velké části nepřístupné lektorské posudky a rozhlasová pásma.²

Díky sedmisvazkové edici „Dílo Bedřicha Fučíka“ editorů Vladimíra Binara a Mojmíra Trávníčka, která v letech 1984 – 1989 vycházela zprvu samizdatově a od roku 1992 tiskem a již v roce 2006 uzavřel svazek *Paralipomen*, jsou v podstatě všechny Fučíkovy texty snadno dostupné každému čtenáři.

¹ Strojopisnou edici založil a řídil Bedřich Fučík spolu s Vladimírem Binarem – z iniciál jejich jmen se skládá její název. Kromě Demlových, Čepových a Zahradníčkových spisů, Demlovy korespondence nebo próz Stanislava Vodičky a Vladimíra Binara v ní vycházelo také Dílo Bedřicha Fučíka (od roku 1984).

² Články o nakladatelské problematice stejně jako několik posudků převážně o německé literatuře publikoval Vladimír Binar v *Paralipomenech*, doplňkovém svazku Fučíkova díla (2006). Scénář jednoho rozhlasového pořadu „Václav Matěj Kramerius – přítel lidu“ vydala Anna Jonáková (Vondru) v *Literárním archívu* č. 37/2006. Právě ona svým jménem kryla tuto Fučíkovu autorskou činnost.

Fučíkovou osobností se literární kritici a historici zabývají většinou v souvislosti s určitým vnějším podnětem, jako je výročí narození či úmrtí, vydání některého svazku jeho díla apod., a soustřeďují se pak spíše na jeho jednotlivé dílčí aspekty jeho tvorby. V roce 2004 vyšla Fučíkova biografie (Robert Sak: „*Život na vidrholci*“: *Příběh Bedřicha Fučíka*), jeho literárně kritická tvorba však na obsáhlejší interpretaci dosud čeká. Přítomná práce usiluje tuto mezeru alespoň zčásti zaplnit. Je věnovaná rozboru Fučíkova pojetí literárního uměleckého díla a básníka, analýze základních pojmů, s nimiž pracuje (v chronologickém vývoji a kontextovém zapojení), a jeho koncepci umění.

Články z prvního období literárně kritické činnosti Bedřicha Fučíka, které lze zhruba vymezit daty existence časopisu *Tvar*, tj. 1927 – 1931/32, jsou více méně dvojího typu. Na jedné straně jsou to interpretace tvorby autorů, jež jsou mu svou poetikou a přístupem ke světu blízcí (Otokar Březina, Jakub Deml), na straně druhé kritické texty o moderních uměleckých teoriích a jejích představitelích (Karel Čapek, Karel Teige) a jejich představě moderního člověka a budoucí společnosti. Na pozadí Fučíkových polemik z dvacátých let a vzhledem k tomu, že navzdory osobním kontaktům s některými představiteli poetismu (například V. Nezvaletem) zůstal nejprve stranou literárního dění organizovaného jeho vrstevníky, by bylo přitom možné jako jeden z konstitutivních prožitků této doby označit nesoulad s vlastní generací, zkušenost toho, kdo stojí stranou.

Fučík sám se problematikou outsiderství zabýval v sedmdesátých letech, jistě rovněž v souvislosti s dobovou politickou a kulturní situací (jedna z formulací přímo zní:

„*Básník této doby nemůže být než outsider*“).³ V některých jeho charakteristikách však lze číst právě jakýsi zpětný odkaz k literárnímu dění dvacátých let (a to včetně slovníku i způsobu vyjádření) a k Fučíkově volbě způsobu, jak v něm existovat, jakou pozici zaujmout: „*Světce, mudrce a básníky nahrazuje dnes v krajní nouzi nová aristokracie, outsideři, kteří nechtějí jen angažovaně nebo neangažovaně proklouzávat dobou, infikovanou konzumní žravostí a pokožkovou hédonistikou; kteří hledají v sobě novou jednotu a řeč ve shodě s několika příbuznými dobrovolnými vyvrženci, a tedy mimo neexistující a jen tvrzené harmonické společenství [...] kteří nepřestávají milovat*

³ „Vladimír Vokolek: Kříž a křídlo“, in *POZ*, s. 138-139. Cit. s. 139. Poprvé otištěno ve svazku *Píseň o zemi*. Fučíkem datováno 11. 2. 1975.

*život, jsou odhodláni na této rozkolísané planetě stůj co stůj zoufat do naděje, dobývat aspoň existenční minimum svobody, bez níž se nemohou obejít...*⁴

Už ve svých člancích z prvního období používá Fučík základní pojmy, jejichž prostřednictvím bude jako kritik hodnotit literární dílo a ohledávat jeho souvislost s tradicí české literatury (v průběhu času vytváří „svou“ linii české literatury, založenou na motivu země). V této době ovšem je ovšem používá jakoby intuitivně – v popředí stojí spíše jeho snaha vymezit se vůči tendencím, které chápe jako nebezpečné podlamování (etických i estetických) hodnot.

Teprve od třicátých let se kritik intenzivněji soustředí na to, aby svou představu konkretizoval. V souvislosti s tím se z jeho textů postupně zcela vytrácejí polemické a negativní aspekty. Fučík přetváří impulsy tvorby svých duchovních otců – Jakuba Demla, Otokara Březiny a F. X. Šaldy – v rámci vlastní koncepce a zároveň si vybírá jako téma svých článků zejména ta literární díla, která z jeho hlediska zrcadlí básníkův zápas o výraz. Tato díla a jejich autory pak dále vřazuje do tradice, kterou v této době začíná hlouběji koncipovat. To vše ovšem neznamená, že se z jeho textů vytrácí kritický postoj: naopak se dá říct, že tam, kde Fučík tuší velké schopnosti a možnosti, je často přísnější a nesmlouvavější než k talentům z jeho pohledu prostředním.

Fučíkova koncepce literatury tedy na jedné straně krystalizuje na základě ohledávání nově vznikající literatury a střetávání se s ní, na druhé straně získává oporu v již existujících dílech. Kritik konstruuje své pojetí *tradice*, již v návaznosti na F. X. Šaldu pojmenovává jako „kult země“, nebo později „píseň o zemi“. Tomu, jak se u něj pojem tradice vyvíjí – ve vztahu k aspektu kontinuity, času a češství –, je věnována první kapitola této práce.

Rozbor základních pojmenování – *země* a *rodný kraj* – přináší druhá kapitola. V obou případech se jedná o mimoliterární kritérium. To, že se k němu Fučík obrací, je výrazem jeho snahy nalézt v životě poznamenaném rozpadem mravních hodnot oporu – pro sebe i literaturu – v reálném, mimouměleckém světě. Výrazy „země“ a „kraj“ mají přitom u B. Fučíka několikerý rozměr: označují konkrétní místo, tj. zejména rodný kraj, krajinu, do níž se básník narodil a v níž strávil své dětství. Vedle konkrétní hmotné podoby má fučíkovská krajina také spirituální rozměr, Fučík mluví o jejím „*duchovním profilu*“.

⁴ Citát z recenze *Zednické novely* Vladimíra Mikeše dále pokračuje: „[Mikešův protagonista] je jeden z těch, kteří mají přijít, ti se srdcem v plamenech a s nohama v hlíně této země, vzpírající celou bytostí kolmici, kolem níž se vytváří rovnováha života...“ („Vladimír Mikeš: Zednická novela“, in *POZ*, s. 141 a 142. Psáno 10. dubna 1975). Další pasáže o postavení umělce jako outsidera uvnitř literatury i společnosti lze najít například v člancích o Vladimíru Vokolkovi, stať o Ladislavu Dvořákovi z roku 1980 přímo nese název „Úsměvný outsider“, v definitivní verzi „Outsider se směje“.

„Zemi“ Fučík konečně chápe rovněž jako metafyzickou entitu: zakladatelem tohoto pojetí země v moderní české poezii – země jako místa života tady a teď v protikladu k věčnosti, místu života po smrti – je pro něj Karel Hynek Mácha.

V popředí následujících dvou kapitol – „Básníci rodného kraje“ a „Básníci země“ – stojí Fučíkova konkrétní interpretace tvorby těch autorů, kteří zaujímají v jeho konceptu ústřední postavení a jejichž dílo zároveň reprezentuje jeden z dotyčných motivických okruhů. Do prvního z nich patří Jakub Deml, Jan Čep a Vítězslav Nezval (poslední dva jmenovaní však jen částečně). Do druhého, postupem času dominantnějšího, pak Otokar Březina, Jan Zahradníček a Vladimír Vokolek.

Básníkův poměr ke světu, intenzivní a opravdový, se projevuje také v jeho *zápase, boji* o slovo – tomuto tématu je věnována pátá kapitola. Předpokladem intenzivního vztahu ke světu je *láska* jako motor básníkovy jednání. Fučíkovu charakteristiku básníka doplňuje důraz na *aktivitu* – literatura má vždy vznikat v reakci na děje okolního světa a nespokojovala se s už dosaženým poznáním. Básnické dílo v sobě v jeho pojetí nese výzvu budoucnosti, dokáže předjímat vývoj společnosti (jak to Fučík ukazuje třeba na příkladu předválečné a válečné poezie). V kritériu týkajícím se básníkovy zápasu o slovo – příznačně k němu Fučík sahá zejména v dobách ohrožení národního života, za druhé světové války a v sedmdesátých a osmdesátých letech –, se asi nejzřetelněji projevuje autorovo východisko, jeho křesťanský postoj ke světu.

Poslední kapitola se vrací do doby konce dvacátých let, k polemice s manifesty Karla Teigeho o poetismu a konstruktivismu (Fučík se přitom ve své diagnóze soudobé společnosti k Teigovi přibližuje, jejich řešení jsou však rozdílná). V rámci kritiky tvorby má tato polemika zvláštní místo, neboť je v podstatě jediná takto obsáhlá – jenom v jejím rámci autor formuloval svoje pojetí umění tak koncentrovaně. Kritik svou představu dále konkretizoval, rozvinul a upevnil – základní obrysy jsou však přítomné už zde. Bedřich Fučík vždy chápal umění ve spojitosti s jeho společenskou funkcí – také proto věnuje pozornost umělecké i duchovní stránce literárního díla. Reklamuje pro něj nárok na celistvost – podle něj se neomezuje na reprodukci dané reality, nýbrž jde za ni a aktivně vytváří také novou, do budoucnosti orientovanou skutečnost.

Díky soubornému vydání „Díla Bedřicha Fučíka“, obsahujícímu rovněž řadu cenných komentářů a údajů, jsem mohla pracovat nejen s jeho tištěnými články, ale také s přednáškami, které zůstaly za jeho života nezveřejněné (viz svazek *Rodná krajina básníková*) a jež jsou jinak obtížně přístupné. V průběhu práce se přitom ukázalo, že

právě v textech, které nebyly primárně určeny k publikování, se kritik otevřeněji (a často také radikálněji) vyjadřuje k tématům, ke kterým se jinak vyslovoval spíše zdrženlivě (například k problematice katolické víry a umění).

Vzhledem k tomu, že Fučíkovo dílo nebylo dosud zpracováno, představuje tato práce pokus poznat a popsat je zblízka a také autenticky představit jeho jazyk, styl a způsob argumentace. Z tohoto důvodu se často obracím k přímým citátům z kritikových článků. Pro jeho tvorbu je příznačná provázanost jednotlivých hledisek a požadavků, její celek je kompaktní a do značné míry homogenní. Proto se vždy znovu vracím k některým ústředním pasážím jeho tvorby (popřípadě i k výroků jiných autorů, na které se odvolává), tak aby byla Fučíkova kritéria ukázána v různých kontextech a z různých úhlů.

Stranou doktorské práce zůstaly Fučíkovy texty věnované překladové, zejména německé literatuře, stejně jako řada článků shrnutých do svazku *Setkávání a míjení* Díla Bedřicha Fučíka, vzpomínková kniha *Čtrnáctero zastavení* a doslovy k samizdatovým edicím děl Jana Čepa, Jakuba Demla a Jana Zahradníčka, a to zejména z důvodů rozsahových. Problematika, které je přítomná práce věnovaná, v nich zůstává v pozadí, ať už proto, že jde o cizojazyčnou literaturu, nebo že mají zmíněné texty především vzpomínkový charakter, anebo proto, že Fučík nebyl jediným autorem a jeho autorský vklad není možné spolehlivě rekonstruovat.

„Článek řetězu“ (K pojetí tradice)

„Co jiného je tradice, než tato pravda života,
kolem níž se vždy znova seskupuje národ, kolem
pravdy své minulosti i budoucnosti, kolem lásky a
jistoty svých dětí, kolem víry ve spravedlnost.“
„O Jakubu Demlovi“ (1939)

Samotný termín tradice bývá vykládán „jako selektivní uspořádání textů“, které „zahrnuje i proces výběru a kanonizace“.⁵ Toto slovníkové vymezení může poskytnout jakýsi základní rámec pro výzkum pojetí a pozice pojmu tradice v rámci koncepce umění u Bedřicha Fučíka. Půjde přitom o tázání, jak se v jeho díle představa souvislosti konstituuje, jaký je podle něj vztah tradice k soudobému umění a na základě jakých kritérií vytváří „svou“ kanonickou řadu literárních děl. A v neposlední řadě také o otázku, proč u něj právě tradice zaujímá tak centrální postavení. Pojem tradice se objevuje už ve Fučíkových raných textech, příznačně v souvislosti s jeho polemikou s konstruktivismem a poetismem, v jejímž rámci se soustřeďuje zejména na kritiku teoretických koncepcí české avantgardy.⁶ K problematice tradice v

⁵ Viz Metzler-Lexikon Literatur- und Kulturtheorie (Ansätze – Personen – Grundbegriffe). Stuttgart – Weimar, Metzler 1998. Autor hesla věnovaného tradici dále zdůrazňuje, že nejpozději od renesance je součástí literárně- a kulturněhistorických diskusí skutečnost, že „bez tradice není možný žádný kulturní ani literární vývoj, žádná inovace [...] Také nové potřebuje tradici, a třeba jen jako fólii, od níž se odlišuje, a stává se tak viditelným“.

⁶ Viz jeho článek „Programy“ (časopisecky otištěný ve *Fujaře* v prosinci 1926). Konkrétním vlivem poetismu na díla jednotlivých básníků, respektive na autorský přístup k vlastní tvorbě, a tedy poetistickým zásahem do české tradice, se Fučík zabýval v recenzích – jako například v článku „František Halas“: „Sépie – nehledíc k poetistickým laškováním, hrám, mejdanům a dobovým vzpourám a provokacím, jež jsou pro dnešek margináliemi skutečné práce, okrajem pro básnický přírodopis té a té nálady roku – je hlomozná syrovina, plná krásných výbuchů,...“ (in *KP II*, s. 48-57. Cit. s. 49. Časopisecky otištěno v *Listech pro umění a kritiku* č. 13/1933, bibliografie č. 301). Nebo o více než deset let později v textu „Hrubínovo zamyšlení nad životem“: „Poetismus poznamenal většinu básníků, kteří prošli pod okouzlejícím jhem jeho osvobozujících metody, snad navždycky. Rozpoutal a osvobodil obraznost, obohatil formální a výrazové prostředky, pomohl rozbit akademicky ztuhlou a naturalistní logiku veršovou, ale zároveň uvolnil, tj. namnoze oslabil, ne-li zničil volní stránku básnickou, aktivnost osobnosti básnické. [...] Básníci si už zatím příliš zvykli na hru nezávaznosti, jejich uvolnění a osvobození

české literatuře se poté s nápadnou intenzitou – už na pozadí rozboru konkrétních děl nebo v rámci souhrnných statí – vrací i v dalších obdobích své tvorby: v přednáškách z roku 1933, na konci třicátých let, ve svých těsně poválečných člancích (tj. v letech 1946 – 1948) a zejména v textech od druhé poloviny sedmdesátých let až do smrti. Jeho pozornost se přitom napíná dvěma směry: jednak usiluje, v každé periodě vždy znovu, vymezit, co pro něj pojem tradice znamená (tj. jde mu o význam tohoto slova *an sich* a zároveň konkrétně v reakci na daný dobový kontext), a jednak vytváří „svou“ linii tradice české literatury, jmenuje určité autory a rysy jejich tvorby, které je spojují a v nichž na sebe navazují. S pojmem tradice Fučík spojuje aspekt času (vztah minulého, současného a budoucího), propojenosti (představa organického růstu) a češství (ve smyslu postavení českého umění v rámci světové literatury). Tradice, tak jak jí Fučík rozumí, zároveň představuje neoddělitelnou součástí jeho konceptu umění.

I.

Jak už jsem upozornila v úvodu, ve Fučíkových prvních literárně kritických textech lze nalézt takřka všechny základní pojmy a obrazy, jež provázejí celou jeho literárně-kritickou činnost a které budou později tvořit základ jeho představy literárního vývoje a povahy umělecké tvorby. V této první fázi své tvorby je však Fučík užívá dalo by se říct reaktivně, jsou pro něj zejména možnosti, jak se postavit proti tendencím, které jsou mu jako kritikovi cizí. (V případě tradice se navíc jedná o obhajobu dědictví, ke kterému se avantgardní umění výslovně obracelo zády.) Význam jednotlivých pojmů je však zatím spíše povšechný, respektive neurčitý, kontury Fučíkova literárně kritického pojmosloví se vyjasňují teprve v průběhu procesu, v němž se kritik postupně vyrovnává s literární tvorbou a s jejím zakotvením do současné společnosti, a často v opozici k nim hledá své jistoty, buduje svůj řád. V této fázi se přitom soustředí zejména na aspekt kontinuity, koncepční rozpracování celé problematiky tradice přichází až později.

V člancích z druhé poloviny dvacátých let se pojem tradice objevuje spíše ojediněle. Co přesně jím B. Fučík rozumí, lze ale vyčíst jen z kontextu, v němž tradice – jako to, co je

pokročilo příliš hluboko – přešlo už do tkáně, a hra zůstávala hrou i tam, kde už šlo do tuhého [...] Ani Jaroslav Seifert, ani František Halas, abychom jmenovali dvě tak rozdílné osobnosti, nepřijali otázky jim kladené, neodpověděli na ně podle svých sil; jeden se odvrátil s melancholickým úsměvem, druhý s tragickým mávnutím“ (in KP II, s. 278-283. Cit. s. 278-279. Časopisecky otištěno v Akordu č. 7/1943-44, březen 1944, bibliografie č. 399).

sdíleno a co je třeba znát – vystupuje jako pozitivní hodnota postavená proti určitým jevům a projevům soudobého umění nebo soudobých teorií umění. Podobně jako v polemice s Karlem Teigem (viz zde kapitola „Nedostatek života“) přitom Fučík tihne k formulacím, jež jeho názoru dávají formu obecně platného tvrzení, jako například v „Programech“:

„A jako je třeba listu k existenci a výši větví, tak je dnešnímu básníku třeba projít cestami, po nichž šlo české básnictví až dosud, třídit a hodnotit, jinak jeho vývoj bude nezdravý a stále zadržovaný, zpomalovaný.“⁷

Anebo v článku o Miroslavu Ruttem z roku 1928:

„Básnické dílo podléhá zákonitému růstu, od něhož je nemůže vykoupit sebevětší šikovnost, musí mít kořeny jako každá věc podléhající řádu světa, kořeny rozložené a pro ně půdu, z níž by je nevyvrátil čas. To dílo Ruttovo nemá, neboť vzniklo z údobí české lyriky, které se zřeklo rouhavě odkazu doby předešlé...“⁸

Fučíkovu pojetí procesu vzniku uměleckého díla a literárního vývoje vůbec je na jedné straně vlastní diachronní složka (tj. „cesty, po nichž šlo české básnictví až dosud“), povědomí o časové kontinuitě. Na druhé straně používá pro znázornění své představy obraz stromu, který zastupuje vertikální rozměr umění, tj. prostor od země k nebesům.⁹ Představa růstu uměleckého díla „vzhůru“, důraz na vnitřní zákonitost stavby jednotlivé knihy i vývoje osobnosti, přitom odkazují též ke kritikovu vnitřnímu ustrojení, k jeho křesťanskému – katolickému – světonázoru (jehož vnější projevy jsou ovšem v jeho textech – zvláště těch tištěných – spíš výjimečné).

Přirozený, vůlí a rozumem nekontrolovaný průběh přírodních dějů, zakořenění stromu v půdě a jeho růst do výše, tak Fučík přenáší do oblasti tvůrčí duchovní činnosti – ta probíhá z jeho pohledu stejně přirozeně, podle zákonů, které jsou v tom kterém díle takřikajíc imanentně přítomny.¹⁰ Anebo jinak: bere-li si Fučík na pomoc příklad z

⁷ „Programy“, in *KP I*, s. 11-16. Cit. s. 15. Bibliografie č. 17.

⁸ „Omlazený básník“, in *KP I*, s. 105-112. Cit. s. 106. Časopisecky otištěno v *Tvaru* č. 2/1928. Bibliografie č. 47.

⁹ Za všechny citujme ještě z textu o Jakubu Demlovi „Vyznání lásky“: „Jeho dílo od počátku roste přirozeným řádem, má své kořeny, svůj kmen a květy“ (in *KP I*, s. 80-88. Cit. s. 84. Časopisecky pod titulem „Dílo lásky“ v *Hostu* č. 1/1928-29, 10. 10. 1928, bibliografie č. 66), anebo z přednášky „Otokar Březina“ prosloušené krátce po básníkově smrti: „Celé dílo Otokara Březiny proniká veliká zákonitost, obdobná úplně zákonitosti života, zákonitosti organického růstu. [...] Pochod Březinova díla od počátku až do konce dá se pěkně naznačit růstem kteréhokoli stromu: úzký, štíhlý kmínek na začátku ženoucí prudce do výše, ke slunci a po dosažení nejvyšší hranice rozpíná se koruna naplocho a obtížena ovocem sklání se pokorně k zemi, aby jí vrátila, co od ní vzala“ (in *RKB*, s. 11-37. Cit. s. 26 a 27. Poprvé otištěno ve svazku *Rodná krajina básníková*, bibliografie č. 490).

¹⁰ S odstupem pěti desetiletí, v portrétu Otokara Březiny zařazeném do *Čtrnáctera zastavení*, vzpomíná Fučík na návštěvu u Březiny v létě roku 1928 a reprodukuje jeho výrok o povaze uměleckého díla, který

oblasti rostlin, které se vyvíjejí bez lidského zásahu a přičinění, podle daných přírodních zákonitostí, z nichž i ty stejného druhu se přece jen liší a jimž je možné připsat i určité estetické kvality, umožňuje mu to postulovat kritéria i pro posuzování „růstu“ uměleckého díla, jež jsou jakoby obsažena už v něm samém. Literární dějiny, linie vývoje české literatury, jsou naopak konstruované, kontinuita, kterou vytvářejí, vzniká do jisté míry teprve *ex post*.

Fučík prostřednictvím přirovnání, vztahujících se k přírodním dějům, nepřímo polemizuje s avantgardistickou adorací strojů a technického pokroku na jedné straně (konstruktivismus) a s náhodou jako jedním z tvůrčích postupů (poetismus) na straně druhé, jak o tom svědčí například výše citovaná pasáž z článku o M. Ruttem anebo i následující citát: „...*dílo básnické vůbec, zvláště však dílo Březinovo není řetězem geniálních náhod, nýbrž je to zákonitost života, zákonitost pevná, železná, z níž není úchytky.*“¹¹

V rámci představy vzniku literárního díla (jednotlivého i celku národní literatury) jako do výšky rostoucího stromu má své místo také pojem tradice: „*Má-li strom kořeny v zemi, pak i ta nejvyšší ratolístka je v přímé závislosti na kořenech a kmeni, to je tradice. To je zákon života uspořádaného a zdravého.*“¹² V popředí tedy zprvu stojí souvislost a návaznost. Tradice se zde ještě nevztahuje k určité linii myšlenky či formy zastoupené také konkrétními jmény či díly, ale představuje spíše princip tvorby sám o sobě.

V recenzi monografie Miloše Dvořáka *Tradice díla Otokara Březiny* otištěné o dva roky později Fučík výslovně specifikuje svůj vlastní koncept: tradice je „*základní životní pocit, ohnisko, z něhož život vychází, stále pokračuje a se násobí, rozrůstá, zesiluje a mohutní: Základní pocit životní se však stále uchovává, obohacen stále novými a novými zkušenostmi. Tuto tradici promítá Dvořák do architektury díla, v níž se toto násobení musí jevit: pochod časem a prostorem, šířkami i výškou.*“¹³

Při bližším pohledu na sémantiku použitých slov se ukazuje, jak dynamicky Fučík tradici rozumí (předpokládá ono pevné ohnisko): „pokračuje“, „roزرůstá“, „násoben“, „pochod“, všechny tyto výrazy asociují pohyb a – jak dodává autor –, nejen vpřed, ale především v prostoru. Jakkoli tu – na rozdíl od předchozího – není přímo uveden motiv

se vztahuje ke stejnému problému jeho zákonitosti: „...*zdůrazňuje, že umění nemá nijakých pravidel a zákonů, že každé opravdu velké dílo je svézáonné a samo o sobě nejvyšší, i když postihuje jen část skutečnosti.*“ („Od země k hvězdám“ in *ČZ*, s. 53-67. Cit. s. 61. Bibliografie č. 480).

¹¹ „Miloš Dvořák, *Tradice díla Otokara Březiny*“, in *KP I*, s. 248-249. Cit. s. 248. Časopisecky otištěno v *Rozpravách Aventina* č. 7/1928-29 (listopad 1928). Bibliografie č. 69

¹² „Programy“, in *KP I*, s. 15.

¹³ Miloš Dvořák, „*Tradice díla Otokara Březiny*“, in *KP I*, s. 249.

stromu, přece jen k němu odkazují slova jako „zesiluje“ či „mohutní“. Sousloví „základní pocit životní“ se vztahuje k osobě básníka, k integritě jeho osobnosti, která stejně tak roste a rozvíjí se (jak o tom Fučík píše ještě v „Metafoře“). Protože kritik tato názorná přirovnání už nepoužívá, stává se jeho definice abstraktnější a do jisté míry obtížněji uchopitelná. Časoprostor, do něhož se literární dílo zařazuje a jež (spolu)vytváří, je u něj konec konců stejně abstraktní (a současně komplexní):

„Všude, na každém sebeodlehlejším místě básníkova světa je patrna pevná souvislost všeho dění a celé stavby; sebemenší pohyb na jednom konci zapříčiní pohyb na konci opačném. Staletí je spojeno se staletími jedinou vteřinou! [...] Je-li svět takto pevně spojen v čase i prostoru, bolesti i radosti, světle a tmě, je vyloučena každá náhodnost.“¹⁴

Svou představu o tradici Bedřich Fučík neopírá o žádný konkrétní, už vypracovaný literárně historický či literárně teoretický konstrukt. O tom svědčí nejen zmíněná neurčitost pojmů, ale i jen velmi omezené odkazy k jiným autorům. (Ostatně už zde lze jako jednu z charakteristik Fučíkova psaní uvést, že jen zřídka kdy uvádí na podporu svých názorů výroky či teorie jiných literárních kritiků, spisovatelů nebo filosofů.) Přesto je možné ukázat na určité zdroje inspirace, které představují –použijeme-li fučíkovské přirovnání – živnou půdu jeho pojetí.¹⁵ Především v prvním období své tvorby přitom Fučík hledá určité vzory. Svou představu tradice, do níž přirozeně začleňuje i autory, kteří ho inspirovali, formuluje teprve později.

Oba uvedené citáty se vztahují k dílu Otokara Březiny, jež je pro Fučíka „vrcholem české poezie, nejen po stránce vnitřní rozlehlosti, smělosti, ucelenosti, [v něm] je navrstveno všechno dosavadní české tvoření“.¹⁶ Zároveň se mu stává jistým kritériem pro hodnocení literárního díla o sobě – ať už z hlediska motivického, ideového či formálního – a je jedním ze zdrojů jeho úvah o povaze literatury a literárního vývoje. V těch se zpočátku zrcadlí především Březina *Hudby pramenů* (Březina-básník vystupuje ve Fučíkových textech do popředí až později), zejména jeho pojetí souvislosti a návaznosti generací, národa jako „společenství živých, mrtvých a nenarozených; v hlubinách jeho leží dědictví staletých úsměvů, polibků, vroucnosti, neznámých

¹⁴ „Metafora“, in *KP I*, s. 63-74. Cit. s. 65. Časopisecky otištěno v *Tvaru* č. 7/1928, bibliografie č. 57. Tuto pasáž zahrnul Fučík i do své přednášky „Otokar Březina“ z roku 1929 (in *RKB*, s. 26).

¹⁵ K inspiračním zdrojům B. Fučíka-literárního kritika se přitom budeme vracet i v dalších kapitolách věnovaných jeho jednotlivým pojmům a konstruktům.

¹⁶ „Metafora“, in *KP I*, s. 65.

heroismů, sepětí rukou, odkaz kletby a krve“.¹⁷ Už Březina zdůrazňuje vzájemný, konstitutivní vztah umění a země v její materiálnosti, hmatatelnosti – „*Jako láska i umění miluje zemi. I nejspirituelnější umění uznává vděčně, že do jejího světla opíralo svá křídla, než mohlo vzlétnouti do výší, kde vznáší se rychlostí extatických pohledů*“ –¹⁸ nebo ještě konkrétněji spojení člověka, půdy a jazyka: „...*organizace těla lidského, které je vždy v souvislosti s půdou, na níž roste, skryté dějiny rodu v tisíciletích, určují typ každého jazyka, jeho slovník, skladbu, hudbu a rytmus*“.¹⁹ A konečně už u něj se objevuje myšlenka propojenosti přírodního koloběhu s kontinuitou lidského osudu: „*Řeky, skály, moře, propasti, zvířata, květy i hvězdy hovoří nám o nesčíslných bratrích, kteří šli před námi a připravovali nám zemi.*“²⁰

Vlastní kritická inspirace přírodními ději a vůbec pozornost, kterou jim Bedřich Fučík věnuje nejen jako básnickému tématu, ale rovněž jako prostředí, s nímž je básník v bezprostředním kontaktu a které v různých úrovních motivuje i jeho dílo, odkazuje k dalšímu z autorů, z jejichž tvorby vychází, respektive o jejichž tvorbu se opírá, k Jakubu Demlovi. Setkání s jeho dílem má pro Fučíka iniciační charakter, jde o setkání a inspiraci na celý život. V letech 1926 – 1928 napsal Fučík o J. Demlovi sedm textů – recenzí jeho knih a jubilejních článků –, nikomu jinému v té době tak intenzivní pozornost nevěnoval.

Výchozím tématem těchto článků je přitom princip lásky, který stojí v základu Demlova díla, jako prisma, jímž básník vidí a vnímá svět, který jej obklopuje, přírodu, ve které a se kterou žije (viz i názvy dvou článků k výročí Demlových padesátých narozenin, „*Vyznání lásky*“ a „*Jakub Deml – básník přírody*“). V Demlově osobě se pro kritika realizuje také už výše citovaný požadavek integrálního „základního životního pocitu“ – ústředního těžiště osobnosti. Také u něj vidí Fučík návaznost, spojitost současného s minulým, u něj je „*souvislost s minulostí navázána, zjištěna a půda je pevnější pod nohama. [...] Jednota světa znamená vlastně jenom velikou a neprodyšnou souvislost všeho dění, všeho života, vztahů věcí navzájem.*“²¹ A jinde nad Demlovým dílem znovu formuluje svou představu dědictví a sdílení, de facto, aniž se zde to slovo objevuje, tradice: „*Práce lásky není prací přítomného okamžiku, nýbrž staletí podává staletí tajemné dílo, na němž pracují děti otců v nekonečném a nepřetržitém řetězu. Není*

¹⁷ Otokar Březina, *Hudba pramenů a jiné eseje*. Praha, Odeon 1989. Esej „Zástupové“, s. 41.

¹⁸ *Tamtéž*, „Tajemné v umění“, s. 13.

¹⁹ *Tamtéž*, „Jediné dílo“, s. 71.

²⁰ *Tamtéž*, „Zástupové“, s. 39.

²¹ „Jakub Deml – básník přírody“, in *KP I*, s. 89-98. Cit. s. 94. Časopisecky otištěno v *Rozpravách Aventina* č. 4/1928-29 (říjen 1928), bibliografie č. 65

minulosti ani budoucnosti, je jenom věčná všudypřítomnost, tvořená množstvím vykonaného díla.“²² (Úzký propojenost s přírodou, typická pro básníkovu dílo, navíc bezpochyby zостřila Fučíkovu citlivost vůči technicistním tendencím moderního umění.)

Mimo tyto dva básníky je Fučíkovým duchovním „otcem“ také F. X. Šalda, podobně jako u Demla jde přitom o vztah iniciační a celoživotní.²³ V případě pojetí tradice navazuje Fučík především na Šaldovu předválečnou tvorbu (například v *Bojích o zítřek*, eseji „Umění a náboženství“ nebo přednášce „Moderní literatura česká“) a na některé válečné články (uveřejněné zejména ve *Venkově*), v nichž se Šalda obrací k tématu půdy. (Klíčový Šaldův text o problematice tradice v české literatuře „O smyslu literárních dějin českých /Několik drobných poznámek k velikému námětu/“ byl otištěn až v roce 1936,²⁴ a proto se mu budeme v souvislosti se specificky fučíkovskou konstrukcí tradice věnovat později.)

Z raného období se zvláště ve Fučíkových „Programech“ ozývá Šaldův postulát o nezbytnosti vědomí tradice jako jakési opory pro současnou literaturu: „*Literatura umělá* [tj. mimo jiné česká] *nemůže být také bez tradice, naopak musí jí dbát více než literatura jiná, poněvadž tradice zaručuje jí úspěšnost metod potvrzenou zdarem minulých generací, které je nabyly a které jich užívaly.*“²⁵ Naopak teprve postupně nabývá u Fučíka na důležitosti šaldovské spojení tradice a národních prvků literatury, jak o tom píše například v „Problému národnosti v umění“: „...*jest národnost v umění a v literatuře jen slovem pro odvahu nové krásy a pro hrdinnou vůli uměleckého charakteru, který posvěcuje opovržený všední den na svátek a nebojácně přenáší korunu tradice na city, výrazy a formy posud přežívané, podceňované a neznámé.*“²⁶

²² „Vyznání lásky“, in *KP I*, s. 77.

²³ Fučíkův poměr k J. Demlovi a F. X. Šaldovi se ovšem v dotyčných dvacátých a třicátých letech 20. století liší – jeho vztah k Šaldovi je jakoby rovnocennější, může s ním i veřejně nesouhlasit (viz například úvodní pasáže článku „Potřeba soudu“ (*Host* č. 7/1927-28, 1. 4. 1928. Bibliografie č. 60) nebo recenzi eseje *O tzv. nesmrtnosti díla básnického* z *Hosta* č. 1/1928-29, 10. 10. 1928. Bibliografie č. 67), zatímco u Demla se konfliktním tématům jako kritik vyhýbá (srov. Fučíkovo mlčení o *Mém svědectví o Otokaru Březinovi* a příslušnou pasáž ze *Čtrnáctera zastavení* na stranách 97-98. Nedokončená verze studie o této Demlově knize, na které Fučík pracoval před svou smrtí v souvislosti s přípravou dotyčného svazku *Díla Jakuba Demla*, je otištěna v souboru *Setkávání a míjení*). Po Šaldově smrti – ve chvíli, kdy už se nemusí reagovat „tady a teď“ na žijícího, do literárního dění aktivně vstupujícího kritika – ho Fučík přijímá podobně jako Demla.

²⁴ V *Šaldově zápisníku* roku 1936, na s. 203-214 a 281-314.

²⁵ „Moderní literatura česká“, in F. X. Šalda: *Studie z české literatury*. Praha, Československý spisovatel 1961, s. 55.

²⁶ „Problém národnosti v umění“, in F. X. Šalda: *Boje o zítřek (Meditace a rapsodie)*. Praha, Nakladatelství Lidové Noviny 2000, s. 151. Problematiku češství ovšem Fučík spojuje i s dílem O. Březiny a J. Demla, viz k tomu blíže V. oddíl této kapitoly.

Na rozdíl od textů o Březinovi a Demlovi, jejichž dílo Fučíka inspiruje k úvahám o dědické návaznosti a spojitosti minulého s přítomným a budoucím a ze kterého vychází jeho organické pojetí umění, se Fučík ve svých člancích o Šaldovi soustřeďuje zejména na problematiku osobnosti a stylu. Šaldův vliv na Fučíkovo pojetí tak lze více než u předchozích dvou básníků určit zejména – tak jak jsme se o to pokusili – uvedením citátů a určením souvztažných myšlenkových východisek. (V této první fázi jde u Fučíka ovšem více o zdůraznění závažnosti tradice než o pokus ji samostatně konstituovat pro vlastní práci – jedno na jakém základě.)

II.

V první polovině třicátých let se Bedřich Fučík ve dvou souhrnných přednáškách věnovaných jednou soudobé próze („Česká próza“) a jednou nově vznikající poezii („Obrat v mladé lyrice“)²⁷ krátce a v této periodě jeho tvorby ojediněle vrátil k pojmu tradice. Podstatným rozdílem oproti textům, v nichž Fučík ve dvacátých letech tradici tematizoval, přitom je, že souvislost moderního umění s uměním předchozích epoch získala jistou samozřejmost. To, že je tradice součástí literárního vývoje a ovlivňuje soudobé umění, už nebylo zapotřebí příliš zdůrazňovat; do popředí se dostává otázka, jak tradici vymezit, zkonkretizovat, tedy uvést jména těch, kdo svými díly vytvářejí určitou vývojovou linii české literatury, na niž má a může nově vznikající tvorba navazovat.²⁸

Tradice podle Fučíka „*není závažím, nýbrž značným ulehčením celé práce, neboť [...] je životodárné navrstvení zkušeností a norem, jež naplňují celou národní duchovní atmosféru, mimovolně ji usměrňují, ale nebrzdí vývoj a pokrok.*“²⁹ Jakkoli tu Fučík už ustupuje od přírodních přirovnání, charakteristických pro rané texty, a jeho představa tradice se dále zabstraktňuje, zůstává v ní zachován její dynamický náboj, jež

²⁷ Obě přednášky pocházejí z roku 1933 a obě byly poprvé otištěny v 6. svazku Díla Bedřicha Fučíka *Rodná krajina básníkovy*. „Česká próza“ na stranách 108-130, „Obrat v mladé lyrice“ na stranách 131-137. Bibliografie č. 490.

²⁸ V případě nové české prózy se však Fučík soustředí zejména na soudobé „*budovatele*“ tradice, tj. ty, jejichž dílo má podle něj potenciál ovlivnit budoucí podobu prozaické tvorby. Budovateli „*tradice české prózy a toho řádu, o jehož poznatky a zkušenosti, vítězství a porážky by se mohla opřít každá próza budoucí*“, jsou mu v této chvíli Jaroslav Durych, Jan Čep, Vladislav Vančura a Ivan Olbracht. K příznačnému výběru slov („budovatel“ a „vítězství a porážky“) se vrátíme později stejně jako k bližší charakteristice fučíkovského výběru jednotlivých autorů představujících pro něj jednu souvislou linii české literatury.

²⁹ „Česká próza“, in *RKB*, s. 115.

vyjadřoval i obraz vzhůru rostoucího a košaticího se stromu. Tradice (zde především jako tradice ideje, nikoli formy či tématu) představuje přirozený podklad, podhoubí, v němž už jsou připraveny impulsy a zárodky budoucího vývoje. (Je zřejmé, že Fučík se touto formulací zároveň vymezuje vůči historizujícímu, spíše pasivnímu pojetí tradice, které touží uchovat *status quo*, již jednou osvědčené a zavedené postupy myšlení a tvorby.)

Stejně tak rozvíjí Fučík svoji představu kontinuity, propojení minulosti s přítomností do budoucnosti, jež umění propůjčuje až jakoby prorocký charakter a která dostává podobu kréda či vyznání: „*Věřím, že poezie a umění vůbec stojí jednou nohou v minulosti, reagujíc na ni a spájějíc ji v přítomné chvíli s budoucností, že je zároveň předznamenáním a ohlášením doby příští.*“³⁰

Na sklonku třicátých let, v tíživé atmosféře narůstajícího národního ohrožení, Fučík ve svých textech znovu výrazně oživuje pojem tradice. Jako ve dvacátých letech, kdy s jeho pomocí hledal protiváhu k uměleckým a filosofickým tendencím – kromě poetismu to byl zejména pragmatismus čapkovského okruhu –, které z jeho hlediska zplošťovaly mnohohrstevnatou povahu skutečnosti (viz Fučíkův důraz nejen na její diachronní, ale i vertikální rozměr), představuje i v této době vědomé navazování na tradici, tak jak ji Fučík pojímá, možnost, jak čelit soudobé krizi hodnot a národa. Oproti dvacátým letům, v nichž mělo u kritiků slovo tradice až anachronický přídech, je atmosféra druhé poloviny let třicátých v tomto ohledu podstatně jiná.

K pojmu tradice se obrací Arne Novák už v „Sestupu do podsvětí“ z roku 1913, od konce dvacátých let však stále intenzivněji: v *Nosičích pochodní* (1928, s podtitulem „Kniha české tradice“) a zejména v souboru *Duch a národ* (1936), jeho tradicionalismus, manifestující se jako „*zdůrazňování národní duchovní kontinuity, [...] víra v etický svazek člověka s rodnou zemí, nacionální pojetí historismu*“³¹ se odráží i v značně přepracovaném čtvrtém vydání *Přehledných dějin literatury české* (1936–1939). Novákovo pojetí vykazuje určité společné prvky s Fučíkovou koncepcí. Rovněž Arne Novák podtrhuje aspekt souvislosti. Vědomí tradice jako návaznosti v ideové a výrazové oblasti spisovatele neomezuje, ale naopak podporuje jeho tvorbu: „*Spisovatel se k ní [...] přimyká s důvěrou, že s ní a skrze ni poroste, aniž se musí obávat, že bude jí obmezován ve svém přirozeném vývoji. [...] mrtví se nezjevují, aby pili naši krev, nýbrž*

³⁰ „Obrat v mladé lyrice“, in *RKB*, s. 131. Srov. zde proměnu Fučíkova slovníku od autoritativního „musí“ k osobnějším, kritikovou osobností podepřenému vyznání „věřím“.

³¹ Jiří Brabec, „Česká literatura v letech 1939–1945“, in *Dějiny české literatury IV*. Praha, Victoria Publishing 1995, s. 449.

aby nám podali ruce ke spojení v řetězec pomocného bratrství.“³² Tradice je v tomto pojetí – v němž se podobně jako u Březiny zdůrazňuje, že je to odkaz, dědictví, které spojuje a zavazuje, ale neomezuje – jakoby přirozenou součástí básníkovy vnitřního ustrojení. „Zdravý tradicionalismus“ je u Nováka prezentován jako „svobodný a rozmyslný výběr myšlenkových a literárních předků“,³³ zahrnuje však mnohem širší spektrum osobností a děl, než je tomu u Fučíka, a je tak méně vyhraněná, méně specifická. Obdobně jako fučíkovská tradice se však v tom, na co klade důraz, živí z křesťanského pojetí světa.

F. X. Šalda se problematice tradice věnoval průběžně. –O tom, že toto téma nabývalo právě v druhé polovině třicátých let na aktualitě, svědčí také jeho již citovaná studie „O smyslu literárních dějin českých (Několik drobných poznámek k velikému námětu)“ z roku 1936. Pro naše zkoumání je podstatný především Šaldův diferencovaný pohled. Na rozdíl právě od Nováka, který teprve z celistvě pojaté tradice ukazoval její mnohohrstevnatost, mu nejde o to, vytýčit jednotnou tradici, hned na začátku se od takového pokusu distancuje: „V samém pojmu tradice je, aby byla mnohotná, alespoň dvojitá. Jen tak může být živlem dynamickým a dramatickým, jen tak mohou se různá pojetí životní bojovně nebo smířlivě pronikat, na sobě zažehovat a vydražďovat, uvědomovat se do uvědomění určitějšího a určitějšího, na sobě silít a se tříbit; kdyby byla tradice jedna, je tu brzy stagnace a močál.“³⁴

Mnohost tradice (tradicí) však neznamená, že je možné bezbřeze bloudit v minulosti a vybírat podle libosti z jejího dědictví: „Hodnota tradičnosti je v tom, že vyvíjí a stupňuje tvou polaritu, že tě sjednocuje vnitřně; ale aby to mohlo nastat, musil ses dříve rozhodnout pro určitou sjednocenost, pro určitou jednotu, ne pro jednotu vůbec. Taková jednota vůbec je prázdné gesto, pustý tlach.“³⁵ Podobně jako u Nováka a Fučíka přitom tradice ani pro Šaldu nepředstavuje závaží. Naopak osvojení si už vytvořených hodnot pomáhá orientovat v chaosu přítomného dění: „Tradice tě má zbavit tíhy rozpaků, rozhodovat se stále znova a znova před každým činem; vede tě a řídí tě směrově, asi jako řeka, které ses svěřil se svou lodkou.“³⁶ Předpokladem takového prožívání tradice

³² A. Novák, „O tradici v české literatuře“, in A. N.: *Nosiči pochodní (Kniha české tradice)*. Praha, Literární odbor Umělecké besedy a Kruh českých spisovatelů 1928, s. 14.

³³ *Tamtéž*, s. 15.

³⁴ F. X. Šalda, „O smyslu literárních dějin českých (Několik drobných poznámek k velikému námětu)“, in F. X. Š.: *Studie literárně historické a kritické*. Melantrich, Praha 1937, s. 128.

³⁵ *Tamtéž*, s. 129.

³⁶ *Tamtéž*, s. 128.

může být – stejně jako u Fučíka – jedinečně tvůrčí, aktivní přístup k uměleckému a duchovnímu dědictví.

V rámci svého textu rozlišuje Šalda i několik typů češství a tradic české literatury, z hlediska ideových tendencí i podle vztahu těch kterých autorů k náboženství, cizím literaturám, domovu atd. Jako poslední, nejmladší tendenci přitom vidí „*rostoucí kult země, novou zbožnost země, která jako by naplňovala radu starce Zosimy z Bratří Karamazových: ‚Libejte často zemi.‘ Tento kult země je něco zcela jiného než romantikova zadumaná láska k přírodě, je nekonečně reálnější, třebaš nebyl hmotařský a třebaš byl něco jiného než venkovská láska k hroudě [...] Na jeho prahu nalézám Máchu. Jeho ‚vlast‘, zdá se mi, není příroda, nýbrž země v tomto novém slova smyslu.‘*“ A dále: „*Země se stává kotvou v moři pochyb a příboji proudů protivných; ona vyrovnává odstředivé síly a dostředivým dává hlubší metafysický smysl, který zabraňuje stagnaci. ¶Kde je láska k zemi, je i láska k formě, pravá láska k pravé formě: země učí nejen dělnosti, nýbrž i pevnosti a určitosti, která je pramenem rozhodnosti mravní.*“³⁷ Tento „kult země“, jak jej Šalda nazývá, se přímo vztahuje k Fučíkovu pojetí literatury, k té tradici české literatury, kterou Fučík pokládá za nosnou linii i pro její budoucí rozvoj a již sám později vytváří a definuje. Kritik na tyto pasáže Šaldovy studie také přímo navazuje. V roce 1938 staví v článku „Druhá tvář české literatury“ (1938) Karla Hynka Máchu výslovně do pozice zakladatele:

„*K. H. Mácha hned na prahu české moderní poezie posílá hvězdám svůj vzkaz: Tam na své pouti pozdravujte zemi. / Ach zemi krásnou, zemi milovanou, kolébku mou i hrob můj, matku mou, / vlast' jedinou i v dědictví mi danou, / šírou tu zemi, zemi jedinou! Vzkaz, který jako osudové zaklínadlo leží na celé české slovesnosti, tu víc, jinde méně; jeho rozvedení básnické zazní tu zřetelněji, jinde porušeněji, ale zazní v každém velkém umělci s naléhavostí u jiných pocitů neakcentovanou.*“³⁸

Anebo v stati „Jakub Deml – Pokus o portrét“ publikované v dubnu 1939: „*Při dalším ohledávání [Šaldově] vyklubala se paralela mezi Máchou na jedné straně a takřka celou českou poezií pobřezinovskou na straně druhé, mezi tím, co ‚nic se nazývá‘, a mezi verši ‚zemi krásnou, zemi milovanou, kolébku mou i hrob můj, matkou mou, vlast' jedinou i v dědictví mi danou, šírou tu zemi, zemi jedinou!¶Toto vytčení dvou krajních opěrných*

³⁷ *Tamtéž*, s. 160-161. Jako další předchůdce „kultu země“ pak Šalda jmenuje Jana Neruda, Jaroslava Vrchlického a Julia Zeyera v jejich jednotlivých básních, Otokara Březinu, Jana Čepa a Jana Zahradníčka.

³⁸ „Druhá tvář české literatury“, in *KP II*, s. 143-145. Cit. s. 143. Časopisecky otištěno pod redakčním titulem „Pravá tvář české literatury“ v *Tak* č. 16/1938-39 (20. 12. 1938), bibliografie č. 350. K historii změny názvu článku, kterou provedl R. I. Malý, srov. Bibliografii v *Kritických příležitostech II*, s. 381-384.

*bodů, mezi nimiž přelétají jiskry dramatu, je základním pocitem, ba samým uvědoměním si existenční hmoty české moderní poezie.*³⁹

V „Druhé tváři české literatury“, článku, který psal B. Fučík na objednávku R. I. Malého pro anglický časopis *Foreign Review* – na jeho požadavek se v něm prý „musil omezit na takřikajíc běžná literární rčení, ne-li hesla, bez konkrétních dokladů a rozboru“ –⁴⁰ je poslední kapitola Šaldovy studie přímo parafrázována, včetně citátu z Dostojevského. Fučík píše: „Jen z důvodů efemérní agitace se zapomnělo, že nad celou českou moderní literaturou zaznívá příkaz starce Zosimy z Bratří Karamazovových: ‚Libejte často zemi‘, a že zaznívá z každého naplněného díla jaksi dodatečně, na potvrzenou, že cesta ve smyslu tohoto příkazu je správná, nutná, jediná.“⁴¹ I při vědomí okolností vzniku tohoto Fučíkova článku a jeho „informačně-propagandistického“⁴² ladění, které mohlo přispět k určitému zploštění stylistických odstínů, pokládáme také vzhledem k dobovému kontextu za důležité upozornit na dvě úpravy, které Fučík v Šaldově textu provedl. Z „radý“ starce Zosimy se stává „příkaz“, z „jedné tradice“, která „se zachycuje v nové poesii české, ve verši i próse“,⁴³ „jediná“, „nutná“ a „správná“ cesta.⁴⁴

³⁹ „Jakub Deml – Pokus o portrét“, in *KP II*, s. 149-160. Cit. s. 149. Časopisecky otištěno v *Lumíru* č. 4-5/1938-39 (28. 4. 1939), bibliografie č. 356. Samostatně vyšla tato studie pod titulem *Básník úzkosti*, který přejímá i vydání ve svazku *Kritických příležitostí II*, rovněž roku 1939.

⁴⁰ Bibliografie ke *KP II*, s. 381 – jedná se o citát z dopisu B. Fučíka R. I. Malému z ledna 1939. Fučík v něm reaguje zejména na skutečnost, že článek vyšel v češtině bez autorova vědomí a s řadou úprav. Původní rukopis se přitom ztratil, a proto není možné původní text rekonstruovat.

⁴¹ „Druhá tvář české literatury“, in *KP II*, s. 144.

⁴² Bibliografie ke *KP II*, s. 382.

⁴³ „O smyslu literárních dějin českých (Několik drobných poznámek k velikému námětu)“, in F. X. Š.: *Studie literárně historické a kritické*, s. 160.

⁴⁴ Na tuto rétoriku Fučíkova článku (podtrhnutou ještě redakčním titulem „Pravá tvář české literatury“) reagoval pod pseudonymem Karel Strnad Julius Fučík („O svobodě a poslušnosti“ *Nová svoboda* č. 7/1939). Bedřich Fučík ve své odpovědi sice píše, že „netvrdil, že spisovatelé, uvedení v program, O novou národní kulturu“, jsou celou českou literaturou“, svůj názor však v podstatě nemění, jenom ho jinak – totiž bez oněch vymezovacích výrazů – formuluje. Proti sobě přitom staví – velmi netypicky takto vyhraněně – formu a obsah: „Což když formální suverénnost, která je prostředkem, jak uplatnit tzv. obsah, pomáhá věcem nepravým, zkřiveným, a když realizovala nezdravou skutečnost, nedbající poslušnosti k hodnotám nadosobním?“ („Svoboda a poslušnost“ in *KP II*, s. 146-148. Cit. s. 148. Bibliografie č. 354). „Poslušnost k hodnotám nadosobním“ je podle něj přitom předpokladem umělecké svobody. Problém, o který tu jde (ale je otázka, jestli o něj jde už v „Druhé tváři české literatury“), je tedy zcela aktuální téma ideologie v umění. Hodnoty, které Fučík označuje jako nadosobní, přitom zřejmě nelze ztotožnit s náboženskou vírou (tak jak na to poukazuje výčet jmen autorů v „Druhé tváři...“). Spíše se jedná o etické a mravní hodnoty – umělecká tvorba konec konců u Fučíka vždy etický rozměr či apel obsahuje.

Za zmínku ještě stojí, že v roce 1975 na Julia Fučíka v knize *Básník a naděje* navázal také Ladislav Štoll, označující Fučíka za „katolického ideologa“ a „jednoho z nejbojovnějších katolických literárních teoretiků“ (jako ostatně už v prvotní verzi knihy, brožury *Tricet let bojů za českou socialistickou poezii* z roku 1950, oficiálním „odstřelu“ B. Fučíka, ale také Františka Halase).

Fučík dále specifikuje své pojetí země, respektive básníkovu vztahu k zemi, jak se odráží v jeho díle. Země je mu součástí triády „země, vlast, rodný kraj“, jež znamená „metafyzickou a křesťanskou naději, jistotu nejbezpečnější“, ⁴⁵ anebo ještě z jiného úhlu pohledu „země, vlast, rodný kraj jsou například tři zastavení, tři východiska do téhož cíle, táž práce na úkolu českého národa“. ⁴⁶ Ke konkrétnějšímu vymezení těchto tří pojmů se v dalších etapách své tvorby Fučík vždy znovu vrací (srov. zde kapitulu věnovanou „rodnému kraji“) – zde se jejich významy částečně prolínají. „Země“ je přitom v tuto chvíli zejména filosofickým konstruktem („Země, vlast Máchova je metafyzický pojem“), ⁴⁷ „vlast“ zahrnuje aspekt národní příslušnosti k určitému kusu země a „rodný kraj“ představuje už nejen místo zcela určité krajové příslušnosti, ale i zdroj básnické imaginace a životní síly („rodný kraj u Demla je hmotná, zcela určitá realita na dosah ruky [...] Být nedělitelnou součástí rodné krajiny, a tím ovšem celého vesmíru, je nejvyšší Demlovou vůlí, básnickou a především lidskou“). ⁴⁸

Vztah k zemi a krajině je nedílnou součástí fučíkovské tradice české literatury („tradice země“). Kromě integrace impulsů jiných autorů do vlastní představy Fučík své pojetí dále rozvíjí a specifikuje, znovu definuje, jak tradici rozumí on. Podle Šaldy, respektive spolu s ním, se hlásí k tradici „jako národní síle, jako velikému poučení, jako množství nesmírných životních zkušeností, které se v životě národa nesmějí ztratit, aby příští život nebyl prázdný a nezačínal stále od počátku“. ⁴⁹

Umění a národ, to je přitom u Fučíka dvojice, která spolu navzájem souvisí: „Umění je [...] práce, která je jakýmsi generálním shrnutím díla, na němž pracuje celý národ, v níž je patrné, co v duchovní oblasti toho či onoho národa bylo dobyto, co promarněno, a co ztraceno snad navždy.“ ⁵⁰ Jakkoli umění z tohoto citátu vychází jako jakýsi hotový, v podstatě statický souhrn ideového dědictví národa, podtrhuje Fučík ve své představě o působení tradice – opakovaně – dynamický aspekt tvorby a hledisko spojitosti:

⁴⁵ „Básník úzkosti“, in *KP II*, s. 150.

⁴⁶ „Druhá tvář české literatury“, in *KP II*, s. 145.

⁴⁷ „Básník úzkosti“, in *KP II*, s. 150.

⁴⁸ *Tamtéž*, s. 150 a 156.

⁴⁹ „F. X. Šalda“, in *RKB*, s. 173-185. Cit. s. 177. Jedná se o přednášku proslovenou v Třebíči v květnu 1937, která byla poprvé otištěna v *Zápisníku o Šaldovi* (Žízeň osobnosti) roku 1995. Bibliografie č. 492.

⁵⁰ „Kořeny české literatury XX. století“, in *RKB*, s. 235-269. Cit. s. 250. Jedná se o přednášku, proslovenou v druhé polovině třicátých let, a knižně poprvé publikovanou ve svazku *Rodná krajina básníkovu*, bibliografie č. 490. V jejím textu je zahrnuta v podstatě celá, rovněž nedatovaná přednáška „Ideologie v českém umění“. Problematiku tradice však Fučík pojednává pouze v „Kořenech české literatury...“.

„...básník může naplno promluvit jen v souvislosti se svými živými, mrtvými a nenarozenými, to jest prostřednictvím národa, svého domova, své krajiny.“⁵¹

Také v přednášce „Božena Němcová“ (proslovené v roce 1940 nebo 1941) zdůrazňuje Fučík, že povědomí tradice je výzvou k aktivní účasti na jejím tvůrčím rozvíjení:

„Tradice není opakování [...], není ulehčení, nýbrž právě naopak, tvrdý závazek. Tradice je obecné naznačení směru, síla, v jejíchž silokřivkách se má objevit nový život, v nové podobě téhož sice řádu, ale nových gest [...] tradice je nejvyšší odpovědnost a tvorba, nikoliv šablona k napodobení vzorů. [...] Každá formule a konvence je netvořivá, a tudíž protitradiční.“⁵²

Vztah návaznosti Fučík nově (v rámci své dosavadní tvorby) pojmenovává jako vztah dědický, pokračovatelský – například Jakub Deml je „tradiční [...], neboť spravuje dědictví; pokračuje, rozšiřuje a naplňuje je po svém“ –⁵³ a jako takový jej současně odlišuje od epigonství: „U básníka nelze nikdy mluvit o epigonství. Ostatně, skutečně veliký básník se nedá imitovat. Mácha zůstal bez epigonů, právě tak Erben i Němcová.“⁵⁴

Tradice české literatury podle Fučíka od Máchy tematicky a ideově oscilující mezi povědomím věčnosti a nejistotou toho, co „nic se nazývá“, a zemí, vlastí, „kolébkou mou i hrobem mým“, skýtá pro svou kontinuitu a ideový náboj, oporu v nejisté přítomnosti. Jmenování řady autorů, kteří svým dílem do této linie přispívají, má na jedné straně podpořit a posílit vědomí této tradice jako *a priori* české, na druhé straně ukazuje, kde lze navázat, kde soudobý autor nestojí sám. Hodnotu tradice, za niž Fučík bojoval ve dvacátých letech, v dalším desetiletí řada autorů konkretizovala a aktualizovala.⁵⁵ Škála spisovatelů, kteří do ní podle Fučíka – ať už celým dílem, nebo jeho částí – patří, se přitom mění, respektive kromě zakladatelů a pokračovatelů K. H. Máchy, O. Březiny, J. Demla, J. Zahradníčka, J. Čepa, do ní kritik (například v

⁵¹ *Tamtéž*, s. 250.

⁵² „Božena Němcová“, in *RKB*, s. 223-234. Cit. s. 225. Poprvé otištěno až ve svazku *Rodná krajina básníková*, bibliografie č. 490. Uvedený citát ovšem lze – vzhledem k situaci, v níž přednáška vznikala, a na pozadí životních osudů Němcové – číst také jako de facto mimoliterární výzvu k osobní statečnosti v době národní nesvobody. Zkušenost minulých generací tak představuje také zdroj síly a sebevědomí pro společenskou i uměleckou aktivitu. Jak píše Fučík nad Horovým *Janem Houslistou*: „Jaký div, že pak, v rodném domově, se cítí najednou obklopen svými předky, že si ozřejmuje souvislost života do minulosti, aby ji zajistil budoucnost. [...] V tomto opření o společenství nadčasové ustupují pochyby...“ („Zastavení nad poezií 1940“, in *KP II*, s. 217-233. Cit. s. 222. Časopisecky a pod titulem „Zastavení 1940“ otištěno v *Akordu* č. 9-10/1939-40, 10. 6. 1940, bibliografie č. 364).

⁵³ „Básník úzkosti“, in *KP II*, s. 150.

⁵⁴ „Kořeny české literatury XX. století“, in *RKB*, s. 260.

⁵⁵ Vytváření takovýchto řad je zároveň do jisté míry symptomatické pro dobu chaosu, rozkladu hodnot a ohrožení, představuje jakýsi most vedoucí od pozitivních momentů minulosti přes nejistou, rozbouřenou přítomnost do nově konstituované budoucnosti.

„Kořenech české literatury XX. století“) řadí ještě J. Erbena, B. Němcovou, J. Nerudu, J. V. Sládka, J. Zeyera a J. Durycha. Tvorba uvedených autorů má pro Fučíkovo pojetí zakládající charakter, vytváří předpoklady kontinuity, je na ni možné navázat a rozvíjet ji. Dílo těch, kdo se v ní objevují jen sporadicky, nebo vůbec (třeba Josef Hora, Vladimír Holan, Vladislav Vančura nebo i výše uvedený Jaroslav Durych), naopak tento potenciál nemá.

IV.

Válečné období vyplnil Bedřich Fučík řadou recenzí aktuálně vydávaných knih, v nichž převažuje důraz na konkrétní literárně kritický výkon, na obsahovou i stylistickou analýzu dotyčného románu, povídek či básnické sbírky. Problematiku tradice tematizuje až v textech z poválečného období, a to opět s až nápadnou intenzitou: v letech 1945-1948 otiskl pouhých devět článků a dvě anketní odpovědi. Z toho se ve dvou textech věnoval kulturně politickým tématům, jeden je vzpomínka na F. X. Šaldou, další esej psaný u příležitosti narozenin Jakuba Demla. Ze zbývajících pěti článků se k představě tradice tak či onak vztahují tři, „Duch české poezie válečné“ (1946), „Pohled“, doslov ke sbírce Jana Zahradníčka z roku 1947, a „Básník“, studie k Demlovým sedmdesátinám (1948).⁵⁶

Bylo už řečeno, že Fučík (spolu s Šaldou) chápe tradici také jako předávání, sdílení a rozvíjení ideje, jako jistý společný duchovní základ a přístup ke světu, který se přirozeně manifestuje v básnickém díle. Tento rys tradice vystupuje ve Fučíkových textech v těsně poválečném období do popředí, a to v reakci na zesílenou mimouměleckou roli literatury od konce třicátých let a během celé války a jako pokus orientovat se v nově konstituovaném světě. Fučík si přitom posílení mimouměleckých

⁵⁶ Zbývajících dva jsou „Holanova příležitost“, recenze sbírky *Děk Sovětskému svazu* z roku 1945, a souhrnný článek o poezii Josefa Hory „Básník ticha“ rovněž z roku 1945. Na možnou otázku, proč vlastně Horu nepokládá za jednoho z těch básníků, kteří konstituují tradici „země“, Fučík v podstatě odpovídá v posledním odstavci svého článku. Hora je mu „*básníkem nejistot, básníkem rozkolísaný, rozdvojený každým okamžikem*“, který se ve svém díle ke svému cíli, „*klidu, který [...] není zápořem, nýbrž jistotou, životem pravé lásky*“, jen přiblížil. Poznání tohoto klidu, víra v něj, je u básníků, jako je Březina, Deml nebo Zahradníček, východiskem tvorby, Horovo dílo se však tímto poznáním – Fučík o něm píše jako o poznání, v němž „*je konečná tucha harmonie, bezpečného přístavu, v němž se všechno setkává, poznává a trvá, naděje, podle níž všechno, co do této jednoty vplynulo, násobeně zazní v budoucnosti, která je vzkříšením všeho minulého v novém jasu*“ – uzavřelo. (Citované pasáže viz „Básník ticha“, in *POZ*, s. 31-39. Cit. s. 38-39. Časopisecky otištěno ve *Vyšehradu* č. 1/1945-46, 26. 9. 1945, bibliografie č. 405).

funkcí literatury nejen uvědomuje, ale také je souhlasně podporuje – „*mravní autorita*“ poezie, její „*patos spravedlnosti*“, jsou mu jednou z jejích přirozených možností („*funkce poezie v národě se ukázala jasně jako nikdy a nebude už o ni sporu, nezmatali, nezmylí-li se v ní sama*“),⁵⁷ která se aktualizuje vždy v příslušném společensko-politickém kontextu.

„*Všechny návraty k minulosti v podstatě ověřovaly zdroje duchovních sil, jimiž se národ bránil proti vnitřnímu i vnějšímu nebezpečí*,“⁵⁸ píše Fučík, a ke zkoumání těchto „duchovních sil“ a jejich nositelů se v rekapitulaci české válečné poezie obrací i Fučík. „...*všechno, čím prošla a co poznala duše národa*“ je podle něj „*uchováno v jazyce*“; „*ve slově jsou zaznamenána všechna vítězství, ale i všechny ztráty*“.⁵⁹ Svou tezi osvětluje kritik na příkladu dvou ze sledovaných básníků: Hora a Zahradníček mluví podle něj „*různým výrazem, ale stejnou společnou řečí duchovní*“.⁶⁰ Slovo jako stavební kámen jazyka je nositelem kontinuity (Fučík mluví o „*paměti poezie*“),⁶¹ „*Ve slově českého básníka vybuchuje ještě dnes horoucnost poezie doby Karla IV., slovo dnešní taje a vzdouvá se touhou slova barokního, které se tetelilo stejnou rozkoší tvůrčí a sladkostí vítězství řeči lidské, proměňující němotu v tvar slova. [...] Básník se slovem upamatovává začasť především [...]; spektrem slova prohlédá například Vladislav Vančura skutečnost minula i dneška bezpečněji, neomylněji než čímkoli jiným*“.⁶² „*Paměť slova*“ je v podstatě zhmotněním, zkonkrétněním představy známé už z Fučíkových dřívějších textů, totiž představy národa jako „*společenství živých, mrtvých a budoucích*“.⁶³ V krizi existence českého národa a ve zmatku a nejistotě válečné situace však nabývá myšlenka souvislosti a návaznosti nový rozměr – stává se „*pomocnou rukou*“ pro přítomnou generaci –⁶⁴ a Fučík ji na základě interpretace válečné poezie rozvíjí a historicky ukotvuje.

Vlastní zdroj ideje společenství mrtvých, živých a nenarozených, jak ji nalézá ve válečné poezii, pro něj představuje dílo Otokara Březiny, tentýž pohled na podstatu národního bytí však odhaluje v *Legendě o sv. Kateřině*, u J. A. Komenského, B. Bridela, K. H. Máchy, B. Němcové, K. J. Erbena i J. Nerudy (tj. svou linii tradice z

⁵⁷ „Duch české poezie válečné“, in *POZ*, s. 9-25. Cit. s. 25. Časopisecky otištěno v *Akordu* č. 1/1946, září, bibliografie č. 408.

⁵⁸ J. Brabec: „Česká literatura v letech 1939-1945“, in *Dějiny české literatury IV*, s. 444.

⁵⁹ „Duch české poezie válečné“, in *POZ*, s. 10.

⁶⁰ *Tamtéž*, s. 12.

⁶¹ *Tamtéž*, s. 10.

⁶² *Tamtéž*, s. 10.

⁶³ *Tamtéž*, s. 19.

⁶⁴ *Tamtéž*, s. 20.

předválečných let tu Fučík dále rozšiřuje, *Legenda o sv. Kateřině a Bedřich Bridel* se – na rozdíl od Komenského – stávají její trvalou součástí). Pozoruhodný je pro Fučíka nezvykle široký záběr, do svého výčtu přitom zahrnuje také autory, jejichž dílu se jinde samostatně nevěnoval (literatura z doby před K. H. Máchou, ale i Erben a Neruda). Taková variabilnost je možná jednak proto, že Fučíkův kánon je otevřený – kromě stabilně přítomných, zakládajících autorů a jejich tvorby do něj mohou být podle aktuální potřeby zařazeni (a zase vyřazeni) i další. Na druhé straně sleduje Fučík *všechny* projevy své tradice, nejen tvorbu jednoho autora jako celek, ale rovněž jeho jednotlivé sbírky nebo dokonce i básně. (Když tedy v souvislosti tradice „země“ mluví o Nerudovi, má vždy na mysli *Kosmické písně*, a ne třeba *Malostranské povídky*.)

Tato myšlenka společenství má pak své kořeny a původ „*v křesťanské nauce, ve které je především ustavena církev, jež není než velké obcování živých s mrtvými i nenarozenými, spojených takto a vykoupených tajemnou obětí Boha člověka, bez něhož toto společenství by nemělo existence*“.⁶⁵ Nejpozději v této chvíli tu tedy Fučík souběžně výslovně ukazuje i na zdroj své vlastní inspirace, „křesťanskou nauku“.

Rozpomenutí se na „*duchovní základy svého národa*“ pro něj „*není nikdy krokem zpátky, nýbrž potvrzováním její [pravdy, do které se národ protřpí a dotvoří] trvalosti. Opírajíc se o tuto minulost, našla česká poezie střed, v němž spojila celý národ. A nádavkem našla i svou velikost*“.⁶⁶ Ani z jiného úhlu nazíraná minulost – tentokrát nestojí v popředí vztah k zemi, ale lidské společenství – není tedy jakousi staromilskou zálibou v tom, co bylo, nýbrž dynamickým impulsem pro to, co právě je a bude, pobídkou k činu. Jako například v „*díle Jana Zahradníčka [...] opřeném o nejlepší tradici*“, které si na tomto základě „*dobylo své váhy a svého místa v zápase, jakým se vždy vykupuje člověk i svět*“.⁶⁷ (Pro Fučíkovo pojetí tradice a vůbec umělcova přístupu ke svému dílu je příznačné užití slov jako „zápas“ či „dobýt“, jež implikují nesamozřejmost, nesnadnost tvorby a její dynamiku.)

Rovněž dílo Jakuba Demla, jehož úděl outsidera české literatury přispívá k tomu, že B. Fučík takřka v každém svém jemu věnovaném článku zdůrazňuje jeho sepětí s českou tradicí, se rovněž vyznačuje aktivním vstřebáváním a rozvíjením této tradice: „*Demlovo dílo [...] je přes všechno opačné zdání dílo tradice, tradice nikoli ve vnějším přebírání*

⁶⁵ *Tamtéž*, s. 19-20.

⁶⁶ *Tamtéž*, s. 20.

⁶⁷ „Cestou k La Salettě“, in *POZ*, s. 59-69. Cit. s. 60. Pod titulem „Pohled“ a s doplněným posledním odstavcem otištěno jako doslov in *Jan Zahradníček: La Saletta* Praha, Vyšehrad 1947, s. 61-72. Bibliografie č. 409.

motivů a témat, nýbrž v navázání na dědictví básnických idejí, tak charakteristicky českých, jak se táhnou od Bridela, Máchy, Erbena, Zeyera a Březiny, jež jako by v sobě syntetizoval, prohluboval, domýšlel v nových řadách a souvislostech, v novém prožití času [...]. V této tradiční linii je však Deml zároveň zjev revoluční.“⁶⁸ Ona „revolučnost“, a s ní i rozvinutí a obohacení dotyčné linie české literatury, přitom spočívá v upozadění intelektu („*spekulující abstrakce*“) – do popředí u Demla vystupuje smyslové vnímání, bezprostřední zmocňování se skutečnosti.

V.

Ve všech dosavadních periodách Fučíkovy tvorby vztahujících se k tradici byla součástí jeho představy o ní i charakteristika češství – tomuto tématu je věnován následující oddíl. Fučíkův pojem češství je z počátku složen z trojího aspektu, respektive pod stejným slovem se skrývají tři různé možnosti vztahu k národu a rodné zemi. V počátcích jeho tvorby přitom aktualizovány všechny, jakkoli v nezřetelných, nepropracovaných obrysech. Prvním z těchto aspektů je vztah uvědomělé příslušnosti, tedy vlastenectví, jak o tom – aniž by ovšem toto slovo použil – Fučík píše například v článku „Zeyer moderní“ z roku 1931, kde češství představuje součást vnitřního ustrojení básníka, která se jako taková samozřejmě odráží a zobrazuje v jeho díle: „*Zeyerovo češství nebylo programem, nýbrž základním horoucím nervem jeho duše...*“⁷⁰ Druhý aspekt lze charakterizovat jako poměr beroucí, čerpající z podnětů rodné země, rodného kraje – jde přitom nejen o konkrétní inspiraci tvářností této krajiny, ale i o povědomí duchovního dědictví, které je v ní uchováno, v popředí stojí návaznost na to, co je i bylo, souvislost s tím („*Být českým, růst z naší země, znamená obdarovat a obohatiti celé lidstvo, bude-li chtít...*“).⁷¹ Příbuznost takto pojímaného češství s Fučíkovou představou tradice, jak ji zachycujeme výše, je přitom zřetelná. Adjektivum „český“ nakonec Fučík také používá ve smyslu přispívat k národnímu duchovnímu životu, rozvíjet jej, popřípadě dokonce předjímat jisté skutečné dějinné či politické události: „*Ale bylo třeba díla Otokara Březiny, aby duše svobody, bez níž by*

⁶⁸ „Básník“, in *POZ*, s. 70-73. Cit. s. 72. Časopisecky otištěno ve *Vyšehradu* č. 1/1948, 1. 10. Bibliografie č. 416.

⁶⁹ *Tamtéž*, s. 72.

⁷⁰ „Zeyer moderní“, in *KP I*, s. 160. Časopisecky otištěno v *Rozpravách Aventina* č. 25/1930-31, 5. 3. 1931. Bibliografie č. 234.

⁷¹ „Programy“, in *KP I*, s. 15.

*svoboda politická byla prázdným papírem, aby duše republiky byla hotova. [...] Bylo třeba díla, kde svoboda českého ducha byla naplněna, abychom neřekli přeplněna sama sebou, vlastní silou a mocí; [...] kde myšlenka česká dobyla prostoru jako žádná jiná myšlenka předtím, [...] neboť co nevětil národ do slova, to ještě neexistuje a nepracuje v životě jeho, ač jest.*⁷² Postavení, jež podle něj umění v (duchovním) životě národa má (může mít), je-li uměním vsutku národním ve výše uvedeném smyslu, je tedy postavení centrální.⁷³

V souladu s polemickým tónem Fučíkových raných textů představuje češství v druhém z výše uvedených významů, jeho podoba a projevy v uměleckém díle a širě problematika poměru umění národního k umění světovému, zprvu jen součást binární opozice domácí – cizí („*Jenom bude-li některý náš zjev specificky český a hodnotný, může se měřit s hodnotou třeba německou. [...] Být českým, růst z naší země, znamená obdarovat a obohatit celé lidstvo, bude-li chtít...*“), na jejímž základě se potvrzuje svébytnost české literatury.⁷⁴

Také v netištěné přednášce „Otokar Březina“ z roku 1929 definuje Fučík češství příznačně pomocí protikladů cizí – domácí. Na rozdíl od svých polemik s českou avantgardou se však přitom snaží odlišit nezpracovanou inspiraci světovým uměním od inspirace prožité a přetvořené, tj. cizí vliv neodmítá *a priori*: „*Nelze říci, že by Otokar Březina všechno, co obsahuje jeho dílo, byl objevil sám a sám, naopak tvrdíme, že podkladem bylo myšlení cizí, dodnes ne zcela známých pramenů, ale Březina jediný z našich duchů dovedl na základě cizím vystavět budovu svou, zcela novou, nové formy, nového vnitřního složení.*“⁷⁵

Příklad O. Březiny mu ukazuje literaturu nasycenou konkrétním prožitkem české krajiny, obeznámenou s výboji světového umění, a na tomto základě dosahující myšlenkové i formální samostatnosti a originalnosti: „*Otokar Březina byl ze slovesných umělců první [...], který se bezvýhradně postavil na českou půdu, vysál z ní její šťávy a podal umění nezátížené cizími předlohami. Dobył svobody, dobył jí tak, že se stal duší budoucího těla svobody, duší republiky.*“⁷⁶

⁷² „Duše republiky“, in *KP I*, s. 166–171. Cit. s. 169. Časopisecky otištěno ve *Volných směrech* č. 7–8/1928–29, 20. 11. 1928. Bibliografie č. 171.

⁷³ Viz závěr kapitoly „Nedostatek života“.

⁷⁴ „Programy“, in *KP I*, s. 15.

⁷⁵ „Otokar Březina“, in *RKB*, s. 21.

⁷⁶ „Otokar Březina“, in *RKB*, s. 34. Podobně pokládá Fučík vliv F. X. Šaldy na český duchovní život a vůbec tvářnost národa za podstatnější než je vliv Masarykův: „*Nepokládám totiž Šaldy jen za umělce, jen za největšího kritika uměleckého, nýbrž za největšího kritika českého duchovního života posledních padesáti let vůbec. Šalda jím byl, nikoli Masaryk, který jen rozleptával svou analýzou moralistní a*

Pojem češství tvoří v této době rovněž součást Fučíkovy organické představy podmínek vzniku a růstu uměleckého díla, není to abstraktní pojem, nýbrž opět přímo vztažený k určité krajině: „*veškeré naše chtění, cítění a konání žije z půdy, kde jsme se narodili [...] Bez shody s pravdou naší země [naše] umění ztrácí na životnosti, živoří a zmírá.*“⁷⁷ Na přelomu dvacátých a třicátých let, v již uvedeném citátu z článku „Zeyer moderní“ („Zeyerovo češství nebylo programem, nýbrž základním horoucím nervem jeho duše...“), například kritik osobnost básníka a rodná zem, zprvu dvě oddělená východiska tvorby *sine quae non*, slučuje v jedno, vlastenectví a čerpání z duchovních podnětů vlasti přestávají být postulátem, který kritik uplatňuje do jisté míry zvnějšku. Fučíkovi se tím otevírá možnost podstatu češství z vnitřku díla blíže definovat, a diferencovaný pojem češství se postupně dostává do popředí jako jeden z konstitutivních rysů jeho pojetí tradice.

Tak se k němu vrací v období přelomu třicátých a čtyřicátých let, kdy prostřednictvím ohledávání uměleckého výrazu češství a národního úkolu, jak jej umění vyjadřuje, hledá pozitivní protiváhu vůči faktickému ohrožení budoucí existence národa jako samostatného celku. Aktualizace určitého specifického národního poslání se dá chápat také jako snaha zdůvodnit si nezastupitelnost českého národa a jeho uměleckého a ideového dědictví v rámci světa.

V „Kořenech české literatury XX. století“ hledá Fučík odpověď na otázku, „...*jaké poslání bylo svěřeno našemu národu. Jen s největší mírou opatrnosti vyslovujeme slova zbožnost, milosrdenství, touha po spravedlnosti [...], láska k chudému, vůle ke svobodě – v harmonii těchto sil tušíme svůj odvěký úkol, mnohokrát přerušovaný, ale znova naléhající.*“⁷⁸ Atributy, které Fučík s „národním posláním“ spojuje, konečně opět odkazují k křesťanským východiskům jeho postoje (nejde přitom jen o slovo zbožnost, ale o jejich celkovou tendenci). „*Víra národní*“ je podle něho samozřejmou součástí křesťanského světonázoru, „*vyplývá z víry člověka-křesťana, který zří dnešek jako včerejšek sub speciae aeternitatis ve stálém zápase o podstatu bytí, a úděl národa je mu jen průmět údělu člověka.*“⁷⁹

Zřetelněji se duchovní zdroj jeho představy češství ukazuje i v přednášce o Boženě Němcové: „*Českost [Babičky] pak vidím – a to je vrchol a nejvzácnější látka tohoto*

politicky zaměřenou“ („F. X. Šalda“, in *RKB*, s. 175-176). Nikoli bez významu pro jeho hodnocení významu Březiny a Šaldy oproti Masarykovi je přitom otázka náboženství, tj. vztahu k němu a životu v něm.

⁷⁷ „Programy“, in *KP I*, s. 12 a 13.

⁷⁸ *Tamtéž*, s. 253.

⁷⁹ „Cestou k La Salettě“, in *POZ*, s. 64.

díla uměleckého – v radostnosti života a práce na zemi; a intenzita této radostnosti [...] zdá se mi v přímém poměru s křesťanskostí struktury a hmoty, z níž je toto dílo stvořeno.⁸⁰ Zdůrazňovat „radostnost života a práce na zemi“ v době probíhající okupace se přitom zdá být paradoxní jen zdánlivě. Pro Fučíka představuje radost „vrchol a cíl všeho života na zemi“,⁸¹ úzce se s ní pojí také láska jako intenzivní vztah ke světu. Tyto pasáže tak mohou být chápány jako apel, jako poukaz na jinou než válečnou životní realitu.

Ve Fučíkových textech z těsně poválečné doby ustupuje charakterizace specificky českého v poezii do pozadí, Fučík však zdůrazňuje úlohu, jakou hrála právě česká poezie (ve své už výše zmíněné mimoumělecké funkci) ve rámci válečné Evropy: „Věřili jsme české poezii, která byla první bojující armádou v Evropě a která se vším omezením, zároveň s těmi, kdož na Pankráci, v Buchenwaldu, Osvětimi, Terezíně i Dachau a jinde a jinde nehradili, vyhrála českou válku především, jako vyhrává válku vojevůdce se svými vojáky, jimž udává cíl, směr, smysl.“⁸²

VI.

Poslední perioda Fučíkova návratu k tradici v podobě zdůrazňování a vyzdvížení té linie české literatury, kterou pokládal za konstitutivní a zároveň perspektivní, se v podstatě kryje se závěrečným obdobím jeho tvorby. Po nucené přestávce zapříčiněné politickou persekucí – B. Fučík byl v letech 1951 – 1960 vězněn a v šedesátých letech mohl jako literární kritik oficiálně publikovat jen sporadicky – se ke své literárně kritické a editorské práci vrátil s úctyhodnou intenzitou, za nových podmínek samizdatového nakladatelství a literární kritiky se ovšem více méně jednalo o činnost teď už ne veřejné, ale soukromé povahy (většina Fučíkových literárně kritických textů z této doby je buď formulována jako dopis příslušnému autorovi, nebo jde o články publikované v ineditních sbornících věnovaných tomu kterému autorovi k životnímu jubileu). Aktualizace tohoto tématu přitom nepřekvapuje nejen vzhledem k Fučíkově dosavadnímu zájmu o ně a důrazu na roli, již hraje povědomí tradice a navazování na ni v přítomném i budoucím životě národa, ale také vzhledem k dobovým společensko-

⁸⁰ „Božena Němcová“, in *RKB*, s. 231.

⁸¹ „Kořeny české literatury XX. století“, in *RKB*, s. 256.

⁸² „Duch české poezie válečné“, in *POZ*, s. 24.

politickým okolnostem – probíhající normalizaci, okupaci vojsky Varšavského paktu, mizivé naděje na obnovení procesu rozvoje občanské společnosti a konec konců i jisté bezvýchodnosti této situace. Jakousi sumu, vrcholný text – nejen – k tomuto tématu pak představuje Fučíkova poslední dokončená studie „Píseň o zemi“ (1983) ze sborníku Vladimíru Vokolkovi k sedmdesátým narozeninám.

V posledních zhruba patnácti letech Fučíkovy tvorby se dovršuje jeho úsilí definovat povahu tradice, specifickou právě české tradice a ustavit linii, řadu autorů, jejichž díla ji vytvářejí, dále rozvíjejí či obohacují. První text, v němž se tradice po zmíněné pauze objevuje, „Básník dvojího domova“ o Janu Čepovi, pochází už z konce let šedesátých, z roku 1969, většina dotyčných článků však vznikala od druhé poloviny sedmdesátých let. Podobně jako na konci třicátých let pokládá Fučík za důležité nejprve určit svou představu, a to prostřednictvím konfrontace s negativně pojímanou tradicí (aniž ovšem uvádí, kdo konkrétně ji takto chápe, nebo jestli jde o jakési obecné rozumění, proti kterému je třeba se postavit).

O tradici se lze „opřít, je však platná jen potud, pokud není brzdivým staromilstvím stojatých vod, pokud je nesena opravdu revoluční vůlí pokračovat a rozvíjet předešlé životní a umělecké zkušenosti. Bez tohoto nástupnického odhodlání se takzvaná tradice stává jen mrtvým balastem, či chceš-li, reakcionářským pohodlím, a nikoli bezpečnou zátěží, napomáhající udržet rovnováhu a směr.“⁸³ „Linie nejlepší české tradice“ pak nemá nic společného s „vnější konvenčně tradiční zátěží minulosti, která pravidelně bývá jen pohodlím“.⁸⁴ Jde tedy opět o tradici ve fučíkovském smyslu jako o dynamický činitel – její přirovnání k „zátěži napomáhající udržet rovnováhu a směr“ zároveň upomíná na rané přirovnání k půdě či kořenům jako jisté statické, pevné protiváhy. K organické představě růstu uměleckého díla a jeho ukotvení v tradici se však Fučík v tomto období vrací jen ojediněle, v souvislosti s dílem Jakuba Demla: „...nic zde nepřichází nazmar, všechno probíhá po zákonu života, ve kterém kořeny a kmen stromu už předpokládají další listy na vyšších větvích.“⁸⁵ Jinak se u něj onen v počátcích tolik zdůrazňovaný vertikální aspekt vzniku a vývoje umění v tomto kontextu vytrácí a přesouvá se do oblasti ideového rozměru uměleckého díla (viz níže).

⁸³ „Věroslava Mertla ‚Zdvih‘, in POZ, s. 269-280. Cit. s. 278. Poprvé otištěno ve svazku *Píseň o zemi*, Fučíkem datováno 30. 3. 1976. Bibliografie č. 489.

⁸⁴ „Vladimír Mikeš: Zednická novela“, in POZ, s. 144.

⁸⁵ „Píseň o zemi“, in POZ, s. 401-423. Cit. s. 412. Poprvé otištěno ve sborníku *Vladimíru Vokolkovi k sedmdesátinám* datovaného 1. 1. 1983xx. Bibliografie č. 479. Text zařazený do svazku *Píseň o zemi* je přepracovanou a rozšířenou verzí.

Výrazy jako „pokračovat a rozvíjet“, „rovnováha a směr“, „linie“ napovídají pohyb dopředu a rozvoj – představa návaznosti, kontinuity je od počátku konstitutivním rysem Fučíkova pojetí tradice, jen se upřesňuje, jakou podobu tato kontinuita má, jak se manifestuje. Už ve třicátých letech se Fučík obrací k motivu dědického (synovského) vztahu současníků vůči předchozím generacím. Dědický vztah v sobě přitom již zahrnuje aspekt příbuznosti a spřízněnosti, dané, převzaté a prožité. V sedmdesátých letech do popředí vystupuje nejen sdílení určitého postoje vůči světu, ale také předávání si určitého úkolu, který z tohoto postoje vyplývá: „*Už ten první verš hoří plamenem pochodně, kterou nový posel přijal štafetou od svých předchůdců. [...] Ne, nejde jen zdobně ‚jinak obroubit‘ svět! Ale celou bytostí a srdcem, na zcela vlastní vrub a riziko, dešifrovávat ‚nečitelnými tahy nečitelný kouř‘ a odpovídat na otázky na věky stejné, a nikdy ne dost zodpověděné [...]. A vzít na sebe břímě tajemství rodu, jednoho každého z času do věčnosti pověřeného skrytým úkolem života.*“⁸⁶ Dynamickou ideu předávání doplňuje motiv pevného spojení ve stále se opakujícím koloběhu života: „...*ve velikém kontinuu českého duchovního a uměleckého díla je Motýl a smrt už neodmyslitelným článkem řetězu, v němž ‚tajemný běžec přenáší život ke smrti, smrt k životu‘...*“⁸⁷

Také myšlenka vzájemného vztahu národního života a umění – umění v jeho mimoestetické funkci jako předjímatele společensko-politického vývoje národního celku – se objevuje už v začátcích Fučíkovy tvorby (viz zejména nekrology Otokara Březiny „Odešel kníže“ a „Duše národa“). Postupem času Fučík tento bipolární vztah – který je více méně výsledkem reakce na dobové umělecké tendence – obohacuje o vliv umění na duchovní dění v národní celku.

Básnické dílo není ve Fučíkově pojetí odtrženo od člověka a jeho osudu na zemi: „*Ve všech těchto rozletech mimo zem se skrývá jistý duch žíznivé touhy po největší míře svobody i zřetelný hlas napořád ztroskotávající vzpoury proti pozemskému údělu [...]. Tento mnohohlasý zpěv, pronikající tu silněji a uvědoměle, tu pouhou ozvěnou, je základní a nejhlubší situací české moderní poezie ve vztahu člověka k údělu mu přidělenému řádem života...*“⁸⁸ Naopak, umění (spolu)vytváří vertikální rozměr národního života a Fučík opakovaně poukazuje na specificky českou podobu vztahu mezi národem a jeho uměním.

⁸⁶ „Vladimír Vokolek: Kříž a křídlo“, in *POZ*, s. 139.

⁸⁷ „Jiřina Hauková: Motýl a smrt, in *POZ*, s. 145-146. Cit. s. 146. Poprvé otištěno ve svazku *Píseň o zemi*, Fučíkem datováno 5. 10. 1976, bibliografie č. 489.

⁸⁸ „Okouzlený čarovník“, in *POZ*, s. 292-308. Cit. s. 300. Poprvé otištěno ve sborníku věnovaném Josefu Palivcovi k devadesátým pátým narozeninám *Prsten s pečeti věrnosti*, 1978xx. Bibliografie č. 453.

Součástí vymezení pojmu a jeho vřazení do literárního dění je nejen otázka, jak proces předávání a navazování probíhá a jak tradice ovlivňuje tvář soudobé literatury, ale také co ji vyznačuje, co vlastně znamená. Jak napovídá také poslední citát k tomuto tématu, osou fučíkovské tradice je vztah k zemi, pojímané ne jako dvojí zem, ale jako „*jedna jediná, hmotně-duchovní*“.⁸⁹ (Fučík přitom zdůrazňuje – v návaznosti na své články z konce třicátých let –, že se nejedná o jedinou tradici české literatury, ale o jednu její linii.)⁹⁰ Zakladatelem fučíkovské tradice je Mácha („*veliký programátor českého moderního básnictví*“).⁹¹ Jako jejího nejnovějšího pokračovatele, toho, kdo ji dále rozvíjí, pak Fučík vidí – po Janu Zahradníčkovi a Janu Čepovi – Vladimíra Vokolka. Do okruhu fučíkovské tradice se však dostávají i další autoři – Josef Palivec, Bohuslav Reynek, Jiřina Hauková, Vladimír Mikeš, Věroslav Mertl –, které k ní kritik takřikajíc asociuje. Jeho pojetí, opřené o jisté konstantní prvky a hodnoty, mu takový postup umožňuje: díla autorů, které v této souvislosti zmiňuje, přirozeně dostávají větší váhu. Jsou-li všichni výše jmenovaní zároveň v době sedmdesátých a osmdesátých let autory opomíjenými, upozorňuje B. Fučík mj. také na to, že právě mimo oficiální struktury se udržuje návaznost a že nejde o ojedinelé postavy, nýbrž o stále živou a aktuální linii. Zmíněný vztah k zemi (nebo také rodnému kraji či vlasti)⁹² na sebe bere formu „zpěvu“, „písně“, či „hymnu“, který odráží všem společný postoj ke světu, postoj vděčnosti a lásky. Právě pocit lásky a vděčnosti jim totiž umožňují „*vzlétat s největší zátěží, s rmutem a strádáním, proměňovaným ve světle poponadnášejícím život do stavu milosti a štěstí*“.⁹³

Zpěv, „*který je vlastní jedné linii naší poezie a který zazněl [...] naplno v moderním textu s intenzitou, která významně poznamenala všechnen náš duchovní život, u*

⁸⁹ „Píseň o zemi“, in *POZ*, s. 414.

⁹⁰ „*Pohybujeme se zde, jak je patrné, aspoň částečně v okruhu zpěvu, který je vlastní jedné linii naší poezie...*“ („Básník dvojího domova“, in *POZ*, s. 110); „*Máchovska tradice není u nás, bohudíky, jediná, ale je nejhlubší...*“ („Věroslava Mertla ‚Zdvih‘“, in *POZ*, s. 279).

⁹¹ „Okouzlený čarovník“, in *POZ*, s. 299.

⁹² „*...,země ‚Březinova je nepochybně ‚vlastí‘ Máchovou, a země Vokolkova, ač na ni s obrácenými znaménky přímo navazuje, je bližší zemi Demlové a Čepově...*“ („Exilové království samoty“, in *POZ*, s. 309-319. Cit. s. 317. Poprvé otištěno ve svazku *Píseň o zemi*, bibliografie č. 489).

⁹³ „*Outsider se směje*“, in *POZ*, s. 320-335. Cit. s. 324. Pod titulem *Úsměvný outsider* poprvé otištěno ve sborníku *Ladislavu Dvořákovi k 1. prosinci 1980, 1980xx*. Bibliografie č. 460. Jak vyplývá z uvedeného citátu, Fučíkův zpěv v sobě spojuje radost s úzkostí a obavou, není – jak by snad slovo „zpěv“ napovídalo – výrazem bezstarostného vztahu ke světu. Srov. i následující citát týkající se Vokolkovy Atlantis. Ta „*vychází ze stejné lásky jako zpěv Máchův a ze stejné naléhavé úzkosti, která však má zdroj v apokalyptických znameních doby utvářené zcela jinak, než byl čas třicátých let minulého století*“ („Píseň o zemi“, in *POZ*, s. 420).

Máchy“,⁹⁴ je pro Fučíka „z prvních charismatických vrcholů českého vztahu k zemi“. Máchovský impuls české poezii, „motiv země [...] se stává [...] jedním z hlavních vznětů, ne-li samou duší české poezie [...], v něm krystalizuje specificky česká milostná touha splynout s veškerým lidským prostorem a časem, ale zároveň též vůle propadnout se do samého středu vesmírného dění a utkvět skrze něj ve věčnosti“.⁹⁵ Češství, kdysi bráněné proti cizím vlivům a posléze obhajované jako součást poslání národa ve světě, je zde už jakoby samozřejmé, „český přínos světu“⁹⁶ už není třeba vysvětlovat, jde jen o to ho co nejlépe popsat.

VI. Závěr

K problematice tradice se Bedřich Fučík vracel v průběhu celé svojí tvorby. Jeho pojetí se přitom – jak už bylo řečeno výše – opírá o tvorbu básníků Otokara Březiny a Jakuba Demla a o (zejména) literárně kritické dílo F. X. Šaldy. Březinu a Demla lze přitom pokládat za „otce“ Fučíkovy koncepce duchovně-uměleckého rozměru umění. Mácha, který je pro Fučíka prvním českým moderním básníkem, jenž tento duchovní prostor umělecké tvorby otevřel, zaujal prominentní pozici iniciátora fučíkovské linie až na konci třicátých let, po impulsu F. X. Šaldy.

Poukazování na existenci tradice jako jakési sumy dosavadních literárních i myšlenkových výbojů českého umění a národa je u Fučíka zpočátku spíše intuitivní reakcí na tendence dobového umění, které podle něj potenciálně ohrožují podstatu umění, respektive úlohu, jakou je s to (jakou má) mít v rámci života národa. I když se v dalších obdobích jeho tvorby pojem tradice aktualizuje v podstatě pravidelně v obdobích společenské a politické krize, v obdobích ohrožení existenčního nebo mravního (což mimo jiné souvisí s Fučíkovým pojetím umění v jeho společenské funkci jako paměti národa a ukazatele jeho dalšího, svobodného vývoje), dostává se jí stále konkrétnějšího obsahu a vymezení, takže je nakonec možné mluvit o specifické tradici fučíkovské.

⁹⁴ „Básník dvojího domova“, in *POZ*, s. 108-115. Cit. s. 110. Poprvé otištěno jako doslov v knize *Jan Čep: Zeměžluč – Letnice – Děravý plášť*, 1969, bibliografie č. 427. Jinde píše Fučík o „velikém kontinuu českého duchovního a uměleckého díla“ („Jiřina Hauková: Motýl a smrt“, in *POZ*, s. 146).

⁹⁵ „Píseň o zemi“, in *POZ*, s. 404.

⁹⁶ „Věroslava Mertla ‚Zdvih‘“, in *POZ*, s. 279.

Tato tradice je přitom – navzdory zmíněným mimoestetickým aspektům, jež na sebe umění u Fučíka bere – ryze literární. Fučík do ní nevčleňuje žádné filosofy, politiky nebo historiky; imanentně ji ovšem opírá také o filosofické či světonázorové koncepty, a to především o křesťanskou víru. Náboženský, spirituální přístup ke světu je u něj obsažen nejen v představě prostoru, který podle Fučíka umělecké dílo otevírá (má otevírat) a jenž se rozprostírá mezi „nebem a zemí“, nebo se rozpíná nad zemí jako klenba. Také samotná aktualizace tématu tradice – v jejím aspektu času a propojenosti – má své kořeny v křesťanství.⁹⁷ Duchovní charakter této linie nakonec podtrhuje výběr autorů, kteří ji vytvářejí: autoři devatenáctého století Mácha, Erben, Němcová i Neruda, ještě nezasazení náboženskou sekularizací, Zeyer se svým intenzivním vztahem ke křesťanství, Březina, Deml, Čep, Zahradníček, Vokolek.⁹⁸ (Ve spojitosti s literárně historickým „objevením“ baroka a barokní literatury od třicátých let sem Fučík zahrnuje také Bedřicha Bridela. Jako jakýsi „Urtext“ vystupuje *Legenda o sv. Kateřině*.)

Jednotlivými aspekty, které fučíkovskou tradici charakterizují, jež jsou však v jednotlivých periodách odlišně akcentovány, jsou: kontinuita, propojenost a návaznost – tvůrčí aktivita a úsilí o vlastní výraz – vztah k zemi jako konkrétní i metafyzické entitě – reflexe národní ukotvenosti a specifičnosti. Proměňující se důraz na dílčí aspekty ukazuje, že Fučíkova představa tradice vznikala v souvislosti s dobovým uměleckým a společensko-politickým děním a v reakci na ně. Ve svých textech přitom Fučík nezřídka ony krizové situace českého národa předchází, upozorňuje už jakoby s předstihem na jevy, v nichž je krize potenciálně přítomna.

Tak je například možné chápat vyzdvížení propojenosti minulého s přítomným a budoucím jako odezvu na modernistickou vizi budoucí společnosti, k níž se pracuje už v přítomnosti, která ale nemá minulost, a současně třeba na – v českém kontextu – peroutkovský život pro přítomnost (jak k tomu odkazují třeba jen názvy jeho dvou časopisů, předválečné *Přítomnosti* a poválečného *Dnešku*).

Diskontinuitu českých dějin po první světové válce, vnějšími okolnostmi podmíněnou nemožnost v delším časovém úseku rozvíjet a upevňovat novodobou českou státnost, pak lze vidět jako pozadí Fučíkem zdůrazňované kontinuity a návaznosti – jde o snahu postavit se proti pokusům vymazat nebo upravit dějinnou paměť, jejímž nositelem je mj. také umění.

⁹⁷ Viz k tomu např. Jiřího Hanuše v *Tradici českého katolicismu 20. století* (Brno, CDK 2005).

⁹⁸ Na tomto místě je ale třeba zdůraznit, že ne každý spisovatel, který je praktikujícím katolíkem anebo má ke katolicismu silný osobní vztah, je pro Fučíka automaticky nositelem této tradice. (Ne vždy v ní má například místo Jaroslav Durych, Fučík sem nevřazuje Františka Křelínu ani Josefa Kostohryze, atd.)

Na jedné straně tedy Fučíkovo pojetí tradice vzniká v souvislosti s daným dobovým kontextem, je s ním pevně spojeno. Na druhé straně B. Fučík tradici *de facto* konstituuje a konstruuje, když – opíraje se o svůj koncept „totálního“ umění v rámci společnosti – sleduje jednu z motivických a ideových linií české literatury a hledá projevy onoho vztahu k zemi, jak jej poprvé v počátcích moderní literatury vyslovil K. H. Mácha.

„Rodný kraj“ a „píseň o zemi“

„Popolední slunce pozdního srpna 1928 žhnulo
tak saharsky, že se půda pod nohama mohla
každou chvíli rozpuknout do nepřekročitelných
trhlin. Jenom v této krajině, zdálo se, mohl
vybuchnout verš *Zem jako přezrálá puká*.

Západní Morava se prezentovala ve své
nejslavnější podobě, jaksi sama pro sebe, na
vrcholu světa, překypujíc životem rozpáleným do
bílého žáru.“

Čtrnáctero zastavení (1984)

„Jedním, ale zdaleka ovšem ne jediným
poznávacím znakem básníka – i když ne nutně
každého básníka – je jeho vztah k dětství, k
onomu místu v čase, v němž se člověk jakoby v
prvním rozbřesku dne setkává s věcmi tohoto
světa, bez nichž by v jistém smyslu vůbec nebyl;
s věcmi, které dítě ohmatává očima, rukama a
ostatními smysly a které takto vstupují do jeho
povědomí, utvářejíce jeho poznání, vůli a touhu.“

„Jan Čep“ (1969)

Při hledání své „*životodárné řady české poezie*“⁹⁹ vychází Bedřich Fučík
především z motivu země, tj. z básníkova vztahu k rodné krajině, vlasti, celé planetě či
v přeneseném slova smyslu zemi jako dočasnému domovu na člověkově cestě životem k
smrti, tak jak o tom vypovídá dílo toho kterého autora. Rovněž Fučík sám tematizuje ve
svém díle tento motiv s ojedinělou intenzitou, a to v podstatě nepřetržitě od prvních

⁹⁹ „Kořeny české literatury XX. století“, in *RKB*, s. 254.

- článků až k poslední dokončené studii „Píseň o zemi“.¹⁰⁰ Zhruba padesát textů, v nichž se Fučík k motivu země a rodného kraje vyslovuje, lze přitom rozdělit do čtyř kategorií:
1. souhrnné stati obecnějšího charakteru jako „Programy“ (1926), „Česká próza“ (1933) nebo „Duch české poezie válečné“ (1946);
 2. recenze knih, jež podle Fučíka dotýčný motiv rozvíjejí a obohacují (například válečné sbírky Františka Hrubína, *Atlantis* Vladimíra Vokolka);
 3. recenze knih, v nichž se motiv objevuje, ale Fučík jeho zpracování pokládá za povrchní či banální (jako třeba *Hvězdy na nebi* Jana Čarka nebo *Chléb a sůl* a *Suchá jehla* Petra Kříčky) a
 4. studie, přednášky nebo doslovy o díle autorů, kteří podle Fučíka svou tvorbou podstatně přispěli k ukotvení dotyčného motivu v rámci české literatury a u nichž je více méně konstantní složkou jejich díla (například Jakub Deml, Jan Zahradníček).

V rozpětí těchto textů různého žánru a zaměření krystalizují v průběhu Fučíkovy tvorby obrysy pojmů země a rodný kraj, jejich vzájemný vztah a specifický význam.

„Země“ a „kraj“ mají přitom u Bedřicha Fučíka hned od začátku dvojí rozměr. Jednak jimi označuje konkrétní místo, tj. zejména rodný kraj, krajinu, do níž se básník narodil a v níž strávil své dětství. Jeho pojetí rodného kraje přitom od počátku formovala vlastní, osobní zkušenost – v podstatě jen nad dílem jeho krajanů, rodáků z okolí západomoravské Třebíče, vystupuje v jeho textech tento motiv do popředí a *vice versa* většina soudobých autorů, o jejichž díla opírá svou linii tradice „písně o zemi“, jsou jeho rodáci.¹⁰¹ Stranou Fučíkova zájmu *de facto* stojí spisovatelé jiných regionů, nejde

¹⁰⁰ Také dva ze svazků Fučíkova díla svým názvem k jeho celoživotnímu zájmu odkazují: *Píseň o zemi* a *Rodná krajina básníková*.

¹⁰¹ Otokar Březina se narodil v Počátcích u Pelhřimova, a B. Fučík tak jeho přiřazení k básníkům západní Moravy vždy znovu zdůvodňuje: „Zařazujeme-li Otokara Březinu mezi básníky západní Moravy, neděje se tak neprávem ani z ješitnosti. Jeho rodiště, Počátky, je Českomoravská vysočina, jeho matka pocházela z Moravy. Studia strávil v Telči, učiteloval na Náměštsku, všechny jeho básně vznikly v Nové Říši. Rodem je Moravan napůl, citěním a školou života naplno. O západní Moravě mluvil jako o svém kraji...“ – „Básníci západní Moravy“, in *RKB*, s. 59 (přednáška z roku 1932). Jakub Deml se narodil v Tasově, Vítězslav Nezval v Biskoupkách u Moravského Krumlova, Jan Zahradníček v Mastníku u Třebíče. Literární kritik Miloš Dvořák v Jasenicích u Třebíče a Bedřich Fučík sám v Časlavicích u Třebíče. Walter Schamschula upozorňuje v *Geschichte der tschechischen Literatur III. Von der Gründung der Republik bis zur Gegenwart* (Köln, Böhlau Verlag 2004), že tato krajová spřízněnost souvisí se světonázorem dotyčných autorů, totiž s jejich katolickou vírou: „Bei der Betrachtung der Lebensläufe der katholischen Schriftsteller fallen einige demographische Aspekte auf. Die Merzahl der Autoren stammte vom Lande, viele aus der Bauernschaft und mehr aus Mähren als aus Böhmen. Dies zeigt, dass der Katholizismus in der Bevölkerung der Städte, besonders Prags, keine Stütze hatte“ („Sledujeme-li životopisy katolických spisovatelů, vystupují do popředí některé demografické aspekty. Většina autorů pochází z venkova, mnozí ze zemědělských rodin a spíše z Moravy než z Čech. To ukazuje, že katolicismus neměl v městském obyvatelstvu, zejména pražském, žádnou oporu“, s. 313).

mu o topografii tohoto motivu v celé české literatuře; přes občasné zmínky o autorech, jejichž tvorba vypovídá o podobně úzkém vztahu k místu, kde se narodili a strávili své dětství (Vilém Závada, František Halas), se v této souvislosti omezuje na důvěrně známý kraj a vlastně podobně důvěrně známé autory.¹⁰²

Vedle své hmotné podoby má krajina také spirituální rozměr, Fučík mluví o jejím „*duchovním profilu*“¹⁰³ anebo o „*zduchovělé zemi*“.¹⁰⁴ Svůj náhled blíže specifikuje v přednášce o Vítězslavu Nezvalovi: „*Nadto rozumím prostředí především ve smyslu duchovním, nikoli jen materiálním, jako je každá osobnost sama především podstaty duchovní.*“¹⁰⁵ „*Zemi*“ Fučík interpretuje jako metafyzickou entitu – jeho koncept se ale (jak naznačuje předchozí odstavec) opírá o empirii, je podepřen prožitkem krajiny a společenství lidí, kteří v ní žijí, jako vícedimenzionálního prostoru.

Zakladatelem pojetí země jako místa života tady a teď v protikladu k věčnosti, místu života po smrti, v moderní české poezii je pro něj Karel Hynek Mácha a jeho „*kult zbožnění země, metafyzické a křesťanské naděje, jistoty nejbezpečnější*“.¹⁰⁶ (Tímto názorem ostatně navazuje na Šaldovu studii „*Mácha snivec a buřič*“ z roku 1936, v níž Šalda Máchu označuje za „*našeho prvního básníka země*“ a současně za „*našeho prvního básníka kosmického*“.

Svou tezi dále rozvádí: „*Mácha všecko nazírá v souvislosti s kosmem, staví do prostoru bez mezí a hranic, vidí v rozstupu nekonečna a věčna; prožívá první u nás závrat' z bezmezí, pascalovský děs z kosmického nekonečna. [...] Kdo vyslovil u nás před Máchou vzdálenost člověka od hvězd, země od nebe, člověka od absolutna?*“¹⁰⁷ V podobném smyslu bude o Máchovi psát také Fučík, například v přednášce z téže doby „*Ideologie a skutečnost v umění*“, podle níž jde v umění zejména o „*napětí vytvářené a dané dvoupólovostí světa, o ono drama stále probíhající od země k hvězdám a od nebes k*

¹⁰² Bedřich Fučík se ovšem zároveň distancuje od regionalismu (z něhož by ho snad vzhledem k tak úzkému zaměření na jednu oblast bylo lze podezřívat): „*...regionální básnění napořád jen fixuje minulost a státnost světa ve snaze ji konzervovat, zatímco velká poezie z tradice rovněž vychází, ale odpovídá zásadně přítomnému času a hledá vazbu s budoucností*“ („*Vítězslav Nezval a rodný kraj*“, přednáška datovaná 22. 5. 1970 a proslovená v Praze v Klubu Třebíčanů. Poprvé otištěno ve svazku *Rodná krajina básníková*, s. 323-331. Cit. s. 329.).

¹⁰³ „*Vítězslav Nezval a rodný kraj*“, in *RKB*, s. 327.

¹⁰⁴ „*Orientační popis některých Demlových krajin*“, in *POZ*, s. 196. Jedná se o nedokončený text, jehož první verze vznikla roku 1978 a který Fučík dále průběžně přepracovával. Poprvé otištěno ve svazku *Píseň o zemi*, bibliografie č. 489.

¹⁰⁵ „*Vítězslav Nezval a rodný kraj*“, in *RKB*, s. 328.

¹⁰⁶ „*Básník úzkosti*“, in *KP II*, s. 150.

¹⁰⁷ F. X. Šalda: *Mácha snivec a buřič*. Praha, Melantrich 1936, s. 26, 12 a 13.

zemi“.¹⁰⁸ Nebo o téměř padesát let později v „Písni o zemi“, když pozici autora *Máje* vidí v „průsečíku časnosti a věčnosti“.¹⁰⁹

Rodná západní Morava ovlivnila Fučíkův vztah k přírodě a krajině ve dvou směrech: na jedné straně je to rudimentární zkušenost člověka-sedláka či rolníka žijícího v úzkém kontaktu s přírodou, závislém na ní jako na zdroji jeho obživy a důvěrně s ní obeznámeného, s přírodou jako „mocnou, živitelkou a utěšitelkou“, *selskou půdou, na níž chorovody generací odummlávají svůj zpěv života uprostřed bouří a světla*“.¹¹⁰ Na druhé straně (a současně s tím) je to zkušenost náboženská, poměr k zemi, tak jak jej zprostředkovává křesťanská – ve Fučíkově případě katolická – věrouka. (Stejně jako ve Fučíkově tvorbě samotné se oba tyto aspekty spojují v osobě a díle Jakuba Demla.) Na zdroje své představy, jejíž varianty a počátky s přibývajícími léty a zkušenostmi nacházel také ve starší české, popřípadě světové literatuře, upozorňuje Bedřich Fučík konečně v úvodní pasáži studie „Píseň o zemi“, když píše o pojetí země, jak je lze pozorovat nejpozději od antiky (u Vergilia) přes Bibli a dále gotické umění, českou barokní knihu *Země dobrá* až k Máchově *Máji*. Země – s přívlastkem dobrá – tu vystupuje jako „dobroditelka“, kterou je třeba „laskat a milovat“; „chléb je, plodem země a lidské práce“, za který nelze vzdávat dost díky – jen tehdy totiž země nepřestává zpívat“. Kategorie dobra přitom pro Fučíka souvisí s pojmem krásy a je tak zároveň také kategorií estetickou: „V tomto osamostatnělém kvazi, estetizujícím zaměření pak chápou v Čechách, dobrou zemi jak feudální, tak barokní lidé, až její melodie jedinečně a triumfálně zazní u nás naplno na prahu novodobé české poezie u Máchy.“¹¹¹

Jak vyplývá z předchozích citátů, jsou s motivy země a krajiny spojeny rovněž následující paralelní tematické okruhy:

¹⁰⁸ „Ideologie a skutečnost v umění“, in *RKB*, s. 95-107. Cit. s. 103. Jedná se o přednášku proslovenou v druhé polovině třicátých let; podle souvislosti se Šaldovou studií to zřejmě nebylo před rokem 1936. Poprvé otištěno ve svazku *Rodná krajina básníkovy*, bibliografie č. 490. (Stejná pasáž se opakuje i v přednášce „Kořeny české literatury XX. století“, in *RKB*, s. 245. Také tuto přednášku umisťují editoři svazku *Rodná krajina básníkovy* do druhé poloviny třicátých let.)

Do nedatované přednášky „Kořeny české literatury XX. století“, kterou editoři Fučíkova díla řadí do druhé poloviny třicátých let, Bedřich Fučík ostatně včlenil v podstatě celý text „Ideologie a skutečnosti v umění“ Kromě toho do ní vložil také úvodní pasáže z přednášky „Česká próza“, konkrétně strany 109-108 z vydání v *Rodné krajině básníkově*.

¹⁰⁹ „Píseň o zemi“, in *POZ*, s. 402.

¹¹⁰ „Cesta Františka Křeliny“, in *KP II*, s. 197-216. Cit. s. 198. Časopisecky otištěno v *Akordu* č. 9-10/1940-41, 20. 6. 1941, bibliografie č. 375. V raném článku o Jakubu Demlovi „Mnoho mladých mistrů“ (1928) mluví Fučík přímo o „věrnosti [...] selské“ (in *KP I*, s. 75).

¹¹¹ „Píseň o zemi“, in *POZ*, s. 401.

1. vědomí kontinuity s předchozími generacemi, s vlastním rodem a předky. Jejich odkaz se odráží také v krajině, která v sobě nese stopy jejich práce a života, stejně jako se do ní zapisuje život současné generace předávaný – máme-li užít fučíkovskou terminologii – jejím dědicům;
2. láska, která pro Fučíka představuje konstitutivní vztah ke světu a lidem v něm, výchozí prisma, jímž básník svět nazírá a kterým je motivováno jeho jednání;
3. píseň, také hymnus či chvála, jako forma, jíž vyjadřuje tento svůj vztah a oslavuje zemi a život.

I.

Svoji publikační činnost zahájil osmnáctiletý Bedřich Fučík jako básník; jeho rané literární pokusy vykazují – právě prostřednictvím tématu země a metafor čerpaných z přírodních dějů – určitou spojitost s jeho pozdějším dílem literárně kritickým. (Kromě toho jsou to básně – srov. například verše „Okovy lámou se“ – zřetelně ovlivněné poetikou Otokara Březiny, jenž i v tomto případě vedle Demla stojí v pozadí Fučíkova konceptu.)¹¹² Například v básních „Oh, bude země rodit“¹¹³ nebo „V jarním slunci“¹¹⁴ se přírodní tematika ohlašuje už v názvu; v prvním případě je přitom aktuální politická situace očekávání konce první světové války a vzniku samostatného státu traktována prostřednictvím paralely s venkovským zemědělským životem – s nadějí se čeká na výsledek práce a námahy vložené do obdělání půdy, která zároveň představuje partnera a spoluhráče lidského snažení. V případě druhém pak vystupuje do popředí přímo oslava personifikované země (viz velké Z na začátku slova), příznačně zasazená do jarního slunečného dne.

¹¹² „Okovy lámou se“, in *Paralipomena*, s. 15. Časopisecky otištěno ve *Sborníku českého studentstva* č. 1/1918-19, bibliografie č. 4.

¹¹³ „Oh, bude země rodit“: „Bude země rodit! - / Dlouho byla ladem, / žízni strádala a skonávala hladem. / Nyní však už, ukojena, čeká jara, / vydat sílu plodnou, jež jí nitrem hárá. / Dali jsme jí všechno. Snad nás neoklame. / Dali jsme jí nejdražší, co vůbec máme: / živým masem z těl svých jsme ji nakrmili, / zde jsme žízeň slzami jí uhasili, / jinde zas proudy teplé krve rudé. - / Vzala vše. - - - / Oh, bude země rodit, bude!“

¹¹⁴ „V jarním slunci“, in *Paralipomena*, s. 19. Časopisecky otištěno ve *Svítlání* č. 4-5/1919: „Slunce dnes ohněm napájí Zemi, / omamným světlem hluboké krásy, / zdravím a silou, vůněmi všemi, / kterými mladé odkoju klasy. // Rozkoší sténá Země v tom žáru, / zvoní a žehná dobrému jaru. // Bereme slunce srdcem i dlaní / hledíce k létu, v němž přijde zrání“ (in *Paralipomena*, s. 14. Časopisecky otištěno ve *Sborníku českého studentstva* č. 9/1917-18, bibliografie č.3).

Také vůbec poslední, celkově desátá Fučíkova báseň „Mé město“¹¹⁵ se dotýká tohoto tématu, jakkoli jsou v ní země či venkovská krajina zastoupeny jen nepřímo, jako jakýsi nevyslovený protiklad k tvárnosti města; srovnání s článkem k básníkovu jubileu „Jakub Deml – básník přírody“ (1928) ukazuje, že také v literárně kritických textech z téže doby Fučík vztah města a venkova tematizuje a mnohostrannou zkušenost života ve venkovské krajině explicitně staví nad omezené podněty, které básnickovým smyslem nabízí město: „*Nepřipadá vám, že lidé městští, chci říci lidé nemající rodného kraje, jako by nic nemilovali [...], jako by byli buď vůbec slepí, či viděli jen na dálku, již dovolí šířka ulice?*“¹¹⁶

Takto vyhraněná opozice venkova – město se ovšem omezuje jen na první období jeho tvorby – na rozdíl například od představitelů pozdějšího ruralismu (k němuž Fučík sám přistupoval spíše rezervovaně)¹¹⁷ a jejich návratu k venkovu jako možnému východisku z krize moderní společnosti se Fučíkovi tento protiklad nezdál být nosný natolik, aby bylo možné na jeho základě definovat a sledovat onu linii „písně o zemi“, o níž tu jde především. (Z Fučíkova psaní polemický náboj ostatně postupně zcela mizí, takřka to vypadá, že zabývat se tvorbou, nad níž může své teze formulovat jen nepřímo, *ex negativo*, pro něj představuje ztrátu času.)

Už ve dvacátých letech má fučíkovské pojetí země a kraje obrysy, které pro ně budou charakteristické i v pozdější době. Vladimír Binar a Mojmír Trávníček toto období

¹¹⁵ „Mé město“: „*Komíny továren na okrajích zřikovány k boji / vyčkávavě hrozí proti nebi. / Žebráci a jiná sousoší na mostech stojí, / z vody se na ně zvráceny svět šklebí. // O prohraná vítězství automobily zápasy svádí / a prchající před časem – do času pádí, / a s nimi lidé se smíchem v lících, / že života se dotýkají rádi, / tož rukama v glazé rukavicích. // Obruče lomozu, jež nad dlažbou se klenou, / drží zem od nebe pečlivě oddělenou / a její hlas tlumí vztekle a pro radost. / Lidé se bojí a z bezpečí pak bezstarostně, lehce / ústa si drátem svazují k ústům bez tváří, / a protože slunce jim svítit zde nechce, / světlo elektrické oči jim prozáří / třeba až na věčnost. // Den a noc, dvojí den a noc dvojí / nepoznávající se navzájem na sebe se šklebí / a komíny továren na okrajích stojí / v úzkostech a na obranu proti nebi*“ (in *Paralipomena*, s. 21. Časopisecky otištěno v *Tvaru* č. 2, 1927, bibliografie č. 28).

O konci své literární kariéry píše Bedřich Fučík ve *Čtrnáctě zastavení* v textu „Bujará chudoba“ věnovaném Janu Zahradníčkovi: „...poznal jsem ho letmo až v Praze, když se už psal rok 1928, při náhodném setkání, kdy jsem pocítil první dotek jeho ostrého ironického kordu: sepsul mou báseň uveřejněnou v *Tvaru* a v podstatě mě naštěstí odradil od dalších pokusů v tomto směru“ (s. 237).

¹¹⁶ „Jakub Deml – básník přírody“, in *KP I*, s. 90. O několik let později se k rozdílu města a venkova jako rodné krajiny vyslovil také Vítězslav Nezval; v jeho slovech se ohlašuje podobný názor, jako je ten Fučíkův, avšak zbavený polemického ostnu: „*Vesnice, o níž mluvím, dala mně paletu, již bych nevyměnil za žádnou jinou. Je mi líto těch, kdož se narodili ve městě s okny proti dvorům a světlíkům. Avšak myslíme-li přesněji, což nejsou i jim ony pusté dvory a světlíky zázračnými cihlami k výstavbě umění? I tyto jejich světlíky, které mě uvádějí v zoufalství, jsou hněteny zázračným sochařem, dítětem. A tak lítost, kterou jsem nad nimi projevil, je jen citlivá reakce roditelého venkovana proti světu, jenž není součástí jeho původní palety*“ (Vítězslav Nezval, „O sobě a o svém rodném kraji“, in *V. Nezval: Manifesty, eseje a kritické projevy z let 1931-1941*. Praha, Československý spisovatel 1974, s. 446-447).

¹¹⁷ Srov. například recenzi „Dva ruralistické romány“, in *KP II*, s. 333-336. Časopisecky otištěnou v *Akordu* č. 4-5/1940-41, 30. 1. 1941. Bibliografie č. 372. Anebo stať „Dva monology s mrtvým“ z roku 1976, poprvé otištěnou ve svazku *Setkávání a míjení*, bibliografie č. 488.

přiléhavě charakterizují jako „počáteční, temné a intuitivní, přichýlení k zemi – ,k půdě a rytmu krve‘, zárodečnou touhu ,růst z naší země“.¹¹⁸ Podobně jako v případě „tradice“ patří mezi pojmy, ke kterým se Fučík zpočátku obrací a z nichž vychází, právě „půda“, v přeneseném smyslu chápána jako jakési ukotvení a základ, „*Půda jako síla základní a nejhybnější vyzařuje ze sebe síly ostatní, jež nemohou být v odporu k ní*“.¹¹⁹ Už tento citát ozřejmuje, že se nejedná o základ statického a neměnného modelu, nýbrž že tu jde o určení jistého pevného bodu, jakéhosi centra, k němuž je možné se vracet a o který je možné se opřít. Země představuje „*východisko, výheň, palčivé tajemství a jedinou pevninu*“.¹²⁰ (Podrobněji se k tomuto aspektu vrátíme nad články věnovanými poezii Jana Zahradníčka.)

Fučíkova „země“ je od počátku také partnerem či spoluhráčem člověka, její existence a procesy, jež se v ní odehrávají, tvoří jakýsi pendant k lidskému osudu. Také ona je božím stvořením, vznikla bez přičinění člověka, nese v sobě tajemství, které se otvírá teprve básníkovu zraku: „*oči [...] vnikají pod kůru stromů, pod barvu modrého zvonku a vykupují odtud vyšší tajemný zákon života, řád boží: Příroda prostřednictvím básníka počíná mluvit!*“¹²¹

Vztah umělce a přírody je vzájemný: na jedné straně jen básník může odhalit její smysl, na druhé straně krajina tříbí jeho smysly a cit – je to „*místo své lásky, která dovede napomenout, uklidnit, poučit, té lásky, jež pomůže otevřít nesmělé oči. [...] Lásky k rodnému kraji je počátek lásky vůbec.*“¹²² Kraj, tj. rodný kraj, má vůbec procesu rozvoje básnickovy osobnosti nezastupitelné postavení – už od prvních textů, jakkoli jen v náznacích, jej Fučík chápe jako místo, které rozhodně utvářelo básníkovu vnímání a jeho přístup ke skutečnosti. K tomuto prvotnímu impulsu se básník (v ideálním případě) vždy znova vrací, odhaluje to, co je zde skryto, ve stále jiných podobách.

¹¹⁸ Vladimír Binar – Mojmir Trávníček: „Komentář“, in *POZ*, s. 426-427.

¹¹⁹ „Programy“, in *KP I*, s. 13.

¹²⁰ „Panychida“, in *KP I*, s. 181-183. Cit. s. 181. Časopisecky otištěno v *Pramenu* č. 8-9/1927-28, 30. 11. 1927, bibliografie č. 45. Jak uvádí Jiří Hanuš (*Tradice českého katolicismu ve 20. století*, 2005) je takovýto vztah k zemi „*rysem českého katolicismu, který je samozřejmě staršího data, ve dvacátém století na sebe ovšem bere specifickou podobu. Je to vztah k české zemi, jazyku i lidu, k určitému bytostnému národnímu ukotvení, které má celonárodní, zemskou či místní podobu. [...] představitelé [českého katolicismu přitom] pociťovali potřebu vyjadřovat uměleckými i mimovědeckými prostředky vztah k rodné zemi*“ (s. 99). Se vztahem k zemi spojuje Hanuš také obhajobu češství – rovněž u Fučíka se aspekt češství objevuje (viz kapitolu věnovanou tradici), jakkoli se nejedná ani tak o jeho obhajobu jako spíše o úsilí zpřítomnit jeho pozitivní rysy.

¹²¹ „Mnoho mladých mistrů“, in *KP I*, s. 75-79. Cit. s. 76. Časopisecky otištěno v *Pestrém týdnu* č. 34/1928, bibliografie č. 63.

¹²² „Jakub Deml – básník přírody“, in *KP I*, s. 90.

„Vlastnosti“ kraje uvádí Fučík posléze do souvislosti s povahou lidí, kteří v něm žijí, personifikovaný kraj se stává jakýmsi spoluhráčem v lidském životě a díle, jako je tomu například v tvorbě Otokara Březiny: „*Krajinné prvky v této mnohotvárné záměrnosti nemohou být cílem o sobě a stát osaměle, nýbrž jenom v souvztažnosti. Krajina je zde* [tj. v Tajemných dálkách] *ne pozadím, nýbrž spoluaktérem, jako například ve verši: „A v kouřících dálkách, kde zsinale mlhy se strou.*“¹²³

B. Fučík se však s takovýmto – rovnocenným – poměrem obou participantů nespokojuje a hledá jeho další možné podoby. Jednou z nich je také – kraj přitom opět vystupuje jako personifikovaný subjekt – příbuzenský vztah synovský: tajemství, „*poklady*“ rodného kraje umí odhalit jen „syn, *jehož srdce je neviditelnými vlákny připjato ke každému hlohovému keři, ke kotrči netřesku na stráni, ke každému stromu a kameni, kde ze zpěvu ptáků dobýval svého Slova a na obzoru svého okraje zkoušel své oči a přivykal je na největší dálky*“.¹²⁴ Hodnota takového vztahu přitom nespočívá – jak konec konců ozřejmuje i zvolené přirovnání – jen v zážitku konkrétní tvárnosti krajiny, jež na básníka působí, ale zejména v tom, že jde o intenzivní, hluboký a složitý vztah, přičemž předpokladem pro to, aby vůbec vznikl, je schopnost takového citu a prožitku vůbec. Jinou podobu vzájemné souvislosti představuje možnost krajiny nést v sobě paměť, jí vlastní schopnost vypovídat o životě předcházejících generací a stávat se tak součástí lidských dějin. Když Deml vidí ve svém textu „*stoupat popel předků a jejich sílu do kořenů stromů a slyší modlitby, vdechnuté zvěčněnými do šumění korun, do barvy ornice, do vzdoru skal...*“, setkává se právě s vrstvami minulosti, uloženými do struktury kraje, který ho obklopuje.¹²⁵

II.

V počátečním období Fučíkovy tvorby stojí v centru jeho pozornosti – na úkor motivu „země“ – zejména motiv „rodného kraje“, kterým se zabýval především v člancích o Jakubu Demlovi, v jehož díle představují příroda, kraj a rodný kraj jedno z ústředních témat. Fučík se však nevyhýbal ani recenzím literárních děl, v nichž se rodný kraj a básníkův vztah k němu sice objevují, ale ne ve smyslu a směru jeho pojetí. Vzhledem k

¹²³ „Rodná krajina básníková“, in *RKB*, s. 49-53. Cit. s. 51. Přednáška z roku 1929 byla poprvé otištěna ve svazku *Rodná krajina básníková*. Bibliografie č. 490.

¹²⁴ „Mnoho mladých mistrů“, in *KP I*, s. 75.

¹²⁵ „Jakub Deml – básník přírody“, in *KP I*, s. 93.

nízkému počtu těchto textů a nepříliš rozsáhlému časovému období, v němž vycházely (poslední byl otištěn roku 1943), jim věnujeme souhrnně místo hned zde a pokusíme se určit, jakými aspekty je tady rodný kraj (zejména s přihlédnutím k místu narození dotyčných českých spisovatelů v podstatě synonymní s venkovem) dále vymezen, respektive na co Fučík – opakovaně – klade důraz.

V základu jeho názoru nadále stojí zejména pojetí rodného kraje jako místa s tajemstvím, místa, které může vypovídat o lidských osudech a jež se také pro tuto svou vlastnost může stát básnickovým partnerem, protihráčem i oporou. Není to jen místo snadného spočinutí a vzpomínky, ale také úsilí a námahy, místo, které se otvírá jen za určitých předpokladů. Tak například Josef Bartuška, o jehož *Vitorazsku* psal Fučík roku 1929, selhal ve svém záměru „*vyzpívat rodný kraj*“, z tohoto důvodu, právě proto, že „*celému jeho založení je cizí vnikat do osudů věcí, lidí a dokonce země. Nevyvážil tajemství svého kraje, jeho osud neexistuje svou všeobecností, nenalezl však ani svéráznosti charakterové a odlišující.*“¹²⁶

Povrchnost ve vztahu ke krajině kritizuje Fučík rovněž v básních Petra Křičky, pocházejícího rovněž ze západní Moravy.¹²⁷ Křička se podle něj „*ani v rodném kraji, který je jedním z jeho opravdových a žitých inspiračních zdrojů, neorientuje jinak než povrchově: mluví o něm. Jenom velmi zřídka dovede se ponořit do něho, [...] vynést slovo z něho a jím. Drsnost a tvrdost jeho kraje nedosáhla u něho osudovosti vnitřního života, jen líbivého vnějšku, folkloristicky stríkaného a dojímavého.*“¹²⁸

Jan Čarek zase nedokázal podle Fučíka využít opory, kterou mu dává místo obklopující jej od jeho dětství, jakkoli představují „*matka a rodný kraj*“ ústřední prvky jeho poezie. Toto téma „*nešlo ani do hloubky, ani se nerozšiřovalo. Bylo stále totéž. [...] Čarek se v tomto směru skutečně neodvážil žádného rizika, ač svět jeho krajiny, rodiny atd. stál za ním pevně.*“¹²⁹ Tak jako už v předchozích případech postrádá Fučík – a odkazují k tomu

¹²⁶ „Josef Bartuška: Vitorazsko. Brouček v růžové zahradě“, in *KP I*, s. 227. Časopisecky otištěno v *Tvaru* č. 8/1927, bibliografie č. 43.

¹²⁷ I když s výhradami, ještě jako básníka Šípkového keře ho v přednášce „Básníci západní Moravy“ z roku 1932 Fučík staví vedle Březiny, Demla, Nezvala a Zahradníčka. Pojítkem je mu především západní Morava jako básnickovo rodiště: „*Kraj je ovšem pojítka velmi volné a jen všeobecný usměrňovatel, jinak jako s měřítkem s ním třeba zacházet velmi opatrně. Ale něco, i když snad Křička do toho nezapadá, je nápadné tak, že není třeba žádné násilnosti.* Je to velmi podobné pojetí života a smrti“ („Básníci západní Moravy“, in *RKB*, s. 78).

¹²⁸ „Básník konvence a příležitosti“, in *KP II*, s. 27-32. Cit. s. 29. Časopisecky otištěno v *Listech pro umění a kritiku* č. 5/1933, bibliografie č. 293.

¹²⁹ „Poezie jako šablona“, in *KP II*, s. 58-66. Cit. s. 59-60. Časopisecky otištěno v *Listech pro umění a kritiku* č. 11/1934, bibliografie č. 314.

také výrazy „vnikat“, „ponořit se“ či „odvážit se rizika“ – pohyb, směřování básníka od známého k dosud skryté skutečnosti.

V článku o próze Fráni Šrámka z roku 1929 odmítá Fučík autorovu představu o venkovském životě jako povrchní idealizování, jako „*idylu občanskou*“. Šrámek si podle něj své téma zvolil pro jeho domněle snadnou přístupnost a jaksí z nouze: „*nebyl nikde doma, všude mu bylo úzko, i navrátil se k rodnému kraji, neučinil to však ze síly, nýbrž ze slabosti. [...] Šrámkův návrat k rodnému kraji je úprk do idyly, kterou si v něm slibuje, ve které je bahnisko nehnuté a zapáchající.*“¹³⁰ Rodný kraj se tak Fučíkovi jeví také jako místo dramatu, eventuálně i napětí, které může spočívat mj. v rozporu mezi idealizovanou vzpomínkou na dětství a neiluzorním přístupem k tomu, co bylo, nebo také v tom, co je na povrchu a co se skrývá za ním. Skutečnost – minulá nebo přítomná – se přitom ve své pravé podstatě otvírá tomu, kdo o svébytné vidění a poznání světa aktivně usiluje. Motiv rodného kraje k sobě ve Fučíkově pojetí takovýto aktivní básnický postoj přímo váže.¹³¹

Na začátku čtyřicátých let se Fučík na příkladu ruralistické literatury ojediněle vrátil k otázce vztahu venkova a města, respektive k tomu, co venkov podle něj není, a rovněž v tomto případě se posléze vyjadřuje k básníkovu postoji vůbec. Samotné zasazení děje do venkovské krajiny a na vesnici mu ještě neznamena, že literatura s touto tematikou je snad cennější či lepší – „*Je jistě potřeba veliké dávky prostodušnosti k tomu, aby se dalo dokázat, že se stačí vrátit na venkov, aby se člověk obrodil jak mravně, tak i citově a rozumově.*“¹³²

Jádro neúspěchu ruralistů však spočívá zejména v tom, že „*líčí se zavázanýma očima něco, co neexistuje a nač se jen rozpomínají. Což je ovšem počínání nestatečné, neheroické, protibásnické! Ruralisté pracují většinou s iluzemi, s výmysly, s papírem, nikoli s realitou, jsou myšlenkově i umělecky bledně slabí.*“¹³³ Svou kritiku tak Fučík souběžně rozšiřuje na každého básníka, který ke svému předmětu přistupuje tak, jak to autor vidí u ruralistů, bez úsilí proniknout za vnější tvář skutečnosti, dalo by se říct bez boje a odvahy.

¹³⁰ „Odkaz Fráni Šrámka“, in *KP I*, s. 120-131. Cit. s. 128-129. Časopisecky otištěno v *Tvaru* č. 5-6/1929, bibliografie č. 127.

¹³¹ K aktivitě jako součásti Fučíkovy definice básníka viz blíže kapitolu „Dobyvatel“.

¹³² „Dva ruralistické romány“, in *KP II*, s. 333.

¹³³ *Tamtéž*, s. 333-334. Příznačně používá Fučík v této souvislosti opět slovo idyla – podobně jako u Šrámka se i tady jedná o projekci, o jakýsi konstrukt prostředí, jaké by mělo být: „*Nemalují si ruralisté vesnici v jakési neposkvrněné, nespoutané sice, ale čisté idyle, která snad byla, ale není?*“ (s. 333)

III.

Na konci dvacátých let proslovil Bedřich Fučík přednášku, v níž se sousloví „rodný kraj“ objevuje už přímo v názvu a která je věnovaná Otokaru Březinovi, „Rodnou krajinu básníkovu“.¹³⁴ Ke stejnému tématu odkazují svým titulem také „Básníci západní Moravy“, přednáška o Březinovi, Jakubu Demlovi, Petru Křičkovi, Vítězslavu Nezvalovi a Janu Zahradníčkovi ze začátku třicátých let.¹³⁵ Obě přednášky představují jakýsi rezervoár názorů, pojmů, myšlenkových okruhů, autorů a textů spojených s touto fučíkovskou tematikou – to, co v nich B. Fučík píše, se objevuje (často ovšem v pozměněné podobě či novém kontextu) také v jeho pozdějších člancích, k pasáží, které zde cituje z O. Březiny, J. Demla, V. Nezvala nebo Jana Zahradníčka, se vždy znovu vrací.¹³⁶

Rodný kraj přitom patří v kontextu české literatury třicátých let i za druhé světové války k ústředním tématům (a to nejen například u jednoho z jeho průkopníků už od své rané tvorby, Jakuba Demla, mj. autora prózy nazvané přímo *Rodný kraj* z roku 1936), v recenzi sbírky Jaroslava Macháčka *Krajina královna* z roku 1943 sám Bedřich Fučík mluví přímo o inflaci tohoto motivu v soudobé poezii: „*Rodný kraj se – v poezii – stal namnoze už tematickou floskulí...*“.¹³⁷ Ve svých přednáškách „O sobě a o svém rodném

¹³⁴ Přednáška z roku 1929, ve svazku *Rodná krajina básníkovu* na s. 49-53.

¹³⁵ Přednáška z roku 1932, ve svazku *Rodná krajina básníkovu* na s. 54-79.

¹³⁶ Jedná se o následující úryvky: Z O. Březiny: „Černá bratrstva stromů, zřel jsem, klekala k zemi / jak k chóru modliteb za zemřelé. Příkrov nebe se nížil / nad mojí hlavou, jak stlačen a vypjatý šerem.“ („Den výroční“, *Tajemné dálky*); „Zem jako přežralá puká. Květy plamenů neviditelných / vyvěřely, parazitní, mezi liliemi a jako břečťany do výše plápolající / přisávají se k nehybným stromům“ („Vedra“, *Ruce*). Z J. Demla: „Máte dobrý instinkt, vaše verše tíhnou do rodného kraje. Jinde se nemůžete orientovat. Rodný kraj je Vaší láskou, ta Vás rozsoudí, poučí, ukonejší. Vy nemůžete být jiným, než je Vaše krajina, a to je posláním básníka, aby našel, uctil a uhájil svou krajinu. Ona je právě tou princeznou, kterou má ze zakletí vysvobodit. To se nestane ani zázrakem, ani náhodou, ani naponejprv: Musí naklánět ucho k jejímu strnulému srdci, aby tam uslyšel tajný šept; musí vytrvale cvičit své oko, aby uviděl, čeho žádný jiný na té krajině nevidí. A až všechno uvidí a uslyší, začne se učit mluvit.“ (citát z dopisu dosud neznámému autorovi); „A rost' a kveť tak jako dřív, mé duše vidět není; / lze umřít a býti živ a spát až k probuzení. / Já věru, věru dlouho spal, v svém jako zaklet bolu; / chceš? ustelu si opodál a procitneme spolu. / A budu-li jak ty květinou, všechno se rázem změní, / a mnohé věci pomínou, snad také utrpení. / Noci svůj kalich uzavřem, bratrsky spolu sníce, / že byla kdysi také zem, že však jí není více. / A má-li vůbec někdy ráj, co podobá se zlosti: / své přátelství mi, chceš-li, taj, ne svoje pochybnosti“ („Tulipán“, *Moji přátelé*).

Z V. Nezvala: „Z hlubin k nebi / a z nebe k hlubinám / od konce do počátku / se přelévám / A mezi věčným pohybem / náhrobek kolébky mé je zem“ (*Podivuhodný kouzelník*); „Bylo tu však něco těžkého co drtí / smutek stesk a úzkost z života i smrti“ (*Edison*).

Z J. Zahradníčka: „Své čelo teskně naklání k zemi / kde mrtví u kořenů květin spí / zrnko za zrnkem upouštím s nadějí / radostný růženec svých krátkých se dní“ („Vděčnost mrtvým“, *Pokoušení smrti*); „Ne již bolest, ale opojení / které tančíc ve hvězdu se mění, / budiž osten můj a křídlo mé“ („Barevný závoj“, *Jeřáby*).

¹³⁷ Knižně in *KP II*, s. 355-356. Cit. s. 355. Časopisecky otištěno v *Akordu* č. 5/1942-43, bibliografie č. 392.

kraji“¹³⁸ a „Rodný kraj v díle Jakuba Demla“¹³⁹ se mu věnoval například také Vítězslav Nezval.

V dubnu 1938 vyšla v Českém slově anketa mezi spisovateli „Vracíte se do rodného kraje?“¹⁴⁰ v níž byli osloveni autoři tak rozdílných poetik jako Karel Čapek, Jan Čarek, František Halas, Josef Hora, Josef Knap, Josef Kopta, Marie Majerová, Vladislav Vančura anebo Vilém Závada. V podstatě všichni přitom vztahují rodný kraj ke svému dílu (ať už jím rozumějí spíše krajinu, v níž prožili své dětství, anebo zrcadlově místo iniciace jazyka, tj. rodné řeči) a vykládají onen „návrat“ v přeneseném slova smyslu: Pro Karla Čapka je „*Rodný kraj jako rodný jazyk*“, Vilém Závada ho pojímá v dvojitým smyslu, v konkrétní podobě i jako krajinu duše: „*Rodný kraj znamená pro mne tolik, jako rodná řeč. Jako jen v ní mohu myslet a cítit, tak jen v něm mohu žít. On je krajinou a vlastí mé duše...*“. Podobně se vyslovuje i František Halas: „*Krajina dětství proměňuje se časem v duchovní krajinu dospělého.*“ Rovněž Josef Knap poukazuje na dvojí možnou existenci rodného kraje: „*Celá tvář rodného kraje, a to vnější i vnitřní, na mne působí.*“

V souvislosti s motivem země ve smyslu venkova, krajiny a přírody atd. je nakonec možné poukázat na širší evropský kontext, do něhož se Fučík zapojuje, na určitý dobový spirituální či mystický kult země, jak ho lze pozorovat například ve francouzské literatuře (J. Giono), k němuž se hlásí také část autorů české literatury (například v Demlovi či Čepovi s francouzským prostředím ostatně dobře obeznámená – také díky vydavatelské činnosti Josefa Floriana, Rudolfa Škeřika a Bedřicha Fučíka).¹⁴¹

K „rodnému kraji“ ve válečné (i těsně předválečné) poezii se vrací sám Fučík ještě v roce 1946, v souborné studii „*Duch české poezie válečné*“; nepoukazuje však tentokrát na jeho devalvací motivu v dobové poezii, nýbrž na nezastupitelnost jeho funkce v ní: „*celá poezie česká, aby se v různých variantách dobrala k jádru – chtějíc zakotvit uprostřed myšlenkových a mravních zmatků u hodnoty a veličiny stálé: a tou je tu zatím rodný kraj, rodná země, jak se zde opisuje slovo vlast; rodný kraj [...] je tu základnou,*

¹³⁸ Přednáška byla proslovena 8. 3. 1933, knižně vyšla v 25. svazku Díla Vítězslava Nezvala *Manifesty, eseje a kritické projevy z let 1931-1941*. Praha, Československý spisovatel 1974, s. 443-451.

¹³⁹ Přednáška byla proslovena v Třebíči roku 1934, knižně vyšla v 25. svazku Díla Vítězslava Nezvala *Manifesty, eseje a kritické projevy z let 1931-1941*, o. c., s. 131-143.

¹⁴⁰ František Neužil, „Vracíte se do rodného kraje?“ *České slovo* 30, 1938, 24. 4., č. 96, s. 9.

¹⁴¹ Zároveň je v této souvislosti nutné zdůraznit, že se Fučíkův koncept naopak ani v nejmenším neblíží jinému, ve svém pojmosloví podobnému dobovému požadavku, totiž německému „Blut und Boden“ či „Heimat“ ve smyslu územního nároku a vytýčené linie, která není ani flexibilní, ani otevřená podnětům zvnějška.

*bohatě fundovanou, na které lze vztyčit maják a rozžehnout světlo, až tmy zavalí všechny horizonty“.*¹⁴²

Aktualizace domova, dětství a kontinuity národního společenství – všechny tyto motivické okruhy v sobě fučíkovský rodný kraj zahrnuje – v dobové literatuře zejména konce třicátých let bývá vykládána jako reakce na tehdejší politické dění, tj. na stále reálnější ohrožení existence samostatného státu jako výrazu národní svébytnosti a nezávislosti. Proti této hrozbě se staví „obrazy integrity člověka a světa, *jistoty plynoucí z pevné vazby individua a společenství, jedince a dějin*“.¹⁴³

Rodí-li se výše zmíněná tematika z pocitu ohrožení či nejistoty v realitě soudobého světa, v tomto konkrétním případě vyvolaného napjatou mezinárodní situací, pak je třeba hledat podobný výchozí prožitek i u Bedřicha Fučíka. Prožitek, který u něj podle všeho není bezprostředně závislý na společensko-politických událostech, protože ve všech svých proměnách (jak o nich svědčí měnící se akcentuace jednotlivých aspektů), prostřednictvím pozornosti, již Fučík věnuje „rodnému kraji“ a „zemi“, konstantně provází jeho literárně kritické dílo, nejpozději právě od explicitního pojmenování v přednášce „Rodná krajina básníková“. Východisko z krize hodnot (právě o ni tu jde především), které autor hledá, přitom spočívá v tuto chvíli ve sloučení dvou oblastí: vztahu k rodnému kraji – a všech s ním spojených konotací, které jsme uvedli výše – jako mimoliterárnímu kritériu, a umění s jeho schopností přesáhnout rámec podmínek konkrétního života a transcendovat jej a vypovídat nejen o přítomném, ale i o budoucím světě.

Když Fučík v sedmdesátých letech píše o outsidersch, o těch, kdo v sobě hledají „*novou jednotu a řeč ve shodě s několika příbuznými dobrovolnými vyvrženci, a tedy mimo neexistující a jen tvrzené harmonické společenství*“,¹⁴⁴ je možné to číst jako jakousi dodatečnou interpretaci vlastního postupu na přelomu dvacátých a třicátých let. Ten se odráží nejen ve Fučíkově akcentuaci tradice a díla autorů, kteří stáli mimo hlavní proudy soudobé literatury, ale i v samotném tématu „rodného kraje“. V přednáškách „Rodná krajina básníková“ a „Básníci západní Moravy“, v nichž dostává své základní obrysy, jsou už všechny jeho podstatné prvky zastoupeny.

¹⁴² „Duch české poezie válečné“, časopisecky otištěno v *Akordu* č. 1/1946. Knižně poprvé publikováno ve svazku *Píseň o zemi*, s. 9-25. Cit. s. 12. Bibliografie č. 408.

¹⁴³ Jiří Brabec, „Česká literatura v letech 1939-1945, in *Dějiny české literatury IV*. Praha, Victoria Publishing 1995, s. 443.

¹⁴⁴ „Vladimír Mikeš: Zednická novela“, in *POZ*, s. 141.

V „Rodné krajině básníkově“ Fučík poprvé šíře formuluje, jak pro něj souvisí krajina, do níž se básník narodil, a čas dětství (není ovšem první ani jediný, kdo podtrhuje nezastupitelnost vjemů prvních let života pro básníkovu poetiku a obraznost): *„Je mi nesporné, že kraj, v němž se člověk narodil, zůstává navždy částí jeho duchovního i smyslového habitu. [...] obraznost člověka, opřena o tyto tvary rodného kraje a jimi rozněcovaná, bude už vždy soudit krásu jinou podle tohoto prvního setkání a bude mu napovídat i tehdy, kdyby se jí chtěl zbavit.“*¹⁴⁵

Iniciační role krajiny se tu na jedné straně manifestuje v přesahu hranice konkrétního podnětu na základě smyslového vnímání, na druhé straně krajina v podstatě nahrazuje rodinné prostředí, nebo lépe: implicitně je v sobě zahrnuje, je vyšší entitou, tím, že působí na duchovní i smyslovou složku básníkovy osobnosti. K této dvojí existenci krajiny se Fučík vrací ještě i v závěru článku, když na příkladu Březinovy básně „Den výroční“ ze sbírky *Tajemné dálky*, nad verši „Černá bratrstva lesů, zřel jsem, klekala k zemi / jak k chóru modliteb za zemřelé“, píše, že „je zde opsán kraj dětství, rodný kraj nejen ve svém až exaktně přesném tvaru vnějším, ale ve svém rytmu, barvě, přízvuku, ve svém nejvnitřnějším osudu: ve svém poslání, určení a posvěcení“.¹⁴⁶

Svou pozornost ke vztahu básníka a krajiny přitom obrací i sám Otokar Březina, ve svých esejích z *Hudby pramenů*. Na jedné straně tu jde o jakýsi výchozí zdroj básníkovy inspirace – „Jako láska i umění miluje zemi. I nejspirituelnější umění uznává vděčně, že do jejího světla opíralo svá křídla, než mohlo vzlétnouti do výší, kde se vznáší rychlostí extatických pohledů“ –¹⁴⁷ na straně druhé o až tělesnou propojenost člověka a kraje, do něhož se narodil – „...organizace těla lidského, které je vždy v souvislosti s půdou, na níž roste, skryté dějiny rodu v tisíciletích určují typ každého jazyka, jeho slovník, skladbu, hudbu a rytmus.“¹⁴⁸ Ideu, kterou zde Březina spíše jen naznačuje, Bedřich Fučík dotváří a doplňuje o konkrétní jména a vztahuje ji vždy znova k rodné západní Moravě.

K tomu, jak se krajinou formuje básníkův charakter, jak na něj působí březinovské „skryté dějiny rodu“, se Fučík přibližuje v „Básnících západní Moravy“: „...zde se setkali [básníci] se vším poprvé. Poprvé a až nadosmrti. [...] u všech platí, že se na

¹⁴⁵ „Rodná krajina básníkově“, in *RKB*, s. 49. Na další straně Fučík svoji tezi zpřesňuje: „...podíl prostředí nesmíme přecenit, nechceme-li upadnout do bludů“ (s. 50). Zdůraznila Z. J.

¹⁴⁶ *Tamtéž*, s. 52. K tomu ještě aspoň jeden citát, vztahující se tentokrát přímo k postupu básníkovy tvorby: „Záměr básníkův nespěje k popisu, vědomá vůle zde prolíná realitu vnější s vnitřní, tvoříc z nich realitu novou, v níž statické komponenty jsou proměněny v pohybově-dynamickou akci“ (s. 51).

¹⁴⁷ Otokar Březina, „Tajemné v umění“, in O. B.: *Hudba pramenů*, o. c., s. 13.

¹⁴⁸ Otokar Březina: „Jediné dílo“, *tamtéž*, s. 71.

všechn život dívají očima svého kraje. [...] jejich poezie je o to pravdivější, o to mohutnější, oč jejich věrnost rodnému kraji je pevnější a stálější“.¹⁴⁹ Věrností se přitom nerozumí to, že básníci mají psát jen o místě, kde se narodili, ale jednak uchování životního postoje, který jim zde byl zprostředkován, neboť „ten či onen kraj klade na něco, pro něj důležitého, krásného, charakteristického, obzvláštní důraz“. Na druhé straně přímo povědomí jeho širšího obsahu a souvislosti: „Rodný kraj, láska k němu jsou mu [Demlovi] synonyma pro věrnost ke všemu, v čem se zrodil, k rodu, náboženství a národu. Věrnost k rodné zemi znamená mu předpoklad vši původnosti.“¹⁵⁰

Fučík chce zároveň určit specifikum právě toho místa, kde se narodil on sám, a které důvěrně zná, a pokusit se pojmenovat jeho projevy v básnickém díle: „Co by tedy bylo spojovacím a poznávacím znamením mezi básníky západní Moravy? Nic víc a nic méně než láska k rodnému kraji, ke kraji, který je jenom jeden, a láska tato bere na sebe přízvuk a barvu tohoto kraje: je to láska k zemi, láska zarputilá, nějak selsky tvrdá a nesentimentální, láska vášnivá, ale mlčelivá až k utrpení.“ A dále: „Kraj je ovšem pojítka velmi volná a je jen všeobecný usměrňovatel, jinak jako s měřítkem s ním třeba

¹⁴⁹ „Básníci západní Moravy“, in *RKB*, s. 54-79. Cit. s. 57. Bibliografie č. 490. V přednášce „Nezval – Zahradníček“ (pravděpodobně z roku 1933, in *RKB* na s. 143-166) použil Fučík pasáže z „Básníků západní Moravy“, zejména ty, které se týkají tohoto regionu. Za právě citovanou větu však ještě doplňuje jakési memento: „Každou zradou na kraji zrazují především sebe a svůj zrak“ (in *RKB*, s. 148). Požadavek „pravdivosti“ v souvislosti s přírodou, který zde Fučík vyslovuje, upozorňuje na jistý, dosud nezmiňovaný aspekt Fučíkova konceptu umění, totiž na určitou blízkost romantické literární teorii a estetiky. Meyer Howard Abrams věnuje ve své knize *Zrcadlo a lampa (Romantická teorie a tradice estetického myšlení)* (Praha, Triáda 2001) problematice pravdivosti v romantickém pojetí – jako jednomu z ústředních témat – desátou kapitolu; ukazuje, že polemika o romantickou literaturu se soustředila hlavně na zobrazování bájných postav v literatuře, tedy na otázku pravděpodobnosti (podtitul kapitoly zní „Zázračno, mýtus a metafora“). V pozadí této diskuse přitom podle Abramse stojí Aristoteles, podle nějž „poetická pravděpodobnost nebyla ani tak důsledkem shody uměleckého výtvaru s řádem vnějšího světa, nýbrž vyplývala spíše ze vztahů mezi jeho jednotlivými součástmi“ (s. 282). Od problému nápodoby přírody, svázaného právě s pravděpodobností, se v 18. století pozornost přesouvá k dílu samému: „výpověď a pravdivost literatury se naprosto liší od pravdivosti vědeckých výroků, neboť báseň je sama sobě objektem, soběstačným universem řeči, a nelze od ní požadovat, aby byla pravdivá vzhledem k přírodě, nýbrž pouze ve vztahu k sobě samé“ (s. 288), a básník je ve svém tvůrčím gestu přirovnáván k Bohu, jeho dílo pak k samostatnému „heterokosmu“. Abrams nakonec upozorňuje na „produktivnost“ této metafory díla v soudobé literární teorii, zejména na publikaci *Rage for Order* Austina Warrena, podle něhož „Básníkův ‚hotový výtvar‘ je ‚jakýsi svět či kosmos – svět existující v konkrétním jazyce a souběžně pocítovaný, schematický znak nebo obraz ‚skutečného světa‘“. Ve své touze získat ‚systematickou vizi světa, jenž je básníkovým výtvořem‘, musí kritik předpokládat, že kosmos opravdového básníka má svou intuitivní a dramatickou soudržnost“ (s. 301). Paralelu – spíše než návaznost – mezi Fučíkovou představou a výše uvedenými pasážemi vidíme přitom zejména v pozornosti věnované „pravdivosti“ uměleckého díla vtažené na jedné straně právě k přírodě a její tvářnosti a na druhé straně k básníku-tvůrci (včetně paralely s Bohem Stvořitelem) a vnitřním zákonitostem jeho díla. „Pravdivost“ není ve Fučíkově podání měřítkem přikládaným na literární dílo zvenčí, nýbrž jeví se jako jedna z jeho imanentních vlastností.

¹⁵⁰ „Básníci západní Moravy“, in *RKB*, s. 56 a 65.

zacházet velmi opatrně. Ale něco [...] je nápadné tak, že není třeba žádné násilnosti. Je to velmi podobné pojetí života a smrti.“¹⁵¹

Znovu se důraz přesmyká od hmatatelné skutečnosti k abstraktním pojmům, jako je láska, život a smrt, přičemž „podobným pojetím života a smrti“ myslí Fučík sen „*o nesmírném a nepřerušitelném souručenství všeho života na zemi, o neustálé kontinuitě všeho dění, ať tomu říkáme v různých menších úsecích tradice či jinak, o bratrství všech lidí, mrtvých živých i dosud nenarozených, o společné práci a úkolu, který mrtví podávají živým, a ti zase těm, kdo přijdou, jako pochodeň...*“¹⁵² jehož odraz vidí stejně u Březiny jako u Demla, Nezvala i Zahradníčka.

V podstatě podobně, jako to popisuje u Březiny, odráží se také Fučíkův text od smysly vnímatelné reality k její ideové nadstavbě, klene nad ní oblouk spojující minulost s budoucností, ve kterém se spájí dědictví venkovského vztahu k zemi („láska selsky tvrdá a nesentimentální“) s křesťanskou tradicí („nepřerušitelné souručenství všeho života“ a „společná práce a úkol“). Součástí této představy je nakonec také vertikální aspekt, obsažený v sousloví „*kosmické krajiny*“,¹⁵³ které se poprvé objevuje v přednášce o Březinovi a jímž Fučík pojmenovává imaginární prostory, do nichž až může stoupat básníková fantazie. Přitom je podle Fučíka i v tomto „*dění vesmírném [...] skryta a přítomna podoba rodného kraje*“.¹⁵⁴ Jde tu tedy o poměr reálné přírody a kosmu, skutečných a duchovních krajín, tj. o oscilaci mezi smyslovým vnímáním a jeho transpozicí dovnitř, do oblasti myšlenek a idejí, ale také nahoru, do fyzicky nedosažitelných, nadpozemských výšek.¹⁵⁵ Souběžně a v souvislosti s daným kontextem má tento vertikální aspekt také zřetelný náboženský rozměr (viz zejména texty o díle Jana Zahradníčka).

¹⁵¹ *Tamtéž*, in *RKB*, s. 56 a 78. V „Rodné krajině básníkově“ rovněž navazuje na svoje pojetí kraje jako spoluhráče, rovnocenného podílníka na lidském životě a díle. Krajině přitom přisuzuje veskrze lidské vlastnosti a charakter: „*Ono gesto tragické pokory a víry, ono gesto sevřené do sebe, strohé a úsporné je nejvlastnějším gestem Vysočiny. Je zároveň gestem vykupitelským, gestem její slávy, z něhož vytryskla později ona radost, již končí závěr Březinova díla*“ („Rodná krajina básníková“, in *RKB*, s. 52).

¹⁵² *Tamtéž*, s. 78-79.

¹⁵³ „Rodná krajina básníková“, in *RKB*, s. 50.

¹⁵⁴ *Tamtéž*, s. 53.

¹⁵⁵ Anebo naopak, viz následující citát: „...básník šel pro své slovo k zemi, aby svou kosmickou vizi učinil konkrétní“ („Básníci západní Moravy“, in *RKB*, s. 58).

IV.

V průběhu třicátých let obrací Bedřich Fučík svou pozornost stále více rovněž k motivu země a s ním spojené problematice, jako je například česká literární tradice, a to zejména v textech přehledového charakteru, popřípadě v článcích věnovaných autorům zastoupeným už v přednášce „Básníci západní Moravy“ (viz „Česká próza“, „Nezval – Zahradníček“, „Kořeny české literatury XX. století“, „Básník úzkosti“ atd.).¹⁵⁶

Jakých charakteristik se fučíkovské zemi dostává, vyplývá z významových okruhů, které s ní autor spojuje: Umělcova „*vůle formovat život v duchu české země*“ podle něj znamená tvořit jej „*v odvěkém gestu národa, v příkazu křesťanské lásky k bližnímu, chudému a trpícímu [...] Duchovní patos víry v národ, zem, Boha, chce vyvést – v uměleckém řádu a povaze umění – do lepších dob skutečných reálných hodnot, z časnosti do věčnosti. Nesmírnou nadějí je opravdová, vroucí láska k zemi...*“¹⁵⁷ Jedním z aspektů je tedy – jak už jsme na to v prvních obrysech poukázali výše – její duchovní rozměr (přívlastek „duchovní“ či „spirituální“ se vztahuje právě ke křesťanskému pojetí světa, a to v jeho, podle Fučíka, specificky českém provedení).

Fučíkovi jde ale zároveň o součinnost obojího – duchovního i konkrétně hmotného – o ono „*napětí vytvářené a dané dvoupólovostí světa, o ono drama stále probíhající od země k hvězdám a od nebes k zemi*“. Jak říká, „*smyslová stránka reality nebyla stvořena zbytečně, tvoří nedělitelnou jednotu s oblastí duchovní, jí přichází k uplatnění, jako zase spirituální obsah dává smysl světu pouhých jevů*“.¹⁵⁸ Takový přístup ke světu se zrcadlí například v povídkách Jana Čepa, o němž Fučík píše, že „*celý venkov a celý jeho osud povýšil do sféry duchovní, prosvěttil jeho skrytým utrpením a radostí*“.¹⁵⁹

Dalším aspektem, který v tomto období „zemi“ u Fučíka charakterizuje, je její národní vymezení vůči zemi–zeměkouli jako celku; píše-li Fučík o české literatuře, pak je to pro něj vždy země česká, k níž se básníci vztahují. Stať „Druhá tvář české literatury“ uvozuje citát z Březinova eseje „Tajemné v umění“, v němž Fučík podtrhává: „Země zůstává vždy břehem, k němuž se vrací ze svých výprav“, a sám doplňuje: „*Platí-li tato*

¹⁵⁶ Pasáže, které v této kapitole cituji z „Kořenů české literatury...“ jsou zároveň obsaženy i v přednášce „Ideologii a skutečnosti v umění“. Viz k tomu zde poznámku č. 110.

¹⁵⁷ „Druhá tvář české literatury“, in *KP II*, s. 145. Svou tezi zde B. Fučík opírá o Šaldovu studii „O smyslu literárních dějin českých (Několik drobných poznámek k velikému námětu)“ z roku 1936, jak už jsme na to upozornili v předchozí kapitole.

¹⁵⁸ „Kořeny české literatury XX. století“, in *RKB*, s. 245.

¹⁵⁹ „Česká próza“, nedatovaná přednáška, kterou editoři svazku *Rodná krajina básníková*, v němž byla poprvé publikována, kladou do roku 1933. Ve svazku *RKB* na s. 108-130. Cit. s. 125. Bibliografie č. 490.

slova o umění zcela obecně, platí především o umění českém, vystihující jeho zvláštní, tj. český ráz...“¹⁶⁰

Na základě vztahu k zemi se – podtrhuje Fučík – konstituuje jedna z ústředních linií české literatury: „*Není náhodou, že [...] harmonie zaznívá pro nás nejsilněji a nejpřesvědčivěji zase tam, kde se tak děje na půdě domova, od jehož středu vedou sloupy světla až k nebesům.*“¹⁶¹ A konkrétně nad tvorbou Otokara Březiny: „*Otokaru Březinovi se podařil zázračný důkaz, že tato malá země je dostatečnou základnou, že udrží výšky sahající až k nebesům. [...] V Březinově díle, tolik milujícím, zaplápolala naše země světelnou radostí v takové mohutnosti, že z jejího reflektoru bude žít věky.*“¹⁶² Z křesťanských zdrojů živený požadavek lásky k zemi nabývá, jak už bylo řečeno, důležitosti spolu se stále se vyhraňující mezinárodně politickou situací (jisté vyhocení Fučíkových názorů v souvislosti s ohrožením české samostatnosti a svobody, zejména pokud jde o jeho ústřední pojmy země, kraj, národ, zápas atd., lze pozorovat v podstatě ve všech jeho textech od druhé poloviny třicátých let. Pocit toho, že je země v nebezpečí, ohrožená ve své existenci, se – jak uvidíme později – z autorových textů, dá se říct přirozeně, nevytrácí ani po skončení 2. světové války). Zřetelné je to třeba v přednášce „O Jakubu Demlovi“, která je spíše než interpretací díla věnovaná úloze básníka (každého, nejen Demla) v národním společenství: Deml „*ví, že příroda nebyla ve své kráse a užitečnosti stvořena pro nic za nic, že nám byla dána, abychom ji milovali i v její hmotné viditelné podobě, především však v jejím významu a smyslu duchovním [...]. Ustavičné usilování lásky udržuje tuto zem mladou a krásnou, a ustavičný musí být náš zápas o každou její píď půdy, kterou nám natrvalo nemůže nikdo odejmout, neztratíme-li ji my sami svými hříchy, svou nedbalostí, svou netečností k jejímu zdraví, svou ne dost účinnou láskou...*“¹⁶³

V průběhu třicátých let Fučík stále zřetelněji dochází k nutnosti rozlišit básníky „rodného kraje“ a básníky „země“, je stále zřejmější, že se navzdory všem souvislostem jedná o různé koncepty. Oba protipóly, jež se od sebe ve Fučíkových textech vzdalují právě jen postupně, zastupuje už tvorba Otokara Březiny (země) a Jakuba Demla (rodný kraj). První explicitní rozlišení obou poetik formuluje autor na příkladu srovnání díla Demlova a Karla Hynka Máchy, ve studii „Básník úzkosti“.

¹⁶⁰ „Druhá tvář české literatury“, in *KP II*, s. 143.

¹⁶¹ „Kořeny české literatury XX. století“, in *RKB*, s. 268.

¹⁶² *Tamtéž*, s. 256.

¹⁶³ „O Jakubu Demlovi“, in *RKB*, s. 190-194. Cit. s. 191 a 192. Prosloveno v Československém rozhlasu 10. 12. 1939, poprvé otištěno ve svazku *Rodná krajina básníková*. Bibliografie č. 490.

Opírá se přitom o Šaldovu interpretaci vzájemného poměru mezi K. H. Máchou a O. Březinou, respektive „*takřka celou poezií pobřezinovskou*“.¹⁶⁴ Srovnání s oběma Šaldovými studiemi, na něž se Fučík ve své studii ať už přímo („Vývoj a integrace v poesii Otokara Březiny“ z *Duše a díla*), nebo nepřímou („O smyslu literárních dějin českých“, přednáška z roku 1936 otištěná v *Šaldově zápisníku*) odvolává, však ukazuje, že Fučík texty používá jako východisko pro své uvažování, Šaldovy teze ale nijak dále nerozvádí, ani s nimi nepolemizuje. Důvod, proč se k němu takto výslovně obrací, se zdá být v tomto případě na jedné straně, že právě také Šalda uvádí na základě „kultu“, motivu země do spojitosti tytéž básníky jako později Fučík, na druhé straně jde o to, přiřadit rovněž *de facto* stále ještě outsidera Jakuba Demla k již etablované dvojici zakladatele (Máchy) a jeho následníka (Březiny).

Jako „*základní pocit, ba samé uvědomění si existenční hmoty české moderní poezie*“, jako svár, který stojí v jejím pozadí, vidí B. Fučík napětí „*mezi tím, co ,nic se nazývá‘, a mezi verši ,zemi krásnou, zemi milovanou, kolébku mou i hrob můj, matku mou, vlast‘ jedinou i v dědictví mi danou, šírou tu zemi, zemi jedinou!*“.¹⁶⁵ Toto určující „*drama českého duchovního života*“, v různých podobách a s rozdílnými důrazy, lze podle něj pozorovat nejen u Březiny a Demla, ale také u V. Nezvala, J. Zahradníčka a F. Halase. Úvodní pasáže, v nichž se prochází českou literaturou posledních sta let a které jakoby naznačují, že i nadále půjde o Máchu nebo Březinu, jsou však ve skutečnosti jen předejchou k rozboru poetiky Jakuba Demla, k jeho, dosud Fučíkem spíše jen naznačované, paralelnosti s poselstvím „*kultu a zbožnění země*“¹⁶⁶ básníka *Máje*. Provést důkaz, že právě Deml „*hájí Máchovu bojovnou linii ,nic – vlast‘ nejvíc*“, tj. že jeho dílo lze interpretovat jako příklad *par excellence* onoho výše zmíněného, základního dramatu české moderní literatury, je ovšem složité, protože, jak hned dodává i Fučík, „*obsah obou složek je u něho [tj. u Demla] zcela jiný*“. Tato jinakost spočívá právě v odlišném pojetí krajiny jako prostředí, které toho či onoho básníka obklopuje: „*Země, vlast Máchova je metafyzický pojem*“, kdežto „*rodný kraj u Demla je hmotná,*

¹⁶⁴ „Básník úzkosti“, in *KP II*, s. 149. K bližší charakterizaci vztahu mezi Máchovým *Májem* a Demlovou, Čepovou a Vokolkovou tvorbou, tj. onou pobřezinovskou tvorbou, se Fučík ještě jednou vrací v sedmdesátých letech (viz o tom níže u jednotlivých autorů).

¹⁶⁵ *Tamtéž*, s. 149. F. X. Šalda mluví o podobném „*básnickém dualismu*“ a „*základním duševním ustrojení*“ Máchy a Březiny („Vývoj a integrace v poesii Otokara Březiny“, in *Duše a dílo*, s. 203), respektive o Máchově „*vlasti*“ [...] *zemi v tomto novém slova smyslu*“, jež je „*jeho nejsilnější zbraní proti tomu, co ,nic se nazývá*““. Země se podle něj v nové české literatuře „*stává kotvou v moři pohybů a v příboji proudů protivných; ona vyrovnává odstředivé síly a dostředivým dává hlubší metafyzický smysl, který zabraňuje stagnaci*“ („O smyslu literárních dějin českých“, in *Studie literárně kritické a historické*, s. 160).

¹⁶⁶ *Tamtéž*, s. 149 a 150.

zcela určitá realita na dosah ruky“. Anebo ještě jinak formulováno: „*tam, kde se Máchovi vyjadřuje filozofický proces, jde u Demla o základní životní akt, zaměstnávající intelekt jako srdce či především smysly*.“¹⁶⁷

Vycházejí z tohoto rozdílného pojetí země u obou básníků, srovnává Fučík jejich pozici v české literatuře a vliv na ni, a je to vždy příklad *ex negationis*: „*Jako u Máchy dějstvuje nicota, u Demla bezpečí smrti. A jako je základním pocitem Máchovým zoufalství, je prvopočátkem a úhrnem Demlovým úzkost lásky*.“ A dále: „*Jeho názornost uvádí české umění slovesné ve zmatek ne nepodobný tomu, jež svou ohromující abstrakcí na samém prahu české poezie způsobil Mácha*.“¹⁶⁸ Tedy: nicota, zoufalství a abstraktnost u Máchy, vědomí smrti jako jistota, láska a konkrétnost u Demla. V podstatě dva různé světy, živené z doslova protikladných myšlenkových přístupů ke skutečnosti. Jako společný jmenovatel zůstává vlastně jen intenzivní vztah k zemi, také ona naléhavost, síla prožitku, a inspirativnost tvorby obou pro další generace: i k Demlovi budou „*chodit básníci další jako k Máchovi, neboť je to dílo především budoucí*“.¹⁶⁹

Fučík uzavírá svou studii dalším odkazem k Březinovi a Šaldovi (znovu se vztahuje ke statí „Vývoj a integrace...“), tentokrát k nim ale připojuje také Demla. Uvádí citáty- definice básníka, které předtím použil už v přednáškách „Ideologie a skutečnost v umění“ a v „Kořenech české literatury XX. století“: „*Básník je ten, kdo vidí, říká Březina. Básník je ten, kdo myslí v obrazech, říká F. X. Šalda*.“ Nově k nim ale přiřazuje Demlovy výroky, uvozuje je příznačným „*Deml jako by spojoval obojí*“: „*Sotvaže něco myslím, ihned to vidím*.“ A „*viděti jest – mezi námi – míti*“.¹⁷⁰

Stejně jako Mácha je pro Fučíka také Březina básníkem země v onom metafyzickém smyslu, F. X. Šalda jako první upozornil na linii „kultu země“ v české literatuře. Jakub Deml, básník rodného kraje, jehož jméno Fučík vždy k Březinovi připojoval jakoby jedním dechem, je v této studii z onoho spojení či následnictví osvobozen, a to na základě vlastní souvislosti s duchovním odkazem Máchova díla – jakkoli je to nit' spíše tenká a jakkoli jde spíše o spojitost na základě protikladů než souladu. Demlovi tak

¹⁶⁷ *Tamtéž*, s. 150.

¹⁶⁸ *Tamtéž*, s. 151-152 a 158.

¹⁶⁹ *Tamtéž*, s. 160. Podle Alexandra Wölla je B. Fučík jedním z prvních, kdo upozornili na souvislost mezi Máchovým a Demlovým dílem (v *Jakub Deml. Leben und Werk*. Köln, Böhlau Verlag 2006, s. 157).

¹⁷⁰ *Tamtéž*, s. 160. Citát z Březiny, jakkoli uvedený v uvozovkách, je jen parafrází – viz zde pozn. č. 302.

Fučík přisuzuje místo *vedle* Máchy a Březiny, s důrazem na jeho iniciační roli, zejména pokud jde o motiv rodné krajiny v české literatuře.¹⁷¹

Navíc lze vzhledem k pozdějšímu vývoji Fučíkova pojetí české literatury „Básníka úzkosti“ v řadě bodů chápat také jako předznamenání dvou jeho vrcholných studií: „Orientačního popisu některých Demlových krajín“ a „Písně o zemi“, v níž už v plné míře přicházejí ke slovu právě básníci země a jejich poselství o ní.

¹⁷¹ K tomu doplňme ještě jeden citát hned z úvodu studie: Deml „*pracuje na díle, odkázaném Máchou celému českému duchovnímu životu, je tradiční, chcete-li, neboť spravuje dědictví; pokračuje, rozšiřuje a naplňuje je po svém. Právě tím staví se dílo Jakuba Demla, tak zlomkovité, a přece svým druhem úžasně celé, do řady životní myšlenky české a pocitu nejsilnějšího, nejslavnějšího a nejdramatičtějšího*“ (tamtéž, s. 150).

Básníci rodného kraje

I. Jakub Deml

Předchozí kapitola se soustředila na otázku, odkdy a na jakém základě Bedřich Fučík rozlišuje mezi básníky rodného kraje a země, samozřejmě za výchozího předpokladu, že ti i oni dohromady svým dílem konstituují jedinou linii literární tradice. Návaznost zde přitom autor chápe jako předávání dědictví, a to ať už v rovině rozvíjení myšlenkového potenciálu, motivů, formální struktury, anebo vůbec postoje ke skutečnosti a společenské roli umění. Většinou jsou v procesu předávání a navazování všechny tyto komponenty zastoupeny, některá z nich ale převažuje (například Zahradníček jako pokračovatel Březinův je podle Fučíka především dědicem myšlenkového rozsahu a dosahu jeho díla).

V případě Jakuba Demla se spojitost určuje zejména na základě postoje ke světu, který básnické já obklopuje – pro poetiku rodného kraje *an sich* jako by Fučík mnoho předchůdců nenacházel (zcela překvapivě – protože ojedinele – cituje v souvislosti s Demlem vedle Máchy také Josefa Holečka).¹⁷² Demlovi tak připadá výjimečné postavení zakladatele této poetiky v rámci tradice země.¹⁷³ Co všechno je pro ni podle Fučíka charakteristické a kdo jsou její další autoři?

¹⁷² Sousedství je to navíc bezprostřední, zmíněná pasáž zní: „*U Demla není už máchovská ‚země‘, ‚vlast‘, produkt spekulativního myšlenkového pochodu a metafyzické abstraktum, nýbrž věc zcela konkrétní, blízká, rodný kraj: ‚Láska k rodné půdě nemá základ materiální, nýbrž vysoce morální a člověka nic tak nešlechtí jako ona. Zvíře nemá vlasti, má jen jesle a žlab a je mu lhostejno, v které zemi postaveno bude, ale i ono, nemajíc toho vědomí, kotví podmínkami svého bytí v jistých oblastech a nedá se všude aklimatizovat. Ještě věrnější půdě bývají rostliny. Vůbec čím ušlechtilejší bytost, tím věrnější,‘ říká Josef Holeček.*“ „Básník úzkosti“, in *POZ*, s. 155.

¹⁷³ Pro Fučíka je zároveň důležitý fakt, že je Deml svou tvorbou i životem ukotvený právě na západní Moravě, žádnému jinému kraji pozornost nevěnuje. Vždy znovu upozorňuje na specifčnost tohoto regionu a na skutečnost, že autoři narození v něm, eventuálně v oblasti celé Moravy, se v české literatuře přihlásili ke slovu se vši vážou až ve 20. století, o to však důrazněji. Znovu se přitom ukazuje, že kraj je v jeho pojetí sám také aktérem, veskrze schopným ovlivňovat básníka, navázat s ním vztah: „*Morava*

Vycházejí ze ústředních okruhů, o které se podle něj opírá Demlova poetika, tj. lásky, úzkosti, smrti a života, vidí kritik v jeho vztahu k rodnému kraji těžiště, v němž se všechny setkávají. Rodný kraj je tu „*věc zcela konkrétní, blízká*“, to jej odlišuje od země či vlasti jako „*produktu spekulativního myšlenkového pochodu*“.¹⁷⁴ Tato jeho konkrétnost pak není vykládána negativně, jako omezení rozhledu nebo výrazových možností, naopak jde o jakousi pevnou základnu pro další tvůrčí proces.

Pro básníka Demlova typu, který se skutečnosti zmocňuje především smyslově (Fučík mluví přímo o „*posedlosti smyslů*“) ¹⁷⁵ a jenž je – jako člověk – pevně vázán ke krajině svého dětství, představuje důvěrně známá konkrétnost rodné krajiny možnost, jak pronikat za smysly bezprostředně postižitelnou realitu, být s ní i domýšlet ji, a takto zase vypovídat o lidském životě a jeho budoucnosti: „*Málokde šlo odosobnění básníkovy subjektu tak daleko jako v tomto díle. [...] U Demla není popisnosti, protože se mluví zevnitř věcí, zevnitř jejich radosti a utrpení. Být nedělitelnou součástí rodné krajiny, a tím ovšem celého vesmíru, je nejvyšší Demlovou vůlí, básnickou a především lidskou. [...] Vrcholem tohoto sžítí s ostatním tvorstvem je snad toto místo v Tulipánu v Mých přátelích: ‚A rost’ a kveť tak jako dřív, mé duše vidět není; lze umřít a býti živ a spát až k probuzení. Já věru, věru dlouho spal, v svém jako zaklet bolu; chceš? ustelu si opodál a procitneme spolu. A budu-li jak ty květinou, všechno se rázem změní, a mnohé věci pomínou, snad také utrpení. Noci svůj kalich uzavřem, bratrsky spolu sníce, že byla také kdysi zem, že však jí není více. ‘A to je snad vrchol jistoty o nedělitelnosti života zde na zemi...’*“¹⁷⁶

Fučík u Demla vždy znovu akcentuje právě tuto stránku jeho díla, kdy básník jakoby otevírá něco, co už je v krajině dáno. Mnohem méně (respektive v podstatě vůbec) se zabývá skutečností, že umění krajinu také samo vytváří, že naše vnímání, je ovlivněno také obrazem, který umělec přináší. Možnou příčinu takového rozložení pozornosti lze

dlouho mlčela, čekajíc, až přijdou její básníci a objeví její krásy a promluví za ni a o ní. [...] řekněme, že ten či onen kraj klade na něco, pro něj důležitého, krásného, charakteristického, obzvláštní důraz. Mluví-li se o duchu jižních Čech, mohlo by se mluvit i o duchu západní Moravy. Ovšem opatrně“ („Básníci západní Moravy, in *RKB*, s. 54 a 56).

¹⁷⁴ „Básník úzkosti“, s. 155. Takto formulované rozlišení však není u Fučíka definitivní (tím spíš, že jde zejména o rozlišení máchovského a demlovského přístupu ke světu), vzájemným vztahem obou pojmů – „rodný kraj“ a „vlast“, aktuální právě v těsně předválečné a válečné době, se zabývá i v jiných dobových textech, například v přednášce „O Janu Zahradníčkovi“, kde píše: „*Každý kraj má svou zvláštní spanilost a svou slávu, svou tvář a pravdu. Jenom jeho prostřednictvím možno se včlenit ve společenství vyšší, jenom prostřednictvím rodného kraje a jeho lidu je možno pochopit a plnit obsah slov ‚vlast’ a ‚národ’*“ (nedatovaná přednáška, pravděpodobně z druhé poloviny roku 1938. Knižně otištěna ve svazku *Rodná krajina básníkovy*, s. 195-219. Cit. s. 196). Vztah k rodnému kraji je v této formulaci předpokladem vztahu k vyššímu národnímu celku (a o to jde konec konců i u Demla).

¹⁷⁵ „Básník úzkosti“, s. 156.

¹⁷⁶ *Tamtéž*, s. 156-157.

spatřovat v tom, že rodný kraj (či později země) představuje pro kritika vždy znovu hmatatelný pevný bod a oporu (na rozdíl od abstraktní Boží všudypřítomnosti) – proto se nemůže proměňovat vnějším zásahem.

Vztah básníka a jeho krajiny je tu nahlížen ještě z dalšího hlediska, v němž se zřetelně odráží křesťanský přístup ke světu a také jakási dalo by se říct archaická, selská perspektiva. Obojí je ovšem přítomno i u Jakuba Demla, na což upozorňuje rovněž Fučík, když svá tvrzení vždy znova doplňuje citáty z jeho textů: „*Určitá krajina byla svěřena tomu či onomu člověku, aby na ní, s ní naplnil svůj lidský osud, aby obhájil ve světě místo, které svěřil Bůh jeho lásce, práci, rukám, očím, aby je, je-li sedlák, pomiloval svou prací, aby je, je-li básník, oslavil a zvěčnil svým slovem a zpěvem. [...]* „*Jsem přesvědčen, říká Deml přímo, „a vím, že každé duši je určena jistá krajina, bez které nemohla by býti...“*¹⁷⁷

Demlova krajina, to je západní Morava, „*žádný jiný kraj nebyl slovem tak odlišen, tj. milován, tak oslaven jako kraj Demlův. Jiný básník svůj úkol také takto nepojal a nerealizoval, protože jednak nikdo nezůstal svému rodnému kraji tak věren, jednak neměl mohutnost Demlova básnického pohledu.*“¹⁷⁸ Sám Fučík se ale popisu konkrétní Demlovy krajiny (lépe řečeno Demlových krajin) příliš nevěnuje, nepíše o tom, jaký je tento rodný kraj, důležitá je, zdá se, především jeho přítomnost v básnickově díle. To, čemu věnuje svou pozornost, je přesah oné konkrétní hmatatelné podoby nejen přírodních prvků, ale i lidí, kteří kraj zabydlují, do abstraktnějších poloh, způsob, jakým se zde – opřená o hmotnou realitu – nítí básníková obraznost (až do onoho „utnutí v čase a prostoru“).¹⁷⁹

V podstatě ve stejnou dobu jako „Básník úzkosti“ vznikala také rozhlasová přednáška „O Jakubu Demlovi“ – kterou je třeba číst – jak jsem už upozornila - především jako reakci na dobový politický kontext. Z hlediska našeho tématu „rodný kraj“ se zde v často vyostřených formulacích opakují zjištění, se kterými jsme setkali již v „Básníkovi úzkosti“. Do popředí se však dostává rodný kraj jako zástupce celé české země, lásku k

¹⁷⁷ *Tamtéž*, s. 155-156. Takřka identickou formulaci téže myšlenky, rovněž ve spojení s Demlovým citátem, lze najít také v přednášce „O Janu Zahradníčkovi“, která vznikala ve stejné době: „...*každá krajina čeká na své objevení, na zjevení své krásy a síly slovem básníka*“ (in RKB, s. 196). Ale například také v téměř o třicet pět let mladší studii „Exilové království samoty“ (1975): „*Ale člověk není sám. Co by si počal, kdyby nebylo země, jež byla dáno v léno jeho duši, srdci, rozumu, rukám a očím, aby ji ohmatával, obdělával, pomiloval*“ (in POZ, s. 314).

¹⁷⁸ *Tamtéž*, s. 156.

¹⁷⁹ Demlovo dílo Fučík ostatně příznačně přirovnává také ke „stromu, který také nedělá nic, ale prostě je!“, nebo krajině, „*kterou sice z kopce můžeš obsáhnout jediným pohledem, ale vstoupíš-li do ní, jeví se ti z každého kouta jinak*“ (*tamtéž*, s. 153 a 157).

němu provází ještě „věrnost“.¹⁸⁰ Podle kontextu se aktualizují různé významy pojmenování „rodný kraj“, a to si tak uchovává jistou variabilnost (z aspektů, které jsem ještě neuvedla, sem patří rovněž paralela mezi lidským životem a bytím zvířat či rostlin nebo mezi pamětí člověka a „pamětí“ kraje – Fučík poukazuje na souvislost slov „rod“ a „rodný“).

Po několika dílčích, respektive jubilejních článcích se Bedřich Fučík v samostatné studii k Jakubu Demlovi vrátil až takřka po čtyřiceti letech. Rozsáhlý „Orientační popis některých Demlových krajin“ však zůstal nedokončen.¹⁸¹ Název studie přitom odkazuje k tématům stati „Básník úzkosti“, neboť už v ní vedl paralelu mezi tvářností krajiny a charakterem Demlova díla. Tady jsou to v přeneseném významu duchovní krajiny, „*krajiny ohrožení a smrti*“, „*krajiny rodu*“ a „*krajina vyvržení*“ (jak zní názvy čtvrtého, šestého a desátého oddílu), nebo lépe řečeno krajiny imaginární, v jejichž podobě se odrážejí básnickovy vize a sny, jeho (existenciální) pocity a obavy: „*Vedle světelných krajin se už v knize Notantur lumina čím dál častěji, takřka paralelně objevují v Demlově vidění i krajiny, kde všechno, ‚co rostlo a bylo zelené‘, se proměnilo v zuhelnatělé spáleniště.*“¹⁸²

Rodný kraj jako krajina dětství, místo iniciace smyslů a intelektu,¹⁸³ reálná a konkrétní, je pak v Demlově tvorbě zastoupen takříkajíc neustále, v pozadí anebo přímo jako téma samo, jako útočiště a opora. Fučík ho prostřednictvím svého popisu spojuje s domovem a rodinou („*byl ve chvílích úzkosti a samoty dokonce žhavější, žádoucnější a krásnější*“).

V rámci studie soustředěné k výkladu celé, v tu chvíli už téměř dvacet let uzavřené Demlovy tvorby, se už neobjevuje onen ve třicátých letech tak aktuální důraz na západní Moravu. Spíše vystupuje do popředí aspekt rodu (jde o „*místo určení*“), který Fučík v „Básníku úzkosti“ jen naznačuje a který tu s sebou nese další rozměr, totiž času, jenž se nad ním klene – takříkajíc hmatatelně, jako prostor – od minulosti přes

¹⁸⁰ „Celé dílo Demlovo vychází z jistoty Boha, který básníkovi určil jeho místo na zemi, to jest uprostřed českého národa, a který mu dal naroditi se v určité krajině [...]. Věrnost vlastnímu rodu a rodné krajině je příkazem pro každého, kdo nechce klesnout pod úroveň i zvířete, které zůstává věrno svému prostředí a pánu, právě tak jako rostlina, jež se nemůže zřici místa svého původu, nemá-li zahynout“ („O Jakubu Demlovi“, in *RKB*, s. 191).

¹⁸¹ Studie, kterou Bedřich Fučík začal psát v roce 1978, byla poprvé otištěna ve svazku *Píseň o zemi*, na s. 191-244. Z roku 1941 pochází článek „Souborné dílo Jakuba Demla“ (publikovaný ve vánoční ročence *Čteme*), k básnickovým sedmdesátinám byl napsán esej „Tři zastavení“ (1948).

¹⁸² „Orientační popis některých Demlových krajin“, in *POZ*, s. 201.

¹⁸³ Fučík mluví o „*upřímnosti dítěte, jehož úžas ze světa a jeho věci eliminuje všechnu naivitu*“ (s. 196) a o „*nezahladitelné zkušenosti dětství, pokud a jak hluboko jsou naše prožitky uloženy v paměti a duši ve své existencionalní i mravní hodnotě*“ (s. 195).

přítomnost až do budoucnosti: „...teprve skrze ni [Matylku] se dotváří veliká duchovní epopej rodu, jeho osudu a poslání. V dějinách rodu si [Deml] definitivně potvrdil jednotu života – smrti, která platí od předků a minulosti přes něho a přítomnost až do budoucnosti – všichni pracují na jednom společném díle.“¹⁸⁴ Při vši své konkrétnosti: rodný kraj jakoby se – u Fučíka jako u Demla – napořád vyvazoval ze své materiálnosti a přesahoval ji, dalo by se snad říct, že je sám jako celek nebo ve svých částech jakousi bytostí (viz například i zde citovanou báseň Tulipán, „komunikaci s jedním z přátel“);¹⁸⁵ zpočátku spíše hledisko, měřítko vně literární, se ve své abstrahované podobě stává aktérem v procesu vzniku literárního díla.

Pro Fučíka je Demlův básnický význam je srovnatelný s Máchovým a Březinovým. Také v „Orientálním popisu...“ vymezuje Demlovu pozici v české literatuře (nejde mu už ovšem primárně o její obhajobu), a to opět v porovnání s K. H. Máchou („Jsme a zůstaneme už navždy zemí K. H. Máchy, na jehož plamennou nostalgii nad pomíjejícností života odpovídají všichni naši básníci“), k němuž Demla tentokrát přímo přiřazuje („Takhle zní Mácha ve dvacátém století, v jiném čase, proniklém jinými hrůzami a nástrahami rázu hmotného i duchovního“).¹⁸⁶

Obsáhle se věnuje rovněž Demlovu poměru k Otokaru Březinovi. S ním jej sice pojí „synovsko-dědický“ vztah, ve srovnání jejich tvorby ale Fučík konstatuje „typovou odlišnost“, jež „je dána už diametrálně různými básnickými charakterem a jinak se nítící obrazivostí: intelekt Březinův je nesen spekulativně abstrahující myšlenkou, která se zvedá do nadhvězdých, u nás dosud nedotčených výšin [...]. Naproti tomu se Demlova ‚mystika‘ napořád drží pohansky těsně hlíny země, a o to je bližší a intimnější, ‚přírodnější‘“.¹⁸⁷ Právě na základě svého poměru k „zemi“ – podobně jako dříve při konfrontaci s Máchou – Deml opět získává samostatné místo, navzdory (anebo snad i vzhledem ke) vši souvislosti s oběma předchůdci.

Ještě z jiného úhlu nahlíží Fučík Demlovo přimknutí se k hmotné zemi („drží pohansky těsně hlíny země, a o to je bližší a intimnější, ‚přírodnější‘“) jako v podstatě nutnost odpovídající jeho lidskému a básnickému naturelu, když upozorňuje na povahu jeho „pozemšťanství“, od něhož se básník odráží také k „prostoru, času a věčnosti“.¹⁸⁸

¹⁸⁴ *Tamtéž*, s. 212 a 214.

¹⁸⁵ *Tamtéž*, s. 195.

¹⁸⁶ *Tamtéž*, s. 201 a 202.

¹⁸⁷ *Tamtéž*, s. 197 a 198-199.

¹⁸⁸ *Tamtéž*, s. 197. A vice versa: „...slastný sen o krajinách mimozemských je účasten v každém okamžiku pozemského času, jako součást a jako cíl, jehož bude možno dosáhnout jen přes život na zemi“ (s. 211).

Interpretace Demlovy tvorby založená zejména na přírodních motivech, na vztahu k půdě a k rodnému kraji se zprvu zdá být do jisté míry dobově podmíněná a vlastně už na konci třicátých let představují tyto prvky ve Fučíkově výkladu sice podstatnou součást jako východisko Demlovy poetiky, avšak ne jedinou. Na to konec konců upozorňuje už název textu „Básník úzkosti“, zdůrazňující prožitek úzkosti, ale také lásky a smrti. Odpoutání se od hmatatelné krajiny (s vědomím možnosti se vrátit) Demlovi podle Fučíka umožňuje obsáhnout, prožít a pochopit zejména kategorie smrti a života, až do výsledné „*identifikace [smrti] se životem*“, kdy smrt „*může být nazvána ‚veselou‘, ‚radostnou‘, taneční a stane se hodnotou naveskrz kladnou*“.¹⁸⁹ Rodný kraj je pak s přihlédnutím ke kontextu celého díla nakonec přece jen také zcela konkrétní, reálné místo, ne předmět básně ani motiv, ani partner, ale domov. Bere na sebe „*ostřejší tvar v bloudění krajinami smrti, jako sladká vzpomínka, jako místo naděje, východisko i útočiště, jistota a bezpečný bod v tom a tom zcela určitém koutu země*“.¹⁹⁰

Bylo už řečeno, že rodný kraj – západní Morava – tvoří jeden z ústředních bodů Demlovy poetiky. V takovém záběru a intenzitě ho Fučík u žádného jiného autora nenachází. Když Fučík píše, že „*žádný jiný kraj nebyl slovem tak odlišen, tj. milován, tak oslaven jako kraj Demlův*“,¹⁹¹ je k tomu možné dodat, že téma kraje se tímto všeobjímajícím aktem jakoby vyčerpalo. Když se k němu kritik v interpretacích dalších spisovatelů ještě vrací, už to nikdy není tak obsáhle jako právě nad Demlem.

II. Jan Čep

Jan Čep, básnický i lidský Fučíkovi z jeho vrstevníků asi nejbližší, nepatří vlastně mezi jeho krajany (narodil se Myslechovicích u Litovle). Ostatně pokud jde o Čepovu tvorbu, kritikova interpretační pozornost se soustřeďuje jinam než k motivu rodného kraje a jeho místu v ní.¹⁹² Už od první recenze ho oslovuje ústřední kontrast světa, v němž žijí

¹⁸⁹ *Tamtéž*, s. 205.

¹⁹⁰ *Tamtéž*, s. 212.

¹⁹¹ „Básník úzkosti“, in *RKB*, s. 156.

¹⁹² B. Fučík přitom sledoval Čepovu tvorbu už od jeho debutu: Recenzoval povídkové soubory *Dvoji domov* (1927) a *Vigilie* (1928) stejně jako soubor *Zeměžluč* (1931; dvakrát, jednou pro Literární noviny a jednou pro Evu), bibliofilské vydání povídky *Ponocný* (1935). Jako fragment se zachovala recenze *Rozptýlených paprsků* (1946) nazvaná „Vyznání Jana Čepa“. Napsal doslovy ke knize *Modrá a zlatá* (1938) a „Básník dvojího domova“ ke svazku *Zeměžluč – Letnice – Děravý plášť* (1969), který sám připravil k vydání. Souhrnné texty o něm – zejména přednášky – psal od druhé poloviny čtyřicátých let, viz „Svět Jana Čepa“ (nedatovaná přednáška nejspíše z let 1946-48), „Návraty“ (1969; úvod k výstavě

hrdinové jeho próz, obsažený hned v názvu první knihy, totiž „dvojí domov“ člověka, „*existence světa duchovního a hmotného, času a věčnosti, prostoru a nekonečnosti, věcí trvalých a konečných, života a nicoty*“. „*Dualita tohoto kosmu*“ přitom podle Fučíka trvale zůstává „*východiskem a základnou Čepova poznání duchovního i uměleckého*“.¹⁹³

Výraz „domov“ rovněž nejdřív pojmenovává místo, kde se člověk narodil a vyrůstal, a v tomto smyslu se blíží významovému okruhu spojenému s pojmem „rodný kraj“. Fučík však v souvislosti s Čepovými prózami domov vykládá spíše oproštěně od jeho konkrétní tvářnosti, v přeneseném významu a vždy s důrazem na polaritu onoho *dvojího* domova, pozemského a věčného. Ostatně jakkoli se také Čep podle něj sice opírá o „*věci tohoto světa*“, ¹⁹⁴ jeho „*realitami*“ však jsou „*především, protože původní, hierarchicky první, věci neviditelné*“¹⁹⁵ a „*vlastním prostorem a dějištěm*“ jeho próz je „*lidské nitro*“.¹⁹⁶

Fučíkův zájem se soustřeďuje právě k problematice „*poznání duchovního i uměleckého*“. Na jedné straně mu jde o prozaikovu výpověď o místě člověka ve světě, o myšlenkový prostor jeho díla (přitom mj. konstatuje, že „*Čepův svět tkví svými kořeny v katolické nauce, je jí fundován, zdůvodněn a nesen*“).¹⁹⁷ Na druhé straně je neodlučnou součástí jeho čepovských textů rozbor autorova stylu a tvárné výstavby jeho povídek. Vzhledem k tomu všemu je v podstatě přirozené, že prostředí, do něhož jsou prózy zasazeny, představuje pro Fučíka především jakýsi pendant k tomu, co se děje v lidském nitru. „*Senzuálně konkretizované prostředí*“¹⁹⁸ tedy také tady vystupuje – i když jinak než u Demla – v roli spoluhráče či doprovodu, je něčím víc než jenom rámcem děje. Přesto má v Čepově díle rodný kraj své nezastupitelné místo, jako prostor iniciace, inspirace a společenství. A stejně jako nad Demlem i zde podtrhuje Fučík výchozí

„Čep – Hostovský“ v PNP) a „Jan Čep“ (1969; text přednášky se do značné míry kryje s „Básníkem dvojího domova“).

¹⁹³ „Svět Jana Čepa“. Nedatovaná přednáška zřejmě z let 1946-1948, poprvé otištěná ve svazku *Píseň o zemi*, s. 40-55. Cit. s. 45, bibliografie č. 489.

¹⁹⁴ „Umění povídky“, in *KP II*, s. 75-78. Cit. s. 78. Časopisecky otištěno v *Listech pro umění a kritiku* č. 4/1936, bibliografie č. 326

¹⁹⁵ „Svět Jana Čepa“, in *POZ*, s. 52.

¹⁹⁶ „Básník dvojího domova“, in *POZ*, s. 113. Už ve „Světě Jana Čepa“ pojmenovává Fučík dvě linie, děj „vnitřní“ (tj. „*děje duchovního rázu*“) a „vnější“, a hledá na základě jejich poměru těžiště Čepova díla (přitom mu jde opakovaně také o obranu Čepa před výtkou „*nedostatečné dějovosti*“): Čepova dějovost „*je prostě jiná než běžná. Jde při ní o linii vnější, záminkovou, a o linii vnitřní, která je hlavní a zpočátku, jak je Čep strhován přívalem realit duchovních, převládá. Obě linie, po řadu kontrapunktu duchovního i stavebného, se prolétají, střídají a doplňují*“ (s. 52, 51 a 53 in *POZ*).

¹⁹⁷ „Vyznání Jana Čepa“, rukopisný fragment studie nejspíše z let 1946-1948, knižně poprvé otištěn ve svazku *Píseň o zemi*, s. 56-58. Cit. s. 57. Bibliografie č. 489.

¹⁹⁸ „Básník dvojího domova“, in *POZ*, s. 112.

autorův vztah lásky k přírodě a lidem, Čep je pro něj „*milanec této země a jejích tvorů*“.¹⁹⁹

Na rozdíl od textů věnovaných J. Demlovi, v nichž Fučík už od počátku upozorňuje na ústřední postavení motivu rodného kraje v básnickové díle, se v případě J. Čepa pasáže o něm objevují až v člancích poválečných (ve třicátých letech jsou to spíše ojedinělé zmínky o přírodě či venkovu jako prostředí jednotlivých povídek). Jsou to povětšinou texty shrnující, obhlížející celou jeho prozaickou tvorbu, také už *de facto* uzavřenou, v šedesátých letech psané navíc s vědomím toho, že Čep je v pařížském exilu zcela odtržen od své rodné země, a důsledků, jaké to pro něj – osobně i autorsky – má: „*Čep, vázaný odedávna co nejintimněji k tomu koutu země, zvanému Čechy a Morava, při nedostatku vzduchu rodné země jako beletrista zmlká. [...] rodný kraj se všemi blaženstvími a bolestnými šrámy byl neodmyslitelnou podmínkou jeho existence básnické i lidské; když ztratil možnost komunikace s ním, zadrhl se mu steskem hlas; zadrhl se mu hlas definitivně v poslední jeho povídce s příznačným názvem Před zavřenými dveřmi – před zavřenými dveřmi přibouchlými z obou stran.*“²⁰⁰

Znovu se tu ukazuje, že rodný kraj představuje pro Fučíka mnohovrstevnatou skutečnost, takřkajíc živoucí organismus „se všemi blaženstvími a bolestnými šrámy“. Na druhé straně, je to napořád místo vstupu do života a prvního vnímání a poznávání, je to „*místo našeho dětství, času napojeného přímo na čas ráje, místo, na němž jsme se – bez svého přičinění – narodili, v němž jsme vdechli poprvé vzduch, poznali tvary, barvy a vůně této země a byli jím poznamenáni navždy*“.²⁰¹ (Fučík přebírá pro pojmenování této iniciace Čepův výraz „rodný úžas“.)²⁰² Tehdejší podoba rodného kraje se v průběhu času nemění, nezaznamenává se to, co je jiné, nelituje se změn – s uplývajícím časem se rodný kraj čím dál víc stává literárním toposem, čím si, co existuje jako duchovní krajina a jakýsi rezervoár prožitků, pocitů, osob a předmětů.

Také u Čepa se právě nad rodným krajem rozklenuje onen už nad Demlem zmíněný a ke slovu rod odkazující oblouk časoprostoru „*obcování živých, mrtvých a*

¹⁹⁹ „Návraty“, proslovená 20. 5. 1969 u příležitosti zahájení výstavy Jana Čepa a Egona Hostovského v Památníku národního písemnictví. Poprvé knižně otištěná ve svazku *Píseň o zemi*, s. 97-107. Cit. s. 101, bibliografie č. 489.

²⁰⁰ *Tamtéž*, s. 105-106. S Čepovým odchodem do exilu se Fučík, jak ukazuje i tento citát, v podstatě nikdy nevyrovnal (svědčí o tom například a zejména kapitola „Poutník na zemi“ ve *Čtrnácteri zastavení*), a to jednak pro osobní ztrátu nejbližšího přítele, ale také proto, že si uvědomoval, jak vykořeněný musí být – vzhledem k jeho lidskému a uměleckému charakteru – Čepův život v cizím prostředí a jazyce.

²⁰¹ „Svět Jana Čepa“, in *POZ*, s. 48.

²⁰² Viz „Jan Čep“ in *RKB*, s. 304-313. O „rodném úžasu“ píše Fučík na straně 305. Tuto přednášku proslovil autor 10. 6. 1969 v Památníku národního písemnictví, v rámci večeru věnovaném Janu Čepovi. Poprvé knižně otištěno ve svazku *Rodná krajina básnickova*. Bibliografie č. 490.

nenarozených“. „*Je to místo našich předků [...] a z jejich práce, tuh, radostí i žalů se ještě nyní dotváří podoba kraje, vsi, domova, světnic, polí i dvora; nám bylo svěřeno dědictví jejich vítězství i porážek, lásky i viny, dědictví – opora i odpovědnost, které máme poponést v průvanu času o kousek dál, dědictví, v němž náš nový, individuální osud je spojen s osudem jejich.*“²⁰³ (Snad nejvýstižněji zachycuje tuto představu prostoru, který se rozprostírá nad zemí, povídka „Cesta na jitřní“.)

Příznačné pro „pozemské“ motivy Čepovy prózy – tj. krajinu, přírodu, vesnici atd. – ve Fučíkově interpretaci je, že nestojí samy za sebe, ale vždy buď v korelaci s nějakým dalším významem z nehmotné oblasti („*Všechno je poddáno její vládě [tj. duchovní látky], minulost jako přítomnost, nebe i země, člověk, květina i kámen; nelze jí uniknout*“), anebo zástupně za širší celky („*V básníkově pohledu, upřeném na uzounkou pěšinku mezi obilím, vibruje najednou a zároveň celý svět*“).²⁰⁴ Nejde o to, zachytit podobu určité krajiny, „oslat“ ji svým slovem, jako tomu je u Demla, ale upozornit na neustálou oscilaci člověka mezi tímto „*místem zrodu*“,²⁰⁵ ke kterému se Čepovi hrdinové vždy znovu vracejí, a „*místem určení*“, tj. věčností, do níž míří.

Mám-li navázat na linii Fučíkova výkladu, je tato dvojdomost pohledu ovlivněna *také* působením autorova rodného kraje, paměti a zkušenosti, kterou v sobě nese a již předává – zastupující generace předků – dál těm, kdo v něm žijí: „*Ve strážních každodenní chudácké dřiny, v bratrsky důvěrném kontaktu s přírodou jde pokolení za pokolením, jednou šiky bouřliváků a rebelů proti odvěkému lidskému řádu, podruhé zase zástupy pokorných i zlostejnělých ztroskotanců [...] vědomých si přes všechny nedostatečnosti a bolesti štěstí, že smějí být, že nad hlinou polí skrápěných utrpením se pořád klene obloha a svítí slunce.*“²⁰⁶

V porovnání Fučíkových textů věnovaných Demlovi a Čepovi se kromě už některých výše zmíněných rozdílů v kritické pohledu na oba spisovatele ukazuje, že zatímco Demlovo postavení v rámci české literatury pocítuje Fučík jako nesamozřejmé a důrazně je obhajuje, je Čepova pozice zjevně zcela jiná. Místem Čepova díla v celku české literatury se Fučík zabývá jen jednou, a to v doslovu „Básník dvojího domova“. (Že to v jiných člancích nepokládá za nutné, pramení zřejmě z toho, že o Čepově přináležitosti do tohoto celku se veřejně nikdy nepochybovalo, a nebylo tedy třeba – na rozdíl od Demla – na ni upozorňovat.) Pozoruhodné je, že kontext, do něhož je zde

²⁰³ „Svět Jana Čepa“, in *POZ*, s. 48.

²⁰⁴ *Tamtéž*, s. 50.

²⁰⁵ „Návraty“, in *RKB*, s. 100.

²⁰⁶ *Tamtéž*, s. 98.

Fučík Čepa zapojuje, a postup argumentace jsou takřka totožné s tím, jak kritik postupuje nad Demlovým dílem (aniž se tu ovšem jeho jméno objevuje). Také Čep podle něj navazuje na Máchovu „*melodii, pokračuje v ní s obrácenými znaménky zcela po svém*“, i tady je jako příklad srovnání uveden Máchův verš „*Já miluju květinu, že uvadne*“ a proti němu postaven závěr *Děravého pláště*: „*ubohá krajino, plná ran a prašivín... Miluji ji přes všechno... miluji sežehlý drn a zakrslé smrčky, miluji suché cesty... poněvadž jsou do všech vetkány šlépěje hrubých nohou, ubohých lidských nohou*“.²⁰⁷ Závěr, který pak Fučík formuluje, zní: „*Čep navazuje na tuto melodii, pokračuje v ní s obrácenými znaménky zcela po svém [...] Zatímco u Máchy probíhá tento zpěv v básnické kontemplaci, u Čepa je jeho nositelem vždy člověk zasazený pevně do konkrétního krajinného prostředí.*“²⁰⁸

Souběžně s důrazem na návaznost, přináležitost do jedné a téže myšlenkové linie buduje Fučík mezi Máchou a jedním nebo druhým autorem soustavu binárních opozic. V jejím středu stojí týž problém (výchozí „melodie“), řešení jsou různá (i když ve svém vyznění o nic méně naléhavá). Jakub Deml a Jan Čep se takto zprostředkovaně – o vzájemném vztahu jejich díla Fučík nikde přímo nepíše (s výjimkou upozornění na to, že Čep na Demlovu tvorbu formálně navazuje) – ocitají v bezprostřední blízkosti: oba Máchovi dědicové, oba opačně než on odpovídají na otázku lidské existence, života a smrti, a oba úzce vázaní ke konkrétnímu, hmotnému místu, jejich rodnému kraji.²⁰⁹

²⁰⁷ „Básník dvojího domova“, in *POZ*, s. 110. Srov. výrok o Demlovi z „Orientačního popisu některých Demlových krajin“: „*Je to táž melodie [u Demla], jen její stupnice je důvěřivější, drsnější, durovější. V máchovském ‚já miluju květinu, že uvadne‘ převrací uváděcí znaménko právě v místech, kde Mácha v tragickém vzlyku říká, že miluje Boha, protože není.*“

²⁰⁸ *Tamtéž*, s. 110-111. Srov. k tomu následující pasáž z „Básníka úzkosti“: „*...tam, kde se Máchovi vyjadřuje filozofický proces, jde u Demla o základní životní akt, zaměstnávající intelekt jako srdce či především smysly. Tak je tomu i na druhém pólu. Země, vlast Máchova je metafyzický pojem; rodný kraj u Demla je hmotná, zcela určitá realita na dosah ruky*“ (in *KP II*, s. 150).

²⁰⁹ Na tomto místě můžeme upozornit na to, že Demla a Čepa spojuje a oba od Máchy odlišuje jejich katolická víra jako přirozená součást jejich života. Podobně vůči němu vymezuje Fučík také dílo Vladimíra Vokolky (viz zde s. 79). Všechny studie, v nichž Fučík klade otázku po vztahu ke K. H. Máchovi, pocházejí z téže doby, z druhé poloviny sedmdesátých let. Přitom jde o problematiku úzce související s konstitucí tradice „písně o zemi“, totiž o rozdílný přístup ke světu, jak se odráží v jejich díle. Mácha je „*pochybující duch*“, který „*nevěří v příští život*“ („Píseň o zemi“, in *POZ*, s. 403), kdežto Deml, Čep a Vokolek právě z víry v „příští život“ čerpají svou sílu a inspiraci. Souvislost, opírající se o motiv země a lásku k ní, se tedy navazuje nikoli na základě shodné, nýbrž opačné odpovědi (stále však nad tímtež problémem).

III. Vítězslav Nezval

Životní osud a tvorba Vítězslava Nezvala představují doslova protipól k tomu, jak žil, co zažil a jaké životní, světonázorové a literární hodnoty zastával Bedřich Fučík. Ilustrovat to může už pouhé srovnání jejich vnějších osudů: V. Nezval, jeden z hlavních představitelů české avantgardy, komunista, po roce 1948 až do své smrti jeden z oficiálních básníků komunistického režimu. B. Fučík, kritik avantgardy sledující spirituální linii české literatury, katolík, po roce 1948 napořád ostrakizovaný, v letech 1951-1960 vězněný. Přesto – a tady se z jiného úhlu znovu ukazuje, jak důležitý je zážitek téhož rodného kraje, a tedy sdílení jistého příbuzenství, bliženectví, jistého společného „základu“ –²¹⁰ se Fučík k Nezvalovu dílu vždy znovu vrací a interpretuje je také jako „pevný článek řetězu“, do kterého v přednášce „Vítězslav Nezval a rodný kraj“ zapojil básníky B. Bridela, K. H. Máchu, K. J. Erbena, J. Vrchlického, O. Březinu, V. Dyka, J. Demla a současníky J. Seiferta, F. Halase, J. Zahradníčka, V. Holana, V. Závadu a F. Hrubína.

Právě nad Nezvalem se tak snad více než jinde – nad básníky, jejichž dílo je jednotnější nebo sevřenější – znovu zřetelně ukazuje, jak Fučík postupuje, když buduje a protahuje linii tradice, kterou vidí v české literatuře. Neintegruje do ní jednotlivé básníky celým jejich dílem (takové celky jsou spíše výjimkou), ale hledá její projevy i v jednotlivých textech. I ty svědčí dostatečně výmluvně o existenci tradice „písň o zemi“ a není třeba ani *pro domo sua* omezovat výklad tvorby toho či onoho básníka na tento jediný aspekt. Kromě několika recenzí z prvního období své literárně kritické činnosti se Fučík zabýval Nezvalovou tvorbou, respektive charakterizací povahy jeho básnického talentu a způsobu jeho práce, zejména v přednáškách, tedy v textech povýtce příležitostných – jeho publikem byl přitom buď Klub přátel umění v Třebíči (v roce 1932), anebo pražský Klub Třebíčánů (v sedmdesátých letech).²¹¹ Nezvalův vztah k rodnému kraji byl na

²¹⁰ Jak už bylo řečeno výše, oba vrstevníci pocházeli z Třebíčska a konec konců se odtud rovněž osobně znali. Jako autoři také začínali společně – v časopise Svítání, který ještě s Milošem Dvořákem sami vydávali. O roli, jakou může ve vzájemném vztahu (včetně vztahu autor – kritik) hrát stejné místo zrození a dětství, píše Fučík v přednášce věnované jinému krajanovi, Janu Zahradníčkovi: „...*být krajanem někoho znamená mít mnoho společného. Děti jednoho kraje cvičily své oči na stejné vlně horizontu, na stejném západu slunce. [...] Krajanům jsou všechny tyto věci společné, podmínky jejich zorného úhlu na všechno dílo lidské jsou přibližně stejné. A tím zorným úhlem – jako součet všech těch stejností a podobností – je láska k rodnému kraji. Svým domovem, svým rodným krajem poznáváme svět, podle něho soudíme, přijímáme a odmítáme*“ („O Janu Zahradníčkovi“, in *RKB*, s. 195-196).

²¹¹ B. Fučík recenzoval *Kroniku mého tisíciletí* (1929), *Básně noci* (1930) a *Pět minut za městem* (1940). Ze souborných přednášek Nezvala zahrnul do „Básníků západní Moravy“ (1932) a „Písň o zemi“ (1983).

podnět „zadavatele“ přímo ústředním tématem jednoho z proslovů, tento motiv se ale – patrně mj. vždy s ohledem na posluchače – objevuje rovněž v ostatních textech.

Jana Čepa, solitéra, řadí Fučík bez váhání do své linie tradice české literatury (z hlediska tematického i formálního) a na jeho souvislost s předchůdci ani zvlášť rozsáhle neupozorňuje. Naopak nad Nezvalem se otázka jeho pozice v linii české poezie vždy znovu vrací. Klíčovou postavou je přitom i tady – Jakub Deml. Vztah obou básníků má podle Fučíka dvě roviny – jedna vychází z osobní zkušenosti, druhá se opírá přímo o interpretaci díla.

Pokud jde o první bod, Fučík zažil a věděl, jak na Nezvala ještě na gymnasiu zapůsobilo setkání s Demlovou poezií, a k této básnické iniciaci se vždy znovu vrací: „*Deml to byl, který oktávánovi Nezvalovi na třebečském gymnáziu ukázal, co to je skutečná poezie – do oktávy a někdy i nadosmrti se myslí, že k poezii stačí, když se to rýmuje – a nejen to, dal mu i mnoho nadto*“ (1932); „*Setkání s Demlovým Tancem smrti a Hradem smrti, Miriam, a především s úžasnými Mými přáteli působilo jako zázračné zaklínadlo. Toto setkání pokládám pro Nezvala za rozhodující a osudové*“ (1933); „*Ale mnohem blíže jako typ stojí Nezval k Jakubu Demlovi, který mu jako devatenáctiletému třebečskému studentíkovi poprvé ozřejmil, co to je tajemství skutečné básně jako životní pravdy*“ (1975).²¹²

Zároveň, a to už přecházíme k druhé rovině, si uvědomoval, že se jedná o setkání dvou rozdílných, ale kongeniálních osobností, jak o tom píše například v „Návratu podivuhodného kouzelníka“: „*Nezval má při vši individuální odlišnosti především stejně dravou, nezkrtnou a vášnivou fantazii jako Deml, je stejně ohnivý a střemhlavý. [...] Aby mi bylo rozuměno. Nezval jde zcela nezávisle na Demlovi, jeho svět je zcela jiný než Demlův, nejde o vliv, spíš o pokračovatelství v jiné tónině a s jinou perspektivou.*“²¹³ Podobně jako už v případě paralel Mácha – Deml a Mácha – Čep také tady Fučík postuluje souvislost ne na základě řady podobností, ale spíš vycházejí z mnoha rozdílů, v jejichž jádru vidí společný základ.

Právě východisko, jímž se Nezval od Demla odlišuje, totiž jeho „zcela jiný svět“, stojí pro Fučíka v cestě tomu, aby mohl také Nezvala plně zařadit mezi básníky „písňe o

Samostatně o něm pojednal v přednáškách „Nezval – Zahradníček“ (1933), „Vítězslav Nezval a rodný kraj“ (1970) a „Návrat podivuhodného kouzelníka“ (1975).

²¹² „Básníci západní Moravy“, in *RKB*, s. 74; „Nezval – Zahradníček“, in *RKB*, s. 150; „Návrat podivuhodného kouzelníka“, in *POZ*, s. 291. Srov. též nezvalovskou kapitolu ve *Čtrnácti zastavení „Svítání“* (s. 167-183), zvláště strany 177-178.

²¹³ „Návrat podivuhodného kouzelníka“, přednáška proslovená 28. 5. 1975 v Praze a poprvé knižně otištěná ve svazku *Píseň o zemi*, s. 281-291. Cit. s. 291. Bibliografie č. 489.

zemi“ (jimž zde věnujeme následující kapitolu). V jeho začátcích se podle něj sice ještě ozývá „*jasná ozvěna ,zemské‘ poezie*“, ta se však přerušuje a básník se k ní vrací až na sklonku života, kdy se „*rozpomene na ostny touhy ve svém mládí*“.²¹⁴ Jako doklad Nezvalovy oscilace mezi zemí a nebem, životem a smrtí,²¹⁵ jeho „*souručenství se zemí a se vším, z čeho rostl a kam se vrací*“,²¹⁶ zkrátka toho, že i v jeho poezii je přítomné vědomí dvoupólovosti světa, hmotného i duchovního, přitom Fučík cituje vždy tytéž verše z *Podivuhodného kouzelníka* a z *Edisona* (viz zde pozn. č. 136), jen ojediněle připojuje několik málo dalších úryvků.

Je-li podle Fučíka Nezvalovo poznání a vědomí vlastního „souručenství se zemí“ spíše nestálé povahy, představuje „rodný kraj“ jakousi konstantu ve všech fázích básnickovy tvorby. Opět se přitom opírá o názor, že čas dětství je dobou prožitků, které nezastupitelně utvářejí člověkovu „*vidění, smysly a myšlení a prohlubují silokřivky celého jeho života*“ (formulace, která jen obměňuje dřívější výroky). Potvrzení svého názoru Fučík nachází v básnickově přednášce „O sobě a svém rodném kraji“ z roku 1933, z níž cituje mj. právě pasáž o tom, jakou roli hraje (může hrát) rodný kraj, místo dětství, v básnickově tvorbě.²¹⁷

Význam pojmu rodný kraj se ve Fučíkově užití, pokud jde o Nezvala, oproti předchozím autorům poněkud posouvá. Zvláště pro raného Nezvala je charakteristická rychlá změna prostoru a prostředí – „*Zcestovat svět křížem krážem, přes Šamikovice a Třebíč dorazit ve vteřině do Konga; jedním uchem poslouchat varhany u Svatého Víta a*

²¹⁴ „Píseň o zemi“, in *POZ*, s. 414-415. Tento návrat přitom hodnotí Fučík různě: ve starším „Návratu Podivuhodného kouzelníka“ píše o „*úsporném svědomitém umělci, který váží slova, broušená do krystalické čistoty. [...] Po nezávazném rozkošnictví surrealistických let se znovu vrací spirituální podtext z počátku cesty, podtext, který nadnáší tíhu hmoty a proměňuje ji ve světlo, které je bez tíže*“ (in *POZ*, s. 290). O osm let později, v „Písni o zemi“, je už o poznání nesmlouvavější: Nezval se „*nedlouho před smrtí, rozpomene na ostny touhy ve svém mládí. Tentokrát, bohužel, už jen reminiscencemi, a navíc ještě v souvislosti s pouhým civilizačním entuziasmem a postfestum-prorokováním*“ (in *POZ*, s. 415). Domnívám se, že radikalizace Fučíkova názoru může mít dvě příčiny (když zároveň nepředpokládáme, že se v průběhu těch několika let zásadně změnila jeho interpretace Nezvalova života a díla, už takřka dvacet let uzavřeného): na jedné straně přece jen veřejný a oslavný charakter přednášky (šlo o oslavu Nezvalových nedožitých pětasedmdesátin), zatímco „Píseň o zemi“ byla určena do samizdatového sborníku a je psána jako suma, koruna Fučíkova kritického díla, v níž už nikoho nešetří. Na straně druhé je tu do značné míry nemilosrdné, přímé sousedství ostatních básníků v této studii, tj. Jakuba Demla a Jana Zahradníčka (Fučík také konstatuje, že „*Nezval neuzavřel zpěv Máchův a Březinův, jenom jej narušil a zkalil dobovými struskami*“, s. 415).

²¹⁵ Viz též výše Fučíkův výrok, že básníky západní Moravy, dědice Otokara Březiny, spojuje „*velmi podobné pojetí života a smrti*“ („Básníci západní Moravy“, in *RKB*, s. 78).

²¹⁶ „Nezval – Zahradníček“, in *RKB*, s. 158.

²¹⁷ „*...rodný kraj, právě proto, že v něm žije člověk obvykle v dětství, je jistě jednou z nejvysunutějších skutečností, je skutečností, která velmi složitě a po celý básníkův život ovlivňuje jeho dílo. Toto ovlivňování není ovšem mechanické a často ani sám básník nedovede přesně určit, kde začíná a kdy končí tento vliv*“ (V. Nezval, „O sobě a svém rodném kraji“, in *V. Nezval: Manifesty, eseje a kritické projevy z let 1931-1941*, s. 451). Citáty z této Nezvalovy přednášky, poprvé otištěné roku 1962 v publikaci *Básník o sobě a svém kraji* (Brno, Krajské nakladatelství), citujeme podle uvedeného vydání jeho spisů.

druhým indiánské bubny; jedněmi dveřmi vejít do vězení a druhými se vrhnout přímo do moře“ –;²¹⁸ rodná krajina je přitom jen jedním z nich, jedním místem z mnoha.²¹⁹

(Nezval si realitu svého kraje až příliš uzpůsobuje, co zřetelně vyvstává třeba ve srovnání s Demlem.)

Ale přesto: když Fučík už od počátku upozorňuje na odvrácenou stranu Nezvalovy rozkošnické, fantazijní a přelétavé poezie a popisuje ji následujícím, plastickým obrazem – „*Nezval od počátku usiluje vydestilovat z života jen nejpříjemnější a nejopojnější smyslové esence, jen pěnu, čím krásnější a lehčí, tím svůdnější. Jen pěnu. Ale často s touto růžovou pěnou strhne z hlíny života i rmut, a pěna na okrajích vystupuje temně zarudlá, a nezřídka se místo pěny objeví i chuchvalce krve a hlíny, místo květů pahýly*“ –, a vždy znovu odkazuje k výchozí iniciaci básníka rodným krajem, doslova jeho hmotou (jak na to ukazuje sousloví „hlína života“). V situaci „*bolestných křečí marnosti a metafyzického úžasu*“ představuje rodný kraj, tj. vědomí jeho existence jako domova, především oporu, ale také závazek. To, „*čemu básník musí zůstat věren, nechce-li ztratit sama sebe*“.²²⁰ V porovnání s Demlem nebo Čepem tady není rodná krajina čímsi samozřejmým, ne spoluhráčem, ale spíše mementem (a snad by se dalo říct: ať už si to básník uvědomuje, nebo ne).

Motiv domova (ke slovu domov Fučík přitom paratakticky přiřazuje výrazy dětství, ráj života, matka a otec, tajemství rodu, rodný kraj a země) se právě v tomto významu „*životodárného centra securitatis*“ vrací do Nezvalových pozdních textů stejně jako „*spirituální podtext z počátku cesty*“. Protože jej Fučík interpretuje jako návrat „*pozorného a pokorného syna oplývajícího vroucí vděčností*“²²¹ nemusí už přitom zdůrazňovat, že básník tak reaguje na závazek, jež má vůči místu, odkud pochází. Důvěrnost, která Nezvala s prostředím jeho dětství spojuje, je také jiná – jeho jednotlivá místa či osoby mu slouží jako jakási zásobárna. Jak píše Fučík, „*ve spojitosti s jinými prvky [je] složitým tvůrčím procesem*“ přetavuje „*v mnohotvárnou a jedinečnou*

²¹⁸ „Nezval – Zahradníček“, in *RKB*, s. 154.

²¹⁹ Srov. též následující pasáž z Nezvalovy přednášky: „*Moderní poezie chce zachytit co nejvíc reality. Užije v jedné básni třeba obrazů ze všech pěti světadílů, moderní poezie rychle střídá prostory, avšak ten prostor, který zvláště dominuje v mé poezii, prostor, jenž ji oživuje a dává konkrétní ráz, je prostor nabízený vzpomínkovým životem. A tento prostor, jenž se mi změnil ve velké množství detailů, tyto detaily a jejich prostor tkví v oněch krajinách, které se mnou znáte*“ (*Manifesty, eseje a kritické projevy z let 1931-1941*, s. 447).

²²⁰ „Nezval – Zahradníček“, s. 157, 158 a 159.

²²¹ „Návrat podivuhodného kouzelníka“, in *POZ*, s. 290.

*skutečnost novou, novou ve smyslu vnějším i vnitřním“.*²²² Ve srovnání s tím, jak Fučík píše o přítomnosti rodného kraje například u Demla anebo u Březiny, nelze nevidět, že se tady – na fučíkovské poměry nezvykle – celkem šroubovaným způsobem popisuje v podstatě běžný postup básnické asociace. Neříká se tu totiž, jaká ta „jedinečná skutečnost nová“ je, k čemu Nezval tyto složky reálné skutečnosti použil, jaký jim dal rozměr a o čem v onom novém složení vypovídají. A ve stejném duchu se nese i závěr – na rozdíl od Demla, který svůj kraj slovem „miloval“ tak jako nikdo před ním, Nezval jej „zvěčnil“. Tím, že „jeho nejcharakterističtější a nejjemnější prvky rozhodil po celém svém díle“,²²³ respektive, že „od první sbírky je motiv domova ustavičně přítomen, zjevně i skrytě, je rozeset v tisícero reminiscencí, náznaků, podobenství a reflexí“. Cesta Vítězslava Nezvala se na konci opět sbližuje s tou Demlovou, i když právě jen vnějšně, „...v motivech rodu, rodného kraje a země. A zde mluví jednou a touž řečí, řečí lásky, kterou nám odkazují a kterou nás zavazují“.²²⁴

²²² „Vítězslav Nezval a rodný kraj“, in *RKB*, s. 329. Sám Nezval pokládá detaily rodného kraje uložené ve své paměti za „*skladiště rekvizit*“ (o.c., s. 445), nebo mluví o „*kartotéce paměti*“ (s. 447). (Obě přirovnání zároveň odkazují k surrealismu, k textům A. Bretona.)

²²³ *Tamtéž*, s. 330.

²²⁴ „Návrat Podivuhodného kouzelníka“, in *POZ*, s. 290.

I. Otokar Březina

Pro Bedřicha Fučíka je vedle Karla Hynka Máchy Otokar Březina osobností, jejíž místo je v dějinách české literatury nezastupitelné a hodnota jeho básnického i esejistického díla nepochybná. Snad i proto, že je to už od dvacátých let dílo definitivně uzavřené, se v podstatě nemění ani způsob či zaměření jeho interpretace. (Poslední samostatný text věnovaný Březinovi napsal Fučík roku 1938, nepočítáme-li kapitolu „Od země k hvězdám“ ze *Čtrnáctera zastavení*, která byla už v první verzi knihy *Sedmero zastavení* z roku 1975.)²²⁵

Bylo už dříve řečeno, že Březina je pro Fučíka – na rozdíl od Demla – básníkem „země“ a jeho tvorba pro 20. století tuto poetiku konstituuje; kritik vždy znovu hledá, zda je ten který soudobý básník dědicem Březinovým, či Demlovým. Všichni se ovšem vztahují k Máchovi. Poměr mezi jeho a Březinovou poezií vykládá Fučík – na příkladu způsobu výstavby metafor – také jako kontrastní, a to právě na základě jejich přístupu k hmotné realitě: „*Máchův postup je obrácený, vědomě obrácený – a tak máme svět Máchův postavený do dálek a mlh, zatímco svět Březinův žhne a klokotá v nejbližší blízkosti před námi.*“ Východiskem Březinovy poezie je „*záměrná konkretizace, žádné abstraktum nezůstane nikde o samotě, nýbrž hned se k němu řadí konkrétní, které přibližuje věci na dosah ruky*“.²²⁶ V těchto reálných prvcích do ní vždy znovu proniká krajina, v níž básník žije, „rodná krajina básníková“, jak ostatně zní titul Fučíkovy přednášky. A opět

²²⁵ B. Fučík o Březinově tvorbě psal zejména v souvislosti s vnějšími podněty výročí narození či úmrtí. K 60. narozeninám jsou psány „Metafora“ a „Duše republiky“ (1928), jako nekrolog „Odešel kníže“ (1929). Do doby po Březinově smrti se datují přednášky „Otokar Březina“, „Dílo Otokara Březiny“ (obě 1929) a „Rodná krajina básníková“ (nedatováno, patrně též 1929). Článek „K výročí smrti Otokara Březiny“ pochází z roku 1930, přednáška „Živý Březina“ byla proslovena 1938, nejspíš k 70. výročí narození.

²²⁶ „Dílo Otokara Březiny“, přednáška proslovená nejspíše v roce 1929. Poprvé knižně otištěna ve svazku *Rodná krajina básníková*, s. 38-48. Cit. s. 42. Bibliografie č. 490.

je to krajina aktivní, není „*pozadím, nýbrž* spoluaktérem“, vybaveným takřka lidskými vlastnostmi, rytmem, barvou, přízvukem i osudem, „*posláním, určením a posvěcením*“.²²⁷ Je nápadné, že projevy, respektive přítomnosti rodného kraje v básnickově díle se Fučík v prvních březinovských člancích zabývá, kdežto odkaz k jeho propojení s dalšími autory v linii „*písně o zemi*“ – a vůbec tato tematika – se zde v podstatě neobjevují.²²⁸ Avšak aspekty, které kritik s Březinovou poezií, respektive s jejím postavením v rámci národního života, spojuje, lze chápat také jako jakousi prvotní definici právě této linie, její předznamenání. Už v nich jsou totiž přítomné základní pojmy a představy s ní spjaté – láska, národ, česká země, příroda, duchovní rozpětí, jež se dá znázornit zároveň jako kolmice (od země k nebi) a časová přímka (od minulosti přes přítomnost k budoucnosti), přesah působení poezie na reálný život společnosti. Březinovou tvorbou dosáhl podle Fučíka český národ „*duchovní samostatnosti*“,²²⁹ „*myšlenka česká dobyla prostoru jako žádná jiná myšlenka předtím*“.²³⁰ Tato duchovní samostatnost – pro niž je charakteristické také samozřejmé sebevědomí – předcházela skutečnou národní samostatnost. Básnický čin tu ve svém dosahu a působení stojí nad (a před) aktem politickým (podobně to bude Fučík později zdůrazňovat zejména nad Zahradníčkem, například v souvislosti se sbírkou *Znamení moci*. Formulaci jeho názoru na vzájemný vztah umění a společnosti, na roli umění v ní, lze nalézt rovněž již v polemických člancích o konstruktivismu a poetismu, které vznikaly v téže době jako březinovské texty, z nichž citujeme).²³¹

V následujícím, patosem nekrologu neseném citátu pak zaznívají všechny další výše zmíněné tematické okruhy blízké „*písně o zemi*“: „*Odešel kníže, zemřel tichý světec, světec chudoby, lásky a práce, démon moudrosti a síly, vykupitel lidského utrpení, připravovatel lidského blaha, pěvec nejčistších melodií, nejvyšších akordů a intenzity, a nám se zdá, že navždy umlkl zpěv našeho ptactva, šplouchání našich potoků, šumění*

²²⁷ „Rodná krajina básnickova“, in *RKB*, s. 51.

²²⁸ Motiv rodného kraje a motiv země od sebe Fučík poprvé jednoznačně odlišil až na konci třicátých let, ve studii „Básník úzkosti“ (1939). Na Březinovu pozici v rámci „tradice země“ Fučík ukazuje už o rok dříve, v článku „Druhá tvář česká literatury“, který otevírá citátem z *Hudby pramenů*, a hned vzápětí k němu připojuje pasáž z Máchova *Máje*.

²²⁹ „Odešel kníže“, in *KP I*, s. 172-175. Cit. s. 174. Časopisecky otištěno v *Rozpravách Aventina* č. 29/1928-29, duben 1929. Bibliografie č. 111.

²³⁰ „Duše republiky“, in *Kritické příležitosti I*, s. 166-171. Cit. s. 169. Časopisecky otištěno ve *Volných směrech* č. 7-8/1928-29. Bibliografie č. 171.

²³¹ Srov. například také citát z přednášky „Živý Březina“: „*Existuje stará pravda, že velikost národa se neměří počtem, jak se mylně a tragicky domnívají jiní, nýbrž prací duchovní. Chraňme se nevěřit svým pěvcům, kteří jen zdánlivě stáli stranou kolotání života, jen zdánlivě si nevšímajíce útrap a tuh svých bližních, svého celku, k němuž však ve skutečnosti náleželi každým svým dechem*“ (prosloveno 13. 9. 1938, poprvé knižně otištěno ve svazku *Rodná krajina básnickova*, s. 186-189. Cit. s. 188-189. Bibliografie č. 490).

lesů a hor, [...] že nebude nikoho, kdo by vypověděl sen náš, sen našich milenek a žen, sen o jejich věčné kráse, kdo by vypověděl krásu našich matek, jejich utrpení, jejich odříkání, sen našich bratrů, sen všech a všech, sen velkého příští slávy a nádhery nepomíjející.“²³² Tón březinovských nekrologů se nápadně liší od jiných Fučíkovských textů. Výčet označení, která kritik s Březinou spojuje, přitom odkazuje do řady oblastí – náboženské („světec“, „vykupitel“), aristokratické („kníže“), básnické („pěvec melodií“). Jeho možnosti a témata jsou takřka universální – to je pro Fučíka ideální obraz básníka (v době, kdy se ještě „dějiny nevymkly z kloubů“).

Když o padesát let později Fučík formuluje charakteristiku „písň o zemi“ nejprve nad Máchou a pak přes Nerudu a Zeyera až k Březinovi – „*Březinova ‚mystika‘, zhruba a krátce řečeno, přenáší všechno dění na zemi do křížovatkového ohniska časnosti a nadčasovosti, hmotnosti a spirituality, života a smrti, tohoto světa i světa mimozemského, ve kterém se setkávají všichni mrtví, živí i nenarození v jednotě jednoho jediného společného osudu*“ –²³³ nelze přehlédnout, že zdůrazňuje tytéž vlastnosti jako v nekrologu z roku 1929. Právě z původní interpretace Březiny (a dále i Máchy a třeba Zeyera) postupně vyrostla představa o jednotící linii jedné části české literatury, jejíž jméno a podobu Fučík na konci dvacátých let hledal.

II. Jan Zahradníček

Už několikrát bylo nepřímě upozorněno na pozici, která připadá v rámci Fučíkova pojetí umění poezii Jana Zahradníčka; ta se totiž postupně *de facto* stává nejen živým příkladem toho, jakou představu, jaké požadavky Fučík spojuje s literárním dílem, ale také poetickým pendantem a inspirátorkou tohoto pojetí.²³⁴

²³² „Odešel kníže“, in *KP I*, s. 174.

²³³ *Tamtéž*, s. 408.

²³⁴ Srov. například pasáž z přednášky „O Janu Zahradníčkovi“: „*To on mě učil vidět náš kraj, to on mi osvětlil jako bleskem určitá tajemství života, to on pracoval za mne a za nás za všechny, když rozezvučel varhany slov nad našimi domovy*“ (in *RKB*, s. 195). Nebo závěr zahradníčkovské kapitoly „Bujará chudoba“ ve *Čtrnáctěru zastavení*, kde Fučík cituje svůj vlastní blahopřejný dopis k básníkovým čtyřicetinám: „*Děkuji Ti za každou křivku načrtnutou nad naší krajinou i nad celou zemí, vzplanuvší pod Tvým srdcem do plamenné slávy a dikůvzdání; za jejich dějiny, za jejich budoucnost Tebou spolutořenou, za každé laskavé spočinutí očí na tvářích i osudech našich žen a dětí; za každé polaskání toho, co miji a zachází; za každou obětavou obranu toho, co má být povrženo, a za to, co trvá nade vším; za každé gesto, pod nímž se roztrhla opona nad prostorami tajemnými a neznámými, které by – ó hrůzo pomýšlení! – bez Tebe mezi námi lidmi nebyly*“ (s. 257-258).

Zahradníčkovu tvorbu sledoval Bedřich Fučík jako literární kritik průběžně už od jeho první sbírky poezie (kromě toho se na výsledné podobě sbírek podílel také jako redaktor). Od druhé poloviny šedesátých let navíc – podobně jako v případě Jana Čepa – v přednáškách, doslovecích a knižních edicích (včetně samizdatového vydání souborného díla) usiloval o zpřítomnění básnickovy tvorby v dobovém kontextu, a to nejen pokud jde o v té době ještě nevydané, respektive k vydání připravované sbírky *Znamení moci*, *Dům Strach* a *Čtyři léta*, ale především s důrazem na jeho celkovou kontinuitu.²³⁵

Ve Fučíkově interpretaci Zahradníčkovy poezie patří motivu rodného kraje a posléze zejména země ústřední postavení; tím spíš, že teprve ve chvíli, kdy si podle kritika básník znovu uvědomuje místo, z něhož pochází (a to hned v druhé sbírce příznačně nazvané *Návrat*), a všechny s tím související konsekvence se jeho poezie „odsubjektivizovává“,²³⁶ vyvazuje se z pocitu vlastního neštěstí a odloučenosti od světa.

Významové okruhy, se kterými Fučík v Zahradníčkově případě pojem rodného kraje, respektive země spojuje, se vztahují 1. k reálnému místu (básnickovu rodišti), 2. k jednotlivým básnickým postupům, zejména pokud jde o metafory čerpající z přírodního dění, a 3. k abstraktnímu, „vesmírnému“ prostoru, který se nad tímto místem klene (to, co Fučík nazývá „vesmírný celek“ nebo také „kosmická poezie“) a jenž je vlastní básnickovou doménou. (Všechny tři okruhy ovšem u Zahradníčka navzájem souvisejí a podmiňují se.)

V prvním případě představuje rodný kraj – důvěrně známý svými obyvateli, svou přítomností i minulostí, přírodní tvářností – oporu, pevný bod, místo sounáležitosti: „*V sousedství a nezrušitelné souvislosti s bolestí jiných, s bolestí světa a jeho tvorstva, s bolestí krajiny, dostalo se jí [básnickově bolesti] vysvobození z osamocení – všechno se*

²³⁵ B. Fučík recenzoval samostatně Zahradníčkovy sbírky *Pokušení smrti* (dvě recenze, obě otištěné 1931) a *Jeřáby* (1933). Napsal doslov „Pohled“ k *La Salettě* (1947; tuto sbírku zároveň uvedl jako jednu ze tří nejzajímavějších knih roku v anketě Svobodných novin) a „Básnická výzva“ ke *Znamení moci* (1979). V článku „Duch české poezie válečné“ (1946) věnoval pozornost zejména *Korouhvím*, které v roce 1940 uvedl v anketě Lidových novin jako jednu ze tří nejzajímavějších knih roku. K souhrnným textům patří přednášky „Nezval – Zahradníček“ (1933), „O Janu Zahradníčkovi“ (1938), „La Saletta“ (1948), „Znamení moci“ (1969), „Jan Zahradníček“ (1970) a článek „Posmrtné verše Jana Zahradníčka“ (1969).

²³⁶ „Zahradníčkovy Jeřáby“ – recenze časopisecky otištěná v *Rozhledech po literatuře a umění* č. 18/1933. Knižně byla publikována ve svazku *Kritické příležitosti II*, s. 43–47. Cit. s. 45. Bibliografie č. 305. Zdůraznil B. F. (Upravený a o pasáže zaměřené zejména k rodnému kraji rozšířený text recenze je součástí přednášky „Nezval – Zahradníček“ z téhož roku.)

napřímilo, zdůvěřnilo, přiblížilo...“²³⁷ Přirovnání, jež Fučík používá, aby popsal, odkud pramení básníkovy jistota, že našel svůj opěrný bod, přitom tento vztah zřetelně charakterizují jako rodinný, Zahradníček „*má oporu v bratru stromu, sestřičkách travách, v očích dětí a zpěvu ptáků...*“²³⁸ „...*své bratrství nemyslí přitom jako obraz, nýbrž jako skutečný příbuzenský vztah [...] je šťasten, nesmírně šťasten nad světem kolem sebe, nad bratry ptáky, nad bratry stromy, nad vodami, větry a dešti, šťasten, že je zná, vidí, ochutnává, má*“²³⁹ (Rétorika těchto pasáží přitom upomíná na některé texty o Březinovi.)

Podobně jako u Demla upozorňuje přitom Fučík i nad Zahradníčkem na jeho povědomí o tom, že krajina v sobě nese také paměť rodu; vztah k přírodě se rodí paralelně se znovunavázáním lidských vazeb a je stejně důležitý jako rodová spřízněnost. V *Návratu* „*krok za krokem obrací láska zrak od světa nicoty a orientuje ho do rodových souvislostí, zahlédnutých tam kdesi na dně; poznenáhlu a tiše ho přibližuje k věcem, stromům, růžím, kamení...*“, *Pozdravení slunci* je už přímo „*cesta ,domů‘, do rodného kraje, na místo zrodu, mezi předky, přátele, klasy, stromy a stráně, v místa, z nichž může naplno zaznít jeho hymnus Zemi mé...*“²⁴⁰ Také v těchto výčtech jsou k sobě přiřazeny přírodní jevy, dění a člověk, a ukazuje se, že patří k sobě jako jeden celek.

K popisu proměny poetiky od druhé básníkovy knihy používá kritik ostatně také organická přirovnání, když píše o kořenech, zapuštěných v rodné krajině, které dodávají jistotu dalším výbojům a současně jako by se na nich podílely: „*Již se nedá [Zahradníček] zlákat myšlenkami světa sebekrásněji přizdobenými, zde našel mravní řád, na němž možno stavět silnější budoucnost. Tady pevně zakotvil, tady jsou kořeny dosti pevné, aby bylo možno odvážit se všeho. A před básníkem se zvedá země plná šťáv a síly, plná žáru, dychtivá tvořit nový život.*“²⁴¹ Právě prostřednictvím přírodních motivů podtrhuje Fučík rovněž skutečnost, že tento návrat je v souladu s přirozeným během věcí (a pro Zahradníčka jediný možný).

²³⁷ „Nezval – Zahradníček“, in *RKB*, s. 163. Ve *Čtrnácteru zastavení* chápe Fučík proměny poetiky ještě konkrétněji také jako důsledek životních okolností: „...Návrat je překonáním krize vyvolané příchodem do hemžící se, ba nepřátelské velkoaglomerace lhostejných lidí, návratem do přirozeného ovzduší gymnaziálních let, návratem k sobě, k životu, k milovaným a milujícím přátelům“ (s. 240).

²³⁸ *Tamtéž*, s. 165.

²³⁹ „O Janu Zahradníčkovi“, in *RKB*, s. 207.

²⁴⁰ „Cestou k La Salettě“, in *POZ*, s. 61 a 63-64.

²⁴¹ *Tamtéž*, s. 212.

V článku „Posmrtné verše Jana Zahradníčka“ B. Fučík konstatuje, že „*přírodní lyrika [...] bývala jeho svrchovanou doménou*“²⁴² v „Písni o zemi“ zpřesňuje svůj názor, když dodává, že jsme u Zahradníčka „*na hony vzdálení jakékoliv výčtové a v podstatě popisné lyriky přírodní, řekněme hálkovského typu, s přírodou se zde naopak setkáváme v niterném, dramaticky vzrůstném vichření a proměnách*“.²⁴³ Přítomnost rostlin, stromů, zvířat a přírodních dějů v Zahradníčkových verších – dostáváme se tu k druhému bodu uvedeného dělení – nechápe Fučík jen jako jakýsi rámec vlastního děje či nálady, příroda ale vlastně nemá ani jednoznačně postavení spoluhráče, jak je tomu u většiny autorů „rodného kraje“. Spíše by se dalo říct, že ožívá a žije jakoby vlastním životem, jako například v *Jeřábech*, kde už nejde o „*pouhou barvitost a dekoraci, nýbrž sám dech země, proudění mízy. Všechno se řadí v jednotné duchovní proudění, v jediný osud, v jediné tvůrčí gesto*“.²⁴⁴ Zahradníčkův postup, v jehož pozadí stojí jeho katolická víra, by se dal charakterizovat jako neustálá pozornost vůči ostatnímu, jako touha po sdílení. Je to „*realista ducha a hmoty*“, vědomý si dvojí existence jak člověka, tak například rostliny, hmotné a duchovní, o nichž obou chce podat zprávu.²⁴⁵

To, jak přistupuje ke konkrétní, hmotné realitě, nakonec Zahradníčka s jeho předchůdcem v linii „písně o zemi“, Otokarem Březinou, v rovné míře spojuje, jako i od něj dělí. Oba pracují podle Fučíka v neobvyklé šíři se smyslovými podněty,²⁴⁶ Březina však „*obzírá svět z mystických dálek*“, zatímco Zahradníček „*miluje lidi, věci a lidské hemžení bezprostředně, jako by se jich dotýkal; ocitá se v prostorách, ke kterým se Březina vracel, ale k nimž v podstatě nikdy opravdově nedošel. Zahradníček je v tomto smyslu víc básník, bez filozofického zacílení, je teplejší, lidštější, blíže ke skutečnostem*

²⁴² „Posmrtné verše Jana Zahradníčka“, poprvé otištěno ve *Sborníku pětadvaceti* (Praha, Československý spisovatel 1969). Knižně publikováno ve svazku *Píseň o zemi*, s. 87-96. Cit. s. 91. Bibliografie č. 431.

²⁴³ „Píseň o zemi“, in *POZ*, s. 417.

²⁴⁴ „Zahradníčkovy Jeřáby“, in *KP II*, s. 46. Aby znázornil, jakou podobu dostává příroda v Zahradníčkových básních, jak dynamicky je zachycená, používá Fučík už záhy podobné, opakující se obrazy, jakoby podléhaje síle básnickovy vize: „...vidíš velmi zblízka gesta trav, stromy proměněné v sloupy zelených plamenů, slyšíš ‚zavzlyknutí štáv‘...“ („Nezval – Zahradníček“, in *RKB*, s. 164); „*Místo stonu nastupuje radost zlatousta, chvíle zlatovlasá a slunce burácí*“ (O Janu Zahradníčkovi“, in *RKB*, s. 210); „*Země, kdysi mimo obzor, vybuchuje fontánami světla a jeho zvichřeného proudění, kvete zelenými plameny stromů a ohněm květin...*“ („Cestou k La Salettě“, in *POZ*, s. 62); „*slunce nad ním [básnickovým kosmem] sálá ještě neúprosněji a, tvrdne ‘stále víc, zelené plameny stromů v něm třeští, návrší potřásají bujaře chochoły černých sosen...*“ („Posmrtné verše Jana Zahradníčka“, in *POZ*, s. 91); „...vířivé vytržení, do něhož je stržena i bratrská příroda se zelenými plameny stromů...“ (Jan Zahradníček“, in *RKB*, s. 317); „*Zahradníčkova příroda-země plápolá ohnivými šlehy slunce a zelenými plameny slavnostních korouhví stromů, účastná se přitom týkají období Jeřábů – způsob, jakým zde Zahradníček básnický uchopil svět, síla jeho vidění, na Fučíka podle všeho trvale zapůsobila.*

²⁴⁵ „O Janu Zahradníčkovi“, in *RKB*, s. 211.

²⁴⁶ Viz „*tamtéž*“, s. 211.

člověčenské existence.²⁴⁷ Pozoruhodné je – a svědčí to znova o postavení Zahradníckovy tvorby u Fučíka –, že právě ve srovnání se Zahradníčkem Fučík vyslovuje výjimečnou, v rámci své tvorby ojedinělou kritiku na adresu Otokara Březiny-básníka.

Jinak je ovšem Jan Zahradníček ve Fučíkově konceptu tradice „písně o zemi“ Březinovým dědicem a k povaze tohoto vztahu se kritik vždy znova vrací. Od poměru, který zpočátku označuje jako ten učitele a „žáka“, který se učí u svého předchůdce „*vidět věci a jejich podobu, světlo a vrhaný stín*“,²⁴⁸ obrací později pozornost k ideové spřízněnosti obou autorů („*Zahradníček je ve svém profilu myšlenkovém i básnickém duch Březinův*“)²⁴⁹ a nakonec volí pojem, který asociuje kontinuitu a návaznost – „*pokračovatel*“.²⁵⁰

Zahradníček přitom na Březinu navazuje zejména rozpětím a záběrem svého básnického gesta; opíraje se o konkrétní skutečnost vytváří ve svých básních „vesmírné“ prostory, také jeho poezii označuje Fučík za „kosmickou“. Předpokladem takovéto poezie je ve Fučíkově pojetí – kromě básnického talentu – básníkova víra v nadosobní hodnoty, zejména konkrétně v Boha (jakkoli to v podstatě nikde není přímo formulováno, ostatně pravděpodobně proto, že je i z básní samotných zjevné, že jejich autor vychází z křesťanských pozic), která stojí v pozadí jeho přístupu ke světu, v němž žije, a současně intenzivní, celostní vztah k němu.²⁵¹

Tento vztah ke světu, který ho obklopuje – světu, který *pars pro toto* zastupuje země, na níž a v níž žije –, určuje zejména *vůle*, tj. také neúhybnost a neústupnost, která Zahradníčkovi pomohla překonat úskalí skrývající se v jeho debutu. Dále je to *láska* („*kosmická poezie je obdařena podivuhodnou láskou k zemi*“),²⁵² která popřípadě přechází v *úzkost*, tak jak se mění vnější, společensko-politická situace: „*Už Cesta domů je modlitba o ochranu rodného kraje; rodný kraj se však nadále rozprostrl a*

²⁴⁷ „Cestou k La Salettě“, in *POZ*, s. 69. Citát pochází z odstavce, který B. Fučík do textu doplnil až pro vydání ve svém Díle.

²⁴⁸ „Pokušení smrti“, časopisecky otištěno v *Literárních novinách* č. 4/1930-31, únor 1931. Knižně publikováno ve svazku *Kritické příležitosti I*, s. 184-186. Cit. s. 184. Bibliografie č. 230

²⁴⁹ „Básníci západní Moravy“, in *RKB*, s. 76.

²⁵⁰ „Píseň o zemi“, in *POZ*, s. 416.

²⁵¹ Obojí spolu přirozeně souvisí, viz například následující pasáž z přednášky „O Janu Zahradníčkovi“: „*Křesťan ví, co je to odříkání, ale je přitom aktivní, při jeho zřeknutí je účastna vůle; vůle a práce přinášející oběti [...] křesťan se odříkává ze svobodné vůle a aktivně, protože z lásky*“ (in *RKB*, s. 199).

²⁵² „La Saletta“, přednáška z roku 1948. Knižně poprvé otištěna ve svazku *Rodná krajina básníková*, s. 273-284. Cit. s. 279. Bibliografie č. 490.

povýšil na celou českou zemi, která se ve všech podobách stala předmětem básnickovy úzkosti. “²⁵³

Úzkost se nakonec – stále pod vlivem toho, jak se vyvíjí a kam směřuje reálný okolní svět – proměňuje v „*hněvný postoj lásky*“, ²⁵⁴ obranu; tento postoj zde však neznamená stáhnout se a bránit to, co zbylo, má v sobě naopak cosi útočného a rozhodně aktivního: „...svět ztratil svou bezpečnost a poezie, nepouštějíc všemu navzdory z ruky kormidlo, nachází svůj úkol – stále týž, jen posunutý na duchovní orloji a přizpůsobený ‚okamžité‘ situaci – v protestné obraně života, odkudsi nahlodaného, podkopaného, komoleného a ohrožovaného v samé podstatě. ¶ V této poloze ocitá se i poezie Jana Zahradníčka, tíhnoucí kdysi zcela jinam a vychýlena ze svého růstu tlakem daných skutečností.“²⁵⁵ Ve *Znamení moci* je pak tato, dříve jen naznačená proměna Zahradníčkovy poetiky dokončena: „*obrané gesto se mění útok na všechno, co ohrožuje život.*“²⁵⁶

Zahradníčkova poezie – ve svém spirituálním rozměru – pro Fučíka nevzniká odtrženě od skutečnosti, od událostí politických, vývoje společnosti, dění v přírodě. Je to naopak také poezie povýtce angažovaná. Lze konstatovat, že bytostný zájem o osud světa představuje jeden z konstitutivních rysů poezie, již Fučík označuje jako kosmickou, a že ruku v ruce s ním jde kritikovo přesvědčení, že rozpětí takovéto poezie se neomezuje jen na rámec jejího estetického působení: „*Kosmická poezie, spojená tajemnými čidly se vším děním v prostoru i čase, je poezií dalekozornosti; z vnějších podob a dějů uhaduje život a pohyb vnitřní; zatímco poezie jen časová chvíli opisuje, kosmický zrak ji předjímá a odhaluje ‚následky před příčinami‘.*“²⁵⁷

V souvislosti s tím už také básník přirozeně není jen tvůrce, ale stává se (dobrovolně či nikoli) také „vykupitelem“, tím, kdo je obdařen schopností vidět (a vědět) víc než ostatní: „*Básník bere na sebe – a tato poezie podrží už navždy své vykupitelství – společenství světa, společenství minulosti i budoucnosti, krásy a čistoty stejně jako hrůzy a bídy.*“²⁵⁸

²⁵³ „O Janu Zahradníčkovi“, in *RKB*, s. 217.

²⁵⁴ „Jan Zahradníček“, in *RKB*, s. 319.

²⁵⁵ „Cestou k La Salettě“, in *POZ*, s. 60.

²⁵⁶ „Znamení moci“, přednáška proslovená podle editorů Fučíkova díla v roce 1969. Knižně poprvé otištěna ve svazku *Rodná krajina básníková*, s. 297-303. Cit. s. 301. Bibliografie č. 490.

²⁵⁷ „Cestou k La Salettě“, in *POZ*, s. 65.

²⁵⁸ *Tamtéž*, s. 63. Anebo ještě citát v podobném tónu, o dvacet let později: „...přesto jsou to oni [básníci], kdož – jistě spíš svým srdcem než rozumem – na orloji světa, nám ostatním skrytém, vidí, kterou hodinu v osudu lidstva ukazují jeho rafije, jsou to oni, kdož uhadují ‚následky před příčinami‘“ („Znamení moci“, in *RKB*, s. 300). Pro Fučíkovu interpretaci Zahradníčkova díla je příznačný její stálý směr, to, že se v podstatě nemění, ale rozšiřuje. Na tento její aspekt poukazuje shodný závěr citátu z roku 1969 a pasáže z „Cestou k La Salettě“ (z roku 1947) v poznámce 33. Nezdá se, že jde o obyčejné „vykrádání“ vlastních

Bylo už řečeno, že v základu „kosmické poezie“ stojí konkrétní příroda (kus země, který je básníkovi důvěrně známý) a reálné události; charakteristické je však pro ni teprve to, že je vždy přesahuje, jak ve smyslu duchovní a ideové transcendence, tak svým časovým záběrem, že přítomné dění nahlíží perspektivně: „Znamení moci *stejně jako La Saletta je báseň kosmická v nejvlastnějším smyslu slova v tom, jak postihuje svět a život člověka v něm jako jediné nekončící lidské drama, stále se opakující a stále obnovované a jitřené.*“²⁵⁹ Tento přesah vidí Fučík v Zahradníčkově tvorbě ovšem takřka od počátku, zejména od *Jeřábů*.²⁶⁰

Za vrcholná Zahradníčkova díla pokládal Fučík *La Salettu* (1947) a *Znamení moci* (dopsáno 1951, knižně vyšla sbírka až v roce 1969; náklad šel takřka celý do stoupy), v nich se pro něj v takřka krystalické formě sbíhají dosavadní formální i významové tendence. Na jedné straně je to právě časoprostor básnickových veršů, ony „hloubky a dálky“, které jako by se koncentrovaly do jednoho, přítomného okamžiku: „*Čas a prostor – a to je největší tvárné vítězství Zahradníčkovo – byly zrušeny a platí jen teď a zde. To teď a zde je výzva, příkaz a prosba, v tom teď a zde pracují naše dějiny.*“²⁶¹

Na straně druhé, jako důsledek takového pojetí času a prostoru, s tím úzce spojeného daru „uhadovat následky před příčinami“ a také intenzivního vztahu k zemi-„kolébce“,²⁶² se konstituuje básníkova dalo by se říct globální odpovědnost za člověka a jeho osud. *La Salettu* čte Fučík jako zprávu o stavu světa, „*ódu, modlitbu, pamflet v jednom*“, zprávu o „*přerušení komunity člověka s člověkem*“. Básník vidí, že „*lidské společenství se přes všechno křečovitě organizování rozpadá, spojeno jen mechanicky hluchým cílem racionálním, který nestačí plnosti životní pravdy. Člověk ve vesmíru, každým okamžikem rozšiřovaném, je sám, nahý a bezbranný...*“²⁶³ Přitom však nejde o pouhé rozpoznání nebezpečí, o jakousi rekapitulaci toho, co je; podstatný a v rámci Zahradníčkovy poetiky nevyhnutelný je zejména další krok, totiž „*varování, výzva a*

formulací, daleko spíše o pokus popsat tentýž fenomén z jiného úhlu: namísto poezie stojí v centru pozornosti básník sám.

²⁵⁹ „Znamení moci“, in *RKB*, s. 302.

²⁶⁰ Nad nimi píše, že básníkovo „*vlastní hoře – podobně jako u Březiny – se prolomilo v tragicky radostnou extázi, která jednotí dění ve vesmíru a pomáhá vidět pod skutečností jevovou skutečnost vlastní, vlastní duchovní pulzaci života, rozprostírá svět do hloubek a dalek dosud neznámých a vzácně jednotných, řízených jednotnou vůlí a zákonem*“ („*Jeřáby*“, in *KP II*, s. 164). Důraz na onen zákon – který můžeme chápat jako synonymum Boží vůle – se objevuje vždy znovu a představuje už zmíněný textový odkaz k Zahradníčkovu jednotlicímu světonázoru.

²⁶¹ „Znamení moci“, in *RKB*, s. 302.

²⁶² „*A to je paradoxnost této poezie. Čím svobodněji se pohybuje mezi planetami, tím víc se přimyká k zemi a jejímu osudu, tím odpovědněji a věrněji bere na sebe její tíhu. Zemi, kolébku člověka, zemi, která náhle v té době dostává zcela konkrétní jméno div ne už zapomenuté: vlast*“ („*Jan Zahradníček*“, in *RKB*, s. 317; citát se vztahuje ke sbírkám od *Pozdravení slunce*).

²⁶³ „*Jan Zahradníček*“, in *RKB*, s. 320 a 319.

zapřísahání – prosba a modlitba přeskakuje do zlobného nemilosrdného pamfletu objímajícího rovněž celou planetu.“²⁶⁴ (Pamfletem tu Fučík proti obvyklé definici označuje básnický text, zachovává však jeho charakteristiku jako útočného, „zlobného“ textu angažovaného autora. Pamflet, který podle něj nahrazuje nejen u Zahradníčka zpěv a píseň, zdá se být formou, která nejpriléhavěji reaguje na soudobý svět.) Zahradníčkovu poezii lze ve Fučíkově interpretaci číst jako poezii přesahů, které se opírají o básníkův vztah ke konkrétnímu místu na zemi, k rodnému kraji a jež jsou jenom na tomto základě důvěryhodné. Pro kritika samotného představují tyto básně nejen jedním z ústředních bodů jeho koncepce tradice „písň o zemi“ a umění vůbec. Jsou také bezprostředním inspiračním zdrojem jeho vlastního psaní a přístupu ke světu. Poněkud zjednodušeně se totiž dá říct, že poté, co básník sám už promluvit nemohl, Fučík takříkajíc ve vlastní režii navazuje na básníkův étos.

III. Vladimír Vokolek

Posledním autorem, kterého Fučík s ohledem na celek jeho díla řadí do své linie tradice české literatury, je Vladimír Vokolek: jeho sbírka *Atlantis* patří podle kritika „*mezi ,čisté‘ písň o zemi*“.²⁶⁵ Básníková přináležitost do řady vyznačené především Máchovým, Březinovým, Demlovým a Zahradníčkovým jménem stojí mimo pochybnost a obhajovat ji není třeba;²⁶⁶ jen se znovu zkoumá, jaké vztahy a souvislosti ho k ostatním autorům váží.

²⁶⁴ „Píseň o zemi“, in *POZ*, s. 419.

²⁶⁵ Tamtéž, s. 420. Jako příklad jiného typu „písň o zemi“ uvádí Fučík Zahradníčkovy těsně poválečné sbírky, které mají podle něj „*v podstatě občansko-kritický úkol demonstrovat zhoubnost jednotlivcovy tyranské moci*“.

Vokolkova *Atlantis* vznikala v téže době jako *La Saletta* Jana Zahradníčka. První, bibliofilské vydání se však datuje až do roku 1972. Tvorbě Vladimíra Vokolky se Fučík ve svých textech věnoval intenzivněji od sedmdesátých let: vzhledem k osudu vydávání, či spíše nevydávání Vokolkových knih a u vědomí toho, že Fučík se v druhé polovině dvacátého století ke psaní kritik vrátil de facto teprve na konci šedesátých let, však nejde o to, že by Vokolka-básníka pozdě objevil, ale spíše o přirozený důsledek dobových okolností. Jeho jediným oficiálně tištěným textem o V. Vokolkovi je recenze sbírek *Poutní píseň k dobrému lotru* a *Tolikrát obětovaná z Akordu* č. 4/1939-40, v roce 1940 jmenoval B. Fučík Vokolkovo *Žiněné roucho* jako jednu ze tří nejzajímavějších knih roku. V dopisu-recenzi adresovaném autorovi psal o sbírce *Kříž a křídlo* (z 11. 2. 1975) a stručně o *Ke komu mluvím dnes* (nejspíše z 1980). Nedokončená, respektive do definitivní podoby nedovězená zůstala souhrnná studie „Exilové království samoty“, započatá v polovině sedmdesátých let a zahrnující též prostřední pasáž z dopisu o *Kříži a křídle*. O Vokolkovi Bedřich Fučík píše také v „Písni o zemi“, studii, kterou psal do sborníku k básnickovým sedmdesátinám (1983).

²⁶⁶ Viz též závěr „Exilového království samoty“: „*Vokolkovo dílo je jedním z nejpozoruhodnějších poetických záběrů našeho času a zůstává jím, ať se komu líbí nebo ne. Nedělá hanbu v linii básnického rodu, k němuž přísluší svým charakterem i vůlí; nechce-li je doba znát, je to jeho čest*“ (in *POZ*, s. 319).

Aktuální se zdá být pro Fučíka v poslední periodě jeho kritické činnosti zejména poměr následníků k Máchovi – zakladateli linie. Stejně jako v „Básníku dvojího domova“ (1969) a „Orientálním popisu některých Demlových krajin“ (1978-1983) se touto otázkou zabývá rovněž v „Exilovém království samoty“, a to v podstatě na základě téhož vzorce: „*„Země Březinova je nepochybně ‚vlastí‘ Máchovou, a země Vokolkova, ač na ni s obrácenými znaménky přímo navazuje, je bližší zemi Demlově a Čepově. “* (Oba posledně zmínění autoři podle Fučíka také navazují „obrácenými znaménky“.)²⁶⁷ V reminiscenci na „Druhou tvář české literatury“ z roku 1938 pak dodává: „*a zemi Dostojevského, který prosil: Líbejte často zemi.*“²⁶⁸

Nad tvorbou Vladimíra Vokolka Fučík také znovu zdůrazňuje existenci dvojího rozměru skutečnosti, totiž hmotného a duchovního (jinde mluví také o vnějším a vnitřním zraku), tj. „*dualistické křesťanské reality a plnosti*“.²⁶⁹ Nové v tomto případě ovšem je, že dvojí povahu skutečnosti označuje jako křesťanskou. V podstatě tak výslovně připouští, že jiné myšlenkové systémy umožňují chápat realitu jinak, zatímco dosud tuto charakteristiku (o dvojí povaze skutečnosti) vyslovoval jako fakt a danost. (V textech o Vokolkovi jako i o jiných křesťanských autorech ze sedmdesátých let Fučík mnohem otevřeněji píše o tom, jakou roli hraje u toho či onoho básníka jeho katolická víra.)

Interpretace Vokolkovy tvorby a jejího kontextu se pohybuje v dimenzích známých už z textů o předchozích autorech. Fučík se však tentokrát soustřeďuje pouze k motivu země – básníkův vztah k ní se podle něj nerodí z intimního a silného prožitku rodné krajiny,²⁷⁰ nýbrž na základě poměru k přírodě a zemi vůbec, ovšem neméně intenzivního: „*Básník byl poslán na svět ne jako občan, nýbrž jako milenec Země, zasvěcený do tajemství zákonů, podle nichž žije naše planeta, do jejích rytmu, tvaru, šláv a křivek, a jeho vztah k věcem je důvěrný nesobecký vztah lásky a radosti nad tím, že jsou.*“²⁷¹

Tak vstupuje Vokolek takříkajíc *in medias res*, do podobně komplexního, vesmírného časoprostoru jako Jan Zahradníček, a zejména právě v *Atlantidě* s obdobným gestem

²⁶⁷ Viz zde s. 63.

²⁶⁸ „Exilové království samoty“, in *POZ*, s. 318. K Dostojevského citátu srov. kapitulu „Článek řetězu“, s. 17.

²⁶⁹ *Tamtéž*, s. 316.

²⁷⁰ Motiv „rodného kraje“ Fučík ve svých vokolkovských textech v podstatě zcela opomíjí, pravděpodobně také proto, že Vokolek se narodil v severních Čechách, a neměl tedy s Fučíkem onen už zmiňovaný společný prožitek téže krajiny, tj. ani možnost čerpat ze stejného zdroje konkrétní inspirace přírodních a jiných metafor.

²⁷¹ „Exilové království samoty“, in *POZ*, s. 314.

obranu a úzkosti. Souvislost tvorby obou výše zmíněných autorů ale spadá spíše do oblasti jednotlivých tematických či formálních aspektů – zřetelné je to právě, když Fučík posuzuje princip, na jehož základě je tento časoprostor vystaven, a v jeho interpretaci celkového vyznění či ideového zaměření díla.

Charakterizuje-li Zahradníckovu poezii přesah, pro Vokolkovy básně je typické prolínání: „*Není ,dole‘ a není ,nahore‘, všecko hoří v dimenzích, které nejsou měřitelné lidskými mírami a nálepkami. Znovu se tu dostavuje ono prostupování vlastního já, tentokrát ne už tápavě, opatrně a ve strachu zkoušené, nýbrž šťastné zrcadlení, v němž já píše jinému totožnému já...*“²⁷²

V jejich centru stojí člověk, člověk v moderním světě, hledající svou identitu ve „*chvíli nejistoty, jejichž osudovost nepoznala dosud křesťanská Evropa, a kdy čas pozbyl souvislosti*“, a svůj vztah k Bohu (kterého Fučík ve vokolkovských textech také příznačně nazývá Tvůrce). Básníkovou oporou – ohrožení identity je i jeho problémem – nakonec není primárně vztah k zemi (rodnému kraji), ale vlastní intelektuální zkušenost a poznání: „*Autor, zatlačen časem (což je vnější prohra), se stahuje na krajní obrannou pozici ,posledních věcí člověka‘, dobývá nové pevné základy, východiska nového života.*“

Na těchto „nových pevných základech“ ovšem vyrůstá poetika o poznání odlišná, k obavě o osud člověka a země se připojuje i možnost východiska, naděje, sycená právě z víry (tato proměna jako by se odrážela také ve Fučíkově stylu, když o ní píše): „*Samota dozrála, tichá, teskná, pokorná a smířená. Uprostřed propastného, jemně rozptýleného světla, pronikajícího veškerý vesmír do nejskrytějších koutů, uprostřed svobody nalezené na tvrdé cestě v lásce, která v slastném úpění objímá zemi, svěřenou člověkově, v bolestné naději.*“²⁷³ Východisko je to pro Fučíka věrohodné právě proto, že za ně ručí básník svou osobností. Z toho, jakým způsobem B. Fučík Vokolkovo dílo interpretuje, na co klade důraz, je však zjevné, že důsledkem takovéto projekce do budoucnosti je do jisté míry ztráta bezprostředního kontaktu s dneškem (tak aktuálního u Zahradníčka nebo třeba ještě ve Vokolkově *Atlantidě*) a básníkovu potenciálu jako „proroka“.

Vokolkovo dílo inspirovala Fučíka k napsání jeho klíčové studie „Píseň o zemi“, sumě jeho pojetí tradice české literatury v jejím vztahu k zemi jako „kolébce i hrobu“. Kritik se ale také sám za sebe jakoby připojuje k jeho poselství a domýšlí je už ve vlastních intencích, už ne jako literární kritik, ale esejista, který sdílí starost o Zemi a její osud.

²⁷² *Tamtéž*, s. 316.

²⁷³ *Tamtéž*, s. 313, 318 a 319.

VI. Závěr

Vývoj a vzájemný poměr motivů „rodného kraje“ a „země“ u Bedřicha Fučíka jsme v kapitolách „Rodný kraj“ a „píseň o zemi“, „Básníci rodného kraje“ a „Básníci země“ sledovali kontinuálně až do válečných let. Povaha autorovy literárně kritické činnosti se však vlastně už od těsně poválečných let od té předválečné liší – oproti dřívějším recenzím jsou to spíše studie, přednášky a doslovy a v sedmdesátých letech charakteristický žánr recenze-dopisu – a vzhledem k vnějším okolnostem (tj. zejména radikálně omezeným publikačním možnostem) už není tak početná.

V textech věnovaných po roce 1945 české literatuře Fučík soustřeďuje své kritické a interpretační úsilí k několika málo autorům (kromě těch, k nimž byly soustředěny předchozí pasáže, k nim patří ještě například Jiřina Hauková, Ladislav Dvořák, Věroslav Mertl nebo Josef Palivec). Zvláště v případě těch, jejichž život a dílo se během doby uzavřely (Jan Zahradníček, Jakub Deml, Jan Čep), přitom vlastně logicky navazuje na svou redaktorskou a editorskou činnost (tu druhou ostatně od poloviny sedmdesátých let v samizdatu obnovuje), které chápe jako službu tomu kterému dílu.²⁷⁴ Pokud jde o přítomnost a proměny námi sledovaných motivů ve Fučíkových poválečných textech, ukazuje se, že do centra kritického zájmu se stále více dostává „země“ jako pojem, který ne vždy nutně souvisí s určitým, konkrétním místem (ať už je to rodný kraj, Morava nebo české země). Naopak, s postupem času ho Fučík používá v jeho širším významu celé planety (tj. v dimenzích, jež spojuje s „kosmickou poezií“), ovšem s důrazem na specificky české řešení: „*Ze všech bilionkrát větších hvězd a planet jsme poutáni právě jen ke své Zemi, jediné a ne jiné, svým zrozením, životem i smrtí, svou radostí a utrpením i prací; svým úžasem a obdivem ke skutečnosti Země, svým úchvatem, bez něhož drahocennost našeho světa vyzní naprázdno, bez vděčnosti a naděje. [...] Máchův zpěv je z prvních charismatických vrcholů českého vztahu k zemi, vztahu, který ovšem není cizí ani jiným národům v poněkud jiné podobě [...], který však*

²⁷⁴ Vlastní situaci autora-kritika Fučík reflektoval v osobní korespondenci, například s Rudolfem Černým: „*Nemám čas, už asi šedesát let, chystám se psát to a to a to, ale nemůžu se k tomu – či k sobě – dostat kvůli Demlům, Čepům, Zahradníčkům...*“ (dopis z 16. 12. 1974, uloženo v pozůstalosti B. F.), anebo Mojmírem Trávníčkem: „*...protože se tak znovu nedostanu k vlastním věcem a protože při těch pětasedmdesáti letech a daném zdravotním stavu mám už málo času před sebou [...]. Ale co naplat – o mrtvé se přece musí někdo starat!*“ (dopis z 15. 10. 1974, in *Listovní příležitosti*. Dopisy Bedřicha Fučíka Mojmíru Trávníčkovi. Olomouc, Aluze 2003, s. 15).

nikde jinde, pokud vím a rozumím, nevyznívá s takovou naléhavostí a takovým vroucím přízvukem jako u Máchy. ²⁷⁵

Možné důvody toho, proč v rámci Fučíkovy tvorby zprvu získává ústřední postavení zejména motiv „rodného kraje“, jsem ve třetí kapitole hledala v kritické snaze nalézt východisko z pocíťované krize hodnot (východisko zprvu mimoumělecké, stejně jako krize, v níž se neoctl jenom umění, ale celá společnost). Vzhledem ke sledovanému postupnému posunu těžiška od rodného kraje k zemi jako komplexnímu prostoru, který zahrnuje jak duchovní sféry, tak materiální, přírodní složky, se nabízí otázka po souvislostech, možných příčinách a důsledcích takového vývoje.

Zdá se, že jde o proces postupující po dvou, ovšem navzájem souvisejících liniích.

Jedna se týká problematiky literární, totiž vývoje motivu a s ním spojeného určitého světonázorového postoje, jak se konkrétně manifestuje v tradici české „píseň o zemi“.

Už jen výběr autorů, kteří jsou pro Fučíka jejími nositeli v devatenáctém století – Mácha, Neruda, Zeyer –, a její poslední zástupce ve století dvacátém, Vladimír Vokolek, ukazuje, že „rodný kraj“ nelze použít jako prvek, který by všechny tyto autory napříč časem spojoval. „Země“ však – s ohledem na mnohoznačnost významu tohoto pojmu a jeho symboličnost – tento potenciál má.

Druhá linie souvisí s už několikrát zmíněným Fučíkovým pojetím básnickovy nejen umělecké, ale i společenské role. Umělecké dílo podle něj nevzniká odtržené od kontextu, v němž jeho autor žije, ale naopak tento kontext spoluvytváří, respektive jej také do jisté míry umožňuje. Ty básníky, kteří mají podle Fučíka ve zvýšené míře schopnost ovlivňovat svou tvorbou duchovní a politickou situaci národa – Březina, Zahradníček, Vokolek –, pak vesměs označuje jako autory tzv. „kosmické poezie“, v níž jsou „země“ (a ne „rodný kraj“), obava o ni, láska k ní, východiskem a stálým tématem. Když Fučík například sleduje proměnu Zahradníčkovy poetiky pod vlivem zkušenosti druhé světové války, upozorňuje na posun básnickovy pozornosti od ohraničeného celku krajiny či národa směrem k universálně lidským tématům a časově i místně neomezenému prostoru. O této změně perspektivy píše hned v těsně poválečném článku „Cestou k La Salettě“ (1947): „*Básník, kdysi bard ohroženého národa, dnes strážný života veškerého a mluvčí všech...*“ ²⁷⁶ Ale také o dvacet let později v přednášce „Jan Zahradníček“ (1970): „*A z tohoto hněvného postoje lásky vychází Zahradníček poválečný, v němž, jako v každém z nás, zůstala nesmazatelně rezidua válečných hrůz a*

²⁷⁵ „Píseň o zemi“, in *POZ*, s. 422 a 404.

²⁷⁶ In *POZ*, s. 66-67.

zpuštění natrvalo. Zahradníček, básník nikoli naivní a nikoli zapomnětlivý, vleče s sebou úzkostnou zkušenost, i nadále ostražitou a bdělou, do doby míru. Jenže tentokrát – to už mluvím o veliké Zahradníčkově básni La Saletta z roku 1947 – nejde už o vlast, nýbrž o osud celé zeměkoule.“²⁷⁷

To, co Bedřich Fučík pozoruje a popisuje nad Zahradníčkem (ale také nad ostatními, jemu blízkými básníky), se přitom dá uplatnit i na něj samotného. Také on citlivě reaguje na válečnou zkušenost a vnímá její důsledky, následné rozdělení světa, porušování hodnot, které se formovaly v průběhu předchozích staletí. Jeho pozornost ovšem neplatí pouze tomuto zpochybnění hodnot (už nejde jen o krizi, ale o jejich reálné ohrožení), ale také – jak to ostatně odpovídá jeho celistvému pojetí země a vůbec váze, kterou od počátku přikládá přírodnímu prostředí, jež obklopuje člověka – stavu přírody, respektive lidským zásahům, které ji ničí. V pasážích, jako je ta následující, nemluví jen interpret díla, ale také současník, který se se svou zkušeností staví vedle básníka: „*Jak to, například, že nejbezpečnější poklady naší planety, životodárné prameny a zdroje, se mijejí svým posláním a proměňují se ve zkázu? [...] vzduch už nelze dýchat, rostlinstvo už jej nestačí obnovovat a hyne v něm samo; některé druhy zvířeny, které jsme dostali navíc jako pomocníky a průvodce, už nikdo po nás nespatri než na obrázku; půda, dozrávající do své užitné podoby miliony let, naším přičiněním eroduje a ubývá jí; vody jsou otrávené a ani pro nemluvnata jí není v její životodárné skladbě dost...*“²⁷⁸

Bedřich Fučík na svou básnickou dráhu resignoval hned v samém začátku, jeho způsob uchopování světa byl ale vždycky subjektivní (tj. bez snahy opřít své názory o teoretický, objektivitu postulující základ) a jeho styl výrazný, se stále zřetelnějšími esejistickými prvky (o jeho stylistickém a formulačním nadání svědčí – za všechny – jeho portréty-vzpomínky ze *Čtrnáctera zastavení* /1984/). Na básnickém vidění světa participoval po svém: někdy jakoby nad interpretovaným dílem mluvil sám o sobě, o svých obavách či pozorování. Jindy – a to se týká zejména právě posledního období jeho tvorby, jako by přebíral štafetu od autorů, kteří jsou mu blízcí, a svým jazykem a vlastními obrazy navazoval tam, kde oni přestali, nebo co už neřekli.

²⁷⁷ In *RKB*, s. 319.

²⁷⁸ „Básnická výzva“, in *POZ*, s. 388–398. Cit. s. 393. Poprvé otištěno jako doslov v samizdatovém vydání Zahradníčkova *Znamení moci* (1979xx), bibliografie č. 456.

„Dobyvatel“ (K pojetí básníka)

„Tvá úloha, ač je takto dána, není rovněž statická,
pozorovatelská, nestojíš stranou, objektivní
spekulátor, nýbrž jsi uprostřed, je potřeba tvé
ustavičné účasti, zápolení, tvého soudu, vší tvé
vůle a aktivity.“
„Hrst poznámek“ (1936)

Upozornili jsme již na to, že Bedřich Fučík své pojetí literatury opírá o několik vždy znovu se vracejících pojmů; přímo z literárně vědné terminologie z nich pochází v podstatě jen „tradice“. Už „rodný kraj“ a „země“ musí Fučík pro potřeby literární kritiky a interpretace teprve uzpůsobit, tj. obrací pozornost na jejich „vnitřní“ rozměr – tak, že je chápe jako *časoprostor* – a vyzdvihává je z jejich zdánlivě neživé existence jako aktivní podílníky na koncepci světa a života odrážejících se v básnickém díle. Také další návratné pojmy jeho koncepce – celá škála výrazů významově souvisejících se situací střetu, potyčky, jako „zápas“, „boj“, „vítězství“, a dále „láska“ jako pouto, vztah i závazek a „aktivita“ jako její projev – pocházejí původně z jiné než literární (nebo širě umělecké) oblasti. Zatímco se však „rodný kraj“ a „země“ vztahují k interpretaci uměleckého díla, ostatní výše uvedené pojmy se týkají přímo básnického subjektu, tak jak se projevuje ve svém díle (prostřednictvím svého díla). Bezprostředně jsou tedy spojeny s jeho pojetím básníka, jak se aktualizuje v souvislosti s dobovým společenským a literárním děním – tomuto tématu je věnována přítomná kapitola. V neposlední řadě v ní ovšem půjde rovněž o význam, jaký v rámci Fučíkových textů jednotlivé výrazy dostávají, a o možný kontext, ze kterého je kritik do svého pojetí přebírá.

I.

Podobně jako už v předchozích částech zde budeme postupovat v rámci jednotlivých pojmů více méně chronologicky; základní obrysy Fučíkova konceptu – představa o literárním díle, jejíž realizaci jako kritik hledá – jsou rozeznatelné už od jeho prvních textů. Při vší celistvosti tohoto konceptu však procházejí jednotlivé aspekty vývojem, a to v souvislosti s dotyčným zkoumaným dílem anebo s kontextem doby a společnosti. Významové pole tvořené výrazy „zápas“, „boj“ a „aktivita“ se konstituuje na základě „lásky“ – vztahu ke světu, který umělec obklopuje. Tento vztah určuje jeho jednání a vnímání skutečnosti (tak jak o tom podává zprávu jeho tvorba). „*Neznám nic aktivnějšího, než je láska,*“ píše Fučík v roce 1936 v článku „Hrst poznámek“,²⁷⁹ jednom z mála svých tištěných textů, který je věnován pouze estetickým otázkám (v tomto případě té „kdo je básník“).²⁸⁰ Z tohoto hlediska je pak možné chápat jeho výhrady například vůči konstruktivismu dvacátých let: kritizuje-li například ve své polemice s Karlem Teigem jeho lhostejnost,²⁸¹ má na mysli poměr ke světu, který se neslučuje s jeho vlastním, je doslova jeho pravým opakem. Fučík nevnáší do svých textů jako kritérium aspekt světonázoru toho kterého autora (tj. například zda je komunista či katolík), jeho vlastní pojetí umění se ovšem opírá o křesťanskou perspektivu a z oblasti katolické věrouky pocházejí i některé pojmy, jež jsou součástí jeho literárně kritického jazyka. Zřetelné je to právě u pojmu „láska“, kterou Fučík chápe ve významu přesahujícím mezilidský vztah²⁸² a jež především je u něj motorem básnickova jednání (ať už jde o oslavné či obranné gesto).²⁸³

²⁷⁹ „Hrst poznámek“, in *KP II*, s. 104-111. Cit. s. 107. Časopisecky otištěno v *Listech pro umění a kritiku* č. 18/1936, bibliografie č. 335.

²⁸⁰ Fučíkových článků, které nelze zařadit ani mezi recenze, ani k soubornějším přehledovým studiím, je dohromady jen devět. Většina přitom vznikla ještě v začátcích jeho tvorby: „Programy“ (1926), „Vláda a sonance“ (1927), „Potřeba soudu“ (1928), „Svět, který se směje“ (1928), „Základy konstruktivismu“ (1929) a „Umění funkční“ (1929). Z druhé poloviny třicátých let jsou „Hrst poznámek“ (1936), „Druhá tvář české literatury“ (1938) a „Svoboda a poslušnost“ (1938). Z přednášek jde pouze o „Ideologii a skutečnost v umění“ (rovněž 2. polovina 30. let).

²⁸¹ „*Je to naprostá a mrtvá lhostejnost, lhostejnost mechanismu, který nemůže změnit ani zpestřit náhoda...*“ („Základy konstruktivismu“, in *KP I*, s. 137-144. Cit. s. 143. Poprvé otištěno ve *Filosofické revue* č. 1/1929, bibliografie č. 80).

²⁸² Jako o tom v rámci svého úsilí najít výstižnou definici křesťanské lásky píše třeba Dietrich Bonhoeffer: „*Liebe ist auch nicht die unmittelbare Personenbeziehung, das Eingehen auf das Persönliche, auf das Individuelle im Gegensatz zum Gesetz des Sachlichen, der unpersönlichen Ordnung*“ („Láska není ani bezprostřední mezilidský vztah, reakce na osobní, individuální v protikladu k věčnosti, neosobnímu řádu“ - D. Bonhoeffer, *Ethik*. München, Chr. Kaiser Verlag 1953, s. 154). Bonhoeffer se ovšem tomu, co je (křesťanská) láska přibližuje jen postupně, zprvu prostřednictvím negativních příkladů, jako je ten výše citovaný, a ukazuje tak potažmo obtížnost jejího pojmenování.

²⁸³ Za všechny ještě jeden příklad z počátků Fučíkovy tvorby (s polemickým ostnem vůči avantgardnímu umění): „...*láska je sama akce, rozhodnutí, čin, nikoli ošemetná opatrnost hry, jež nesmí skončit špatně;*

„Láska“ představuje pro Fučíka celostní poměr ke světu a prolíná se všemi vrstvami uměleckého díla, jak na to ukazuje třeba následující citát z konce šedesátých let: „*Na každém spočinutí zraku, na každém slově je patrné, že Čep je milenec této země a jejích tvorů, že miluje věci tohoto světa nejen očima, ale především srdcem, které bezpečně uhazuje každou vteřinu na orloji času i každou změnu světla a stínu a slyší hovořit ticho.*“²⁸⁴ O několik let později už ale Fučík své tvrzení zobecňuje a vztahuje ke každému básníkovi vůbec: „*Básník byl poslán na svět ne jako občan, nýbrž jako milenec Země, zasvěcený do tajemství zákonů, podle nichž žije naše planeta, do jejích rytmů, tvaru, šláv a křivek, a jeho vztah k věcem je důvěrný nesobecký vztah lásky a radosti nad tím, že jsou.*“²⁸⁵ Zdá se, že právě ono „milovat srdcem“ je nejen součástí, nýbrž také *předpokladem* básnické tvorby (autorovu lásku – často bez konkrétního předmětu – tematizuje Fučík ne náhodou zejména nad dílem Otokara Březiny, Jakuba Demla, Jana Zahradníčka a Jana Čepa, nebo – jako v posledně uvedeném citátu – Vladimíra Vokolka).

II.

Představa lidského života konstituujícího se na základě nepolevujícího aktivního poměru ke světu (ať už konkrétními činy, nebo duševní činností) se pak přirozeně zrcadlí ve Fučíkově pojetí básníka. Zpočátku mu přitom jde právě o vymezení základních charakteristik básníka samotného.²⁸⁶ V předchozích kapitolách byla ukázána

láska jako prarozkoš světa a jeho nebezpečí při utkání s neznámým světem“ („Pod sluncem Satanovým“, in *KP I*, s. 154-158. Cit. s. 155. Časopisecky otištěno v *Rozpravách Aventina* č. 29/1928-29, 10. 12. 1928, bibliografie č. 77). Ojedinele pojmenovává Fučík svou představu lásky výslovně jako křesťanskou v rozhlasové přednášce „O Janu Zahradníčkovi“: „*Láska je slovo křesťanské Evropy i křesťanských Čech a našich krajů, láska je křesťanská aktivita, povinnost, práce, naplnění života. Láska – toť vědomí pospolitosti a odpovědnosti před Bohem a před lidmi. Básník před láskou prchal ze strachu, protože je to slovo, které ruší pohodlnost, žádá, poroučí, přikazuje, ukládá*“ (in *RKB*, s. 200). K tomuto citátu dvě poznámky: otevřenost Fučíkových formulací je ovlivněna žánrem textu (v článcích určených k tisku se v tomto ohledu, tj. pokud jde o vztah ke křesťanství, drží spíš zpátky) a dobou, ve které byla přednáška proslovena – pravděpodobně v druhé polovině roku 1938. Právě z hlediska dobového jde také o zjevnou výzvu k posluchačům o tom, jak se zachovat v aktuální politické situaci.

²⁸⁴ „Návraty“, in *POZ*, s. 101.

²⁸⁵ „Exilové království samoty“, in *POZ*, s. 314. Zdůraznil B. F.

²⁸⁶ B. Fučík používá pojem „básník“ v šaldovském významu, tj. jako nejvyšší stupeň triády spisovatel – umělec – básník (bez ohledu na to, jde-li o autora poezie nebo prózy). Srov. například citát z recenze „Z nově prózy“ - „*Problémy pro problémy, při nichž je účasten jen umělec, ale nikoli už básník*“ (in *KP II*, s. 174-182. Cit. s. 177. Časopisecky otištěno v *Akordu* č. 2/1940-41, 20. 11. 1940, bibliografie č. 366), nebo z dopisové recenze knihy Bohuslava Trojana *Jak ulovit chřástala* z roku 1983: „*Stát se dnes spisovatelem je rozhodně snadnější než se stát předsedou družstva. [...] ale co umělec, který touží říci něco víc než předem určené schéma a něco nového? A co básník, který musí pracovat takřikajíc se čtvrtou dimenzí,*

jistá příbuznost kritikova pojetí umění s romantickou estetikou; pokud jde o postavu autora uměleckého díla, liší se však Fučíkův názor od romantické představy básníka jako „přirozeného génia“²⁸⁷ diametrálně.

Na rozdíl od všech ostatních, o nichž je možné říct, že se zajímají o svět, v němž žijí, a podílejí se na jeho rozvoji, je básník tím, kdo na základě své činnosti vytváří novou, svébytnou skutečnost: „...*básník existuje jenom tím, co si sám dobude, a ne tím, co si vypůjčí.*“²⁸⁸ Jak už ale naznačuje sloveso „dobýt“, není ve Fučíkově pojetí vlastní básnická doména, kreativita, něčím samozřejmým. Dílo nevzniká jen na základě přirozeného (vrozeného) talentu, ale je výsledkem také volního úsilí – vůle a odvahy opustit osvědčené postupy, podstupovat riziko spojené s hledáním nových výrazových či myšlenkových možností. Nad Šaldovou knihou *Časové i nadčasové* Fučík oba aspekty – tvorbu a pohyb – výslovně uvádí do souvislosti a znovu odkazuje na zdroje aktivity ve vztahu ke světu: „*Tvůrčí schopnost je sama touha a vůle po aktivitě, ano, nutnost aktivity, věřící v lidský čin a v lidskou budoucnost.*“²⁸⁹ „Víra v lidský čin a lidskou budoucnost“ přitom čerpají ze stejných zdrojů jako láska.

Básník je pro Fučíka „*dobyvatel*“, přísluší mu „*výbojný postoj, jako hlídce vyslané do krajin neznámých a nezbádaných [...]. Bojovná dobytelská pozice vyžaduje napětí, pohyb a sílu [...]. Pohyb vyvíjející se z této vůle [je] ono napětí a snaha zmocnit se něčeho, obsadit a nabytí síly z dobytých území a načerpat na nich nových sil na další výpravy za tvářností světa.*“²⁹⁰ Básník, „*ovšem jenom takový, jenž zasluhuje tohoto*

aby nám pověděl co nejvíc o lidském údělu na této zemi a v této a ne jiné době?!“ (in POZ, s. 160-161). Viz též Šaldovu esej „Spisovatel, umělec, básník“, in F. X. Šalda: *Boje o zítřek. Meditace a rapsodie*. Praha, NLN 2000, s. 23-30.

I když mým cílem zde není srovnání Šaldovy a Fučíkovy koncepce, přesto lze vždy znovu odkázat (jako už i v předchozích kapitolách) na jejich určité styčné body. Na rozdíl od Václava Černého, který svoji literárně kritickou pozici otevřeně staví také na pozadí vlastního poměru k F. X. Šaldovi (upozorňuje mj., že byl Šaldovým jediným docentem; k tomu tématu viz též studii Michaela Špirity „Šaldův následník“ z *České literatury* č. 5/2001), ukazuje Fučík na svůj literárně kritický vztah k němu spíše nepřímou (v recenzích a vzpomínkových článcích a vlastní editorskou práci, jako první editor Šaldových spisů). Pokud jde o otázky, jimž je věnována tato kapitola – například právě v *Bojích o zítřek* lze nalézt také požadavek umění dobývacího, vycházející z podobné představy umění: „*Umění se musí dobýt, a ne dobýt, ale dobývat stále a každý den znova. Nikdo nemůže krásně malovat ani krásně psát, kdo nevidí a necítí směle, odvážně a hrdině, a nevidí a necítí tak stále a pořád*“ („Hrdinný zrak“, o.c., s. 44).

²⁸⁷ Viz M. H. Abrams, *Zrcadlo a lampa. Romantická teorie a tradice estetického myšlení* (2001).

²⁸⁸ „Omlazený básník“, in *KP I*, s. 105-112. Cit. s. 109. Časopisecky otištěno ve *Tvaru* č. 2/1928, bibliografie č. 47.

²⁸⁹ „Kniha roku“, in *KP II*, s. 87-99. Cit. s. 92. Časopisecky otištěno v *Listech pro umění a kritiku* č. 15/1936, bibliografie č. 333.

²⁹⁰ „Omlazený básník“, in *KP I*, s. 109. V tomto článku věnovaném sbírce *Měsíční noc* Miroslava Rutteho se Bedřich Fučík vyjadřuje také o soudobé poezii: „*Chlapecká živelnost byla povýšena na báseň, bujarý temperament stal se předpokladem a královskou předností. Stačilo, aby básník se proběhl po louce a vlnícím se obilím, bláznivě jako telátko puštěné poprvé do boží přírody, zdivočel a zapěl píseň vitalistickou...*“ (s. 106). Vzhledem k tomuto ironickému popisu a ve srovnání s pozdějšími Fučíkovými

*těžkého a vzácného jména, vydávaje se na cestu za svou vidinou, nastupuje boj na život a na smrt...*²⁹¹

Popis básníka jako „hlídky vyslané do krajín neznámých a nezbádaných“ připomíná původní, vojenský význam slova avantgarda – tj. avantgardy jako předvoje či průzkumnického oddílu –, který stojí také v pozadí avantgardních uměleckých hnutí desátých a dvacátých let 20. století. Fučíkova představa působení básníka ve společnosti a výrazy, které přitom používá, se tu skutečně blíží slovníku i estetice avantgardních uměleckých směrů, se kterými ve stejné době výslovně polemizoval (viz například článek „Programy“ z roku 1926).²⁹² Tato kongruence se však týká jenom jednoho – i když podstatného – aspektu. (V českém prostředí, o němž šlo Fučíkovi v jeho člancích především, se takovéto pojmosloví ostatně v podstatě neobjevuje – v protikladu třeba k italskému futurismu.)

Na rozdíl od představitelů avantgardy však B. Fučík trvá na nutnosti souvislosti s tradicí (jak na to vždy znova ukazuje mj. přirovnáním vývoje umění k růstu stromu) a nepochybuje ani o smyslu uměleckého díla v tradičním slova smyslu. Odlišný je podle něj také cíl, jehož má básník svým výbojem dosáhnout. Avantgardě jde, stručně řečeno, o to, zapůsobit na proměnu dosavadních společenských i uměleckých paradigmat.²⁹³ Fučík zůstává se svým požadavkem plně v rámci estetické problematiky. Nejde mu primárně o to, aby básník výbojem svého díla inicioval změny ve světě okolo sebe či v umění, ale o to, že dostat se do pozice předvoje před zbytkem společnosti, je nárok, který musí (měl by) tvůrce klást především sám na sebe a který souvisí s povahou jeho existence ve světě.²⁹⁴

výroky na adresu poetismu je zřejmé, že důraz, který klade na povahu tvůrčí činnosti jako práce a „boje“, je také důsledkem reakce na - podle něj - přílišnou snadnost a lehkost dobové, avantgardní tvorby.

²⁹¹ „Pohled do díla Jaroslava Durycha“, in *KP I*, s. 99-104. Cit. s. 99. Časopisecky otištěno v *Akordu* č. 8-9/1928, bibliografie č. 64. Pozoruhodná je přitom takřka vojenská terminologie, již Fučík svou představu básníka aktivního a podmaňujícího si vyjadřuje a která se z jeho literárně kritického slovníku nevytrácí ani později.

²⁹² Podrobněji se (skutečně existujícími) paralelami mezi pojetím umění u Bedřicha Fučíka a Karla Teiga na konci dvacátých let 20. století budeme zabývat v kapitole „Nedostatek života“.

²⁹³ Viz například Wolfgang Asholt, – Walter Fähnders, „Einleitung“ in *Manifeste und Proklamationen der europäischen Avantgarde (1909–1938)*. Stuttgart – Weimar, Metzler 1995: „Wenn die Avantgarde ‚von der Kunst aus eine neue Lebenspraxis organisieren‘ will (Bürger), meint dies eben nicht so sehr das Ende der Kunst als vielmehr einer bestimmten Lebenspraxis – nach deren radikaler Veränderung dann in der Tat eine Selbstaufhebung der Kunst gelingen könnte, weil diese avantgardistische Kunst Teil des Lebens geworden ist“ („Chce-li avantgarda ‚na základě umění organizovat novou životní praxi‘ /Bürger/, znamená to ani tak konec umění jako mnohem víc jedné určité životní praxe – poté, co se radikálně změní, by skutečně mohlo dojít k seberození umění, protože toto avantgardní umění se stalo součástí života“, s. XVII).

²⁹⁴ Otázkou pak samozřejmě zůstává, jak se takto abstraktní kategorie projevuje ve vlastní básnickové tvorbě a zda je spíše individuální, „fučíkovská“, anebo zda je možné uplatnit ji jako obecné kritérium.)

O několik let později se kritik v jedné ze svých přednášek ještě k této formulaci doslovně vrátil, určuje tentokrát přesněji, kde leží vlastní básníkovy „bojiště“, a otupuje poněkud bojovnou rétoriku: „...*básník jednou pulkou svého srdce naslouchá době přítomné a druhou budoucnosti, kterou zprostředkuje v současnosti; že je jako hlídka vyslaná do krajiny dosud nezbádané, aby přinesla první zprávy a první znamení života budoucího.*“²⁹⁵ Opět tu přitom v pozadí stojí láska – „básník naslouchá srdcem“ – a jde o ideovou rovinu díla – o „zprávu života budoucího“.

III.

Ve svých recenzích, studiích i přednáškách od třicátých let se Bedřich Fučík intenzivněji vždy znovu vrací k charakteristice básnickovy činnosti, respektive k otázce, co je umění (často přitom hned v úvodním odstavci textu), nezřídka ve formulacích nárokových si obecnou platnost. Jako například: „*Básník má jediný úkol: Objevovat a vyslovit, co tu dosud nebylo vysloveno...*“ (1932, *RKB*, s. 54); „*Každý básník usiluje přese všechny obraty a změny rytmu, tématu, intonace vyjádřit v podstatě totéž. [...]* *dobry básník se vždy opakuje...*“ (1933, *KP II*, s. 33); „*každý básník má jeden ústřední nerv*“ (1936, *KP II*, s. 79); „*Každý básník podvědomě, aspoň zpočátku, hledá ohnisko své bytosti a svého rodu básnického, sítnici, do níž by svedl paprsky světa a jeho skutečnosti (vždy částečné, i když v mínění a vůli básníkově celé) a z níž by je, přepodstatněné jeho lomem, převedl jednoznačně do svého slova*“ (1945, *POZ*, s. 31); „*básník se slovem upamatovává začasť především; slovem poznává nejlépe*“ (1946, *POZ*, s. 10) a ještě jednou ze sedmdesátých let „...*už v prvním verši básníka zárodečně jak v semínku, které v sobě skrývá tvar, barvu, vůni i plod květiny, jsou obsaženy, zavinuty a integrovány všechny jeho výpovědi příští*“ (1975, *POZ*, s. 310).

Nad dílem různých autorů a v poměrně rozsáhlém časovém rozpětí tu Fučík formuluje – v odlišných variantách – vždy tutéž představu o tom, v čem spočívá svébytnost básnického díla jednotlivých autorů. Totiž v jistém konstantním tématu – nebo snad lépe řečeno základním nastavení vůči světu, které se jím prolíná; pozoruhodné je, že zpočátku pomíjí konkrétní výsledek tohoto „opakování“, básnické slovo.

²⁹⁵ „Česká próza“, in *RKB*, s. 113.

Fučíkova představa jednotícího ohniska, k němuž se vztahuje celé dílo, se blíží tomu, jak celek své tvorby chápal Jakub Deml – jedná se stále jen o jednu knihu. Jeho pozdější rozhodnutí (spolu s Vladimírem Binarem) uspořádat souborné Demlovy spisy právě podle tematických celků a nikoli chronologicky, je tak možné vykládat nejen jako respektování autorské vůle (vyjádřené například v věnováními, jež cituji v poznámce), ale také jako uplatnění vlastního pojetí.²⁹⁶

Vzhledem k jeho binárnímu chápání skutečnosti jako duchovní i smyslové, vnitřní i vnější a nároku na duchovní i uměleckou platnost literárního díla, se také ohledávání podstaty básnického přístupu ke světu vztahuje k oběma oblastem. Kromě už výše zmíněné aktivity, která se projevuje citlivým a pozorným vnímáním světa, jenž básníka obklopuje, dějů a změn, které se v něm odehrávají, a jež je projevem základního vztahu lásky, je podle Fučíka pro básníka charakteristické také zapojení zraku jako smyslového orgánu do procesu tvorby. (Už jedním z argumentů pro nezastupitelnou roli, již má pro básníka jeho rodný kraj, je právě to, že se v něm naučil *vidět*, že si v něm osvojil jistý způsob vizuálního vnímání: „*Je mi nesporné, že kraj, v němž se člověk narodil, zůstává navždy částí jeho duchovního i smyslového habitu. Vždyť se právě v něm setkaly poprvé oči člověka, přicházejícího na svět, se světlem této planety, v něm se naučily poznávat tvary této země, tvary, v nichž se pak učily myslet a cítit...*“)²⁹⁷

Stejně jako má skutečnost dvojí tvářnost, má ovšem také básnický zrak dvojí povahu. Na jedné straně jde právě o vidění reálné, hmotné skutečnosti, na druhé straně o schopnost pronikat za tuto konkrétní podobu. V ideálním případě se ve výsledném díle spojuje obojí – proto také Fučík věnuje tolik pozornosti básnickému obrazu (viz například už ranou studii „Metafora“ o Otokaru Březinovi /1928/).²⁹⁸

Arbitry jeho názoru jsou také zde Otokar Březina, Jakub Deml a F. X. Šalda. Obraznost je jedním ze základních znaků básnického jazyka vůbec, zprostředkovává jak smyslově

²⁹⁶ Fučík později cituje dvě Demlova knižní věnování: „*Cožpak nevíte, příteli, že píší pořád jednu a tutéž knihu?*“ (z roku 1925) a „*Napsal prý jsem ,řadu knih‘. Vy, drahý příteli, jako málokdo jiný víte, že píší jen jednu knihu*“ (Mohyla, 1948). O ně se Bedřich Fučík opíral, také když od sedmdesátých let připravoval spolu s Vladimírem Binarem k vydání souborné dílo Jakuba Demla; jejich rozhodnutí uspořádat celé dílo podle tohoto principu podnítilo později řadu diskusí. K edičnímu záměru viz „Zpráva o uspořádání Díla Jakuba Demla“ (1981xx, též in *Revolver Revue* č. 42/2000), kterou B. Fučík napsal spolu s V. Binarem. Jan Wiendl upozorňuje, že nakonec také celek Fučíkova díla tvoří takovouto „jednu knihu“ s jednou vůdčí linií: „*Právě práce Bedřicha Fučíka dokazuje, že i v kritické tvorbě lze vysledovat zřetelnou spojovací linii, jež zrcadlí v přirozených modifikacích základní pocit života, inspirovaný osobním prožitkem a nepřetržitě dokazovaný a ověřovaný reflexí tvorby sledovaných autorů*“ („Píseň o poezii a člověku“ *Tvar* č. 2/1995).

²⁹⁷ „*Rodná krajina básníková*“, in *RKB*, s. 49.

²⁹⁸ „*Obraznost je vodičem, jímž přeskakují jiskry mezi jednotlivými symboly a věcmi života vnějšího a vnitřního...*“, formuluje své stanovisko sám Fučík v přednášce „Otokar Březina“ (pravděpodobně z května 1929; in *RKB*, s. 25).

obtížně postižitelné abstraktní obsahy, tak konkrétní optické vjemy.²⁹⁹ V pasážích, ke kterým se Fučík obrací, představuje ale schopnost vidět a proměňovat v obrazy podstatu básnickovy tvůrčí osobnosti. A Šalda, opíraje se o Claudelovu *Art poétique* (1904), zdůrazňuje v této souvislosti podobně jako Březina právě tvůrčí akt: „*Slovo jest takto samým básnickovým činem tvůrčím, a není rozporu ani mezery u něho mezi posláním a výrazem, myšlenkou a slovem.*“³⁰⁰

Fučík ovšem zpočátku cituje výroky jen prvních dvou autorů, například právě ve studii „Metafora“: „*Tvořiti znamená tolik co mocně viděti. ‘/O. Březina/ ,Básník je ten, kdo vidí. ‘/J. Deml/ ten, kdo má zkušenosti ,druhého zraku‘ pronikajícího k podstatě a jádru života, k vnitřním zřídům a proudům, jejichž pouhým odleskem, zrcadlem či symbolem jsou jevy světa tohoto*“).³⁰¹ Teprve později k nim připojuje také Šaldovu definici („*Básník je ten, kdo myslí v obrazech, ‘ říká F. X. Šalda*“),³⁰² která už odkazuje přímo k procesu básnické tvorby, jejímu výsledku a k osobnosti básníka.

Na to, že se B. Fučík touto problematikou intenzivně zabýval zejména v druhé polovině třicátých let, ukazuje četnost, s níž se právě v tehdy ke zmíněným citátům vždy znova vrací. Zároveň sám pracuje na vlastní definici. V přednášce „O Janu Zahradníčkovi“ (1938) tak píše: „*Básník je právě ten, kdo vidí obě stránky téže věci spojeny; vyvěrá jedna z druhé, vysvětlují se navzájem. Básník je ten, kdo vidí celek v duchovním i materiálním záměru a podobě současně.*“³⁰³ Na jedné straně Fučík zdůrazňuje své pojetí básníka jako toho, kdo je schopen se pohybovat v obou rovinách oné dvojí zkušenosti.³⁰⁴ Na straně druhé – a to má společné s Březinou i Demlem – v této své definici jakoby přeskakuje výsledek básnickova úsilí, jeho specifického „vidění“ skutečnosti, totiž jeho dílo. Nejedná se mu přednostně o umělecký talent, kreativní zacházení se slovy a tvarem; neříká se, jak se schopnost „vidět celek v duchovním i

²⁹⁹ Viz Metzler-Literatur-Lexikon. Begriffe und Definitionen (Stuttgart, J. B. Metzler 1990).

³⁰⁰ „Vývoj a integrace v díle Otokara Březiny“, in F. X. Š: *Duše a dílo*, s. 224.

³⁰¹ „Metafora“, in *KP I*, s. 64.

³⁰² Poprvé v „Hrsti poznámek“ z roku 1936. Tento citát obsahují také „Kořeny české literatury XX. století“ (2. polovina třicátých let) nebo „Básník úzkostí“ (1939). Šaldův citát pochází z jeho studie „Vývoj a integrace v díle Otokara Březiny“ z *Duše a díla*, a tak *de facto* kruhem odkazuje zpět k Březinovi. Citát z Březiny (z eseje „Zasvěcení života“ z *Hudby pramenů*, 1989, s. 47), který doslovně zní: „*Neboť viděti mocně a tvořiti jest jedno a totéž*“, Fučík vzápětí zaměňuje tím, který původně uvádí u Demla. A z něj si vybírá jinou pasáž.

Celek pak zní: „*Básník je ten, kdo vidí, ‘ říká Březina. ,Básník je ten, kdo myslí v obrazech, ‘ říká F. X. Šalda. Deml jako by spojoval obojí, když říká: ,Sotvaže něco myslím, ihned to vidím*““ („Básník úzkostí“, in *KP II*, s. 160).

³⁰³ „O Janu Zahradníčkovi“, in *RKB*, s. 211.

³⁰⁴ Tuto schopnost pak přisuzuje „v podstatě jen tzv. spiritualistům, jak se jim říká jinde, skutečným realistům, jak jim říkáme my, realistům ducha i hmoty“ (s. 211), tedy křesťanským – náboženským – básníkům, a tak na jednom z mála míst své tvorby (v ostatně za jeho života nepublikovaném textu) přímo ukazuje na zdroje své inspirace.

materiálním záměru“ obráží v konkrétním uměleckém tvaru. Jde tu, stejně jako už předtím, o básníkův vztah ke skutečnosti a o specifčnost jeho postavení v rámci lidského společenství – o to, co jej odlišuje od ostatních.³⁰⁵ (Fučíkův názor se přitom formuje postupně a vzniká zjevně teprve na podkladě interpretace děl autorů, jejichž literární kvality jsou pro něj nesporné, tj. hledáním jejich možného společného východiska.)

K tomu, co je ve třicátých letech ve Fučíkově pojetí básníka obsaženo spíše implicitně, se kritik v poválečných letech dále přibližuje, v do jisté míry radikálním náhledu, přímým srovnáním básníka, obdařeného schopností vidět, s těmi ostatními, „slepci“: *„Každý z nás – a proti básníkovi, kterému byl svěřen dar vidění, jímž je uschopněn vnikat do základů života hlouběji a důvěrněji než my, slepci, dar, jímž se stává jakýmsi vladařem nad věcmi -, tedy každý z nás má svou představu života, za níž kráčí, částečně i bez vlastní vůle, jaksí unášen tajemným vnuknutím už od chvíle svého narození. [U básníka] se představa vědomě krystalizuje v základní pocit světa, jehož se nelze zříci, jehož nelze nedbat pod trestem ztráty vlastní básnické existence.“*³⁰⁶ Dohromady jsou zde svedeny dva způsoby, jimiž Fučík dosud básníka definoval – na základě zraku na jedné straně a opakování, respektive ústředního tématu, které prolíná celé jeho dílo, na straně druhé.

I když ve svých recenzích interpretuje Fučík jako tvar a zdůrazňuje nedělitelnost obsahu a formy, výrazové prostředky často nestojí ve středu jeho pozornosti. Slovo jako součást jeho definice básníka, jako jeho „pracovní nástroj“, se v jeho textech objevuje jen postupně a zřetelně až od sedmdesátých let. (Určitým pozadím pro takové posunutí důrazu může přitom být dobová literatura – konstatuje-li Fučík v třicátých letech, že nápadné množství nových knih je „technicky bezvadné“, pak pro oficiální psaní sedmdesátých let je charakteristická spíš rozbředlost a nemohoucnost. Proto se důraz na literární, tvůrčí slovo může jevit jako nutný protipól k těm slovesným výtvorům, které představují standard doby.)

³⁰⁵ B. Fučík upozorňuje také na to, že díky výbojům moderní české literatury, je mnohem snazší napsat báseň nebo prózu, která má určité formální kvality. Jeho nárok jde však za tyto „řemeslné“ dovednosti. Srov. k tomu například úvodní pasáž k recenzi „Tři knížky lyriky“: *„Něco však přitom bije přímo do očí. Ty verše jsou z valné části technicky skoro bezvadné. Nezáleží nám tu na tom, že tu je to technika Nezvalova, Horova či Zahradníčkova a Halasova, to by koneckonců bylo samozřejmé, záráží spíš to, že při této technické úrovni není nic než ta technika.“* [O formě nelze mluvit; ta vzniká jen v kontextu a závislosti se samostatným, svěbytným obsahem [...]. Nedostatek formy je nám nakonec projevem nedostatečné skutečnosti, nedostatečné životní náplně a napětí, pohybu a smyslu“ (in *KP II*, s. 67-74. Cit. s. 67-68. Časopisecky otištěno v *Listech pro umění a kritiku* č. 2 /1936, bibliografie č. 324. Zdůraznila Z. J.).

³⁰⁶ „Svět Jana Čepa“, in *POZ*, s. 42.

V článku „Případ Jakuba Demla“ (1938) spojuje v jednom z prvních explicitních vyjádření Fučík slovo jako konkrétní výraz tvorby se samou podstatou básnickovy existence: *„Ale svobody a radosti dobývá si umělec jen tehdy, když se jeho sen stal slovem, když se proměnil v tvar, v píseň, která dobyla ze slávy života co největší množství podob, vůně, barev a pohybu; když slovo samo se stalo svézákonnou skutečností.“*³⁰⁷ Nepřehlédnutelný je přitom rovněž odkaz k božímu stvoření (a otvírá se tu tak další paralelní definice básníka, s důrazem na jeho schopnost tvořit).

Nad Demlovým dílem rozvíjí kritik tuto paralelu rovněž o čtyřicet let později, v „Orientálním popisu některých Demlových krajin“: *„Svět je v tomto řádu myšlení aktérem tvůrčího rozhodnutí práce – lásky a všechno lidské úsilí bude v něm provždy jen aktivním napodobením prvního tvůrčího charismatického gesta. [...] I my jsme stvořeni a zrozeni z lásky, nejtvůrčivější lidské možnosti, i když nepatrného zlomku počátečního tvůrčího gesta práce. [...] Práce je akce, čin, a jejím nástrojem, pro básníka materiálem a tělem, je slovo...“*³⁰⁸ Ve studii, která uzavírá jednu hlavní linii Fučíkovy kritické činnosti, se spojují jednotlivé nitky jeho pojetí: vztah lásky – aktivní poměr ke světu – tvůrčí akt – práce (která tu stojí namísto zápasu) – slovo jako svědek o psychicko-fyzických vlastnostech básníka.

IV.

Už v druhém oddíle této kapitoly je jako jeden z možných jejích projevů – v souvislosti s básnickovou aktivitou v přístupu k okolnímu světu – uveden dobyvatelský elán, zmocňující se „nových území“. Tím se však ve Fučíkově pojetí básníkův zápas nevyčerpává; naopak by se takřka dalo říct, že zápas je stálým projevem nesamozřejmosti jeho tvůrčího činu, a chvíle „vítězství“ a těšení se z toho, co bylo získáno, že nemají dlouhého trvání.

Situaci zápasu vztahuje Fučík přímo k dílu, k jeho výrazovým prostředkům i myšlenkovému záběru. Pozoruhodné přitom je, že k popisu procesů, které jsou nehmatatelné, používá přirovnání, jež jsou velmi konkrétní a tělesná. Navíc asociuje slovo „boj“ či „zápas“ také protivníka; v tomto případě je si jím ale, zdá se, básník sám

³⁰⁷ In *KP II*, s. 138.

³⁰⁸ In *POZ*, s. 191-192.

(„Skutečná básníková síla rodí se především z boje se sebou samým...“),³⁰⁹ málokdy dobové tendence či vůbec vnější okolnosti.

Příkladem básnického zápasu o výraz *par excellence* je Fučíkovi vždy znovu vývoj Jana Zahradníčka ve třicátých letech, a zvláště pak od první sbírky *Pokušení smrti* až k *Jeřábům*, cesta odsubjektivizování, „v každém případě urputný boj, plný porážek a ochablostí, boj, ve kterém se právě těmi prohrami sílí“.³¹⁰ Každý takový zápas o vlastní výraz je zároveň vědomým, volným aktem, podle Fučíka jde o rozhodnutí a nikoli o jakousi predispozici související s básnickým nadáním. V tomto smyslu má „vlastní skutečná práce, zápas o vlastní slovo“³¹¹ také etický rozměr. Podstatné je „...dovést se zřící toho, čeho už bylo dobyto, co se stalo snadným, virtuózní, vnější záležitostí, a začít vždy znova! O to jde, o tuto mravní sílu...“³¹²

Protože má básníkovu úsilí ve Fučíkově pojetí tuto mravní komponentu, je v podstatě přirozené, že v době 2. světové války, čase ohrožení národa i obecných morálních hodnot, se u něj význam pojmu „zápas“ poněkud mění (a zároveň se výrazně zvyšuje frekvence, s níž Fučík na existenci básníka jako bojovníka poukazuje). S „*patosem mravní vůle*“ se v té době chce česká poezie a próza „účastnit; nechce jen poněkud pasivně zobrazovat, nýbrž spoluutvářet; místo zrcadlení touží dobývat, proměňovat, stavět, jednotit“.³¹³ „*Stopy zápasu*“ – a můžeme se domnívat, že tu už není myšlen jen boj osobní, se sebou samým, nýbrž také spoluúčast na zápase ostatních, popřípadě velmi reálném – „jako odleskem padnou i na říkanku pro děti, jak jsme toho právě svědky“.³¹⁴ Nebo ještě konkrétněji: „...básník dnes má a chce být svou vlastní krví účasten na obnově člověka, ba celého života.“³¹⁵ A nakonec v poválečné retrospektivě: „Čeští básníci, do té chvíle lamentující soukromým žalům, stávají se přes noc vojáky...“³¹⁶ V tomto posledním výroku se navíc zřetelně zrcadlí Fučíkův názor na to, jakou roli má umění ve společnosti vůbec, totiž výjimečnou a nezastupitelnou.

V pozdních šedesátých a sedmdesátých letech obraz básníka, jenž o vlastní výraz a myšlenkový svět teprve a vždy znovu zápasí, spíše ustupuje do pozadí. Zejména nad

³⁰⁹ „O Janu Zahradníčkovi“, in *RKB*, s. 202.

³¹⁰ „Zahradníčkovy Jeřáby“, in *KP II*, s. 45.

³¹¹ „Hrst poznámek“, in *KP II*, s. 110.

³¹² „Hrubínovo zamyšlení nad životem“, in *KP II*, s. 278-283. Cit. s. 280. Časopisecky otištěno v *Akordu* č. 7/1943-44, březen 1944, bibliografie č. 399.

³¹³ „Tři romány“, in *KP II*, s. 256-264. Cit. s. 256. Časopisecky otištěno v *Akordu* č. 3-4/1942-43, leden 1943, bibliografie č. 391.

³¹⁴ *Tamtéž*, s. 262.

³¹⁵ „Nad hladinami tůní“, in *KP II*, s. 271-277. Cit. s. 272. Časopisecky otištěno v *Akordu* č. 8/1942-43, červen 1943, bibliografie č. 393.

³¹⁶ „Duch české poezie válečné“, in *POZ*, s. 15.

dílem Jiřiny Haukové se k němu však Fučík vrací ve všech recenzích jejích sbírek. Tentokrát už to ale není boj (se sebou samým), nýbrž – tak jako v začátcích –, aktivní výpad vpřed, dobývání „*nového, dnešního prostoru novým tvarem osobního vášnivého zaujetí do nadosobní vykupující platnosti...*“.³¹⁷ Pozornost se přesunula od osoby básníka samého k jeho vztahu ke skutečnosti a způsobu, jímž ji může ve svém díle zachytit. Tato proměna těžiška přitom charakterizuje celá sedmdesátá a osmdesátá léta. Už nad Fučíkovými texty z válečné a poválečné doby jsme mohli pozorovat podobný proces, totiž že se v té době kritická pozornost intenzivněji upírala ke koincidenci básnickova postoje a dění ve světě, který ho obklopuje, a možnosti, jak na ně lze básnický reagovat. Je pravděpodobné, že stav české společnosti uzavřené v totalitním systému (deformujícím tentokrát zevnitř národa nejen umění, ale například také mravní principy mezilidských vztahů), stojí rovněž v sedmdesátých letech v pozadí váhy, kterou Fučík přisuzuje básnickovu vztahu ke skutečnosti, tak jak o něm vypovídá – třetí vrchol trojúhelníku – jeho dílo.

Model básníka, který vytváří ve dvacátých letech, se u Fučíka stále modifikuje, právě proto, že intenzivně žije svou dobu jako čas proměn. Z bojovníka se stává svědek: „...*básník je jediný ze společenství lidského, který může svým slovem, svým obrazem podat svědectví o skutečnosti; svědectví nenahraditelné a nezvratné, protože se prolamuje do skutečnosti vyšší, jinak nepostižitelné, v rovině zvláštního poznání – sounadstatného sice s ostatními druhy poznání, ale povýšeného na ně. Svědectví zde zastává jistou svrchovanou úlohu, kterou nemůže nahradit jakékoli jiné podávání poznatků v řadě logickém či pouze sdělném, obráceném pouze k vnějšku.*“³¹⁸ Rovněž toto postavení má podle Fučíka etický rozměr, totiž v „*odpovědném povědomí skutečnosti přítomné*“.³¹⁹

Svědectví tu přitom neznamena ústup do pasivní pozice (jak by se třeba mohlo zdát ve srovnání s výrazem bojovník, který aktivitu přímo implikuje). Představuje jenom jiný způsob, popřípadě i stejně vášnivý, jak se podílet na současnosti, a eventuálně i ukazovat další možný směr, tak jak o tom Fučík píše například nad Vokolkovou *Atlantidou*. Ta „*promlouvá spíš za nás za všechny jako chmurné svědectví, nic víc; je to víze, vylišovaná pod velkým tlakem dnešních skutečností tak temných, až nám připadá,*

³¹⁷ Recenze-dopis sbírky *Rozvodí času* z roku 1967. Poprvé knižně otištěno ve svazku *Píseň o zemi*, s. 127-128. Cit. s. 127. Bibliografie č. 489.

³¹⁸ „Básnická výzva“, in *POZ*, s. 396.

³¹⁹ „Mýtus jižní Moravy“, in *POZ*, s. 369-387. Cit. s. 371. Poprvé otištěno pod titulem „Básník ticha“ ve sborníku *Z pěstiček zařatých. Básníku Janu Skácelovi k 60. narozeninám* (1982xx). Bibliografie č. 467.

že jsme vzdáleni několik světelných let od úsměvného pozdravu Zeyerova a svrchovaně pokojné upomínky Březinovy.

*Přesto z každého verše Vokolkovy poémy a z každé další hrůzy, kterou zaznamenává, prosakuje nezmaraná lidská naděje, že to nepatrné smítko země uprostřed závratné prohlubně vesmíru, vteřinu za vteřinou se rozšiřujícího, potrvá navždy.*³²⁰ Například výrazy jako „vylisovaná“ či „veliký tlak dnešních skutečností“ tu jasně poukazují na to, že kritik o obtížných okolnostech procesu zrodu básně ví.³²¹

V. Závěr

Hledání odpovědi na otázku, kdo je básník – nejen v protikladu k těm, kdo nepíší ani básně, ani prózu, ale také ke spisovateli-řemeslníkovi –, se prolíná Fučíkovým dílem už od začátku.

Své teze o básníkovi umisťuje do jednotlivých recenzí anebo později do soubornějších studií, neargumentuje a nevysvětluje, ale formuluje spíš tak, jako by šlo o obecně známá fakta. Neznamená to však, že by na svých názorech beze změny trval – naopak proměňují se, v souvislosti s vývojem literatury i společenským děním zcela nemúzickým, jak jsme ukázali v předchozích pasážích. V jejich základu však přece jen zůstává určitá konstanta. Totiž přesvědčení, že básníková role ve společenství lidí je nezastupitelná a výjimečná. To, jak Fučík píše o básníkovi a jak ho chápe, v posledku svědčí o jeho pojetí umění vůbec. Právě tomu je věnována následující, závěrečná kapitola.

³²⁰ „Píseň o zemi“, in *POZ*, s. 422.

³²¹ Spíše jen poukázat chceme zároveň na to, že tematika „svědectví“ ve Fučíkově smyslu se v české literatuře od padesátých let objevuje i jinde. Například v *Kde život náš je v půli se svou poutí* Josefa Jedličky, s pozoruhodnými paralelami právě k Fučíkovu pojetí i v jiných aspektech, jak na to ukazují třeba následující pasáže: „*Ano, moje poetika je poetikou policajta shromažďují fakta: nepíšu příběh, ale vydávám svědectví.*“ - „*Ale já nemám žádné tajemství, tímto pokojem prochází trasa z minulosti do budoucnosti, mé dveře jsou v noci otevřeny, a to, co říkám, říkám tak těžce, až mám ruce plné mozolů*“ (1994, s. s. 36-37 a 76-77).

„Nedostatek života“ (K pojetí umění na základě polemiky s Karlem Teigem)

„...není předělu mezi životem a uměním, je to
jedna a druhá stránka téže věci a jako umění
bere přímo ze života, zase přímo do života vrací
a jej znova obohacuje“.
„Kniha roku“ (1936)

Také Fučíkův názor na umění a jeho roli ve společnosti, respektive na jejich vzájemný vztah, krystalizuje už na konci dvacátých let a přirozeně stojí v pozadí jeho charakteristiky básníka a pohledu na literární tradici. Právě na sklonku dvacátých let přitom kritik formuloval své vlastní pojetí umění nezvykle koncentrovaně a konkrétně, v polemicky laděných člancích o konstruktivismu a poetismu v pojetí Karla Teigeho. V následujících letech, kdy už se věnoval v podstatě výhradně kritice konkrétních literárních děl, jsou jeho výroky týkající se obecných otázek umění spíše roztroušeny v jednotlivých textech (charakteristicky často hned v prvním odstavci). V rámci Fučíkova díla připadá tak polemice s Karlem Teigem ojedinělé, výjimečné postavení.³²² První léta literárně kritické činnosti Bedřicha Fučíka je možné charakterizovat jako dobu vymezování se vůči soudobé literární a umělecké scéně, tak jak ji představovali především literární kritici, více méně jeho vrstevníci (František Götz, A. M. Píša, Miroslav Rutte), a programové, popřípadě filosoficky podložené koncepty společnosti, a to zejména pragmatismus v podání Karla Čapka a poetismus a konstruktivismus Karla Teigeho.³²³ V případě Čapkově sleduje Fučík, jaký vliv má pragmatistický a

³²² Jakýsi protějšek k této polemické konfrontaci přitom představují současně vznikající Fučíkovy texty zvláště o Jakubu Demlovi a Otokaru Březinovi, v jejichž dílech nachází uskutečnění svých požadavků na umění a představa o něm.

³²³ Pozoruhodné je v této souvislosti, že Karel Teige – v článku „Konstruktivismus a likvidace umění“ – postuláty pragmatismu a relativismu týkající se pravdy a krásy „v jistých mezích“ přijímá: „*Dnešnímu relativismu a pragmatismu je pak i pravda i krása určitým druhem dobra, není tedy samostatnou kategorií [...] Jde tedy o určitou užitečnost umění, v níž je étos produkce*“ (in *Svět stavby a básně*, 1966, s. 135).

relativistický přístup ke světu na uměleckou tvorbu. Tento vliv odhaluje a kritizuje jako příčinu tíhnutí k tezatosti výpovědi toho kterého díla. Rovněž polemika s Karlem Teigem směřuje od problematiky světonázorové k otázkám estetickým – nejde v ní přitom o kritiku jednotlivých poetistických literárních děl, ale o manifesty, jež Fučík chápe jako programový pokus usměrnit umění, na jejich základě takřikajíc dobrovolně omezit jeho tvůrčí svobodu.³²⁴ Fučíkovy články o konstruktivismus a poetismu publikované na přelomu let 1928 a 1929 přitom v podstatě uzavírají etapu jeho konfrontace s dobovou estetikou a literární kritikou.

I. Poetismus a konstruktivismus

Pojmy poetismu a konstruktivismu, avantgardního uměleckého směru a životního stylu, se u Karla Teigeho objevují v podstatě současně, v letech 1924 – 1925. První manifest poetismu – s úsporným titulem „Poetismus“ – vyšel v roce 1924, první manifest konstruktivismu s názvem „Konstruktivismus a likvidace umění“ v roce 1925. O tři roky později pak následovaly druhý „Manifest poetismu“ a druhý programový článek o konstruktivismu „K teorii konstruktivismu“.

Fučíkova polemika s těmito Teigovými manifesty – shrnutá do třech textů „Svět, který se směje“ (1928), „Základy konstruktivismu“ (1929) a „Umění funkční“ (1929) – ústí do oblasti estetické problematiky. Ta se však otevírá teprve na základě jeho kritiky teigovského modelu společenského systému, v němž poetismus a konstruktivismus komplementárně pokrývají oblasti umění a práce.³²⁵ Ve svých člancích se B. Fučík

Srov. k tomu i studii Dirka Uffelmanna „Maximální funkčnost. Architektur und Poesie in der Theorie Karel Teiges 1924–1930 – Ein Baustein zur Genealogie totalen Denkens“ (1996), podle níž „Teiges historischer Relativismus und Skeptizismus gegenüber endgültigen Antworten sowie der Beständigkeit der aktuellen zivilisatorischen Ausdrucksformen [...] auf den zeitgenössischen Pragmatismus John Deweys, William James und den Tschechen Karel Čapek zurückgeht“ („Teigův historický relativismus a skepticismus vůči definitivně platným odpovědím stejně jako trvalosti aktuálních civilistických výrazových forem vychází [...] ze soudobého pragmatismu Johna Deweyse, Williama Jamesa a Čecha Karla Čapky“, s. 384). Pragmatismus a avantgardistický koncept konstruktivismu – navzdory všem rozdílům mezi Čapkovým a Teigovým chápáním pragmatismu - vykazují jisté styčné body („užitečnost“, „účelnost“ umění), které jsou zároveň jedním z důvodů, proč se B. Fučík vymezuje právě proti nim.

³²⁴ Tak navazuje na své první články, z nichž zejména „Programy“ (1926) jsou cele věnovány manifestům jako typickému projevu poválečného českého umění. B. Fučík přitom ve svých textech ponechává stranou otázku iniciačního (tj. pozitivního) impulsu těchto uměleckých programů.

³²⁵ Ke komplementaritě obou pojmů u Teigeho srov. např. V. Effenbergera: „I když výraznost básnických osobností způsobila, že poetismus zastínil konstruktivistickou složku devětsílského hnutí, v Teigových formulacích symbióza obou komponent trvá s houževnatou vytrvalostí. [...] Teige se snaží implikovat polaritu iracionálního a racionálního, poetického a konstruktivního principu i do básnického tvůrčího procesu...“ („Nové umění“, in Karel Teige: *Svět stavby a básně*, 1966, s. 596).

opírá o řadu citátů z Teigových manifestů – také z tohoto důvodu je nezbytné si nejdříve připomenout základní ideje poetismu a konstruktivismu v konkrétních Teigových formulacích, a posléze se na tomto základě takřikajíc pokusit postavit oba autory, jejich jazyk a styl, co nejbliže proti sobě.

V prvním manifestu z roku 1924 označuje Teige poetismus jako „*umění života*“, umění žiti a užívati, [které] *musí být posléze tak samozřejmé, rozkošné a dostupné jako sport, láska, víno a všechny lahůdky*“, a jako „modus vivendi“, „*funkci života a zároveň naplnění jeho smyslu*“, „*duchovní a morální hygienu*“. Toto „*nové umění*“ už však není uměním v původním, „*romantickém*“ smyslu: Poetismus „*přistoupil k regulérní likvidaci dosavadních uměleckých odrůd, aby nastolil vládu čisté poezie*“ (myšlenku „likvidace“ umění rozvíjí Teige dále ve svých konstruktivistických manifestech). „*Nová krása*“ tohoto umění se v poetismu „*zrodila z konstruktivní práce, jež je základnou moderního života. Triumf konstruktivismu [...] je umožněn jen hegemonií ostrého intelektualismu, jenž se projevuje v soudobém technickém materialismu*“. Poetismus se stává „*korunou života*“ – a zastupuje přitom jeho iracionální stránky –, zatímco konstruktivismus se jako základna života vztahuje k jeho racionálním, praktickým stránkám.³²⁶

Druhý „Manifest poetismu“ z roku 1928 se od prvního liší zejména autorovým úsilím o zvědečtění. Teige v něm navzdory jedné z hlavních premis a charakteristik avantgardy, totiž rozloučení se s dosavadním uměním a jeho tradicí ve prospěch umění zcela nového,³²⁷ podniká podrobným exkurs do dějin moderního umění a hledá v nich předchůdce poetismu (a to zejména ve francouzské poesii počínaje A. Rimbaudem a v

³²⁶ „Poetismus“, in *Svět stavby a básně* (1966), s. 121, 126, 122, 123. Zdůraznění – pokud není uvedeno jinak – provedli autoři jednotlivých textů.

³²⁷ Například editoři svazku *Manifeste und Proklamationen der europäischen Avantgarde (1909–1938)* W. Asholt a W. Fähnders však přesto ve svém „Úvodu“ pokládají Teigův text za avantgardistický manifest a řadí jej do druhé linie své klasifikace (jakkoli jako de facto krajní případ): „*Im Manifestantismus der Avantgarde lassen sich also zwei Linien erkennen, die im übrigen in je unterschiedlicher Weise Kunstwerkcharakter beanspruchen, immer jedoch in der Absicht, die Autonomie von Kunstwerken in Frage zu stellen bzw. aufzuheben. Zum einen jene – minoritäteren – Manifeste, die ihre Ziele in einer radikal mit traditionellen Wahrnehmungsweisen brechenden Form umsetzen, zum anderen jene – zahlreichen – Manifeste, die in der Tradition des Manifestantismus des 19. Jahrhunderts stehen, aber nicht selten dazu neigen, ansatzweise doch Neuerungen zuzulassen [...]. Dass man ansonsten aber auf alle nur denkbaren Spielarten des Manifesteschreiben stösst – vom Kurzmanifest der russischen Futuristen bis zum viele Seiten langen Manifest von Poetismus oder Surrealismus [...] – liegt bei einer Bewegung, die sich wie keine andere dem Manifest verschrieben hat, auf der Hand*“ (s. XVIII–XIX).

tendencích moderního malířství), aby poetismus posléze do této tradice a vývoje umění včlenil.³²⁸

Teige připojuje k poetismu přívlastek „*poesie pro pět smyslů*“ a označuje ho za „*novou estetiku a filosofii umění, jako nový názor, novou teorii, jako koncepci nové tvorby a nového života*“,³²⁹ a to v protikladu k manifestu z roku 1924, v němž ještě o poetismu tvrdí, že „*je bez filosofické orientace. [...] Není světovým názorem – tím je nám marxismus –, ale životní atmosférou...*“.³³⁰ Nadále však zdůrazňuje funkčnost nového umění, které vzniká jako „*čistá*“, neideologická poezie: „*jest třeba požadovati naprostou čistotu poezie, nepřipustit, aby byla aplikována k jakýmkoli mimoestetickým účelům; [...] jest třeba zpracovávat formu ve smyslu její funkce a jejího účele, tedy nikoliv k racionelní srozumitelnosti, nýbrž k maximální emocionelnosti, dosažené prostřednictvím maximální fyziologické efektivnosti [...] zde končí křesťanská a asketická diktatura duše*“.³³¹

Ve své koncepci konstruktivismu vychází Karel Teige z teorie Ilji Erenburga – pojem sám se u něj poprvé objevuje v roce 1923, v recenzi Erenburgovy knihy *A vse–taki ona vertitsja!* (A přece se točí!). Na rozdíl od poetismu pro něj Teige v „Konstruktivismu a likvidaci ‚umění‘“ (1925) nárokuje universální platnost i mimo oblast umění – konstruktivismus je „styl přítomnosti, [kterému] *nejde o formy*, jde mu o funkce“ – „*Konstruktivisté nepřicházejí totiž vůbec s návrhy na nové umění, ale s plány nového světa, s programem nového života*“.

Teige ovšem opakovaně upozorňuje na to, že výraz „umění“ používá jen z nouze, jako výpomocné slovo; umění v pojetí konstruktivismu nemá nic společného s tradičním uměním a je „*prostě způsob užití určitých prostředků v určité funkci*“. V tomto novém umění pak „*nejde o formy, jde o skutečnosti maximální funkčnosti*“. „*Profesorem moderní estetiky a likvidátorem umění*“ se stává „*stroj*, [který] *vytvořil nové vztahy a poměry sociální, duchovní i morální*“. Nová situace moderního života ovlivňuje i duševní postoj člověka – jenž je zároveň „ *mírou všech věcí*“ – vůči tomuto životu: „*Moderní bezvěrecký duch, vášnivě hlásající svou svobodu a bezpředsudečnost, má úplnou a bezvýhradnou oddanost k živému a pestrému životu přítomné vteřiny; ignoruje*

³²⁸ Jedná se přitom o mj. o reakci na polemiku o poetismus z roku 1927, kterou zahájil článek Bohumila Mathesia s příznačným titulem „Poetistické hrany“ a v níž byla také diskutována otázka, zda se poetismus jako umělecký směr přežil.

³²⁹ „Manifest poetismu“, in *Svět stavby a básně* (1996), s. 339 a 328. Srov. též Teigovy knihy *Svět, který se směje* (1928) a *Svět, který voní* (1930).

³³⁰ *Tamtéž*, o. c., s. 124.

³³¹ „Manifest poetismu“, in *Svět stavby a básně*, s. 338.

jakýkoli řád, mimo tento život vládoucí. Konstruktivismus ví, jak vyhlíží svět bez absolutních hodnot.“³³²

Článek „K teorii konstruktivismu“, který vyšel o tři roky později v časopise *Stavba*, se soustřeďuje především na otázky projevů konstruktivismu v architektuře. Zvláštní pozornost přitom Teige věnuje otázce krásy (jako ostatně už v prvním manifestu, kde mj. píše: „krása stroje je iracionální hodnotou racionelního výrobku“).³³³ Krása je podle něj závislá na dokonalosti a účelnosti a zahrnuje jistý iracionální prvek. Je „epifenomenem věcné a účelné dokonalosti, jenž vzbuzuje v nás pocity harmonie [...] Ve chvíli, kdy dospíváme k maximální účelové dokonalosti, dospíváme současně k estetické efektivnosti.“ I nadále Teige konstruktivismu vyhrazuje obecnou platnost ve všech oblastech lidského konání: „Konstruktivismus není tedy uměleckým nebo jen architektonickým ismem, nýbrž směrnici univerzální tvorby, metodikou lidské práce ve všech oborech, způsobem myšlení funkcionalistického, dialektického, materialistického.“³³⁴

A zároveň jej představuje jako jakousi vizi nebo projekt budoucnosti, který se nespokojuje s danou realitou, neboť se totiž „nehodlá toliko podrobovat dané skutečnosti a poptávce, nýbrž chce racionelně vytvářet skutečnost, organizovat svět a lidské vztahy, utřídit nejpodstatnější životní podmínky.“³³⁵

Definice poetismu, konstruktivismu a moderního umění lze najít také v dalších Teigeho textech z druhé poloviny dvacátých let – příležitost k opětovnému formulování jejich základních principů využil mimo jiné ve své reakci na články Bedřicha Fučíka, kterou otiskl na podzim 1929 pod titulem „Polemický účet“ v časopise *Odeon* redigovaném Jindřichem Štyrským.³³⁶ Na jedné straně jakoby potvrzuje Fučíkův – vcelku nekomplikovaný a v jeho argumentaci ani neústřední – závěr o paralele funkcionalismu s konstruktivismem, když píše: „Funkční umění, tedy funkcionalismus je podle pana doktora Fučíka [...] asi totéž co konstruktivismus (ve skutečnosti opravdu je obé jen

³³² „Konstruktivismus a likvidace ‚umění‘“, Teige 1996, s. 129, 131, 130, 135, 137, 135 a 133.

³³³ *Tamtéž*, s. 142.

³³⁴ „K teorii konstruktivismu“, in *Svět stavby a básně*, s. 366 a 367 a 365.

³³⁵ *Tamtéž*, s. 370.

³³⁶ Karel Teige, „Polemický účet“ *Odeon* č. 1/1929-31, říjen 1929, a č. 2, listopad 1929. Druhá část článku se týká stati Břetislava Štorma z časopisu *Stěžeň*, jež pojednává zejména o funkcionalismu. Podle Teigeho spojuje oba autory, tedy Fučíka a Štorma, že publikují ve *Filosofické revue* (u B. Fučíka šlo ovšem o ojedinělý příspěvek) a že jsou oba katolíci („Kázání proti konstruktivismu, jimiž se dnes budeme obírat, hřmí s kazatelen a tribun fašistických a klerikálních žurnálů“, s. 7), což je pro něj důvodem, proč si vybral z „útoků proti konstruktivismu“, aby ukázal „na bludnost a omludnost některých teoretických projevů jednotlivých falsifikátorů, likvidátorů a negátorů konstruktivismu“ (s. 7) právě tyto dva autory. „Důvody“ Fučíkova „odmítavého stanoviska“ v souladu s tím také charakterizuje jako „důvody toliko náboženské a mystické“ (s. 7).

dvojí název jednoho hnutí a názoru)“, na druhé straně se ohrazuje proti výhradě futurologického aspektu, který podle Fučíka konstruktivismus obsahuje:

„Konstruktivismus střeží se upadnouti v nějaký halucinantní a visionářský utopismus. Jeho plán světa, toť prognosa podepřená nejprecisnější diagnosou.“³³⁷

Teigova polemická odpověď nás nevyhnutelně přivádí k Bedřichu Fučíku samému, k jeho konfrontaci s poetismem a konstruktivismem, neboli, jak je souhrnně nazývá, s „uměním funkčním“.

II. „Základy konstruktivismu“ a „Umění funkční“

Fučíkovy tři články věnované Teigovým manifestům vyšly v rychlém sledu na přelomu let 1928 a 1929; první, recenze Teigovy knihy *Svět, který se směje*, byl otištěn v prosinci 1928 v brněnském časopise *Host*, dva další v lednu 1929 – „Základy konstruktivismu“ v olomoucké *Filosofické revui* a „Umění funkční“ v *Tvaru*, který Fučík spoluzaložil a redigoval.

Tématem všech tří textů je, jak už bylo řečeno výše, kritika konstruktivistické koncepce společnosti – teprve na jejím základě, ze závěrů, k nimž došel, odvozuje Fučík důsledky konstruktivistického pojetí pro umění. Fučík přitom ponechává stranou – na rozdíl od většiny kritiků poetismu, kteří hodnotí vliv tohoto uměleckého směru na soudobou poezii a prózu – konkrétní literární díla, která napsali poetisté nebo jež byla poetismem ovlivněna. Jednotlivým básnickým sbírkám a prozaickým dílům věnuje samostatné recenze, v nichž se ale zase nezabývá případnou příslušností toho kterého autora k literárním uskupením.³³⁸

V úvodu se Fučík nejprve vymezuje, aniž uvádí konkrétní jména, proti těm „slepým lidem“, kteří potřebují „zábradlí a koleje“ programů, „jimiž by život byl ,ohrazen‘ a ,spoután““. Program – libovolně zaměnitelný za nový – představuje podle něj pro tyto lidi jedinou oporu, opatření proti nevypočitatelné „metafyzické a mysteriózní

³³⁷ *Tamtéž*, s. 7 a 8.

³³⁸ Srov. například jeho oceňující recenze Nezvalových *Básní noci* (1931, bibliografie č. 226) nebo Vančurovy prózy *Hrdelní pře aneb přísloví* (1931, bibliografie č. 227).

Svůj názor na to, jakou roli pro něj jako čtenáře literárního díla hraje autorova přihlášení se k tomu kterému literárnímu směru, vyslovil Fučík přímo o několik let později, v článku „Hrst poznámek“: „Copak je mi koneckonců po tom, je-li Nezvalova báseň surrealistická či nikoli. Stačí mi úplně, že to báseň je, a o ostatní atitudy se čerta starám. Nezval plní především ‚program‘ svůj, program básníka Nezvala, a naplňuje jej dobře. Kdyby se podařilo – a většinou se to stává – nerozeznat, že je jeho báseň surrealistická, bylo by to pro něho jen a jen plus“ (in *KP II*, s. 109).

*nelogičnosti*³³⁹ života. Umělecký program tak pro něj představuje omezení, a nikoli obohacení života. (Má přitom vždy na mysli konkrétní rétoriku českých manifestů dvacátých let, v nichž byl hlas avantgardistů a jejich – Teigovými slovy – „*plagiátorů*“ na rozdíl od následujících let třicátých slyšet nejsilněji.)

K rozvinutí své další argumentace používá Fučík dvě následující strategie: 1. píše o týchž jevech a tématech jako Teige, hodnotí je podobně jako on (tj. většinou negativně), ale obrací je pak proti němu; 2. používá stejné pojmy jako Teige, dává jim ale jiný obsah, a dochází proto k jiným závěrům než on. Na základě takového postupu tak může v rámci svých textů mimo jiné dospět k tvrzení, že konstruktivismu se nedostává života – ačkoli Teige právě život, umění života, vyzvedává a prosazuje.³⁴⁰

První postup patří spíše do oblasti polemického stylu (ne náhodou reaguje Teige v „Polemickém účtu“ především na výroky, které se dají shrnout pod tento první bod), ten druhý se vztahuje ke světonázorovým a estetickým stanoviskům. Jak se oba ve Fučíkových člancích konkrétně projevují, jaký je kritikův polemický styl, se pokusím ukázat v následujících pasážích.

III.

V „Základech konstruktivismu“ načrtává Bedřich Fučík „*všeobecný postup*“ umění posledních čtyřiceti padesáti let, které „*bud' odstranilo v realismu všechnu metafyzičnost, všechnu iracionalitu ze života vůbec a spokojovalo se pouhou vnější transkripcí [...] anebo podléhalo umění módám, vůním, parfémům a náladám jako v naší dekadenci, jež neměla s životem nic společného*“.³⁴¹

Teige mluví o „*degeneraci dosavadních uměleckých oborů*“,³⁴² „*sentimentalitě privátních erotických a etických krizí*“ a o „*expresionistické dekadenci*“,³⁴³ což míní jako označení negativní. Oba tedy zaujímají záporný postoj vůči v podstatě týmž uměleckým tendencím předchozích generací. Zatímco se však podle Fučíka tento nežádoucí vývoj završuje právě v konstruktivismu, který se tak ocitá na jedné lodi s

³³⁹ „Základy konstruktivismu“, in *KP I*, s. 138.

³⁴⁰ „...dle všech známek zcela neklamných se dá naopak usuzovat, že je zde nedostatek života, sucho a prázdno“ („Umění funkční“, in *KP I*, s. 149).

³⁴¹ In *KP I*, s. 139.

³⁴² „K teorii konstruktivismu“, in *Svět stavby a básně*, s. 130.

³⁴³ „Manifest poetismu“, *tamtéž*, s. 324.

odmítanými směry, vzniká podle Teigeho nové umění konstruktivismu a poetismu právě na jeho troskách, jako něco zásadně odlišného.³⁴⁴

Dalším bodem, v němž se stanoviska obou autorů sbližují, je problematika ideologie v umění, umění tendenčního. Podle Fučíka vedou Teigovy požadavky nevyhnutelně právě k tendenčnímu umění: „*Teige tomu [v konstruktivismu] odpomohl účelností umění. Účelnost umění není daleko od umění tendenčního. Účelnost musí něčemu sloužit, což znamená tendenci účelovou, a je-li jednou stanoven účel, je rozhodnuto i o tendenci.*“³⁴⁵

Ovšem také Teige ideologické umění – v manifestu „Poetismus“ – odmítá: „*Krása poezie je bez intencí, bez velkých frází, bez hlubokých úmyslů, bez apoštolátu. [...] Je k ní třeba svobodného a žonglérského ducha, který nehodlá [...] infikovati [poezii] ideologií*“³⁴⁶ a v jiném textu ze stejné doby, „Moderní společnost a umění“, píše doslova: „*Umění [...] nesnáší se s ideologickými obsahy, s tezovou tendencí. Nemá pražádné tendence: má však určité rodné funkce, které jsou mu integrální.*“³⁴⁷

Protože pro B. Fučíka umění žádné „určité rodné funkce“ nemá – jakékoli funkce, jež se umění přisuzují, jsou podle něj jen zvnějšku projektované –, může Teigův požadavek (aniž by ho ovšem explicitně zmínil) obrátit proti němu samému, jak ukazuje výše citovaná pasáž.³⁴⁸

Ilustrativní je v této souvislosti rovněž výrok, který Fučík několikrát opakuje, totiž že Teige se podobá universitnímu profesorovi („*reprodukční schopnosti a vědomí nezávaznosti k tomu má*“).³⁴⁹ Teige se přitom proti akademismu opakovaně ohrazuje, jako například v „Poetismu“: „*Umělecké dílo není obchodní artikl a nemůže být předmětem kožené akademické diskuse.*“³⁵⁰

Jako poslední příklad tohoto postupu, který už zároveň obsahuje prvky druhé Fučíkovy argumentační strategie, lze uvést ještě způsob, jakým přirovnává požadavky konstruktivismu k metodám amerického průmyslu: „*Konstruktivismus je důstojným*

³⁴⁴ Bedřich Fučík a Karel Teige by se pravděpodobně neshodli, kdo přesně se podílel na „degeneraci umění“ a „vývoji k povrchnosti“. Stavím-li zde jejich výroky přesto vedle sebe, je to proto, že mi jde pouze o oběma společně odmítavé hodnocení jednoho ze směrů umění předchozích generací.

³⁴⁵ „Umění funkční“, in *KP I*, s. 152.

³⁴⁶ „Poetismus“, in *Svět stavby a společnosti*, s. 124.

³⁴⁷ Karel Teige, „Moderní umění a společnost“ *Pásmo* č. 1/1924.

³⁴⁸ K tomu srov. též stať Marie Langerové „Duch a stroj“: „*Pro Teiga tedy evidentně znamenají funkce a užítost nového umění něco jiného než pro Fučíka: Teigovým fungujícím mašinám udává ratio sice jasnou konstrukci a směle ohraničování, tento stroj však zároveň plodí intuitivní volnost, je médiem iracionality*“ (*Literární archiv* č. 32-33/2000-2001, s. 56).

³⁴⁹ „Svět, který se směje“, in *KP I*, s. 133. Srov. také „Umění funkční“, *tamtéž*, s. 145.

³⁵⁰ In *Svět stavby a básně*, s. 122.

uměním finanční Ameriky, a je (velmi) chvályhodné, že toto umění a tuto základnu životní káže přesvědčený komunista.“³⁵¹ A na jiném místě: „*Nebo je všečen život budoucna zde jen na to, aby sloužil moderní industrii, jež potlačuje život, lhostejno zda v kapitalistické Americe či v sovětském Rusku? Je život standard? ¶ Konstruktivisté na to musí odpovědět kladně.*“³⁵²

Karel Teige, který jako levicový intelektuál v této době sovětskou (avantgardní) kulturu sledoval a do značné míry se jí i inspiroval a jehož „světový názor“ je – jak píše – „marxismus“, sice připouští jistou podobnost mezi úsilím konstruktivismu a novou americkou architekturou, americký kapitalismus však přirozeně odmítá. Na Fučíkovo srovnání přímo reaguje v článku „Polemický účet“ a odvolává se na „prostá historická fakta“, tj. že konstruktivismus vznikl v sovětském Rusku, že „jeho generální plán je pravým protikladem bezplánovitého individualistického podnikání kapitalismu [a že] funkcionální způsoby konstruktivismu směřují k věcné účelnosti a ekonomii, nikoliv k finančnímu zisku“.³⁵³ Přesto, že se shodně distancují od světa velkých peněz a kapitalistické ekonomiky, jež má u obou autorů zjevně původ i v jejich sociálním citění, se i zde nakonec názorově rozcházejí. Fučík „standardizaci života“, jeho podřízení principu ekonomie spatřuje totiž právě v tom, co Teige nazývá „generálním plánem“ a „věcnou účelností“.

Když Bedřich Fučík některé Teigeho argumenty a tvrzení používá proti němu, zároveň si je *de facto* přisvojuje – oba autory tak kromě zásadních rozdílů spojují jistá společná východiska, jako například názor na vývoj umění posledních let, odmítání ideologičnosti v umění anebo záporné hodnocení amerického hospodářského systému. Souhrnně by je snad bylo možné pojmenovat jako kritický postoj vůči těm jevům moderního světa, které omezují tvůrčí svobodu člověka.

³⁵¹ „Umění funkční“, in *KP I*, s. 150.

³⁵² „Základy konstruktivismu“, in *KP I*, s. 141.

³⁵³ K. Teige, „Polemický účet“ Odeon č. 1/1929, s. 8. K tomuto tématu srov. rovněž D. Uffelmanna: „Wenn Teiges Vorstellungen auch einerseits nie monumental sind [...], so stehen sie doch voll unter dem Ökonomieprinzip, was seinen (wohl jeden) Sozialismus in der Tat dem Kapitalismus und seiner industriellen Baufertigung annähert, bzw. den Unterschied verwischt“ („Jakkoli Teigovy představy na jedné straně nikdy nejsou monumetální [...], přece jen se zcela nesou ve znamení ekonomického principu, což vskutku přibližuje jeho (vlastně každý) socialismus kapitalismu a jeho průmyslovým stavbám, respektive stírá rozdíl mezi nimi“, o.c., s. 399–400).

IV.

Druhým typickým postupem Fučíkovy polemické metody je, že používá týchž pojmů, které se objevují u Karla Teigeho, definuje je však jinak než on. To mu nejen dovoluje, aby jejich prostřednictvím Teigovu koncepci kritizoval, ale zároveň může na jejich základě formulovat své odlišné pojetí světa a umění.

Jedná se přitom o pojmy, které mají u obou autorů centrální postavení, totiž „život“ a „umění“. Zatímco u předchozího bodu jsme zjistili určité společné prvky, půjde nám nyní o nalezení míst, v nichž se Fučíkovo a Teigeho pojetí rozcházejí.

Způsob, jakým poetismus a konstruktivismus přistupují k „životu“, pokládá Fučík za „nejkrajnější odklon umění od života“, za „opovržení životem“.³⁵⁴ Konstruktivisté podle něj usilují o standardizaci života, tím že se snaží potlačit jeho mnohostrannost, nevypočitatelnost a všechna jeho tajemství – „Život bez tajemství = konstruktivismus = nemožnost najít novou krásu, novou skutečnost, další pokračování života“.³⁵⁵ Standard konstruktivistům „...nahrazuje, tj. má nahradit Boha, absolutno“.³⁵⁶

Že konstruktivismu jde o život *hic et nunc*, zdůrazňuje Teige sám ve svých textech – konstruktivismus „ignoruje jakýkoli řád, mimo tento život vládnoucí. Konstruktivismus ví, jak vyhlíží svět bez absolutních hodnot“ –, pro něj je to však pozitivní rys, jeden z konstitutivních. Život v teigovském smyslu je lidské, pozemské, takřikající hmatatelné bytí, fučíkovský život obsahuje nadto ještě nadosobní, transcendentní rozměr. (Na tento dvojí rozměr fučíkovské představy ukazují rovněž často užívané pojmy „povrch“ a „vnitřní“ stejně jako binární pojetí básnického zraku, který nevidí jen skutečné, reálně existující věci, ale umí se dívat rovněž „za“ ně, „do“ nich.)

Rozdílné pojetí „života“ u obou autorů se ještě více ozřejmuje, když proti sobě postavíme výroky, v nichž jsou „život“ a „umění“ svedeny dohromady. „Život“ a „umění“ spolu – jak se ukazuje – v obou případech úzce souvisejí. Podle Teigeho je poetismus „umění žít a užívat“, tj. *ars vivendi*, pro něj je příznačný také hédonistický rozměr. Fučíkovým ideálem je oproti tomu „umění života“, *ars vitae*, umění, které život rozmnožuje a obohacuje. V jistých souvislostech kritik dokonce hranici mezi životem a uměním stírá docela.

³⁵⁴ „Umění funkční“, *KP I*, s. 150.

³⁵⁵ *Tamtéž*.

³⁵⁶ „Základy konstruktivismu“, *KP I*, s. 141.

V rámci své polemiky s Teigem formuluje Fučík vždy znovu – a to s nárokem na obecnou platnost (jak o tom svědčí slovesa „musí“ či „má“) –, jak pojmu umění rozumí, a klade jej vždy znovu do souvislosti právě se „životem“: „...*umění musí vždy, má-li mít smysl pro život, vycházet ze života, spojovat jeho prvky, shromažďovat je, hodnotit a vřadovat v pevný řád – na základě života tvořit nový život*“.³⁵⁷ Přímou také srovnává „pravé umění“ a to, jak se mu jeví u Teigeho: „*Umění má vycházet ze života, násobit jej, předjímat všechny jeho skutečnosti. Zde [u Teigeho] kulhá za životem, v křeči a rozkošnickém ožralém smíchu za životem.*“³⁵⁸

Také Teige se k problematice umění ve svých manifestech neustále vrací: důležitou roli v charakteristice toho, co je (nové) umění, u něj hraje iracionalita, kterou staví – jako *de facto* estetickou kategorii – proti racionálnosti všednodenního života. „Krása stroje je“ pro Teigeho „iracionální hodnotou racionelního výrobku“. Iracionalita se v jeho textech jeví jako cosi, co uniká přesnějšímu popisu, a aby se její podstatě přiblížil, vypomáhá si Teige matematickou terminologií. Tento fenomén označuje jako „ π , iracionální číslo“,³⁵⁹ jako „matematickou intuici“.³⁶⁰

Když Fučík v „Základech konstruktivismu“ přesto tvrdí, že se v konstruktivismu „*přestalo vůbec počítat s iracionalitou života*“, je to proto, že chápe iracionalitu jinak než Teige. Pro něj je spojena s metafysickými, alogickými stránkami života – nedá se naplánovat, je „*příkazem vůle vyšší*“,³⁶¹ vertikálně ukotvená. Podle Fučíka však Teige iracionalitu omezuje, takřikajíc do své koncepce započítává, právě proto, že ji definuje na základě matematického – vědeckého – modelu s pomocí čísla π , že se pokouší určit jí pevné místo v jinak racionálním světě.³⁶² Poetisticko-konstruktivistické umění ztratilo – tak to vidí Fučík – svoji vedoucí roli ve společnosti. Je vykázáno do oblasti zábavy a jeho tvořivou úlohu převzal stroj, řízený matematickým výpočtem.

Bedřich Fučík reklamuje pro umění nárok na celistvost – umění se v jeho pojetí neorientuje jen podle dané, viditelné reality, nýbrž jde za ni a aktivně vytváří také

³⁵⁷ „Základy konstruktivismu“, *KP I*, s. 139.

³⁵⁸ „Umění funkční“, in *KP I*, s. 153.

³⁵⁹ „Konstruktivismus a likvidace ‚umění‘“, in *Svět stavby a básně*, s. 142.

³⁶⁰ „K teorii konstruktivismu“, *tamtéž*, s. 367.

³⁶¹ „Základy konstruktivismu“, in *KP I*, s. 140 a 143.

³⁶² Srov. k tomu též D. Uffelmanna: „*Durch ihre systematische Verortung als Anderes des Konstruktiven, als geplant dosierte Negation verliert sie [die poetistische Gegenwart] ihre Macht der Negation. Auch die A-funktionalität, Antiutilitarität ist bei Teige Funktion. Kunst wird funktional der geplanten Welt zugeordnet. Die Unplanbarkeit des Poetischen wird eingeplant*“ („Prostřednictvím jejího systematického umísťování do pozice opaku ke konstruktivnímu, plánovaně dávkovaného záporu, ztrácí [poetistický protipól] svou sílu záporu. Také ne-funkčnost, neúčelnost je u Teiga funkcí. Umění je funkčně podřazeno naplánovanému světu. Nenaplánovatelnost poetického je předem naplánována“, o. c., s. 398).

novou, do budoucnosti orientovanou skutečnost („...umění musí vždy, má-li mít smysl pro život, vycházet ze života, spojovat jeho prvky, shromažďovat je, hodnotit a vřadovat v pevný řád – na základě života *tvořit* nový život“). V tomto smyslu se jedná o koncepci totálního umění, které zasahuje všechny oblasti života a společnosti a podílí se na tom, jak bude vypadat. Umění má ve Fučíkově pojetí stejnou pozici, jakou zaujímá u Teigeho konstruktivistický projekt organizace společnosti – také ten je totální, jeho role určená v zásadě týmiž požadavky: „[Konstruktivismus se] nehodlá toliko podrobovatí dané skutečnosti a poptávce, nýbrž chce racionelně vytvářet skutečnost, organizovat svět a lidské vztahy, utřídit nejpodstatnější životní podmínky.“

V. Závěr

Bedřichu Fučíkovi jde v jeho textech v první řadě o kritiku Teigova celkového pojetí společnosti. Teprve na jejím základě se obrací k vlivu jeho modelu na chápání podstaty umění a jeho společenské role, tj. přesouvá jádro sporu do estetické oblasti. Teigovo poetisticko-konstruktivistická a fučíkovská představa, která se opírá o transcendentní, křesťanský názor na svět (jak k tomu vždy znovu odkazují výrazy „Bůh“, „absolutno“, „příkaz vůle vyšší“), spojují jistá společná východiska. Oba autoři se však rozcházejí v návrhu řešení zásadních problémů moderní společnosti a umění.³⁶³ Karel Teige sahá po možnostech vědecké funkčnosti a účelnosti, měřených praktickými potřebami člověka – právě na ty jsou u něj vázány funkce umění –, a doplňuje je o požadavek zábavnosti a hravosti, jako základních lidských potřeb. Fučík na druhé straně nabízí a hledá „*nepohodlný*“, nenaplánovatelný život a aktivní umění, jež tento život spoluvytváří. Pasivnost a ztráta svobodné vůle jsou dva hlavní Fučíkovy argumenty proti teigovské teorii: Konstruktivismus „...*jako každý materialismus je povahy logicky pasívní, nemám svobodnou vůli, jsem otrokem ‚poměrů‘, nahodilostí, okolností [...]. Smysl života je redukován na žádoucnost a účelnost...*“.³⁶⁴ V takovém systému se „*pracuje se skutečností již danou, jde se tedy postupem obráceným, umění se odsuzuje ne ani*

³⁶³ Znovu bych chtěla zdůraznit, že v pozadí obou konceptů je podobná diagnóza stavu moderní společnosti a umění v ní. Pokud jde o avantgardu, upozorňují na tento aspekt avantgardních teorií například Wolfgang Asholt a Walter Fähnders: „...*die avantgardistische Selbstnobilisierung zur Vorhut schlechtweg ließe sich als ein vergleichbares Aufbauen gegen der Verfall der Kunst und die wachsende Bedeutungslosigkeit der Künstler in der spätbürgerlichen Gesellschaft sehen*“ („...vlastní jmenování avantgardy jako předvoje je možné vidět jako poměrné vzepětí proti propadu umění a rostoucí bezvýznamnosti umělců v pozdně měšťanské společnosti“, o. c., s. XXVII).

³⁶⁴ „Základy konstruktivismu“, in *KP I*, s. 141 a 142.

k služebnosti, nýbrž k otročení, k naprosté pasivitě a závislosti“. Umění hraje „v umění funkčním otrockou úlohu [...]. Umění ztratilo svou autonomní existenci“.³⁶⁵ To jsou podle něj hranice konstruktivistické koncepce společnosti, v níž nejen člověk, ale i umění přišlo o svou svobodu, o svou „antiutilitárnost“.³⁶⁶

Bedřich Fučík svou kritikou zároveň jakoby předjímá vývoj české literatury v třicátých letech, kdy se umění obrací k problematice moderního člověka a tradiční duchovní hodnoty se stávají něčím přitažlivým.³⁶⁷ On sám se přitom jako kritik na tomto procesu podílel. Zvláště od druhé poloviny třicátých let se v této souvislosti také vždy znovu vracel k charakteristice umění, postavení umělce ve společnosti a mravnímu étosu uměleckého díla.³⁶⁸

³⁶⁵ „Umění funkční“, in *KP I*, s. 147 a 153.

³⁶⁶ Pojem D. Uffelmanna, viz zde pozn. č. 362.

³⁶⁷ K situaci české literatury třicátých let viz též J. Brabce: „*Nejobecnějším znakem nového úseku je značná diferenciací uměleckých postupů a individuálních tvůrčích orientací, přičemž jednotící postup tvořilo různě motivované a různě realizované úsilí o rekonstrukci světa hodnot, o novou integraci člověka a světa, negující nebo oslabující futurologický aspekt, který byl příznačný pro velkou část literatury let dvacátých...*“ (*Dějiny české literatury IV*, s. 331).

³⁶⁸ Například následující pasáž ze studie „*Outsider se směje*“ z roku 1980 kontinuitu Fučíkova konceptu zřetelně ukazuje: „...výsledný umělecký tvar kteréhokoli druhu bude či nebude – podle mohutnosti či nedostatečnosti talentu – vždycky odpovídat míře shody, s jakou autor vytvoří jednotu skutečnosti se svou obrazností, a jakého množství životní hmoty přitom dobude. A nakonec, ale ne v poslední řadě, záleží také na tom, jaké úsilí mravní vynaloží na přeměnu světa k lepšímu, jakého zcela a úplně osobního obětovného odhodlání bude schopen“ (in *POZ*, s. 320).

Závěr

„Nazírat umění sub speciae života, to je vlastní společenská funkce kritikova. [...] Takový kritik musí být životnější než básník; to jest: musí znát víc z tajemství života než básník, byť je sám nedovedl vtělit v tělo a krev uměleckou. Musí být poučenější o nejtajemnějších životních výhvějích než básník. Musí reagovat na všechny výrony doby, i sociální i politické, jemněji než básník. Musí vidět hlouběji do přítomnosti i do budoucnosti než básník.“

F. X. Šalda, „Něco o moderní kritice“ (1933)

„Kritika je mu mravním posláním, nezbytnou funkcí národní i lidské existence, vývoje a pokroku.“

B. Fučík, „Časové i nadčasové“ (1967)

Během jednotlivých etap svého života se Bedřich Fučík jako literární kritik a interpret zapojoval do literárního a společenského života různým způsobem: základy jeho představy jsou ovšem přítomné už v prvních textech a provázejí ji až do článků posledních. Rovněž na Fučíkovu vlastní tvorbu by tak bylo možné vztáhnout výrok, kterým charakterizoval povahu básnické činnosti, totiž že *„každý básník usiluje přese všechny obraty a změny rytmu, tématu, intonace vyjádřit v podstatě totéž. [...] dobrý básník se vždy opakuje...“*³⁶⁹

Už v rámci jednotlivých kapitol této práce, zaměřených na dílčí aspekty Fučíkova pojetí umění, bylo vždy znovu poukazováno na jeho celek, na ideová východiska, o která kritik svůj postoj a své názory opírá. V následujících závěrečných pasážích budu

³⁶⁹ „Poezie těžkomyslností“, in *KP II*, s. 33–42. Cit. s. 33. Časopisecky otištěno v *Listech pro umění a kritiku* č. 8/1933, bibliografie č. 294 V různých variacích se tato charakteristika básníka přitom prolíná celým Fučíkovým dílem.

věnovat pozornost právě těmto východiskům stejně jako ústřední problematice kritikovy výpovědi o světě a prostředkům, které k tomu používá, jeho stylu.³⁷⁰

Bedřich Fučík ve své tvorbě, vždy vyrůstající z analýzy proměn doby, citlivě reaguje na příznaky krize světa a ohrožení člověka a přírody. Tak se v jeho textech zejména na samém začátku, ve dvacátých letech, v druhé polovině třicátých let a zhruba od roku 1975 až do smrti v roce 1984 koncentrovaně objevují obecná témata – etický rozměr umění, Bůh a soudobý svět, obava o uchování svobody člověka a o osud světa.³⁷¹

„Ohniskem“ Fučíkovy literárně kritické osobnosti je přitom vědomí o existenci nadosobního korektivu, instance, která stojí nad individuálním jednáním a rozhodnutím. V jeho případě ji zcela konkrétně představuje křesťanský Bůh – Stvořitel a z křesťanských zdrojů rovněž čerpá jeho představa umění a života (zřetelně například v požadavku „lásky“). Kritik sám na tuto svou inspiraci upozorňuje spíše nepřímou, a to zejména v článcích o díle autorů se stejným postojem ke světu – Jakuba Demla, Jana Zahradníčka a Vladimíra Vokolka.

Souhlasně a důrazně se opakovaně připojuje k poselství, které sám vyčetl a zformuloval, a inspirován impulsem cizího díla mluví *de facto* už sám za sebe.³⁷² Jeho autorský a osobnostní vstup se zřetelně odráží v expresivitě výrazu a naléhavosti výpovědi, jak ji například v uvedeném příkladě zdůrazňuje opakování slov a imperativ (nota bene v druhé osobě jednotného čísla): „*Chtivost člověka zapomněla na duši člověka, na jeho vyvolení, důstojnost i slávu, i na duši této země, trpící s ním a strachující se zkázy, která je na spadnutí. [...] Básník zřejmě nezná lepší rady než své: skloň se, člověče, před svým odvěkým lidským údělem, smíř se s Bohem, smíř se se sebou samým i svými bratry, smíř se se Zemí a přijmi v harmonii s ní její dary; a myslí na svou duši, kterou znovu uved' v*

³⁷⁰ Proces Fučíkova vývoje jako kritika lze sledovat také právě na proměnách jeho stylu, respektive celkové autorské stylizace. Jeho představu o umělecké tvorbě odrážejí v raných textech spíše nediferencovaná tvrzení a pojmenování, provází je jistá naléhavost a ráznost. Tento v jistém smyslu apodiktický způsob psaní se později mění – rozhodnost zůstává, ale slova jsou přesnější, pojmenování a obrazy konkrétnější. Proměna stylu souvisí na jedné straně bezpochyby se změněným kontextem – kritik už brzy v podstatě nepociťoval potřebu vstupovat do přímé polemiky –, na straně druhé nepochybně rovněž s odstíněním jednotlivých složek vlastního konceptu a jeho přesnějším ukotvením.

³⁷¹ V padesátých letech Bedřich Fučík vzhledem ke svému uvěznění psát nemohl. Po roce 1969, kdy teprve začal proces normalizace a opětovného radikálního omezení veřejných publikačních možností, nastala ve Fučíkově psaní jistá přestávka (vyplněná spíše doslovy k překladům a na druhé straně koncepcí sebraných spisů Jakuba Demla, jak na to vzpomíná Vladimír Binar v rozhovoru „Žít na majáku v Nuslích“ /*Revolver Revue* č. 41/1999).

³⁷² Takto postupuje nejen pokud jde o jeho ideový světónázor, ale třeba také o krizi člověka a mravních hodnot, kterou v soudobém světě pozoruje. Nepíše k těmto tématům samostatné články, ale využívá příležitosti promluvit s básníkem, připojit se k jeho sdělení.

soulad se svým rozumem a svobodnou vůlí.³⁷³ V tomto výčtu „rad“ jsou obsažena všechna Fučíkova témata, nejpozději tady se zřetelně ukazuje právě jejich křesťanský základ.

„Mysli na svou duši, kterou znovu uved' v soulad se svým rozumem a svobodnou vůlí“ – už od svého debutu, nesoucího se ve znamení kritiky čapkovského pragmatismu a teigovského konstruktivismu a poetismu, upozorňuje Fučík na nebezpečí generalizací a zploštění skutečnosti, které jsou podle něj skryty v universalismu moderních uměleckých směrů a jež ohrožují integritu individua, jeho jedinečnost a svobodu. Svou obavu formuloval na konci třicátých let v souvislosti s Demlovým dílem, když píše o básníkovi „...nesmírné úzkosti před světem mechanického pokroku, zjednodušením, nivelizací, z jejichž dokonalosti číší hrůza [...] Odtud, z této úzkosti před zánikem životního bohatství, jeho krásy a naplnění, ozývají se ony alarmy básnickových snů [...] *Sny Demlovy, především v Mém očistci, Demlově knize nejosobitější, představují tragická dramata člověka v moderním světě, opuštěném Bohem a zbaveném jakéhokoli řádu a smyslu*“.³⁷⁴ Expresivita výrazů, které používá („nesmírná úzkost“, „číší hrůza“, „alarmy snů“), znovu poukazuje na jeho osobní zaujetí, a je zřejmé, že básníkovu „úzkost“ sdílí.

O deset let později, roku 1948, zní jeho text – na pozadí válečných a poválečných událostí – ještě naléhavěji a zřetelně přesahuje interpretaci jednoho básnického díla: „...slovo básníků se stává stále víc slovem úzkostné obrany života ohroženého v samé své podstatě. Demlův hlas před čtyřiceti lety zazněl až svéhlavě rušivě do bezstarostnosti dekadence i civilismu, které – zajisté proti svému vědomí i vůli – pluly na povrchu, napomáhající strašlivému zmechanizování a zjednodušení života, v kterých se trhлина mezi jedincem a ‚světem‘ propastně prohlubovala: ‚Svět sedí na lince‘, dal výraz svému strachu Deml už tenkrát a jeho všechno další dílo je úzkostným protestem proti nivelizování života...“³⁷⁵

Zatímco v první polovině Fučíkovy tvorby dominuje obhajoba ohroženého individua a protest proti duchovnímu zplošťování světa, vystupuje v druhé části do popředí téma

³⁷³ „Básnická výzva“, in *POZ*, s. 395. Co se ovšem týče náboženského charakteru umění, nejde Fučíkovi o náboženskost ve smyslu obsahu, ale o strukturu díla a jeho specifický odkaz budoucnosti. (V tomto smyslu chápe religiozitu umění například také Romano Guardiniho – viz jeho *Über das Wesen des Kunstwerks* /1950, s. 5/.)

³⁷⁴ „Případ Jakuba Demla“, in *KP II*, s. 135-139. Cit. s. 137-138. Časopisecky otištěno v *Brázdě* č. 35/1938, bibliografie č. 349.

³⁷⁵ „Básník“, in *POZ*, s. 71.

outsiderství a samoty, dotud přítomné spíše jen v náznacích. Vývoj směrem, před nímž Fučík varoval, pokračuje dál, a tak se mění způsob, jakým na něj kritik reaguje. Život a tvorba básníka-samotáře, toho, kdo stojí stranou, totiž představují způsob, jak si v soudobém světě individualitu a svobodu uchovat.³⁷⁶ Z tohoto hlediska se také jeví jako jediný možný.

Fučík se ve své koncepci umění se od počátku inspiroval přírodními fakty a jevy. Jeho přirovnání vývoje literatury k růstu stromu nebo představa tradice, která se vytváří na základě motivu země, ukazují, že kritik přírodu důvěrně zná a nechápe ji jen jako prostředí, které člověka jaksi přirozeně obklopuje. Odstavce, které uzavírají „Píseň o zemi“ (1983), jsou posledním svědectvím Fučíkova vztahu k ní (příznačné je, že jsou to zároveň pasáže uzavírající studii o tradici motivu „země“ v české literatuře, že je v nich ještě jednou citován Deml, Březiny a Bible): „*Ze všech bilionkrát větších hvězd a planet jsme poutáni právě jen ke své Zemi, jediné a ne jiné, svým zrozením, životem i smrtí, svou radostí a utrpením i prací; svým úžasem a obdivem ke skutečnosti Země, svým úchvatem, bez něhož drahocennost našeho světa vyzní naprázdno, bez vděčnosti a naděje.*“³⁷⁷

Imperativ „Smiř se se Zemí a přijmi v harmonii s ní její dary“ svědčí o tom, že z Fučíkova pohledu prochází také vztah soudobé společnosti k přírodě krizí a že se vyvíjí směrem, který nelze přijmout. Umění, které nevzniká odtrženě od kontextu doby, může a má na tuto problematiku poukazovat: místo individua a jeho jedinečnosti je – tak to vyplývá z četby Fučíkových textů – třeba bránit přírodu.³⁷⁸ Když píše o této

³⁷⁶ Tematika outsiderství a související problematika centra a periferie se v této době ovšem neobjevuje jenom u Fučíka, ale například také – a zejména – u Jana Lopatky (viz třeba jeho texty o Janu Hančovi). Ve studii o Ladislavu Dvořákovi „Outsider se směje“ (1980) uvádí Fučík jako předchůdce outsiderů Dona Quijota (stať o Josefu Kostohryzovi z téže doby nese přímo název „Donquijotská melancholie“ a vzpomínková esej o Jiřím Kolářovi z roku 1977 se jmenuje „Čekání na Quijota“ – tento titul přitom odkazuje ke Kolářovu obrazu „Rosinanta“). Podobně jako už v případě tradice země („Druhá tvář české literatury“) se také zde odvolává na F. M. Dostojevského, z něhož cituje tentokrát: „*Podivín není vřdycky jednotlivost a zvláštnost, ba naopak, stává se, že podivín v sobě nosí i jádro celku, kdežto všechny ostatní lidi jeho doby nějaký vítr od celku odtáhl.*“ A sám k tomu za sebe dodává: „*Jádro celku, ustavující se třeba v křečích, ale ve věčné naději a vděčnosti životu. Takhle rozumím slovu outsider*“ (in POZ, s. 334-335).

V souvislosti s Vladimírem Vokolkem vystupuje Fučíkovi do popředí zase jiný aspekt outsiderství, totiž samota („Exilové království samoty“): „*Samota dožrála; je úplná a vítězná, jak nikdy nebyla, nikoli pouhý vztah k jednotlivinám, nýbrž v souladu vesmírném, kde já a bližní, dražší a světlejší, a celý kosmos se setkávají navzdory všemu v blaživém pocitu bytí. [...] Hle, outsider v poezii dnešního času, ukazující láskyplně a starostlivě do budoucnosti. A přitom poezie prostoupená a navazující na tolik odkazů minulosti jako málokterá jiná*“ (in POZ, s. 315, 317).

³⁷⁷ „Píseň o zemi“, in POZ, s. 422.

³⁷⁸ V dnešní terminologii by se jeho postoj dal označit jako povýtce ekologický.

problematicke, postupně se vymaňuje z role „pouhého“ kritika a interpreta (zvláště zřetelné je to právě v „Písni o zemi“) a jeho autorský vklad přesahuje hranice výkladu, přidržujícího se daného textu. Mnohem víc tu jde o esejistické navázání na výpověď o lásce k zemi a obavě o ni, jak ji čte u „svých“ básníků, vlastním směrem a k vlastním závěrům. Když Vladimír Binar a Mojmír Trávníček ve svém „Komentáři“ popisují tuto proměnu kritikovy pozice, parafrázuji jeho pojem „*básnická výzva*“, kterým označuje souhrn svých požadavků na básnické dílo, v jeho „*dramatickém působení v lidském společenství*“, v jeho „*zápasu či úsilí o překonávání veškerého ohrožení přírodního i lidského bytí*“. Fučíkovo gesto potom označují jako „*kritikovu výzvu*“.³⁷⁹ Toto pojmenování je přitom možné vztáhnout na étos celé závěrečné etapy Fučíkovy tvorby a jeho předznamenání vidět už od let poválečných.

Vždy znova se při četbě Fučíkových textů ukazuje, že se v nich zrcadlí doba, ve které vznikaly, že kritik rozmístěním důrazů, slovníkem i stylem reaguje na společenské dění. Podobně mu v interpretaci literárního díla nejde jen o rozbor básnických postupů a prostředků, ale také o to, co vypovídá o životě a jak se na něm podílí, o jeho „*duchovní*“ i „*umělecký*“ rozměr. V pozadí tohoto nároku přitom stojí přesvědčení, že „*není předělu mezi životem a uměním, je to jedna a druhá stránka téže věci a jako umění bere přímo ze života, zase přímo do života vrací a jej znova obohacuje*“.³⁸⁰

Koncepce totálního umění, které se účastní života, aktivně ho spoluvytváří a ovlivňuje tak běh společnosti, stojí od počátku v základu Fučíkovy literárně kritické činnosti. Fučíkova literárně kritická a interpretační tvorba tak v akcentech, které klade, představuje také vášnivou obhajobu umění v moderní společnosti.

Nikdo jiný než umělec nemůže – říká Fučík – měnit svět jenom silou tvůrčího aktu. Ovšem stejně jako tvorbu kritika samého provází vědomí nadosobní instance, před níž je třeba obhájit vlastní činy, potřebuje také koncept totálního umění obsahuje nutně (vzhledem k odpovědnosti, která mu byla svěřena) vnější, mimoumělecký korektiv. Tím je podle Fučíka etický rozměr, který básník vnáší do svého díla. Fučík tu ovšem nemá na mysli hotový mravní systém (ani křesťanský, ani jakýkoli jiný), který by bylo jen třeba do díla vložit. Mravní patos díla se měří především na „*mravním úsilí*“, které

³⁷⁹ „Komentář“ ke svazku *Píseň o zemi*, s. 431 a 427. Vladimír Binar staví označení „Kritikova výzva“ také do názvu svého studie věnované Fučíkovi z *Lidových novin* č. 4/1991, psané u příležitosti devadesátého výročí kritikova narození.

³⁸⁰ „Kniha roku“, in *KP II*, s. 97. Skutečnost, že citát pochází z recenze Šaldovy knihy „Časové i nadčasové“, přímo poukazuje na možný inspirační zdroj Fučíkova představy.

básník „vynaloží na přeměnu světa k lepšímu“, na tom, „jakého zcela a úplně osobního obětovného odhodlání bude schopen“.³⁸¹ Na tom, zda nesl – vždy znovu – na trh vlastní kůži.

Přehlízíme-li Fučíkovu tvorbu a život i z tohoto hlediska, ukazuje se zřetelně, že byl a je také v tomto ohledu svým básníkům rovnocenným partnerem.

³⁸¹ „Outsider se směje“, in *POZ*, s. 320.

Abstrakt

Disertační práce „Literární kritik Bedřich Fučík (1900 – 1984)“ přináší rozbor pojetí literárního uměleckého díla a literární tradice u Bedřicha Fučíka, analýzu jeho východisek (v díle Otokara Březiny, Jakuba Demla, F. X. Šaldy) a základních pojmů, s nimiž pracuje (v chronologickém vývoji a kontextovém zapojení). Jednotlivé kapitoly jsou věnovány pojmům „tradice“, „rodný kraj“, „země“, „zápas“ a „láska“, které kritik – s výjimkou tradice – jako mimoliterární kritéria pro potřeby svého konceptu teprve adaptuje. V průběhu času přitom vytváří „svou“ linii české literatury, založenou na právě na motivu země, „píseň o zemi“, ze soudobých autorů do ní řadí kromě O. Březiny a J. Demla především Jana Zahradníčka, Jana Čepa a Vladimíra Vokolka. Kapitoly o Fučíkově výkladu jejich díla představují konkrétní příklad o jeho postupu při interpretaci literárního textu. V pozadí Fučíkovy tvorby stojí už od počátku vědomí o krizi hodnot v soudobém světě, jež se odráží i v umění (jak na to ukazuje jeho polemika s pragmatismem a konstruktivismem). Právě to jí podle něj může a má čelit, neboť nejen že vzniká v reakci na společenské dění, ale také se podílí na proměnách světa. Tuto koncepci umění lze s ohledem na její estetický i etický rozměr označit jako totální, protože se snaží postihnout širokou škálu životní reality. Fučíkova literárně kritická a interpretační tvorba tak v akcentech, které klade, představuje také vášnivou obhajobu umění v moderní společnosti.

Abstract

The dissertation called “Bedřich Fučík: „Literary Critic (1900 – 1984)“ deals with Bedřich Fučík’s approach to a literary work of art and to the literary tradition, analyzing his point of departure (in the works of Otokar Březina, Jakub Deml, and F. X. Šalda) and the basic concepts of the critic, putting them into the context and chronological order. Single chapters introduce Fučík’s notions of „tradition“, „native region“, „land“, „struggle“ and „love“; as extra-literary criteria (except for „tradition“), the notions are adapted *en passant* by the critic so that they could fit in with his concept. In doing so, Fučík creates his „own“ line of Czech literature, based on the motif of the „land“, „the song of the land“. He sees the line run through such authors as Otokar Březina and Jakub Deml; out of his contemporaries, he emphasizes the works of Jan Zahradníček, Jan Čep and Vladimír Vokolek. The chapters about his treatment of their works exemplify his art of interpretation of a literary text. From the very beginning of Fučík’s writing, there is an obvious awareness of the value crisis in the contemporary world; that crisis is, in his opinion, to be seen in contemporary art, as shown in his polemics with pragmatism and constructivism. To him, it is art that may and must face the crisis: not only does art arise in response to social events, but it also shapes them and participates in the world’s changes. In regard to its esthetic and ethical dimensions, that concept of art may be labeled as „total“, since it tries to include all possible areas of human life. With all its emphases, Fučík’s critical and interpretative work represents a passionate defense of art in the modern society.

Seznam literatury

Prameny:

(Všechny svazky Díla Bedřicha Fučíka – s výjimkou *Paralipomen* – vycházely od roku 1984 péčí Vladimíra Binara a Mojmíra Trávníčka v samizdatové edici VBF, viz č. 480, 485, 487, 488, 489 a 490 Bibliografie Bedřicha Fučíka. V této práci odkazují z praktických důvodů vždy k tištěným vydáním a jednotlivé svazky označují vždy zkratkou z iniciál názvu.)

Čtrnáctero zastavení. Edičně zpracovali Vladimír Binar a Mojmír Trávníček. Praha, Arkýř a Melantrich 1992 (Dílo Bedřicha Fučíka; 5).

Kritické příležitosti 1 (Studie, stati a recenze z let 1926-1932). Edičně zpracovali Vladimír Binar a Mojmír Trávníček. Praha, Melantrich 1998 (Dílo Bedřicha Fučíka; 1).

Kritické příležitosti 2 (Studie, stati a recenze z let 1933-1944). Edičně zpracovali Vladimír Binar a Mojmír Trávníček. Praha, Triáda 2002 (Delfín; 40. Dílo Bedřicha Fučíka; 2).

Paralipomena (Juvenilie, stati, recenze a texty z let 1917-1984). Edičně zpracoval Vladimír Binar. Praha, Triáda 2006 (Dílo Bedřicha Fučíka; 7).

Píseň o zemi. Edičně zpracovali Vladimír Binar a Mojmír Trávníček. Praha, Melantrich 1994 (Dílo Bedřicha Fučíka; 4).

Rodná krajina básníková (Přednášky, promluvy a interview z let 1929-1984). Edičně zpracoval Vladimír Binar. Praha, Triáda 2003 (Delfín; 72. Dílo Bedřicha Fučíka; doplňkový svazek).

Setkávání a míjení. Edičně zpracovali Vladimír Binar a Mojmír Trávníček. Praha, Melantrich 1995 (Dílo Bedřicha Fučíka; 3).

„Adresát Bedřich Fučík“ *Revolver Revue*, 1999, č. 40, květen, s. 122-194. K vydání připravili a komentovali Vladimír Binar a Zuzana Dětáková.

„Jsme skoro všichni kolem Tvaru stejného kořene...“ II. část *Host*, 1995, č. 6, listopad – prosinec, s. 161-173. K vydání připravil Ladislav Soldán.

Listovní příležitosti. Dopisy Bedřicha Fučíka Mojmiru Trávníčkovi. Editor Jiří Hrabal. Olomouc, Aluze 2003 (Příloha; 5).

„Vzájemná korespondence Bedřicha Fučíka a Jana Zahradníčka z let 1929-1960“ *Literární archiv*, 2000-2001, č. 32-33 (Narození na přelomu století... K stému výročí narození B. Fučíka, Z. Kalisty, J. Knapa, V. Nezvala, J. Seiferta, K. Teiga, Jiřího Weila, J. Wolkeraj. aj.) Praha, PNP 2002, s. 299-372. K vydání připravili a ediční poznámku (s. 299-300) napsali Vladimír Binar a Anna Jonáková.

„Zpráva o uspořádání Díla Jakuba Demla“ *Revolver Revue*, 2000, č. 42, leden, s. 180-241; spoluautor Vladimír Binar.

Literatura:

ABRAMS, Meyer Howard

2001 *Zrcadlo a lampa (Romantická teorie a tradice estetického myšlení)*. Přeložil Martin Procházka. Praha, Triáda (Paprsek; 4).

ASHOLT, Wolfgang – FÄHNDEERS, Walter

1995 „Einleitung“ in *Manifeste und Proklamationen der europäischen Avantgarde (1909–1938)*. Hrsg. von Wolfgang Asholt und Walter Fähnders. Stuttgart – Weimar, Metzler.

AUGUSTIN, L. H.

1992 „Časopis Tvar z let 1927–32“ *Tvar* 3, 1992, č. 26, 25. 6., s. 5.

AVANTGARDA ZNÁMÁ A NEZNÁMÁ

1972 *Avantgarda známá a neznámá 2*. Hlavní redaktor Štěpán Vlašín. Předmluva Milan Blahynka. Praha, Svoboda.

1970 *Avantgarda známá a neznámá 3*. Hlavní redaktor Štěpán Vlašín. Předmluva Vladimír Dostál. Praha, Svoboda.

BINAR, Vladimír

1991 „Kritikova výzva (Bedřich Fučík)“ *Lidové noviny* 4, 1991, č. 4, 5. 1., s. 7.

1998 „Nepodlehl ani ohni ani meči (Portrét Bedřicha Fučíka –muže, který proslavil Melantrich)“ *Lidové noviny* 11, 1998, č. 190, 15. 8., příloha Nedělní LN, s. 21.

1999 „Žít na majáku v Nuslích“ *Revolver Revue*, 1999, č. 41, září, s. 81-97; rozhovor vedli Zuzana Dětáková a Michael Špirit.

BONHOEFFER, Dietrich

1953 *Ethik*. Zusammengestellt und herausgegeben von Eberhard Bethge. München, Chr. Kaiser Verlag.

BŘEZINA, Otokar

1989 *Hudba pramenů a jiné eseje*. Uspořádal, k vydání připravil, vydavatelské poznámky a doslov napsal Petr Holman. Praha, Odeon.

DĚJINY ČESKÉ LITERATURY

1995 *Dějiny české literatury IV*. Vedoucí redaktor Jan Mukařovský. Praha, Victoria Publishing.

DĚTÁKOVÁ, Zuzana viz JÜRGENS, Zuzana

DVOŘÁK, Miloš

1993 *Tradice díla O. Březiny* Třebíč, Arca JiMfa (Dílo M. Dvořáka; 1).

2007 *O katolictví v české literatuře 20. století*. K vydání připravil Ladislav Soldán.
Brno, L. Marek.

EFFENBERGER, Vratislav

1966 „Nové umění“, in *Karel Teige: Svět stavby a básně*. Praha, Československý spisovatel.

FRAENKL, Pavel

1928 „Právo k tradici“ *Sever a východ* 4, 1928, č. 6-7, s. 255-264.

1929/30 „K vývoji novodobé literární kritiky“ *Rozpravy Aventina* 5, , s. 304, 316, 329, 370, 386, 397, 410.

GÖTZ, František

1926/27 „Problémy moderní kritiky (Čtyři úvahy na okraj knížky A. M. Píši, Směry a cíle)“ *Host* 6, 1926-27, č. 7, s. 181-185.

GRÜBEL, Rainer Georg

1981 *Russischer Konstruktivismus: künstlerische Konzeptionen, literarische Theorie und kultureller Kontext*. Wiesbaden, Harrassowitz.

GUARDINI, Romano

1950 *Über das Wesen des Kunstwerks*. Stuttgart – Tübingen, Rainer Wunderlich Verlag – Hermann Lens.

HANUŠ, Jiří

2005 *Tradice českého katolicismu 20. století*. Brno, CDK (Dějiny a kultura; 11).

HEIDENREICH, Julius

1941 „Tradice a tradicionalismus u Arna Nováka“ in *Morava Arnu Novákovi*. Red. Ivo Liškutín. Praha, Miroslav Stejskal, s. 48-102.

JAUSS, Robert

- 2001 „Dějiny literatury jako výzva literární vědě“ in *Čtenář jako výzva. Výbor z prací kostnické recepční estetiky*. Uspořádali Miloš Sedmidubský, Miroslav Červenka a Ivana Vízdalová. Brno, Host (Strukturalistická knihovna; 8).

JEDLIČKA, Josef

- 1994 *Kde život náš je v půli se svou poutí*. Praha, Mladá fronta. 2., rozš. vydání.

JÜRGENS, Zuzana

- 2005 „Drahý Rudo, milý Chrudoši, carissime Rodolfo!“ (Briefwechsel B. Fučík – R. Černý, 1930-1979) *Wiener Slawistischer Almanach*, 2005, Band 55, s. 319-326.
- 2006 „Vyprávění o Bedřichu Fučíkovi“ *Soudobé dějiny*, 2006, č. 1-2, s. 153-158.

LANGEROVÁ, Marie

- 2002 „Duch a stroj (Karel Teige v kritikách autorů katolické orientace)“ *Literární archiv*, 2000-2001, č. 32-33 (Narození na přelomu století... K stému výročí narození B. Fučíka, Z. Kalisty, J. Knapa, V. Nezvala, J. Seiferta, K. Teiga, Jiřího Weila, J. Wolkera aj.) Praha, PNP, s. 51-62.

LOPATKA, Jan

- 1991 *Předpoklady tvorby*. Praha, Československý spisovatel.
- 1995 „Jan Hanč (30. 5. 1916 – 19. 7. 1963)“, in *Jan Hanč: Události*. Ed. Jan Lopatka a Michael Špirit. Praha, Torst, s. 7-10.

Šifra lidské existence. Uspořádal, ediční poznámku a doslov napsal a Bibliografii Jana Lopatky sestavil Michael Špirit. Praha, Torst.

METZLER-LEXIKON LITERATUR- UND KULTURTHEORIE

- 1998 *Metzler-Lexikon Literatur- und Kulturtheorie (Ansätze – Personen – Grundbegriffe)*. Hrsg. von Ansgar Nünning. Stuttgart – Weimar, Metzler.

METZLER-LITERATUR-LEXIKON

1990 *Metzler-Literatur-Lexikon. Begriffe und Definitionen.* Hrsg. von Günther und Irmgard Schweikle. Stuttgart, J. B. Metzler.

NOVÁK, Arne

1928 *Nosiči pochodní (Kniha české tradice).* Praha, Literární odbor Umělecké besedy a Kruh českých spisovatelů.

NEUŽIL, František

1938 „Vracíte se do rodného kraje?“ *České slovo* 30, 1938, 24. 4., č. 96, s. 9.

PATOČKA, Jan

1944 *Symbol země u K. H. Máchy.* Praha, Václav Petr (Svazky úvah a studií; 85).

PISTORIUS, Jiří

2007 *Doba a slovesnost.* Uspořádali Zuzana Jürgens a Jiří Pelán. K vydání připravila, ediční poznámku a komentář napsala, rozhovor s autorem vedla a bibliografii sestavila Zuzana Jürgens. Praha, Triáda (Paprsek; 13).

PUTNA, Martin C.

1994 „Druhé zastavení“ *Respekt* 5, 1994, č. 42, 17.–23. 10., s. 15.

1998 *Česká katolická literatura 1848-1918.* Praha, Torst.

2004 „Pozdní‘ Bedřich Fučík. Editorství nebo interpretace, literární historie nebo kritika?“ *Teologie & Společnost* 2 (10), 2004, č. 4, s. 3-8.

SAK, Robert

2004 „Život na vidrholci“: *Příběh Bedřicha Fučíka.* Praha – Litomyšl, Paseka.

SCHAMSCHULA, Walter

- 2004 *Geschichte der tschechischen Literatur III. Von der Gründung der Republik bis zur Gegenwart*. Köln, Böhlau Verlag (Bausteine zur slavischen Philologie und Kulturgeschichte – Slavistische Forschungen; 14).

SOLDÁN, Ladislav

- 1995 „Jsme skoro všichni kolem Tvaru stejného kořene...“ I. část *Host*, 1995, č. 5, s. 104-109.
- 1998 „Mladí katoličtí kritici z časopisu Tvar (1927–1932)“ *Kulturní periodika na Moravě XXIV*. Mikulovské sympozium (sborník z konference 17. – 18. 10. 1996). Red. Emil Kordiovský. Břeclav – Brno, s. 133–140. Knižně též in *Ladislav Soldán: Od konce století před práh milénia (Studie a úvahy z dějiny české literatury)*. Praha – Rosice, Aquarius – Gloria 2001, s. 48–64.

STRÁŽCE TRADICE

- 1940 *Strážce tradice (Arnu Novákovi na památku)*. Usp. Jiří Horák, Albert Pražák a Julius Heidenreich. Praha – Olomouc, F. Borový – R. Promberger.

ŠALDA, F. X.

- 1936 *Časové i nadčasové*. Praha, Melantrich (Dílo F. X. Šaldy; 9).

Mácha snivec i buřič. Praha, Melantrich.

- 1937 *Duše a dílo (Podobizny a medailony)*. Melantrich, Praha (Dílo F. X. Šaldy; 4).

Studie literárně historické a kritické. Melantrich, Praha (Dílo F. X. Šaldy; 11).

- 1961 *Studie z české literatury*. Praha, Československý spisovatel.

- 2000 *Boje o zítřek (Meditace a rapsodie)*. Praha, Nakladatelství Lidové Noviny.

ŠPIRIT, Michael

- 2001 „Šaldův následník“ *Česká literatura* 49, 2001, č. 5, s. 451-477.

ŠTOLL, Ladislav

1975 *Básník a naděje*. Praha, Československý spisovatel.

TEIGE, Karel

1928 *Svět, který se směje (1924-26)*. Praha, Jan Fromek (Odeon; 41).

1929 „Polemický účet“ *Odeon* 1, 1929–31, č. 1, říjen 1929, s. 7–8 a č. 2, listopad 1929, s. 24.

1966 *Svět stavby a básně*. Předmluva Robert Kalivoda, závěrečná studie Vratislav Effenberger. Komentář napsali Jiří Brabec a Vratislav Effenberger. Praha, Československý spisovatel.

UFFELMANN, Dirk

1997 „Maximální funkčnost. Architektur und Poesie in der Theorie Karel Teiges 1924–1930 – Ein Baustein zur Genealogie totalen Denkens“ *Österreichische Osthefte* 37, 1997, Heft 3.

VANČURA, Vladislav

1931 „O společenské funkci umění“ *Tvar* 4, 1931, č. 1, podzim, s. 22-24. Knižně též in *Vladislav Vančura: Řád nové tvorby*. Usp. Milan Blahynka a Štěpán Vlašín. Praha, Svoboda 1972, s. 89-90.

„Z přednášky o takzvaném novém umění“ *Odeon* 1, 1931, č. 9, leden, s. 132-134. Knižně též in *Vladislav Vančura: Řád nové tvorby*. Usp. Milan Blahynka a Štěpán Vlašín. Praha, Svoboda 1972, s. 81-88.

VODIČKA, Felix

1998 *Struktura vývoje*. Praha, Dauphin (Studie; 6).

WIENDL, Jan

1995 „Píseň o poezii a člověku“ *Tvar* 6, 1995, č. 2, 26. 1., s. 10.

WÖLL, Alexander

2006 *Jakub Deml. Leben und Werk (1878-1961) – Eine Studie zur mitteleuropäischen Geschichte*. Köln, Böhlau Verlag (Bausteine zur slavischen Philologie und Kulturgeschichte – Slavistische Forschungen; 52).

BIBLIOGRAFIE BEDŘICHA FUČÍKA

Bibliografie Bedřicha Fučíka (1900–1984) přináší soupis jeho časopisecky tištěných textů, knižních publikací, překladů a edicí, jež připravil k vydání; soupis je doveden až do roku 2008. Oddíl E shrnuje nepodepsané práce, u nichž nebylo Fučíkovo (pravděpodobné) autorství možné verifikovat – jedná se zejména o texty na záložkách vilímkovské edice Tvar, kterou B. Fučík řídil spolu s Vilémem Závadou. Bibliografie dále obsahuje soupis recenzí a ohlasů k jednotlivým pracím: tato sekundární literatura je součástí číslování bibliografie a je zařazena na její konec do samostatných oddílů F (recenze knih Bedřicha Fučíka) a G (články a publikace o Bedřichu Fučíkovi). Příspěvky jiných autorů reagujících polemicky na Fučíkovy články ponecháváme uvnitř bibliografie a označujeme je číslem příslušného článku a lomítkem (viz například polemiku s J. B. Čapkem, č. 50 a 50/1). V několika málo případech však na úplnost ohlasů rezignujeme – jedná se o diskusi, kterou vyvolal článek Jiří Wolker po desíti letech (č. 307), jehož byl B. Fučík spoluautorem, o publikace spojené s procesem s tzv. zelenou internacionálou (1952) a o recenze monografie Roberta Saka „*Život na vidrholci*“ (č. 675), které ponecháváme zcela stranou. Bibliografické údaje některých samizdatových publikací jsme nemohli ověřit de visu. V případě Díla Jakuba Demla (Rukopisy VBF) neregistrujeme z technických důvodů a vzhledem k dobovým okolnostem vzniku této edice druhá vydání jednotlivých svazků; zároveň upozorňujeme na to, že se bibliografické údaje různých exemplářů týchž svazků mohou lišit. Do bibliografie nezahrnujeme ani slovníková hesla. Heslo o B. Fučíkovi přitom obsahují: *Slovník českých spisovatelů (Pokus o rekonstrukci dějin české literatury 1948–1979)* (smz. v Edici Petlice 1980 a 1981; 1982 v torontském nakladatelství Sixty-Eight Publishers; 1991 v pražském SPN), *Lexikon české literatury I, A–G* (Academia 1985; pod heslem je podepsán Vladimír Forst, jeho autorem je však Přemysl Blažíček), *Slovník českých spisovatelů od roku 1945. Díl 1, A–L* (Ústav pro českou literaturu – Brána 1995; autorem hesla je Přemysl Blažíček), *Slovník českých spisovatelů* (Libri 2000; autorem hesla je Vladimír Binar) a publikace Radka Šťastného *Čeští spisovatelé deseti století* (HQ Kontakt 2001). Bibliografie je řazena chronologicky – jako první v pořadí jednotlivých let jsou uvedeny knižní monografie, následují texty tištěné ve sbornících nebo knihách jiných autorů a posléze časopisecké příspěvky. Na závěr bibliografie pak připojujeme příslušné rejstříky včetně rejstříku autorů sekundární literatury.

Přítomná bibliografie vznikla v neposlední řadě za podpory Nadace Františka Topiče a byla ve verzi dovedené do roku 2006 publikována v posledním svazku Díla Bedřicha Fučíka *Paralipomena – Bibliografie Bedřicha Fučíka* (2006, viz zde č. 499). Za věcné připomínky a redakci bibliografie děkují Michaelu Špiritovi. Za pomoc při získávání a ověřování bibliografických údajů patří můj dík Kristině Čermákové, Milanu Drápalovi, Petru Dvořákovi, Václavu Heydukovi, Julianě Jirousové, Pavlu Knapovi, Marii Kostohryzové, Jiřímu Opelíkovi, Kláře Pokorné, Haně Pražákové, Jiřímu Rambouskovi, Mojmíru Trávníčkovi, Jaroslavu Staňkovi, Janu Šulcovi, Věře Vladykové, Václavu Vokolkovi, Janu Zahradníčkovi a zejména knihovně Libri prohibiti.

1918

Moje matička *Sborník českého studentstva* 1, 1917/18, č. 9, 8. 3. 1918, s. 145; podepsáno Mirko. [Báseň.]
Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 13. 1

Vznět naplano *Sborník českého studentstva* 1, 1917/18, č. 10–11, 20. 4. 1918, s. 168; podepsáno Mirko.
[Báseň.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 14. 2

Oh, bude země rodit *Sborník českého studentstva* 1, 1917/18, č. 12, 29. 5. 1918, s. 199; podepsáno Mirko.
[Báseň.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 15. 3

Okovy lámou se *Sborník českého studentstva* 2, 1918/19, č. 1, září, s. 8; podepsáno Mirko. [Báseň.]
Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 16. 4

1919

Dva rondely *Svítání* 1, 1919, č. 1, únor, s. 2. [Báseň.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 17. 5

Zlomyslnost? *Svítání* 1, 1919, č. 1, únor, s. 8. [Povídka.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 23–24. 6

Pod hladinou *Svítání* 1, 1919, č. 2, březen, s. 2–5. [Povídka.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 24–28. 7

Když duše samotná touží *Svítání* 1, 1919, č. 2, březen, s. 8. [Báseň.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 18. 8

Miserere nobis *Svítání* 1, 1919, č. 3, duben, s. 2–3. [Báseň.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 19. 9

Divadlo *Svítání* 1, 1919, č. 3, duben, s. 20–21; podepsáno B. F. [Recenze inscenací her Dvě ukolébavky a Gazdina roba Gabriely Preissové provedených třebečskými divadelními spolky.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 32–33. 10

Loučení *Svítání* 1, 1919, č. 4–5, květen–červen, s. 5–7. [Povídka.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 28–31. 11

V jarním slunci *Svítání* 1, 1919, č. 4–5, květen–červen, s. 12. [Báseň.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 20. 12

7. května... *Svítání* 1, 1919, č. 4–5, květen–červen, s. 32; podepsáno B. F. [Reakce na čtenářský dopis o studentském majálesu.] Pod titulem 7. května Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 33–34. 13

V dubnovém čísle *Ruchu*... *Svítání* 1, 1919, č. 4–5, květen–červen, s. 34; podepsáno B. F. [Poznámka o článku První máj podepsaném KVAP (*Ruch* č. 6/1919, s. 138–139).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 34–35. 14

1925

Něco o almanaších, jejich vzniku, smyslu, důsledcích atd. *P. N. VP*. Moravské Budějovice, 1925, s. 3–6; podepsáno Mefisto. [Předmluva ke studentskému almanachu.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 35–38. 15

1926

Jakub Deml: Hlas mluví k Slovu *Fujara* 1, 1926, červenec, s. 39; podepsáno Bfk. [Recenze stejnojmenné knihy (Tasov, P. Kytlicová 1926).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 295–297; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 213–214. 16

Programy *Fujara* 1, 1926, prosinec, s. 47–50. [Stat' o fenoménu uměleckých programů v české literatuře dvacátých let.] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 5–13; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 11–16. 17

Emil Vachek: Červená zahrada *Fujara* 1, 1926, prosinec, s. 54–55. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Družstevní práce 1926).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 297–298; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 214–215. 18

Benjamin Klička: Brody *Fujara* 1, 1926, prosinec, s. 55. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Družstevní práce 1926).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 298–300; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 215–216. 19

Jakub Deml: Mohyla *Fujara* 1, 1926, prosinec, s. 56. [Recenze stejnojmenné knihy (Tasov, P. Kytlicová 1926).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 300–302; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 216–217. 20

J. T. Samat: Hlídač býků *Fujara* 1, 1926, prosinec, s. 56. [Recenze knihy Jeana-Toussainta Samata Býk Sangar (Praha, A. Srdce 1926).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 41–42. 21

Hledám ti jméno *Země* 8, 1926/27, č. 3, 6. 12. 1926, s. 92. [Báseň.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 21. 22

1927

Götzův Horizont *Tvar* 1, 1927, č. 1, 8. 3., s. 4–8. [Recenze knihy Františka Götze Jasnící se horizont (Praha, V. Petr 1926).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 14–22; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 17–23. 23

Josef Toman: Zrání *Tvar* 1, 1927, č. 1, 8. 3., s. 19; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné sbírky (Praha, V. Petr 1926).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 302–303; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 218. 24

Jan Šnobl: Spirála dní *Tvar* 1, 1927, č. 1, 8. 3., s. 19; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné sbírky (Praha, Stanislav Minařík 1926).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 303–304; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 218–219. 25

Miloslav Nohejl: Souhlas *Tvar* 1, 1927, č. 1, 8. 3., s. 20. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Družstevní práce 1926).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 43–44. 26

Jan Alda: Na promenádě *Tvar* 1, 1927, č. 1, 8. 3., s. 20; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné sbírky (Praha, Vaněk a Votava 1926).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 304–305; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 219–220. 27

Mé město *Tvar* 1, 1927, č. 2, 2. 4., s. 25. [Báseň.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 22. 28

Pišovy Směry a cíle *Tvar* 1, 1927, č. 2, 2. 4., s. 47–48. [Recenze stejnojmenné knihy A. M. Piši (Praha, Svoboda a Solař 1927).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 23–26; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 24–26. 29

Jan Čep: Dvojí domov *Tvar* 1, 1927, č. 2, 2. 4., s. 48; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, L. Kuncíř 1926).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 305–307; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 220–221. 30

Vláda asonance *Tvar* 1, 1927, č. 3, 2. 5., s. 66–69. [Stat' o užití asonance v soudobé české poezii.] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 27–33; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 27–31. 31

- Vladimír Raffel: Elektrické povídky *Tvar* 1, 1927, č. 3, 2. 5., s. 71–72; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Svoboda a Solař 1927).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 307–308; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 221–222. 32
- Vojtěch Rozner: Nahé objetí v růžích *Tvar* 1, 1927, č. 3, 2. 5., s. 72. [Recenze stejnojmenné sbírky (Hodonín, F. Landgráf 1926).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 44. 33
- R. M. Rilke: Píseň o lásce a smrti korneta Křištofa Rilke *Tvar* 1, 1927, č. 4, 3. 6., s. 94–95; podepsáno Bfk. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Svoboda a Solař 1927).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 308–309; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 222–223. 34
- Ladislav Vladyka: Já v něm *Tvar* 1, 1927, č. 4, 3. 6., s. 95; podepsáno Baf. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Svoboda a Solař 1927).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 44–45. 35
- Případ nezaměstnanosti *Tvar* 1, 1927, č. 7, 20. 9., s. 133–137. [Recenze divadelních her Edmonda Konráda Širočina, Komédie v kostce a Rodinná záležitost.] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 34–41; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 32–36. 36
- Básně S. K. Macháčka *Tvar* 1, 1927, č. 7, 20. 9., s. 146; podepsáno Baf. [Recenze souborného vydání básní připraveného Jaroslavem Durychem (Praha, L. Kuncíř 1927).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 309–310; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 223. 37
- Artur Machen: Tři podvodníci *Tvar* 1, 1927, č. 7, 20. 9., s. 146–147; podepsáno Baf. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, V. Petr 1927).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 45–46. 38
- Anita Loos: Muži mají radši blondýnky *Tvar* 1, 1927, č. 7, 20. 9., s. 147; podepsáno Baf. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, V. Petr 1927).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 46. 39
- Míla Moravec: Hvězdy v oknech *Tvar* 1, 1927, č. 7, 20. 9., s. 147; podepsáno Baf. [Recenze stejnojmenné sbírky (Praha, V. Petr 1927).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 310–312; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 223–224. 40
- Dramatické řemeslo *Tvar* 1, 1927, č. 8, 30. 10., s. 158–166. [Stať o projevech relativismu a pragmatismu v dramatech Karla Čapka (resp. bratří Čapků).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 42–58; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 37–48. 41
- Albert Vyskočil: Básníková cesta *Tvar* 1, 1927, č. 8, 30. 10., s. 170–171. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, L. Kuncíř 1927).] Pod titulem Vyskočilova Básníková cesta též knižně in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 312–315; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 224–226. 42

Josef Bartuška: Vitorazsko. Brouček v růžové zahradě *Tvar* 1, 1927, č. 8, 30. 10., s. 174–175; podepsáno Baf. [Recenze dvou stejnojmenných sbírek (obě Břeclav, Vavřík a Chlanda 1927).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 315–316; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 227. 43

Pavla Kytlicová: Rodiče a děti *Pramen* 7, 1927/28, č. 8–9, 30. 11. 1927, s. 237. [Recenze stejnojmenné knihy (Tasov, vlastním nákladem 1927).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 42–43. 44

Vilém Závada: Panychida *Pramen* 7, 1927/28, č. 8–9, 30. 11. 1927, s. 237–238. [Recenze stejnojmenné sbírky (Praha, A. Srdce 1927).] Pod titulem Panychida též knižně in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 255–257; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 181–183. 45

1928

Vančurův Učitel a žák *Tvar* 2, 1928, č. 1, leden, s. 14–19. [Recenze stejnojmenné divadelní hry (Praha, R. Škeřík 1927).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 71–79; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 57–62. 46

Omlazený básník *Tvar* 2, 1928, č. 2, únor, s. 60–66. [Recenze sbírky Miroslava Rutteho Měsíčná noc (Praha, O. Štorch-Marien 1927).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 143–153; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 105–112. 47

Panait Istrati: Hajduci *Tvar* 2, 1928, č. 2, únor, s. 77–78; podepsáno Baf. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Družstevní práce 1927).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 317–318; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 228–229. 48

Jan Šnobl: Světelná melodie *Tvar* 2, 1928, č. 2, únor, s. 78–80; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné sbírky (Pardubice, V. Vokolek 1927).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 318–321; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 229–230. 49

Čapek J. B. obcuje s kritikou *Tvar* 2, 1928, č. 3, březen, s. 120; podepsáno Baf. [Glosa o článku Jana Blahoslava Čapka Poznámky k Šaldově duchové struktuře a evoluci (Host č. 6/1927–28).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 46–47. 50

– Čapek, J. B.: Poznámka *Host* 8, 1927/28, č. 8, 1. 5. 1928, s. 250–251. 50/1

Vzpomíná-li se... *Tvar* 2, 1928, č. 4–5, duben–květen, s. 195–196; podepsáno bf. [Recenze knihy Jaroslava Durycha Vzpomínky z mládí (Praha, L. Kuncíř 1928).] Pod titulem Jaroslav Durych: Vzpomínky z mládí též knižně in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 321–322; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 230–231. 51

André Maurois: Rozhovory o velení *Tvar* 2, 1928, č. 4–5, duben-květen, s. 200. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, L. Kuncíř 1928).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 322–323; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 231–232. 52

B. Václavek: Od umění k tvorbě *Tvar* 2, 1928, č. 6, červen, s. 234–235. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Odeon 1928).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 323–325; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 232–233. 53

Věda v poezii *Tvar* 2, 1928, č. 6, červen, s. 235–236. [Recenze knihy Vladimíra Raffela Tělové povídky (Praha, Aventinum 1928).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 325–327; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 233–234. 54

– Raffel, Vladimír: Relativismus umělecko-kritický *Host* 8, 1928/29, č. 5, s. 112–113. [Reakce na polemiku Františka Götze a Jana Strakoše o relativismu a kritériích v umění, v úvodu článku též o recenzi Bedřicha Fučíka.] 54/1

– Strakoš, Jan: Informace Hosta čili intelektualism v Hostu *Akord* 2, 1928/29, č. 6–7, s. 221–222. [Odpověď na článek Vladimíra Raffela, včetně vysvětlení Strakošova vztahu k časopisu *Tvar*.] 54/2

Čapkovi J. B. do ouška *Tvar* 2, 1928, č. 6, červen, s. 239. [Reakce na polemiku J. B. Čapka z Hosta č. 8/1927–28, viz č. 50/1.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 47. 55

V kterém si z nedávno vyšlých čísel... *Tvar* 2, 1928, č. 6, červen, s. 239–240; podepsáno Redakce. [Poznámka o textu Arne Nováka o časopise *Tvar* (Lidové noviny, 4. 5. 1928), viz č. 633.] Pod titulem V kterém si z nedávno vyšlých čísel též Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 47. 56

Metafora *Tvar* 2, 1928, č. 7, s. 257–267. [Stat' o metafoře v díle Otokara Březiny.] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 80–97; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 63–74. 57

– Šalda, F. X.: Březina a nejmladší *Šaldův zápisník* 1, 1928/29, č. 1, říjen 1928, s. 31–34. [Článek o textech Viléma Závady (v Rozpravách Aventina), Jakuba Demla a Bedřicha Fučíka (v *Tvaru*) psaných u příležitosti 60. narozenin Otokara Březiny; o B. Fučíkovi na s. 33–34.] 57/1

Ed. Kučera: Kotva v moři *Tvar* 2, 1928, č. 9–10, listopad-prosinec, s. 395–396; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, L. Kuncíř 1928).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 48–49. 58

Miguel de Unamuno usvědčuje... *Tvar* 2, 1928, č. 9–10, listopad-prosinec, s. 397–398; podepsáno B. F. [Recenze knihy M. de Unamuno Abel Sánchez (Praha, Aventinum 1928).] Pod titulem Miguel de Unamuno: Abel Sánchez též Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 49–50. 59

Potřeba soudu *Host* 7, 1927/28, č. 7, 1. 4. 1928, s. 193–196. [Stať o úloze kritiky, jejím soudobém úpadku a o soudní žalobě Miroslava Rutteho na A. M. Pišu.] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 154–163; též tiskem in B. F.: *Žízeň osobnosti*. Editor Vladimír Binar. Praha, Společnost F. X. Šaldy 1995 (Zápisník o Šaldovi; k 128. výročí narození FXŠ 22. prosince 1995), s. 5–8; též tiskem knižně in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 113–119. 60

– nepodepsáno [= Ferdinand Peroutka]: Ještě o kritice *Přítomnost* 5, 1928, č. 24, 21. 6., s. 370–371. [Článek k diskusím o krizi kritiky, článek Bedřicha Fučíka zmíněn na s. 370.] 60/1

Příspěvek ke srovnávací literatuře *Host* 7, 1927/28, č. 8, 1. 5. 1928, s. 234–238. [Stať o analogiích mezi knihami Paula Lindaua *Wie ein Lustspiel entsteht und vergeht* (Berlin, Grote 1876) a bratří Josefa a Karla Čapkových *Jak vzniká divadelní hra a průvodce po zákulisí* (Praha, Aventinum 1925).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 59–70; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 49–56. 61

– nepodepsáno: Jak jeden host pere dvě čapky *Večerní list* 2, 1928, č. 119, 18. 5., s. 2. 61/1

– Čapek, Karel: Bezectí *Lidové noviny* 36, 1928, č. 279, 2. 6., s. 1–2. Knižně též in K. Č.: *O umění a kultuře III* Ed. Emanuel Macek, Miloš Pohorský a Zina Trochová. Praha, Československý spisovatel 1986 (Spisy Karla Čapka; 19), s. 127–131. 61/2

Jan Čep: Vigilie *Host* 7, 1927/28, č. 8, 1. 5. 1928, s. 248. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, R. Škeřík 1928).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 327–328; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 234–235. 62

Mnoho mladých mistrů *Pestrý týden* 3, 1928, č. 34, 25. 8., s. 16. [Stať psaná u příležitosti 50. narozenin Jakuba Demla.] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 98–104; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 75–79. 63

Pohled do díla Jaroslava Durycha *Akord* 1, 1928, č. 8–9, září–říjen, příloha Z dílny nakladatelovy [4 s.]. [Stať o úloze a povaze snu v díle J. Durycha.] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 134–142; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 99–104; též in *Jaroslav Durych – Život, ohlasy, soupis díla a literatury o něm* Výbor statí O Jaroslavu Durychovi a jeho díle uspořádali Jan Šulc, Jiří Kudrnáč a Karel Komárek. Soupis díla Jaroslava Durycha a literatury o něm zpracovala Věra Vladyková. K vydání připravila Jitka Uhdeová. Brno, Atlantis 2000, s. 90–93. 64

Jakub Deml – básník přírody *Rozpravy Aventina* 4, 1928/29, č. 4, říjen 1928, s. 33–34. [Stať o vztahu díla Jakuba Demla k přírodě.] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 119–133; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 89–98. 65

Dílo lásky *Host* 8, 1928/29, č. 1, 10. 10. 1928, s. 13–16. [Stat' o motivu lásky v díle Jakuba Demla.] Pod titulem Vyznání lásky též knižně in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 105–118; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 80–88. 66

F. X. Šalda: O tzv. nesmrtnosti díla básnického *Host* 8, 1928/29, č. 1, 10. 10. 1928, s. 20–21. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, O. Girgal 1928).] Pod titulem O tzv. nesmrtnosti díla básnického též knižně in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 329–332; též tiskem in B. F.: *Žízeň osobnosti*. Editor Vladimír Binar. Praha, Společnost F. X. Šaldy 1995 (Zápisník o Šaldovi; k 128. výročí narození FXŠ 22. prosince 1995), s. 9–10; též tiskem knižně in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 236–238. 67

Pavla Kytlicová: Rodiče a děti. I. a II. díl *Rozpravy Aventina* 4, 1928/29, č. 7, listopad 1928, s. 74; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Tasov, vlastním nákladem 1927 a 1928).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 350–352; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 249–251. 68

Miloš Dvořák: Tradice díla Otokara Březiny *Rozpravy Aventina* 4, 1928/29, č. 7, listopad 1928, s. 74; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Břeclav, edice Tvar 1928).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 347–349; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 248–249. 69

Eduard Kučera: Kotva v moři *Rozpravy Aventina* 4, 1928/29, č. 7, listopad 1928, s. 74; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, L. Kuncíř 1928).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 346–347; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 247–248. 70

Vladislav Vančura: Nemocná dívka *Host* 8, 1928/29, č. 2, 10. 11. 1928, s. 42; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné divadelní hry (Praha, R. Škeřík 1928).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 332–335; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 238–240. 71

Jiří Mahen: Básně *Host* 8, 1928/29, č. 2, 10. 11. 1928, s. 43–44. [Recenze souborného vydání Mahenových básní (Praha, Družstevní práce 1928).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 335–338; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 240–242. 72

Pierre Jean Jouve: Paulina 1880 *Host* 8, 1928/29, č. 2, 10. 11. 1928, s. 47–48; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, O. Štöckh-Marrien 1928).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 338–342; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 242–244. 73

Jules Barbey d'Aurevilly: Listy Trebutienovi *Rozpravy Aventina* 4, 1928/29, č. 12, prosinec 1928, s. 127; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Brno, Jan V. Pojer 1928).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 53–54. 74

Karel Teige: Svět, který se směje *Host* 8, 1928/29, č. 3, 10. 12. 1928, s. 66–67. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Odeon 1928).] Pod titulem Svět, který se směje též knižně in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 182–188; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 132–136. 75

Pavla Kytlicová: Rodiče a děti. I. a II. díl *Host* 8, 1928/29, č. 3, 10. 12. 1928, s. 67–68. [Recenze prvního a druhého dílu stejnojmenné knihy (Tasov, vlastním nákladem 1927 a 1928).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 342–344; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 244–246. 76

Georges Bernanos: Pod sluncem satanovým *Host* 8, 1928/29, č. 3, 10. 12. 1928, s. 68–69; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Stará Říše, Dobré dílo 1928).] Pod titulem Pod sluncem satanovým též knižně in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 214–220; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 154–158. 77

1929

Georges Bernanos: Pod sluncem satanovým *Rozpravy Aventina* 4, 1928/29, č. 15, leden 1929, s. 154; podepsáno js. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Odeon 1928).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 54–57. 78

Umění funkční *Tvar* 3, 1929, č. 1, leden, s. 29–37. [Stat' o konstruktivismu u Karla Teiga a o jeho požadavku dobovosti a funkčnosti umění.] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 201–213; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 145–153. 79

Základy konstruktivismu *Filosofická revue* 1, 1929, č. 1, s. 36–39. [Stat' o teorii konstruktivismu u Karla Teiga a o charakteru umění.] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 189–200; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 137–144. 80

– Teige, Karel: Polemický účet *Odeon* 1, 1929/31, č. 1, říjen 1929, s. 7–8 a č. 2, listopad 1929, s. 24. [Článek o statích B. Fučíka č. 79 a č. 80 a textu Břetislava Štorma Funkcionalismus (Stěžeň č. 1/1929).] 80/1

– S. [= Aloys Skoumal]: Ve dvou dosud vyšlých číslech... *Tvar* 3, 1929, č. 9–10, s. 400–401. 80/2

Adalbert Stifter: Hrad bláznů *Rozpravy Aventina* 4, 1928/29, č. 18, leden 1929, s. 184; podepsáno bf. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, A. Král 1928).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 57. 81

- Arnošt Weiss: Spoutaná zvířata *Rozpravy Aventina* 4, 1928/29, č. 18, leden 1929, s. 184; podepsáno bf. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, A. Král 1928).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 57–58. 82
- Georgij Venus: Vojna a lidé *Rozpravy Aventina* 4, 1928/29, č. 19, leden 1929, s. 194; podepsáno sj. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Pokrok 1928).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 58–59. 83
- Henri Béraud: Les oběšeného templáře *Rozpravy Aventina* 4, 1928/29, č. 19, leden 1929, s. 194; podepsáno js. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Oldřich Petr 1928).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 59–60. 84
- Charlotta Brontëová: Vilette *Rozpravy Aventina* 4, 1928/29, č. 19, leden 1929, s. 194; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, J. Laichter 1928).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 352–353; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 251–252. 85
- Marie Majerová: Panenství *Eva* 1, 1928/29, č. 5, 15. 1. 1929, s. 23; podepsáno Dr. F. [Recenze 2. vydání stejnojmenné knihy (Praha, Čin 1928).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 382–383; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 272. 86
- Teréza Nováková: Démon *Eva* 1, 1928/29, č. 5, 15. 1. 1929, s. 23; podepsáno Dr. F. [Recenze 2. vydání knihy Démon a jiné ženské podobizny (Praha, J. R. Vilímek 1928).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 63. 87
- Marie Calma: Sny v sonetech *Eva* 1, 1928/29, č. 5, 15. 1. 1929, s. 23; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, V. Petr 1927).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 63. 88
- René Boylesve: Poučení o lásce *Rozpravy Aventina* 4, 1928/29, č. 20, únor 1929, s. 204; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Čin 1928).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 354–355; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 252–253. 89
- Eva Jurčinová: Poutníci věčných cest *Rozpravy Aventina* 4, 1928/29, č. 20, únor 1929, s. 204; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Turnov, Müller a spol. 1929).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 60–61. 90
- Josef Ošmera: Den i noc *Rozpravy Aventina* 4, 1928/29, č. 20, únor 1929, s. 204; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Vyškov, F. Obzina 1928).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 355–356; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 253–254. 91

Selma Lagerlöfová: Charlotta Lövensköldová *Rozpravy Aventina* 4, 1928/29, č. 21, únor 1929, s. 214; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Družstevní práce 1928).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 356–357; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 254. 92

Marie Calma: Z intimních chvil *Eva* 1, 1928/29, č. 6, 1. 2. 1929, s. 23; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, V. Petr 1928).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 63. 93

René Boylesve: Poučení o lásce *Eva* 1, 1928/29, č. 6, 1. 2. 1929, s. 23; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Čin 1928).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 64. 94

Selma Lagerlöfová: Charlotta Lövensköldová *Eva* 1, 1928/29, č. 6, 1. 2. 1929, s. 23; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Družstevní práce 1928).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 64. 95

Charlotta Brontëová,... *Eva* 1, 1928/29, č. 6, 1. 2. 1929, s. 23; podepsáno Dr. F. [Recenze knihy Ch. Brontëové Vilette (Praha, J. Laichter 1928).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 65. 96

Sovětské častušky *Eva* 1, 1928/29, č. 7, 15. 2. 1929, s. 23; podepsáno Dr. F. [Recenze knihy připravené k vydání Naděždou Melnikovou-Papouškovou (Praha, Aventinum 1929).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 65–66. 97

Upton Sinclair: Sylvie. Sylviino manželství *Eva* 1, 1928/29, č. 7, 15. 2. 1929, s. 23; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Družstevní práce 1928).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 66–67. 98

Emil Zegadłowicz: Balada o babce horalčické *Tvar* 3, 1929, č. 2–3, s. 115–116; podepsáno B. F. [Recenze knihy Balada o babce horalčické, o dětech a o zářivém chlévu za všemi stojícím (Samotišky, F. O. Babler 1928).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 374–376; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 266–267. 99

Liam O'Flaherty: Udavač *Tvar* 3, 1929, č. 2–3, s. 120; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, L. Kuncíř 1928).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 50. 100

– Durych, Jaroslav: K poznámkám ve Tvaru *Akord* 2, 1928/29, č. 5, 1. 5. 1929, s. 157–158. [Odpověď na glosu Jana Čepa Barbey d'Aurevilly, Prosper Mérimée a Jaroslav Durych (Tvar č. 2–3/1929) spojená s reakcí na Fučíkovu recenzi knihy Liama O'Flahertyho (na s. 158).] 100/1

„Příliš mne pálí... *Tvar* 3, 1929, č. 2–3, s. 120; podepsáno dt. [Poznámka o článku J. V. Sedláka v časopise Sever a Východ 1928, s. 396–372 (Slovo o potřebě prostory) týkajícím se stavu soudobé poezie

a o Sedlákových vlastních básních.] Pod titulem I nás ledacos páli Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 50–51. 101

Jakub Deml: Felix Jenewein *Rozpravy Aventina* 4, 1928/29, č. 26, březen 1929, s. 263–264; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Umělecká beseda 1928).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 357–360; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 255–256. 102

– Durych, Jaroslav: Fučík v Rozpravách Aventina chválí Vašeho... Jakub Deml: *Šlépěje*, sv. 18, 1931, prosinec, s. 54 102/1

Karel Konrád: Dinah *Rozpravy Aventina* 4, 1928/29, č. 26, březen 1929, s. 264; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, V. Petr 1928).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 360–361; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 256–257. 103

Jiří Mařánek: Ještěrka v červeném bludišti *Rozpravy Aventina* 4, 1928/29, č. 26, březen 1929, s. 264; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, A. Srdce 1928).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 361–362; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 257–258. 104

Karel Čapek: Povídky z jedné kapsy *Eva* 1, 1928/29, č. 8, 1. 3. 1929, s. 23; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Aventinum 1929).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 383–384; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 272–273. 105

Frank Swinnerton: Nocturno *Eva* 1, 1928/29, č. 8, 1. 3. 1929, s. 23; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, O. Štorch-Marien 1928).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 67. 106

Eva Jurčinová: Poutníci věčných cest *Eva* 1, 1928/29, č. 8, 1. 3. 1929, s. 23; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Turnov, Müller a spol. 1929).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 67–68. 107

A. M. Tilschová: Na horách *Eva* 1, 1928/29, č. 9, 15. 3. 1929, s. 27; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, F. Borový 1928).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 68. 108

John Galsworthy: Sága rodu Forsytů, II. díl V osidlech *Eva* 1, 1928/29, č. 9, 15. 3. 1929, s. 27; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Aventinum 1928).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 384–385; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 273–274. 109

Občanská metafysika *Tvar* 3, 1929, č. 4, s. 152–153; podepsáno B. F. [Poznámka o F. Peroutkově recenzi Povídek z jedné kapsy Karla Čapka (Praha, Aventinum 1929) nazvané Karel Čapek mezi detektivy

(Přítomnost č. 4/1929).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 376–379; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 267–269. 110

Odešel kníže *Rozpravy Aventina* 4, 1928/29, č. 29, [duben] 1929, s. 285–286. [Nekrolog za Otokarem Březinou (+ 25. 3. 1929).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 240–254; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 172–175. 111

Emil Zegadłowicz: Balada o babce horalčické *Rozpravy Aventina* 4, 1928/29, č. 29, [duben] 1929, s. 294; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné knihy Balada o babce horalčické, o dětech a o zářivém chlěvu za všemi stojícím (Samotišky, F. O. Babler 1928).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 61–62. 112

T. G. Masaryk: O ženě *Eva* 1, 1928/29, č. 10, 1. 4. 1929, s. 23; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Čin 1929).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 68–69. 113

Hugh Walpole: Katedrála *Eva* 1, 1928/29, č. 10, 1. 4. 1929, s. 23; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Aventinum 1928).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 385–387; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 274–275. 114

Alain-Fournier: Veliký Meaulnes *Eva* 1, 1928/29, č. 11, 15. 4. 1929, s. 25; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Symposion 1928).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 387–388; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 275. 115

Tristan Bernard: Důmyslná Matylda *Eva* 1, 1928/29, č. 11, 15. 4. 1929, s. 25; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, F. Borový 1928).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 69. 116

Jaroslav Durych: Na horách *Eva* 1, 1928/29, č. 11, 15. 4. 1929, s. 25; podepsáno Dr. F. [Recenze 2. vydání stejnojmenné knihy (Praha, L. Kuncíř 1928).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 70. 117

V. Larbaud: V. O. Barnabooth. Deník milionáře *Eva* 1, 1928/29, č. 11, 15. 4. 1929, s. 25; podepsáno Dr. F. [Recenze knihy A. O. Barnabooth: Jeho důvěrný deník (Praha, Čin 1928).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 70. 118

Sport v literatuře *Eva* 1, 1928/29, č. 11, 15. 4. 1929, s. 26. [Článek o možnostech uplatnění sportovního tématu v beletrii.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 71–74. 119

Božena Benešová: Podzemní plameny *Eva* 1, 1928/29, č. 12, 1. 5. 1929, s. 23; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Pokrok 1929).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 388–389; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 275–276. 120

F. V. Krejčí: Duch a krev *Eva* 1, 1928/29, č. 12, 1. 5. 1929, s. 23; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Sfinx 1928).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 74–75. 121

Margaret Kennedy: Věrná milenka *Eva* 1, 1928/29, č. 12, 1. 5. 1929, s. 23; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Melantrich 1928).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 75. 122

Josef Šlejhar: Lípa *Eva* 1, 1928/29, č. 13, 15. 5. 1929, s. 23; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Aventinum 1929).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 389–390; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 276–277. 123

Theodor Dreiser: Americká tragédie *Eva* 1, 1928/29, č. 13, 15. 5. 1929, s. 23; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Čin 1928).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 390–391; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 277–278. 124

Rachilde: Její jaro *Eva* 1, 1928/29, č. 13, 15. 5. 1929, s. 23; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, A. Srdce 1929).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 76. 125

Jul. Lancová – Tomáš Trnka: Psychologie ženy *Eva* 1, 1928/29, č. 13, 15. 5. 1929, s. 23; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Masarykův lidovýchovný ústav 1929).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 76–77. 126

Odkaz Fráni Šrámka *Tvar* 3, 1929, č. 5–6, červen, s. 206–217. [Stat' o neblahém vlivu díla F. Šrámka na tvorbu mladších spisovatelů.] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 164–181; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 120–131. 127

André Maurois: Dvě lásky Filipa Marcenata *Tvar* 3, 1929, č. 5–6, červen, s. 224–225; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, F. Topič 1929).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 379–380; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 269–270. 128

André Maurois: Život Benjamina Disraeliho *Tvar* 3, 1929, č. 5–6, červen, s. 225–226; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, F. Topič 1929).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 381–382; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 271–272. 129

Trumf *Tvar* 3, 1929, č. 5–6, červen, s. 226–227; nepodepsáno. [Reakce na článek A. M. Píši o literárních večerech věnovaných Jiřímu Wolkerovi a Otokaru Březinovi.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 51. 130

Zdeněk Vavřík: Elegie *Rozpravy Aventina* 4, 1928/29, č. 37, červen 1929, s. 373–374; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Čin 1929).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 363–364; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 258–259. 131

Jaroslav Zatloukal: Město světél *Rozpravy Aventina* 4, 1928/29, č. 37, červen 1929, s. 374; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Brno, St. Kočí 1929).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 364–366; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 259–260. 132

Georges Bernanos: Noc *Rozpravy Aventina* 4, 1928/29, č. 37, červen 1929, s. 374; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Brno, Jan V. Pojer 1928).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 366–367; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 260–261. 133

Božena Němcová: Slovenské národní pohádky a pověsti *Eva* 1, 1928/29, č. 14, 1. 6. 1929, s. 23; podepsáno Dr. F. [Recenze nového vydání stejnojmenné knihy (Praha, F. Borový 1928).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 391–393; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 278–279. 134

Jan Weiss: Dům o tisíci patrech *Eva* 1, 1928/29, č. 14, 1. 6. 1929, s. 23; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Melantrich 1929).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 393–394; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 279. 135

Emil Zegadłowicz: Balada o babce horalčické *Eva* 1, 1928/29, č. 14, 1. 6. 1929, s. 23; podepsáno Dr. F. [Recenze Balada o babce horalčické, o dětech a o zářivém chlěvu za všemi stojícím (Samotišky, F. O. Babler 1928).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 77. 136

Ilja Erenburg: Bouřlivý život Lazika Rotschwanze *Eva* 1, 1928/29, č. 14, 1. 6. 1929, s. 23; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Aventinum 1929).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 77–78. 137

Marie Majerová: Pohled do dílny *Eva* 1, 1928/29, č. 15, 15. 6. 1929, s. 23; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Čin 1929).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 394–395; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 279–280. 138

Jakub Deml: Můj očištec *Eva* 1, 1928/29, č. 15, 15. 6. 1929, s. 23; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Symposion 1929).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 395–396; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 280–281. 139

Vítězslav Nezval: Kronika z konce tisíciletí *Eva* 1, 1928/29, č. 15, 15. 6. 1929, s. 23; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Sfinx 1929).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 396–398; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 281–282. 140

Sigrid Undsetová: Jaro *Eva* 1, 1928/29, č. 16, 1. 7. 1929, s. 23; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, L. Kuncíř 1929).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 78. 141

Rose Macaulayová: Crewský vlak *Eva* 1, 1928/29, č. 16, 1. 7. 1929, s. 23; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Družstevní práce 1929).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 79. 142

Verner von Heidenstam: Pout' svaté Brigity *Eva* 1, 1928/29, č. 16, 1. 7. 1929, s. 23; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, L. Kuncíř 1929).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 79–80. 143

Sinclair Lewis: Arrowsmith *Eva* 1, 1928/29, č. 17, 1. 8. 1929, s. 23; podepsáno Dr. F. [Recenze knihy Arrowsmith: román vědce (Praha, Aventinum 1929).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 398–399; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 282–283. 144

Maxim Gorkij: Foma Gordějev *Eva* 1, 1928/29, č. 17, 1. 8. 1929, s. 23; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Melantrich 1929).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 399–400; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 283–284. 145

André Maurois: Dvě lásky Filipa Marcenata *Eva* 1, 1928/29, č. 18, 1. 9. 1929, s. 23; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, F. Topič 1929).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 80. 146

Pavla Kytlicová: Rodiče a děti. Díl III. *Eva* 1, 1928/29, č. 18, 1. 9. 1929, s. 23; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Tasov, vlastním nákladem 1929).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 81. 147

Jacques de Lacretelle: Bonifácka *Eva* 1, 1928/29, č. 19, 15. 9. 1929, s. 23; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Čin 1929).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 81–82. 148

J. W. Goethe: Viléma Meistera léta učednická *Eva* 1, 1928/29, č. 19, 15. 9. 1929, s. 23; podepsáno Dr. F. [Recenze prvního českého vydání stejnojmenné knihy (Praha, F. Borový 1929).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 400–401; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 284. 149

Jiří Mahen: Nejlepší dobrodružství *Eva* 1, 1928/29, č. 19, 15. 9. 1929, s. 23; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Družstevní práce 1929).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 401–402; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 284–285. 150

André Maurois: Život Benjamina Disraeliho *Eva* 1, 1928/29, č. 19, 15. 9. 1929, s. 23; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, F. Topič 1929).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 82–83. 151

Jaroslav Durych: Pout' do Španělska *Rozpravy Aventina* 5, 1929/30, č. 1, 19. 9. 1929, s. 11; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, L. Kuncíř 1929).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 367–369; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 261–262. 152

Honoré de Balzac: Sestřenice Běta *Eva* 1, 1928/29, č. 20, 1. 10. 1929, s. 23; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Melantrich 1929).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 403–404; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 285–286. 153

Miloslav Nohejl: Ohnivý červenec *Eva* 1, 1928/29, č. 20, 1. 10. 1929, s. 23; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Družstevní práce 1929).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 83. 154

Erich Maria Remarque: Na západní frontě klid *Eva* 1, 1928/29, č. 20, 1. 10. 1929, s. 23; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Melantrich 1929).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 404–405; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 286–287. 155

Margaret Kennedyová: Věrná milénka *Rozpravy Aventina* 5, 1929/30, č. 2, 3. 10. 1929, s. 24; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Melantrich 1928).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 344–346; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 246–247. 156

Sigrid Undsetová: Jaro *Rozpravy Aventina* 5, 1929/30, č. 2, 3. 10. 1929, s. 24; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, L. Kuncíř 1929).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 369–370; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 262–263. 157

Adolf Veselý: On a ona, milenci *Rozpravy Aventina* 5, 1929/30, č. 4, 17. 10. 1929, s. 47; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Kvasnička a Hampl 1929).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 62. 158

Miloslav Nohejl: Ohnivý červenec *Rozpravy Aventina* 5, 1929/30, č. 4, 17. 10. 1929, s. 47; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Družstevní práce 1929).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 371–372; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 263–264. 159

Verner von Heidenstam: Pout' svaté Brigity *Rozpravy Aventina* 5, 1929/30, č. 5, 24. 10. 1929, s. 59; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, L. Kuncíř 1929).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 372–373; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 265. 160

- Jaroslav Durych: Kouzelná lampa *Eva* 2, 1929/30, č. 1, 1. 11. 1929, s. 24; podepsáno Dr. F. [Recenze 1. vydání stejnojmenné knihy v tomto uspořádání (Praha, L. Kuncíř 1929).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 405–406; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 287–288. 161
- Jaroslav Durych: Jak vykvetla Sedmikráska *Eva* 2, 1929/30, č. 1, 1. 11. 1929, s. 24; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, L. Kuncíř 1929).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 406–408; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 288–289. 162
- W. Somerset Maugham: Barevný závoj *Eva* 2, 1929/30, č. 1, 1. 11. 1929, s. 24; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Melantrich 1929).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 408–409; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 289. 163
- Vladislav Vančura: Poslední soud *Eva* 2, 1929/30, č. 2, 15. 11. 1929, s. 24; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Družstevní práce 1929).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 409–410; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 290. 164
- Roger Martin du Gard: Rodina Thibaultů *Eva* 2, 1929/30, č. 2, 15. 11. 1929, s. 24; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, F. Topič 1929).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 83–84. 165
- Rose Macaulay: Nicotná historie *Eva* 2, 1929/30, č. 2, 15. 11. 1929, s. 24; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Aventinum 1929).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 84–85. 166
- Maurice Baring: Šálení času. Daphne Adeane *Eva* 2, 1929/30, č. 3, 1. 12. 1929, s. 24; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Symposion 1929).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 85. 167
- Liviu Rebreanu: Jon *Eva* 2, 1929/30, č. 3, 1. 12. 1929, s. 24; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Družstevní práce 1929).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 86. 168
- Ludwig Winder: Upír *Eva* 2, 1929/30, č. 3, 1. 12. 1929, s. 24; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Sfinx 1929).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 86–87. 169
- Jakob Wassermann: Případ Mauriciův *Eva* 2, 1929/30, č. 4–5, 15. 12. 1929, s. 32; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Melantrich 1929).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 410–412; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 290–291. 170

Duše republiky *Volné směry* 26, 1928/29, č. 7–8, 20. 11. 1928, s. 199–205. [Stat' o duchovní svobodě díla Otokara Březiny a jejím podílu na povaze svobody první republiky.] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 231–239; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 166–171. 171

1930

Conrad Ferdinand Meyer *Conrad Ferdinand Meyer: Pokušení Pescarovo* Přeložila Jitka Fučíková. Praha, Melantrich 1930 (Melantrichova knižnice), s. 5–22. [Předmluva k dvousvazkovému výboru z díla C. F. Meyera, druhý svazek Svatba mnichova (Praha, Melantrich 1930) přeložil Bedřich Fučík, viz č. 501.] Knižně též in B. F.: *Setkávání a míjení* (1988), s. 94–115; též tiskem in B. F.: *Setkávání a míjení* (1995), s. 73–87. 172

Karin Michaëlis: Bibi *Eva* 2, 1929/30, č. 6, 15. 1. 1930, s. 24; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Melantrich 1930).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 412–413; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 291–292. 173

Etienne Rey: O lásce *Eva* 2, 1929/30, č. 6, 15. 1. 1930, s. 24; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, F. Topič 1929).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 87. 174

A. Bronnen: Film a život *Eva* 2, 1929/30, č. 6, 15. 1. 1930, s. 24; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Aventinum 1929).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 88. 175

Ladislav Vladyka: Mnohoženství *Eva* 2, 1929/30, č. 6, 15. 1. 1930, s. 24; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Sfinx 1929).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 88–89. 176

Arthur de Gobineau: Šťastný zajatec *Eva* 2, 1929/30, č. 7, 1. 2. 1930, s. 24; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Družstevní práce 1929).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 414–415; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 293–294. 177

François Mauriac: Thérèse Desqueyroux *Eva* 2, 1929/30, č. 7, 1. 2. 1930, s. 24; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, V. Petr 1929).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 413–414; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 292–293. 178

John Synge: Aránské ostrovy *Eva* 2, 1929/30, č. 8, 15. 2. 1930, s. 25; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Stará říše, Dobré dílo 1929).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 89. 179

John Galsworthy: K pronajmutí. Ságy rodu Forsytů díl III. *Eva* 2, 1929/30, č. 8, 15. 2. 1930, s. 25; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Aventinum 1930).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 90. 180

Jon Svensson: Islandské povídky *Eva* 2, 1929/30, č. 8, 15. 2. 1930, s. 25; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, L. Kuncíř 1929).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 90–91. 181

Gisa Picková-Saudková: Rozhovory s Otokarem Březinou *Eva* 2, 1929/30, č. 9, 1. 3. 1930, s. 25; podepsáno Dr. F. [Recenze knihy *Hovory s Otokarem Březinou* (Praha, Mánes 1929).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 91. 182

Antické povídky *Eva* 2, 1929/30, č. 9, 1. 3. 1930, s. 25; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Brno, Jan V. Pojer 1930).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 91–92. 183

Hugh Walpole: Ryšavec *Eva* 2, 1929/30, č. 9, 1. 3. 1930, s. 25; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Melantrich 1929).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 92. 184

M. B. Böhnel: Rašení *Eva* 2, 1929/30, č. 9, 1. 3. 1930, s. 25; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Melantrich 1930).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 92–93. 185

K výročí smrti Otokara Březiny *Literární rozhledy* 14, 1929/30, č. 5–6, 6. 3. 1930, s. 202–203. [Stať shrnující a charakterizující texty o Otokaru Březinovi publikované po jeho smrti.] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 247–254; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 176–180. 186

– A. V. [= Antonín Veselý]: + Otokar Březina a Moravské kolo spisovatelů *Československá republika* 251, 1930, č. 80, 3. 4., s. 6. [Článek hájící v reakci na text B. Fučíka práci Moravského kola spisovatelů pro O. Březinu a jeho dílo.] 186/1

– nepodepsáno: Pan dr. Antonín Veselý... *Literární rozhledy* 14, 1929/30, č. 8, květen, s. 265. [Poznámka k článku A. Veselého (Československá republika č. 80/1930) o svobodě projevu a názoru autorů Literárních rozhledů.] 186/2

Jaroslav Durych: Bloudění *Eva* 2, 1929/30, č. 10, 15. 3. 1930, s. 25; podepsáno Dr. F. [Recenze 2. vydání stejnojmenné knihy (Praha, L. Kuncíř 1929).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 417–418; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 295–296. 187

André Gide: Vatikánské kobky *Eva* 2, 1929/30, č. 10, 15. 3. 1930, s. 25; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, F. Topič 1930).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 416; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 294. 188

Karel Čapek: Povídky z druhé kapsy *Eva* 2, 1929/30, č. 10, 15. 3. 1930, s. 25; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Aventinum 1929).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 416–417; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 294–295. 189

Maxim Gorkij: Bosáci *Eva* 2, 1929/30, č. 11, 1. 4. 1930, s. 23; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Melantrich 1929).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 418–419; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 296. 190

Arnold Zweig: Spor o seržanta Gríšu *Eva* 2, 1929/30, č. 11, 1. 4. 1930, s. 23; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Družstevní práce 1930).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 420; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 297. 191

Egon Hostovský: Danajský dar *Eva* 2, 1929/30, č. 11, 1. 4. 1930, s. 23; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, F. Borový 1930).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 419–420; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 296–297. 192

G. B. Shaw: Průvodce inteligentní ženy po socialismu a kapitalismu *Eva* 2, 1929/30, č. 12, 15. 4. 1930, s. 25; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Družstevní práce 1929).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 93–95. 193

Bernard Horst: Hučící země *Eva* 2, 1929/30, č. 13, 1. 5. 1930, s. 27; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Sfinx 1930).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 95–96. 194

Josef Kopta: Jediné východisko *Eva* 2, 1929/30, č. 13, 1. 5. 1930, s. 27; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Družstevní práce 1930).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 421; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 297–298. 195

Jiří Mařánek: Pohřeb Rogera mladšího *Eva* 2, 1929/30, č. 13, 1. 5. 1930, s. 27; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Melantrich 1930).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 96. 196

Jaroslav Durych: Rekviem. Menší valdštejská trilogie *Eva* 2, 1929/30, č. 14, 15. 5. 1930, s. 25; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, L. Kuncíř 1930).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 421–422; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 298–299. 197

Jurij Tynjanov: Smrt brejlatého vezíra *Eva* 2, 1929/30, č. 14, 15. 5. 1930, s. 25; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Melantrich 1930).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 423–425; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 299–300. 198

Joseph Conrad: Tajný agent *Eva* 2, 1929/30, č. 15, 1. 6. 1930, s. 25; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Melantrich 1930).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 425–426; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 300–301. 199

Franz Kafka: Proměna *Eva* 2, 1929/30, č. 15, 1. 6. 1930, s. 25; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Stará Říše, Dobré dílo 1929).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 426–427; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 301–302. 200

Ellen Kaye-Smith: Jana Goddenová *Eva* 2, 1929/30, č. 16, 15. 6. 1930, s. 25; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Aventinum 1930).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 96–97. 201

Philip MacDonald: Ztracená patrola *Eva* 2, 1929/30, č. 16, 15. 6. 1930, s. 25; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Josef Hokr 1930).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 97–98. 202

Portréty českých nakladatelství. Melantrich *Index* 2, 1930, č. 7, s. 51; podepsáno B. F. [Kursíva o edičním profilu nakladatelství Melantrich zejména po roce 1928.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 184–185. 203

– Red.: K portrétu Melantrichu... *Index* 2, 1930, č. 9–10, s. 73. 203/1

W. H. Hudson: Purpurová země *Eva* 2, 1929/30, č. 17–18, 1. 7. 1930, s. 30; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Symposion 1930).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 428–429; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 303. 204

Benjamin Klička: Bobrové *Eva* 2, 1929/30, č. 17–18, 1. 7. 1930, s. 30; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Sfinx 1930).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 427–428; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 302–303. 205

John Galsworthy: Silnější než smrt *Eva* 2, 1929/30, č. 17–18, 1. 7. 1930, s. 30; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Melantrich 1930).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 98. 206

John Masefield: Odtáa *Eva* 2, 1929/30, č. 19–20, 1. 8. 1930, s. 30; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Aventinum 1929).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 98–99. 207

Alfred de Musset: Výbor z básní, dramat a prózy *Eva* 2, 1929/30, č. 19–20, 1. 8. 1930, s. 30; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, L. Kuncíř 1929).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 99–100. 208

- Comte de Lautréamont: Maldorodovy zpěvy *Eva* 2, 1929/30, č. 19–20, 1. 8. 1930, s. 30; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Symposion 1929).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 100. 209
- John Galsworthy: Bílá opice (Sága rodu Forsytů IV.) *Eva* 2, 1929/30, č. 21–22, 1. 9. 1930, s. 29; nepodepsáno. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Aventinum 1930).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 100–101. 210
- Hilaire Belloc: Marie Antoinetta *Eva* 2, 1929/30, č. 21–22, 1. 9. 1930, s. 29; nepodepsáno. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, L. Kuncíř 1924).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 430–431; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 303–304. 211
- Lytton Strachey: Alžběta a Essex. Tragická historie *Eva* 2, 1929/30, č. 23–24, 1. 10. 1930, s. 29; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, L. Kuncíř 1930).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 101–102. 212
- Emil Vachek: Divoké srdce *Eva* 2, 1929/30, č. 23–24, 1. 10. 1930, s. 29; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Melantrich 1930).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 102–103. 213
- Do nové knižní sezóny *Eva* 3, 1930/31, č. 1, 1. 11. 1930, s. 26; podepsáno Dr. F. [Článek o programech nakladatelství Melantrich, Kuncíř, Aventinum a Sfinx na rok 1930–1931.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 187–188. 214
- Germaine Ramos: Nic než tvé tělo *Eva* 3, 1930/31, č. 1, 1. 11. 1930, s. 26; podepsáno Dr. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, J. Novák 1930).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 103–104. 215
- Ramón Gómez de la Serna: Zázračný lékař *Eva* 3, 1930/31, č. 2, 15. 11. 1930, s. 20; podepsáno F. [Recenze stejnojmenné knihy (Stará Říše, Dobré dílo 1926).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 104. 216
- Willa Cather: Ztracená *Eva* 3, 1930/31, č. 2, 15. 11. 1930, s. 20; podepsáno F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Aventinum 1930).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 104–105. 217
- Fr. Halas: Kohout plaší smrt *Eva* 3, 1930/31, č. 2, 15. 11. 1930, s. 20; podepsáno F. [Recenze stejnojmenné sbírky (Praha, Symposion 1930).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 105. 218

Nakladatelství Melantrich *České slovo* 22, 1930, č. 272, 19. 11., příloha Jiří Melantrich z Aventýna, s. VII-VIII. [Článek o novodobé, devítileté historii nakladatelství Melantrich a o jeho jednotlivých edičních řadách.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 177–184. 219

Thornton Wilder: Most svatého Ludvíka krále *Eva* 3, 1930/31, č. 3, 1. 12. 1930, s. 22; podepsáno F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Melantrich 1930).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 432–433; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 305–306. 220

W. H. Hudson: Zelené paláce *Eva* 3, 1930/31, č. 3, 1. 12. 1930, s. 22; podepsáno F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, F. Topič 1926).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 431–432; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 304–305. 221

Vančurova Přísloví *Rozpravy Aventina* 6, 1930/31, č. 11, 4. 12. 1930, s. 121–123. [Studie o Hrdelní při aneb Příslovích Vladislava Vančury (Praha, Ot. Štorch-Marien 1930).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 267–278; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 190–198. 222

Thomas Mann: Buddenbrookovi I., II. díl – Kouzelný vrch I., II. díl *Eva* 3, 1930/31, č. 4, 15. 12. 1930, s. 26; nepodepsáno. [Recenze stejnojmenných knih (obě Praha, Melantrich 1930).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 433–436; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 306–307. 223

1931

Jan Čep *Ottův slovník naučný nové doby (Dodatky k velikému Ottovu slovníku naučnému). Díl I. sv. 2* Praha, J. Otto 1931, s. 1027; podepsáno B. F. [Slovníkové heslo.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 120. 224

Kohout plaší smrt *Odeon* 1, 1929/31, č. 9, leden 1931, s. 141–142. [Recenze stejnojmenné sbírky Františka Halase (Praha, Symposion 1930).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 279–289 (podle ediční poznámky ke *Kritickým příležitostem I* (1998) autor text podstatně přepracoval: „Původní verze této studie je (až na závěr) téměř doslovně totožná se studií O Františku Halasovi, Tvar IV, 1929/31, s. 25–35. Zařazujeme tedy verzi, kterou autor pro své Dílo připravil...“; viz též č. 243]; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 199–206. 225

Vítězslav Nezval: Básně noci *Eva* 3, 1930/31, č. 5, 1. 1. 1931, s. 20; podepsáno F. [Recenze stejnojmenné sbírky (Praha, Aventinum 1930).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 436–437; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 308. 226

Vladislav Vančura: Hrdelní pře *Eva* 3, 1930/31, č. 5, 1. 1. 1931, s. 20; podepsáno F. [Recenze knihy Hrdelní pře a Přísloví V. Vančury (Praha, Ot. Štorch-Marien 1930).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 437–438; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 308–309. 227

Robert H. Benson: Neviditelné světlo *Eva* 3, 1930/31, č. 6, 15. 1. 1931, s. 19; podepsáno F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, L. Kuncíř 1930).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 105–106. 228

Emil Ludwig: Lincoln *Eva* 3, 1930/31, č. 6, 15. 1. 1931, s. 19; podepsáno F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Melantrich 1930).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 106–107. 229

Jan Zahradníček: Pokušení smrti *Literární noviny* 5, 1930/31, č. 4, únor 1931, s. 5. [Recenze stejnojmenné sbírky (Praha, L. Kuncíř 1930).] Pod titulem Pokušení smrti též knižně in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 258–261; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 184–186. 230

Edice Atlantis *Eva* 3, 1930/31, č. 7, 1. 2. 1931, s. 20; podepsáno F. [Článek o knihách vydaných v edici Atlantis brněnského nakladatelství Jana V. Pojara: J. A. Barbey d'Aurevilly – Listy Trebutienovi (1928), G. Bernanos – Noc (1928), P. Verlaine – Moudrost (1929), W. B. Yeats – Per amica silentia lunae (1929), Lancelot a Alexandrina (1929), Antické povídky (1930), R. M. Rilke – Elegie z Duina (1930), J. Giono – Preludium Panovo (1930) a M. Jouhandeau – Astaroth anebo noční návštěvník (1930).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 188–189. 231

W. H. Hudson: El Omb`u *Eva* 3, 1930/31, č. 8, 15. 2. 1931, s. 22; podepsáno F. [Recenze stejnojmenné knihy (Olomouc, Edice Delfin 1930).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 438–439; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 309–310. 232

Pavla Kytlicová: Rodiče a děti. Díl IV. *Eva* 3, 1930/31, č. 9, 1. 3. 1931, s. 20; podepsáno F. [Recenze stejnojmenné knihy (Tasov, vlastním nákladem 1930).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 107. 233

Zeyer moderní *Rozpravy Aventina* 6, 1930/31, č. 25, 5. 3. 1931, s. 289–290. [Studie o konkrétnosti v díle Julia Zeyera.] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 221–230; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 159–165. 234

Abbé Prévost: Manon Lescaut *Eva* 3, 1930/31, č. 10, 15. 3. 1931, s. 24; podepsáno F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Melantrich 1930).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 439–440; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 310. 235

Ivan Olbracht: Zamřížované zrcadlo *Eva* 3, 1930/31, č. 10, 15. 3. 1931, s. 24; podepsáno F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Sfinx 1930).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 440–441; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 311. 236

Vážený pane redaktore,... *Literární noviny* 5, 1930/31, č. 7, duben 1931, s. 6. [Odpověď v Anketě o výprodejích knih.] Pod titulem Anketa o výprodejích knih Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 192–193. 237

Milý příteli, pokládám všechny ankety na světě za zbytečné... *Index* 3, 1931, č. 4, s. 37–38. [Odpověď v anketě O katolictví v mladé české literatuře.] Pod titulem O katolictví v mladé české literatuře též knižně in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 479–480; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 336–337. 238

– Redakce: Na naše trochu všetečně... *Index* 3, 1931, č. 4, s. 39. [Shrnutí výsledků ankety.]

238/1

Margaret Kennedyová: Ranní červánky *Eva* 3, 1930/31, č. 11, 1. 4. 1931, s. 24; podepsáno F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Melantrich 1930).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 108. 239

Jean Cocteau: Hrozná děti *Eva* 3, 1930/31, č. 11, 1. 4. 1931, s. 24; podepsáno F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Aventinum 1931).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 441–442; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 311–312. 240

Listy Mozartovy otci *Eva* 3, 1930/31, č. 11, 1. 4. 1931, s. 24; podepsáno F. [Recenze knihy W. A. Mozart, Listy otci (Praha-Vinohrady, L. Čechák 1930).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 108–109. 241

Omnia. Malé práce velkých autorů *Eva* 3, 1930/31, č. 12, 15. 4. 1931, s. 18; podepsáno F. [Recenze ediční řady Omnia nakladatelství Adolf Synek a knih, které v ní vyšly: I. Olbracht – Dvě psaní a moták (1931), V. Vančura – Cesta do světa (1930), A. Maurois – Utrpení mladého Werthera (1930), Voltaire – Micromégas (1931), H. G. Wells – Kraj slepců (1931), G. B. Shaw – Socialismus pro milionáře (1931), J. Galsworthy – Svár (1930) a T. Mann – Malý pan Friedemann (1930).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 189–191. 242

O Františku Halasovi *Tvar* 4, 1931/32, č. 1, 1931, s. 25–35. [Stat' o sbírkách Sépíe (Praha, J. Fronek 1927) a Kohout plaší smrt (Praha, Symposion 1930) Františka Halase.] Závěr stati též knižně in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 495–498; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 350–352. [Publikováno v ediční poznámce – srov. č. 225.] 243

Tvar našel vzácný ohlas... *Tvar* 4, 1931/32, č. 1, 1931, s. 48; podepsáno B. F. [Poznámka o novém časopise Blok a jeho nápadné podobnosti s Tvarem.] Pod titulem Tvar našel vzácný ohlas též Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 51. 244

Jan Čep: Zeměžluč *Eva* 3, 1930/31, č. 13, 1. 5. 1931, s. 19; nepodepsáno. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Melantrich 1931).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 442–444; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 312–313. 245

André Maurois: Vysněné světy *Eva* 3, 1930/31, č. 13, 1. 5. 1931, s. 19; nepodepsáno. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Melantrich 1931).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 109. 246

Georges Bernanos: Odpadlík (I. díl Přetvářka, II. díl Radost) *Eva* 3, 1930/31, č. 14, 15. 5. 1931, s. 22; podepsáno F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Aventinum 1931).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 444–446; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 313–314. 247

Vlad. Vančura: Markéta Lazarová *Eva* 3, 1930/31, č. 15, 1. 6. 1931, s. 25; podepsáno F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Sfinx 1931).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 446–448; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 314–315. 248

Anna Achmatová: Bílé hejno *Eva* 3, 1930/31, č. 16, 15. 6. 1931, s. 22; podepsáno F. [Recenze stejnojmenné sbírky (Praha, Rudolf Rejman 1931).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 448–449; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 316. 249

Kritické žvatlání *Tvar* 4, 1931/32, č. 2, červenec 1931, s. 92–94; podepsáno B. F. [Poznámka o stylu dvou recenzí básnické sbírky Otokara Fischera Peřeje – od F. X. Šaldy (Šaldův zápisník č. 11–12/19030–31) a Jana Blahoslava Čapka (Dva lyrické hlasy, Čin č. 26/1930–31).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 471–475; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 331–333. 250

Na jistou literaturu musí se jen s lavičnickem *Tvar* 4, 1931/32, č. 2, červenec 1931, s. 94–95; podepsáno F. B. [Poznámka o článkách Josefa Heyduka Georges Bernanos, básník světců (Akord č. 5/1931) a Slovo o úkolu kritikově (Akord č. 6/1939).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 475–478; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 333–335. 251

Anketování *Tvar* 4, 1931/32, č. 2, červenec 1931, s. 96; nepodepsáno. [Reakce na shrnutí ankety O katolictví v mladé české literatuře v časopise Index, viz č. 238.] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 478–479; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 336–336. 252

Nová skutečnost tentokrát kritická *Tvar* 4, 1931/32, č. 2, červenec 1931, s. 97–98. [Poznámka o recenzi Josefa Heyduka na knihu Jana Čepa Zeměžluč (Rozpravy Aventina č. 38/1930–31, s. 456).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 52–53. 253

- A. S. [= Aloys Skoumal]: Fučík versus Heyduk *Akord* 4, 1931, č. 8, s. 382–384. [Reakce na články B. Fučíka č. 251 a č. 253.] 253/1
- Franz, Jan: Skoumal versus Fučík *Tvar* 4, 1931/32, č. 3–4, prosinec 1931, s. 194–196. [Odpověď na článek A. Skoumala o jeho metodě osobních útoků.] Knižně též in J. F.: *Eseje, kritiky, dopisy*. Ed. Miloš Doležal a Lucie Bartoňová, bibliografii Jana Franze sestavili Lucie Bartoňová, Miloš Doležal a Michal Kosák. Praha, Triáda 2006, s. 91–94. 253/2
- Omnia *Eva* 3, 1930/31, č. 17, 1. 7. 1931, s. 24; podepsáno F. [Recenze ediční řady Omnia nakladatelství Adolf Synek a knih, které v ní vyšly: P. Morand – Aurora (1931), J. Wassermann – Cesta na Golgatu (1931), I. Turgeněv – Záhadný příběh (1931), B. Benešová – Nemí člověku dovoleno (1931).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 191–192. 254
- C.-F. Ramuz: Krása na zemi *Eva* 3, 1930/31, č. 18, 1. 8. 1931, s. 25; podepsáno F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, L. Kuncíř 1931).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 109–110. 255
- František Němec: Alibi *Eva* 3, 1930/31, č. 18, 1. 8. 1931, s. 25; podepsáno F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Melantrich 1931).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 110–111. 256
- Nový prozaik *Literární noviny* 5, 1930/31, č. 15, září 1931, s. 4; podepsáno Bk. [Recenze knihy Jana Čepa Zeměžluč (Praha, Melantrich 1931).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 262–266; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 187–189. 257
- Kam až jde obchodní řevnivost *Lidové noviny* 39, 1931, č. 442, 4. 9., s. 7; spoluautor F. X. Šalda. [Reakce na článek bmK (= Břetislav Maria Klika) Program čiperně a snadno (Panorama č. 6/1931–32, s. 91) o autorech, které edice Melantrichova knižnice „ukradla“ jiným nakladatelstvím.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 193. 258
- E. Stucken: Ve stínu Shakespeara *Eva* 3, 1930/31, č. 20, 15. 9. 1931, s. 26; podepsáno F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, F. Topič 1931).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 111. 259
- Lytton Strachey: Královna Viktorie *Eva* 3, 1930/31, č. 20, 15. 9. 1931, s. 26; podepsáno F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Aventinum 1931).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 111–112. 260
- Jan Zahradníček: Pokušení smrti *Eva* 3, 1930/31, č. 21, 1. 10. 1931, s. 24; podepsáno F. [Recenze stejnojmenné sbírky (Praha, L. Kuncíř 1930).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 449–450; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 316–317. 261

- Pavla Kytlicová: Rodiče a děti. V. díl *Eva* 3, 1930/31, č. 21, 1. 10. 1931, s. 24; podepsáno F. [Recenze stejnojmenné knihy (Tasov, vlastním nákladem 1931).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 450–451; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 317–318. 262
- Maurice Baring: Suknice nesešívána *Eva* 3, 1930/31, č. 22, 15. 10. 1931, s. 22; podepsáno F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, L. Kuncíř 1931).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 451–453; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 318–319. 263
- K. Tschuppik: Alžběta Rakouská *Eva* 4, 1931/32, č. 1, 1. 11. 1931, s. 28; podepsáno F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Melantrich 1931).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 453–455; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 319–320. 264
- André Maurois: Turgeněv *Eva* 4, 1931/32, č. 2, 15. 11. 1931, s. 24; podepsáno F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Aventinum 1931).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 455–457; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 320–321. 265
- Už jsme několikrát řekli... *Tvar* 4, 1931/32, č. 3–4, prosinec 1931, s. 188; podepsáno B. F. [Poznámka o článku Františka Halase Ortodoxní pokrokaři (Rok, říjen 1931) a Miloše Dvořáka Platnost slova (Tvar č. 2/1931–32).] Pod titulem Už jsme několikrát řekli Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 53. 266
- Willa Catherová: Smrt si jde pro arcibiskupa *Eva* 4, 1931/32, č. 3, 1. 12. 1931, s. 24; podepsáno F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Kvasnička a Hampl 1930).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 457–458; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 321–322. 267
- Georges Duhamel: Citový zeměpis Evropy *Eva* 4, 1931/32, č. 3, 1. 12. 1931, s. 24; podepsáno F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, F. Topič 1931).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 112–113. 268
- Th. Mann: Královská Výsost *Eva* 4, 1931/32, č. 4, 15. 12. 1931, s. 30; podepsáno F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Melantrich 1931).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 458–459; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 322–323. 269
- Sigrid Undsetová: Kristina Vavřincová. I. díl, Věnc *Eva* 4, 1931/32, č. 4, 15. 12. 1931, s. 30; podepsáno F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, L. Kuncíř 1931).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 113. 270

Žízeň osobnosti *Sborník F. X. Šaldovi k 65. narozeninám* Praha, O. Gírgal 1932, s. 52–54. [Stat' o důvodech úcty a uznání, jichž se dostává F. X. Šaldovi.] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 290–293; též tiskem in B. F.: *Žízeň osobnosti*. Editor Vladimír Binar. Praha, Společnost F. X. Šaldy 1995 (Zápisník o Šaldovi; k 128. výročí narození FXŠ 22. prosince 1995), s. 8–9; též tiskem knižně in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 207–209. 271

Jakob Wassermann: Jeden spravedlivý (Etzel Andergast) *Eva* 4, 1931/32, č. 5, 1. 1. 1932, s. 24; podepsáno F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Melantrich 1931).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 459–460; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 323–324. 272

Marie Pujmanová: Pacientka dra Hegla *Eva* 4, 1931/32, č. 6, 15. 1. 1932, s. 22; podepsáno F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Melantrich 1931).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 461–462; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 324–325. 273

Sarah Gertrud Millinová: Vydědenci boží *Eva* 4, 1931/32, č. 6, 15. 1. 1932, s. 22; podepsáno F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Aventinum 1931).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 114. 274

Sigrid Undsetová: Gymnadenia. I. a II. díl *Eva* 4, 1931/32, č. 8, 15. 2. 1932, s. 24; podepsáno F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, L. Kuncíř 1931).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 114–115. 275

T. R. Ybarra: Bolívar osvoboditel *Eva* 4, 1931/32, č. 9, 1. 3. 1932, s. 22; podepsáno F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Melantrich 1932).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 462–464; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 325–326. 276

Thomas Mann: Mario a kouzelník *Eva* 4, 1931/32, č. 10, 15. 3. 1932, s. 26; podepsáno F. [Recenze knihy Mario a kouzelník a jiné novely (Praha, Melantrich 1932).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 464–466; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 326–327. 277

Rozhovor s Thomasem Mannem *Literární noviny* 6, 1932, č. 7, duben, s. 1–2; podepsáno B. F. [Rozhovor o povaze evropské kultury, Mannově vztahu k románským a slovanským literaturám a k česko-německým autorům a o postavení umělce ve společnosti; otázky kladl B. Fučík.] Též in B. F.: *Rodná krajina básníková* (1989); též knižně in B. F.: *Rodná krajina básníková* (2003), s. 371–375. 278

Julien Green: Vzpoua Adrieny Mesuratové *Eva* 4, 1931/32, č. 16, 15. 6. 1932, s. 24; podepsáno F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Melantrich 1932).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 466–468; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 327–329. 279

Arnold Zweig: Mladá žena 1914 *Eva* 4, 1931/32, č. 18, 1. 8. 1932, s. 28; podepsáno F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Družstevní práce 1932).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 115.

280

André Maurois: Rodinný kruh *Eva* 4, 1931/32, č. 18, 1. 8. 1932, s. 28; podepsáno F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Ot. Štorch-Marien 1932).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 116.

281

J. Linnankoski: Píseň o červeném květu *Eva* 4, 1931/32, č. 21, 1. 10. 1932, s. 24; podepsáno F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, F. Topič 1932).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 116–117.

282

Egon Hostovský: Ztracený stín *Eva* 4, 1931/32, č. 21, 1. 10. 1932, s. 24; podepsáno F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Melantrich 1932).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 468–469; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 329.

283

Jaroslav Durych: Plížení a pouti *Eva* 4, 1931/32, č. 22, 15. 10. 1932, s. 24; podepsáno F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Melantrich 1932).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 469–470; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 329–330.

284

Jaroslav Durych: Ohně v mlhách *Eva* 4, 1931/32, č. 22, 15. 10. 1932, s. 24; podepsáno F. [Recenze 2. vydání stejnojmenné knihy (pův. název *Obrazy*; Praha, Melantrich 1932).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1986), s. 470–471; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti I* (1998), s. 330–331.

285

Karel Nový: Tváří v tvář *Eva* 5, 1932/33, č. 2, 15. 11. 1932, s. 24; podepsáno F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Družstevní práce 1932).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 117.

286

1933

Willa Catherová: Stíny na úskalí *Eva* 5, 1932/33, č. 5, 1. 1. 1933, s. 24; podepsáno F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, F. Borový 1932).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 118–119.

287

Že nakladatelské podnikání v dnešní mimořádné době... *Index* 5, 1933, č. 11, s. 104. [Odpověď v anketě.] Pod titulem Anketa o dnešním stavu nakladatelského podnikání Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 185–187.

288

František Götz *Listy pro umění a kritiku* 1, 1933, č. 1, 15. 2., s. 18–24. [Stať o Götzově zužujícím pojetí poezie jako odrazu společenského dění, zejména v článku Život a umění v nové perspektivě (Národní

osvobození 25. 12. 1932).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti 2* (1987), s. 5–20; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 11–20. 289

– Götz, Fr.: Nápor na kritiku (Obrana jednoho z postižených) *Národní osvobození* 10, 1933, č. 43, 19. 2., s. 11. [Reakce na článek Karla Čapka Autor o kritikovi (Přítomnost č. 7/1933) o Götzově recenzi Hordubala a na stat' B. Fučíka jako útoku na kritikovu „lidskou čest“.] 289/1

– -jef- [= Julius Fučík]: „Zvon“ ještě po dvaceti letech *Tvorba* 8, 1933, č. 8, 23. 2. [Reakce na článek B. Fučíka o Františku Götzovi.] 289/2

Ještě František Götz *Listy pro umění a kritiku* 1, 1933, č. 2, 9. 3., s. 60–61. [Reakce na Götzův článek Nápor na kritiku (viz č. 289/1) a jeho výtku osobního útoku.] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti 2* (1987), s. 20–22; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 20–22. 290

Noviny, kde se tančí *Listy pro umění a kritiku* 1, 1933, č. 2, 9. 3., obálka, [s. 3 a 4]; nepodepsáno. [Reakce na článek Eduarda Basse Proší se o vyrušení? (Lidové noviny 22. 2. 1933) o poznámce A. S. o Karlu Čapkovi (A. Skoumal, Proší se: Nevyrušovat, *Listy pro umění a kritiku* č. 1/1933).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 123–124. 291

Čapkův Hordubal *Listy pro umění a kritiku* 1, 1933, č. 4, 13. 4., s. 118–121. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, F. Borový 1933).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti 2* (1987), s. 23–29; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 23–26. 292

Básník konvence a příležitosti *Listy pro umění a kritiku* 1, 1933, č. 5, 27. 4., s. 153–157. [Recenze sbírek Petra Kříčky Chléb a sůl (Praha, Kvasnička a Hampl 1933) a Suchá jehla (Praha, Kvasnička a Hampl 1933).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti 2* (1987), s. 30–38; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 27–32. 293

Poezie těžkomyslnosti *Listy pro umění a kritiku* 1, 1933, č. 8, 8. 6., s. 246–252. [Stat' srovnávající sbírky Viléma Závady Panychida (Praha, A. Srdce 1927) a Siréna (Praha, Aventinum 1932) a básníkův vývoj v nich.] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti 2* (1987), s. 39–53; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 33–42. 294

Dva debuty veršů *Listy pro umění a kritiku* 1, 1933, č. 9, 22. 6., s. 283; podepsáno Bk. [Recenze sbírek Bohumila Nováka Lethe (Praha, Lis knihomilův 1933) a Václava Renče Jitření (Praha, Řád 1933).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti 2* (1987), s. 434–436; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 289–290. 295

Vinohradské divadlo účtuje s kritikou *Listy pro umění a kritiku* 1, 1933, č. 9, 22. 6., s. 285; podepsáno B. F. [Poznámka o nařízení uměleckého šéfa Vinohradského divadla Jana Bora nevydávat divadelnímu kritikovi Josefu Trägerovi volnou vstupenku.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 124. 296

Hovory s nakladateli IX. Dr. Bedřich Fučík, ředitel nakladatelství Melantrich *Přítomnost* 9, 1932, č. 36, 7. 9., s. 569–573. [Rozhovor o chodu nakladatelství Melantrich a o úspěšnosti jednotlivých edic i vydávaných – původních i překladových – knih; otázky kladl František Kocourek.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 194–204. 297

Usnesení poroty pro básnickou cenu Melantricha 1933 *Listy pro umění a kritiku* 1, 1933, č. 13, 28. 9., obálka [s. 2]. [Text rozhodnutí o 1. ceně pro Jeřáby Jana Zahradníčka a o 2. ceně pro Zpíváno z dálky Františka Hrubína. Porotu tvořili F. X. Šalda, Albert Vyskočil a Bedřich Fučík; datováno 13. září 1933.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 204–205. 298

Usnesení poroty pro cenu Melantricha za knihu pro mládež 1933 *Listy pro umění a kritiku* 1, 1933, č. 13, 28. 9., obálka [s. 2]. [Text o rozhodnutí neudělit žádnou cenu. Porotu tvořili Božena Benešová, Václav Tille a Bedřich Fučík; datováno 15. září 1933.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 205. 299

Přátelům a čtenářům knih Melantricha *Listy pro umění a kritiku* 1, 1933, č. 14, 12. 10., obálka [s. 4]. [Reakce na úsilí nejmenovaných osob ovlivnit nakladatelský program Melantrichu; spolupodepsáni Jan Čep, Jan Hertl, Egon Hostovský, J. Menzel, Josef Träger, Vilém Závada.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 124–125. 300

František Halas *Listy pro umění a kritiku* 1, 1933, č. 14, 12. 10., s. 440–446. [Stat' o básnickově vývoji směrem k definitivnímu výrazu ve sbírkách *Tvář* (Praha, Družstevní práce 1931) a *Hořec* (Praha, Erna Janská 1933).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti* 2 (1987), s. 62–77; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 48–57. 301

Družstevní práce... *Listy pro umění a kritiku* 1, 1933, č. 14, 12. 10., obálka [s. 4]; nepodepsáno. [Reakce na noticku v *Panoramě* č. 6/1933 (I Otokar Březina...) o tom, že vydávání díla Otokara Březiny bylo Literárním odborem České akademie svěčeno Melantrichu a ne Družstevní práci.] Pod titulem Družstevní práce je opět jednou rozhořčena. Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 125–126. 302

Státní ceny... *Listy pro umění a kritiku* 1, 1933, č. 15, 26. 10., obálka [s. 4]; podepsáno Bk. [Poznámka o okolnostech vypsání Státní ceny za literaturu a o složení poroty.] Pod titulem Státní ceny v této knize na s. 126. 303

Pěkná knížka *Listy pro umění a kritiku* 1, 1933, č. 15, 26. 10., obálka; podepsáno Bk. [Recenze knihy Antoina de Saint-Exupéryho *Noční let* (Praha, Spolek výtvarných umělců Mánes 1933).] Pod titulem Antoine de Saint-Exupéry: *Noční let* Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 126–127. 304

Zahradníčkovy Jeřáby *Rozhledy po literatuře a umění* 2, 1933, č. 18, 1. 12., s. 121–122. [Recenze stejnojmenné sbírky (Praha, Melantrich 1933).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti* 2 (1987), s. 54–61; též tiskem B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 43–47; též upraveno a jako součást přednášky Nezval – Zahradníček též knižně in B. F.: *Rodná krajina básníková* (1989); též tiskem in B. F.: *Rodná krajina básníková* (2003), s. 160–166. 305

1934

Benjamin Menšík: Odložte masky *Listy pro umění a kritiku* 1, 1933, č. 20, 18. 1. 1934, obálka [s. 4]; spoluautor Albert Vyskočil. [Reakce na článek B. Menšíka (Index č. 12/1933) zpochybňující anonymitu v soutěži o básnickou cenu nakladatelství Melantrich.] Pod titulem Jaké to smutné čtení Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 127–128. 306

Jiří Wolker po desíti letech *Listy pro umění a kritiku* 2, 1934, č. 1, 7. 2., s. 1–6; podepsáno F. Hlzl; spoluautoři František Halas, Pavel Levit, Vilém Závada. [Stat' o posmrtné recepci díla J. Wolkera.] V této knize na s. 128–135. 307

Na okraj melantrišské literární soutěže *Index* 6, 1934, č. 2, březen, s. 17–18. [Rozhovor s B. Fučíkem o knihách přihlášených do soutěže nakladatelství Melantrich a o průběhu této soutěže.] Též knižně in B. F.: *Rodná krajina básníková* (1989); též tiskem in B. F.: *Rodná krajina básníková* (2003), s. 376–378. 308

Místo doslovu *Listy pro umění a kritiku* 2, 1934, č. 2, 1. 3., s. 48; podepsáno B. F. [Poznámka o ohlasu čísla Listů pro umění a kritiku věnovaného problémům českého divadla (č. 19/1933), zvl. o člancích F. X. Šaldy K 50. výročí Národního divadla (Šaldův zápisník č. 5/1933–34), F. Langer, F. Götze a J. Sajíce (Lidové listy 11. 1. 1934).] Knižně a tiskem též in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 292–294. 309

Rozhodnutí o románové ceně Melantricha pro rok 1934 *Listy pro umění a kritiku* 2, 1934, č. 3, 14. 3., obálka, [s. 3]. [Zpráva o 1. ceně pro román Píseň o růži Jaroslava Durycha, 2.–3. ceně pro romány Mikuláš Dačický z Heslova Jaroslava Humbergra a Zlatý věk Gejzy Vámoše. Porotu tvořili F. X. Šalda, Otokar Fischer a B. Fučík; datováno 8. 3. 1934.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 205–206. 310

Božena Benešová: Člověk *Eva* 6, 1933/34, č. 12, 15. 4. 1934, s. 30; podepsáno BF. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Melantrich 1934).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti* 2 (1987), s. 436–438; tiskem též in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 291–292. 311

Ještě Wolker – Teige *Listy pro umění a kritiku* 2, 1934, č. 8–9, 31. 5., příloha Informace, s. 64; podepsáno Bf. [Poznámka o článku Karla Teiga Odpověď mlčením (Doba č. 8/1934–35) vracejícímu se k polemice o Jiřího Wolkra, viz č. 307).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 135–136. 312

Nakladatelství Melantrich *Listy pro umění a kritiku* 2, 1934, č. 8–9, 31. 5., příloha Informace, s. 64; podepsáno Bf. [Poznámka o názorové nezávislosti Listů pro umění a kritiku na nakladatelství Melantrich.] Knižně a tiskem též in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 294–295. 313

– redakce: Bratrovražedný boj (Peroutka versus Melantrich) *Doba* 1, 1934/35, č. 13–14, listopad 1934, s. 206–208 a č. 15–16, leden 1935, s. 222–225. [Článek o polemice o Otokara Březinu (viz č. 302), o textu Ferdinanda Peroutky Je pokladna Melantricha světový názor? (Přítomnost č. 25/1934), odpovědi B. Fučíka (viz č. 313) a o vztahu Listů pro umění a kritiku a nakladatelství Melantrich.] 313/1

Poezie jako šablona *Listy pro umění a kritiku* 2, 1934, č. 11, 20. 9., s. 251–257. [Stat' o nové sbírce Jana Čarka Hvězdy na nebi (Praha, Družstevní práce 1934).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti 2* (1987), s. 78–91; tiskem též in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 58–66. 314

Causa Ferdinand Peroutka *Listy pro umění a kritiku* 2, 1934, č. 11, 20. 9., příloha Informace, s. 74–75. [Článek o polemice Ferdinanda Peroutky (Přítomnost č. 25/1934) se statí Miloše Dvořáka Peroutkovo pojetí básníka (Listy pro umění a kritiku č. 8–9/1934) o Otokaru Březinovi. Na s. 73 je otištěna odpověď Miloše Dvořáka, na s. 73–74 reakce Jaroslava Durycha.] Knižně a tiskem též in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 295–298. 315

Literární louže ve Frontě *Listy pro umění a kritiku* 2, 1934, č. 15, 8. 11., příloha Informace, s. 107–108. [Poznámka o „sprostáctví“ v člancích Karla Horkého v časopise Fronta (Literární vraždy, Fronta č. 9 a 10/1934–35), týkajících se mj. F. X. Šaldy, Jaroslava Durycha a Fučíkova článku o Janu Čarkovi (viz č. 314).] Knižně a tiskem též in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 298–300. 316

Případ M. Rutteho *Listy pro umění a kritiku* 2, 1934, č. 18, 13. 12., příloha Informace, s. 121; podepsáno B. F. [Poznámka o „literárním gangsterství“ nepodepsaného článku Když politika, tak tedy – v Poledním listu (6. 12. 1934) žádajícího propuštění Miroslava Rutteho z redakce Národních listů, a to kvůli jeho působení v porotě Máchovy ceny města Prahy a článku k padesátinám Petra Křičky.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 136–137. 317

1935

Vzor nakladatele Jan Laichter – *Život a dílo (Vzpomínky a úvahy)*. Red. J. Horák. Praha, Svaz knihkupců a nakladatelů Čsl. republiky 1935 (květen), s. 216–218. [Stat' o nakladatelském profilu Jana Laichtera.] Závěr statí též in *Kniha a národ 1879–1939* (Zvláštní číslo časopisu Knihkupec a nakladatel) Red. Václav Mikota. Praha, Svaz českých knihkupců a nakladatelů 1939 (prosinec), s. 73. [Úryvek začíná „Jan Laichter je dobrý nakladatel,...“.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 206–208. 318

Bedřich Václavek o Františku Halasovi *Listy pro umění a kritiku* 3, 1935, č. 2, 21. 2., s. 56–57; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Bratislava, Zdeněk Rossmann 1934).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti* 2 (1987), s. 439–441; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 300–302.

319

Georgij Šilin: Lenivá smrt *Listy pro umění a kritiku* 3, 1935, č. 2, 21. 2., s. 61–62; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Ústřední dělnické knihkupectví a nakladatelství A. Svěcený 1934).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti* 2 (1987), s. 442–443; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 302–303.

320

Albert Vyskočil: Básníkovy slovo *Listy pro umění a kritiku* 3, 1935, č. 3, 7. 3., s. 84–85; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, V. Pour 1933).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti* 2 (1987), s. 443–449; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 303–306.

321

Na okraj Mikotovy Krise knihy a krise stavu *Československý knihkupec* 12 (42), 1935, č. 19, 10. 5., s. 165–167; podepsáno Dr. B. F. [Článek o publikaci Václava Mikoty Krise knihy a krise stavu knihkupečů (Praha, Svaz knihkupců a nakladatelů 1935; původně vycházela na pokračování ve 12. ročníku Československého knihkupce) a o soudobé situaci v nakladatelském podnikání a činnosti Svazu knihkupců a nakladatelů.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 209–211.

322

Nakladatelství *Typografia* 42, 1935, č. 9, s. 236–239; nepodepsáno. [Článek o chodu nakladatelství Melantrich; jméno autora je uvedeno v obsahu ročníku.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 212–219.

323

1936

Tři knížky lyriky *Listy pro umění a kritiku* 4, 1936, č. 2, 27. 2., s. 42–47. [Recenze sbírek Františka Nechvátala Vedro na paletě (Praha, V. Petr 1935), Václava Renče Studánky (Praha, V. Petr 1935) a Františka Hrubína Krásná po chudobě (Praha, Melantrich 1935).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti* 2 (1987), s. 92–104; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 67–74.

324

Josef Holas zemřel *Listy pro umění a kritiku* 4, 1936, č. 3, 12. 3., s. 79; podepsáno F. [Nekrolog.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 137–138.

325

Umění povídky *Listy pro umění a kritiku* 4, 1936, č. 4, 26. 3., s. 96–99. [Článek o Janu Čepovi jako „povídkáři rodem“ u příležitosti vydání Ponocného (Praha, Spolek českých bibliofilů 1935).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti* 2 (1987), s. 105–110; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 75–78.

326

Chvála přisnosti *Listy pro umění a kritiku* 4, 1936, č. 6, 30. 4., s. 129–131. [Nekrolog za Boženou Benešovou († 8. 4. 1936) o přisnosti ve výrazu i duchovním vyznění, která charakterizuje autorčino dílo.] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti* 2 (1987), s. 111–117; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 79–82. 327

Nečas, Berka, Bouzek *Listy pro umění a kritiku* 4, 1936, č. 7, 14. 5., s. 162–164; podepsáno B. F. [Recenze sbírek Jaroslava Nečase *Tobě i vám* (Olomouc, Š. Beran 1936), Josefa Berky *Klekání* (Plzeň, Sdružení západočeských výtvarných umělců 1936) a Josefa Bouzka *Věčný lov* (Plzeň, Grafika 1935).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti* 2 (1987), s. 449–454; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 306–310. 328

Marie Pujmanová: Božena Benešová *Listy pro umění a kritiku* 4, 1936, č. 8, 28. 5., s. 199; podepsáno B. X. [Recenze stejnojmenné monografie (Praha, F. Borový 1936).] Knižně a tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 310. 329

Nad Čapkovými překlady *Listy pro umění a kritiku* 4, 1936, č. 13, 15. 10., s. 312–314. [Recenze třetího vydání Karla Čapka *Francouzská poesie* (Praha, F. Borový 1936).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti* 2 (1987), s. 118–124; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 83–86. 330

Myšlenka a heslo *Listy pro umění a kritiku* 4, 1936, č. 13, 15. 10., s. 318–319; podepsáno B. F. [Poznámka o „pokoutním prsknutí“ Karla Poláka v článku Karel starší ze Žerotína (*Právo lidu* 9. 10. 1936) a anonymní reakci v *Tvorbě* (Y. V., Šalda a moskevský proces, *Tvorba* č. 41/1936) na článek F. X. Šaldy *Ve věku železa a ohně* (*Šaldův zápisník* č. 1/1936–37); viz též č. 332.] Knižně a tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 311–313. 331

– Polák, Karel: O Šaldu či o Fučíka? *Právo lidu* 45, 1936, 17. 10., č. 242, s. 6. 331/1

Pokání s výhradou *Listy pro umění a kritiku* 4, 1936, č. 14, 29. 10., s. 339. [Poznámka k odpovědi Karla Poláka (viz č. 331/1) na Fučíkův článek *Myšlenka a heslo*, viz č. 331.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 138–139. 332

Kniha roku *Listy pro umění a kritiku* 4, 1936, č. 15, 12. 11., s. 344–352. [Stat' o svazku spisů F. X. Šaldy *Časové i nadčasové* (Praha, Melantrich 1936) jako o nejvýraznější autorově knize.] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti* 2 (1987), s. 125–145; též tiskem in B. F.: *Žízeň osobnosti*. Editor Vladimír Binar. Praha, Společnost F. X. Šaldy 1995 (*Zápisník o Šaldovi*; k 128. výročí narození FXŠ 22. prosince 1995), s. 10–17; též tiskem knižně in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 87–99. 333

Vlastenecká poezie 1936 *Listy pro umění a kritiku* 4, 1936, č. 15, 12. 11., s. 362–363; podepsáno B. F. [Článek o udělení ceny Svatoboru Antonínu Klášterskému a o jeho nepůvodní a obsahově vyprázdněné

poezii.] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti 2* (1987), s. 146–151; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 100–103. 334

Hrst poznámek *Listy pro umění a kritiku* 4, 1936, č. 18, 10. 12., s. 423–427. [Stat' o podstatě a předpokladech poezie adresovaná zejména „mladému básníkovi“; též o článku Jiřího Valji O mladou poezii z téhož čísla Listů pro umění a kritiku (s. 419–422).] Pod titulem Odpověď mladému básníkovi též in *Jitro* 20, 1938/39, č. 3, s. 92–93. [Jedná se o úryvek od třetího odstavce stati k citátu z Máje K. H. Máchy.] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti 2* (1987), s. 152–163; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 104–111. 335

Vladislav Vančura „přešel na stranu buržoasie“ *Listy pro umění a kritiku* 4, 1936, č. 18, 10. 12., s. 436; podepsáno Bk. [Poznámka o recenzi O. Kríglu Vančurových Tří řek (Vladislav Vančura na druhé straně, U č. 3/1936).] Knižně a tiskem též in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 313–314. 336

1937

Úcta ke knize *In memoriam František Borový* Redigovali Julius Fürth a J. Paták. Praha, Kmen, klub nakladatelů 1937 (jaro), s. 24–26. [Článek o tvůrčím stylu a metodě nakladatelské práce F. Borového a o jeho přístupu k autorům.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 220–221. 337

Poznámky vydavatelovy F. X. Šalda: *Duše a dílo (Podobizny a medailony)* [K vydání připravil Bedřich Fučík.] Praha, Melantrich 1937 (podzim) (Dílo F. X. Šaldy; 4). 4. [změněné] vydání, s. 353. [Ediční poznámka.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 235–236. 338

Poznámky vydavatelovy F. X. Šalda: *Studie literárně historické a kritické* [K vydání připravil Bedřich Fučík.] Praha, Melantrich 1937 (podzim) (Dílo F. X. Šaldy; 11), s. 319–322. [Ediční poznámka.] V této knize na s. 245–248. 339

K Halasovu Dokořán *Listy pro umění a kritiku* 5, 1937, č. 1, 4. 2., s. 18–22. [Recenze stejnojmenné knihy Františka Halase (Praha, Melantrich 1936).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti 2* (1987), s. 164–174; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 112–118. 340

Kniha rozjímavá *Listy pro umění a kritiku* 5, 1937, č. 2, 18. 2., s. 43–46; podepsáno B. F. [Recenze knihy Josefa Čapka Kulhavý poutník (Praha, F. Borový 1936).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti 2* (1987), s. 175–180; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti 2* (2002), s. 119–122. 341

K 22. 12. 1937 *Listy pro umění a kritiku* 5, 1937, č. 20, 22. 12., s. 488–490. [Nekrolog za F. X. Šaldou o studiích, které chtěl ještě napsat, a o směru jeho revizí starších textů pro své Spisy.] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti 2* (1987), s. 181–188; též tiskem in B. F.: *Žízeň osobnosti*. Editor Vladimír Binar. 342

Praha, Společnost F. X. Šaldy 1995 (Zápisník o Šaldovi; k 128. výročí narození FXŠ 22. prosince 1995), s. 26–28; též tiskem knižně in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 123–127. 342

Marginalia k jubileu *Akord* 4, 1937, č. 1, oddíl Poesie, s. 1–6. [Stat' psaná u příležitosti 50. narozenin Jaroslava Durycha.] Též in *Jaroslav Durych. 2 (K 25. výročí básnickova úmrtí 7. dubna 1962)* [Redigoval Ladislav Jehlička. Praha 1987xx, s. 1–6]. Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti 2* (1987), s. 189–198; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 128–134. 343

1938

Poznámky vydavatelovy *F. X. Šalda: Nova et vetera (Poesie)* [Uspořádal a k vydání připravil Bedřich Fučík.] Praha, Melantrich 1938 (duben) (Dílo F. X. Šaldy; 7), s. 257–258. [Ediční poznámka.] V této knize na s. 236–238. 344

Každý z nás... *Jan Čep: Modrá a zlatá* Praha, Melantrich 1938 (Melantrichova laciná knižnice; 4), nestr. [4 s.]; podepsáno K. V. [Předmluva o Čepově vztahu k lidem a k přírodě a o hutnosti jeho líčení.] Pod titulem *Modrá a zlatá* též knižně in B. F.: *Kritické příležitosti 2* (1987), s. 207–210; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti 2* (2002), s. 140–142. 345

Jak se spisovatel stává kritikem *České slovo* 30, 1938, č. 120, 22. 5., s. 11. [Odpověď ve stejnojmenné anketě zformulovaná podle Fučíkových slov Františkem Neužillem.] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti 2* (1987), s. 542; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 368. 346

Monumentální jubileum *Brázda* 9, 1938, č. 6, s. 97–99; podepsáno Stanislav Budín. [Článek psaný u příležitosti 60. narozenin Zdeňka Nejedlého o jeho hojné publikační činnosti a počtu nedokončených mnohasvazkových monografií.] Pod titulem *Vědecká stachanovština* též knižně in B. F.: *Kritické příležitosti 2* (1987), s. 454–463 [pro knižní vydání autorem přepracováno]; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 314–319. 347

Matka proti matce *Brázda* 9, 1938, č. 8, s. 131–132; podepsáno M. Janer. [Recenze divadelní hry Karla Čapka *Matka* (Praha, F. Borový 1938).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti 2* (1987), s. 463–468; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 319–322. 348

Případ Jakuba Demla *Brázda* 9, 1938, č. 35, s. 554–556; podepsáno Jan Král. [Stat' psaná u příležitosti 60. narozenin Jakuba Demla o mlčení české kritiky vůči básníkovu dílu a o „žizni po životě“, jež je charakterizuje.] Též in *Obsah*, 1987, červen, nestr. [6 s.]. [Doprovazeno poznámkou VB (= Vladimíra Binara) o dalších textech B. Fučíka věnovaných Jakubu Demlovi.]; knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti 2* (1987), s. 199–206; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 135–139. 349

Pravá tvář české literatury *Tak 2*, 1938/39, č. 16, 20. 12. 1938, s. 239–241. [Stat' o tradici motivu země v české literatuře.] Pod původním autorským titulem Druhá tvář české literatury též knižně in B. F.: *Kritické příležitosti 2* (1987), s. 211–215; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 143–145. 350

– Strnad, Karel [= Julius Fučík]: O tak zvané národní kulturní radě *Nová svoboda*, 1939, č. 1, 19. 1. Knižně též in *Julius Fučík: Milujeme svůj národ (Poslední články a úvahy)* Praha, Svoboda 1949 (Dílo Julia Fučíka; 3), s. 98–102. 350/1

Viz: 335

1939

Básník úzkosti Praha, vlastním nákladem 1939. 9 stran. viz č. 356

Poznámky vydavatelovy F. X. Šalda: *Kritické glosy k nové poesii české* [K vydání připravil Bedřich Fučík.] Praha, Melantrich 1939 (Dílo F. X. Šaldy; 13), s. 527. Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 250–251. 351

O dvou románech *Akord 7*, 1939/40, č. 1, 1. 10. 1939, s. 24–28. [Recenze knih Jaroslava Havlíčka *Ta třetí* (Praha, J. R. Vilímek 1939) a Karla Konráda Postele *bez nebes* (Praha, F. Borový 1939).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti 2* (1987), s. 239–247; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 161–166. 352

Souboj s mrtvým *Akord 7*, 1939/40, č. 1, 1. 10. 1939, s. 33–35; podepsáno Jan Kalina. [Článek o textu Karla Sezimy *Pro domo – bezmála jubilejní* (Lumír č. 7–8/1938–39) reagujícím na vydání Šaldových *Kritických glos k nové poesii české* (Praha, Melantrich 1939) obhajobou svého románu *Host*.] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti 2* (1987), s. 468–473; tiskem též in B. F.: *Žízeň osobnosti*. Editor Vladimír Binar. Praha, Společnost F. X. Šaldy 1995 (Zápisník o Šaldovi; k 128. výročí narození FXŠ 22. prosince 1995), s. 28–30; též tiskem knižně in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 322–325. 353

Svoboda a poslušnost *Tak 2*, 1938/39, č. 19–20, 28. 2. 1939, s. 305–306. [Reakce na článek Karla Strnada (= Julia Fučíka) O tak zvané národní kulturní radě (*Nová svoboda* č. 1/1939, viz č. 350/1), v němž autor polemizuje se závěry Fučíkovy statí *Pravá tvář české literatury*, viz č. 350.] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti 2* (1987), s. 215–219; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 146–148. 354

– Strnad, Karel [= Julius Fučík]: O svobodě a poslušnosti *Nová svoboda*, 1939, č. 7, 9. 3. Knižně též in *Julius Fučík: Milujeme svůj národ (Poslední články a úvahy)* Praha, Svoboda 1949 (Dílo Julia Fučíka; 3), s. 147–151. [Knižní publikace je doplněna o druhou, poprvé zde z rukopisu na s. 152–155 tištěnou část článku.] 354/1

Pan Willi Schlamm a český národ *Tak* 2, 1938/39, č. 19–20, 28. 2. 1939, s. 306; podepsáno Jan Kalina. [Poznámka o článku W. Schlamma Proč zemřel Karel Čapek (Přítomnost č. 4/1939) a o „čapkovském“ obrazu českého národa, který v něm podává.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 139–140.

355

Jakub Deml – Pokus o portrét *Lumír* 65, 1938/39, č. 4–5, 28. 4. 1939, s. 182–188. [Stat' o „úzkosti lásky“ jako východisku Demlova díla a o jeho návaznosti na tvorbu K. H. Máchy.]. Samostatně pod titulem Básník úzkosti (1939); též in Jakub Deml: *Šlépěje* 24, 1939, říjen, s. 71–85; pod titulem Básník úzkosti též knižně in B. F.: *Kritické příležitosti* 2 (1987), s. 220–238; též in *Most atd.* [1], [1989], č. 1, s. 26–35; též tiskem knižně in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 149–160.

356

„Co dělat“ *Akord* 7, 1939/40, č. 2, 1. 11. 1939, s. 41–44; podepsáno A. L. [Článek o myšlenkové i stylistické výstavbě textu Alberta Pražáka (Kritický měsíčník č. 6/1939).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti* 2 (1987), s. 473–480; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 325–330.

357

– Pražák, Albert: Na útok v Akordu *Kritický měsíčník* 2, 1939, č. 10, s. 424–425.

357/1

Základní věci *Kniha a národ 1879–1939* (Zvláštní číslo časopisu Knihkupec a nakladatel) Red. Václav Mikota. Praha, Svaz českých knihkupců a nakladatelů 1939 (prosinec), s. 26. [Odpověď v anketě o soudobém českém knižním trhu.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 229–231.

358

Kamil Bednář: Milenka modř *Akord* 7, 1939/40, č. 4, 1. 1. 1940, s. 131–132; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné sbírky (Praha, Melantrich 1939).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti* 2 (1987), s. 480–482; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 330–331.

359

Vladimír Vokolek: Poutní píseň k dobrému lotru a Tolikrát obětovaná *Akord* 7, 1939/40, č. 4, 1. 1. 1940, s. 132–134; podepsáno B. F. [Recenze dvou stejnojmenných sbírek (obě Pardubice, Vlastimil Vokolek 1938 a 1939).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti* 2 (1987), s. 483–485; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 331–333.

360

Jiří Suchánek: Na konci země *Akord* 7, 1939/40, č. 4, 1. 1. 1940, s. 134–135; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné sbírky (Praha, V. Petr 1939).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 153–154.

361

Ještě jednou „co dělat“ *Akord* 7, 1939/40, č. 4, 1. 1. 1940, s. 135–136; podepsáno A. L. [Pokračování polemiky s Albertem Pražákem (Kritický měsíčník č. 10/1939), viz č. 357/1.] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti* 2 (1987), s. 570–573; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 387–389.

362

Nejúspěšnější kniha – Kožíkův Největší z pierotů *Akord* 7, 1939/40, č. 6, 1. 3. 1940, s. 182–188. [Recenze stejnojmenné knihy Františka Kožíka (Praha, F. Borový 1939), jež získala 1. cenu v Evropské literární soutěži roku 1939.] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti* 2 (1987), s. 248–258; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 167–173. 363

Zastavení 1940 *Akord* 7, 1939/40, č. 9–10, 10. 6. 1940, s. 279–294. [Souborná recenze sbírek Jana Dokulila Lidský život (Praha, Bohuslav Rupp 1940), Františka Halase Naše paní Božena Němcová (Praha, F. Borový 1940), Josefa Hory Jan houslista (Praha, F. Borový 1940), Vítězslava Nezvala Pět minut za městem (Praha, F. Borový 1940), Jaroslava Seiferta Vějíř Boženy Němcové (Praha, F. Borový 1940), Vladimíra Vokolky Žíněné roucho (Praha, Melantrich 1940) a Viléma Závady Hradní věž (Praha, Melantrich 1940).] Pod titulem Zastavení nad poezií 1940 též knižně in B. F.: *Kritické příležitosti* 2 (1987), s. 326–352; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 217–233. 364

Jak se tvoří jednota *Lidové noviny* 48, 1940, č. 478, 20. 9., s. 2. [Článek o návštěvě Kruppových závodů a nakladatelství Deutscher Verlag v Essenu.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 141–142. 365

Z nové prósy *Akord* 8, 1940/41, č. 2, 20. 11. 1940, s. 60–67. [Souborná recenze románů Josefa Knapa Dívčí hlas (Praha, Novina 1940), Václava Řezáče Černé světlo (Praha, F. Borový 1940) a Heleny Šmahelové Sedmý den odpočívaj (Praha, Družstevní práce 1940).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti* 2 (1987), s. 259–271; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 174–182. 366

Nad dětskou knihou *Naše doba* 48, 1940/41, č. 3, prosinec 1940, s. 134–144. [Studie o soudobém neutěšeném stavu literatury pro mládež, zaviněném mj literární kritikou.]. Úryvek též in *Knihkupec a nakladatel* 3 (48), 1941, č. 1, 3. 1., s. 9–11, č. 2, 10. 1., s. 18–22 a č. 3, 17. 1., s. 31–33. Knižně pod titulem O knihu pro mládež (1941); též in B. F.: *Setkávání a míjení* (1988), s. 4–38; též tiskem in B. F.: *Setkávání a míjení* (1995), s. 9–31. 367

Nejzajímavější knihy 1940 *Lidové noviny* 48, 1940, č. 612, 1. 12., příloha Nejzajímavější knihy 1940, s. 3. [Odpověď v anketě: „Zahradníček: Korouhve. Závada: Hradní věž. Vokolek: Žíněné roucho.“] V této knize na s. 142. 368

1941

O knihu pro mládež Praha, Václav Petr 1941 (Svazky úvah a studií; 64). 30 stran. [Časopisecky vycházelo v roce 1940.] viz č. 367

Poznámky vydavatelovy F. X. Šalda: *Medailony* [K vydání připravil Bedřich Fučík.] Praha, Melantrich 1941 (Dílo F. X. Šaldy; 12), s. 227–229. [Ediční poznámka; datováno 28. 10. 1940.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 248–250. 369

Poznámky vydavatelovy F. X. Šalda: *Boje o zítřek (Meditace a rapsódie)* [K vydání připravil Bedřich Fučík.] Praha, Melantrich 1941 (Dílo F. X. Šaldy; 3). 5. vydání, s. 263; podepsáno B. F. [Ediční poznámka.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 235. 370

Glosy k Durychovým Služebníkům neužitečným *Akord* 8, 1940/41, č. 4–5, 30. 1. 1941, s. 141–153. [Stat' o tématu, kompozici, jazyku a výstavbě postav ve stejnojmenné knize Jaroslava Durycha (Praha, Vyšehrad 1940 – 1. část trilogie).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti* 2 (1987), s. 272–293; též tiskem in *Jaroslav Durych – Život, ohlasy, soupis díla a literatury o něm* Výbor statí O Jaroslavu Durychovi a jeho díle uspořádali Jan Šulc, Jiří Kudrnáč a Karel Komárek. Soupis díla Jaroslava Durycha a literatury o něm zpracovala Věra Vladyková. K vydání připravila Jitka Uhdeová. Brno, Atlantis 2000, s. 242–251; též tiskem knižně in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 183–196. 371

Dva ruralistické romány *Akord* 8, 1940/41, č. 4–5, 30. 1. 1941, s. 176–179. [Recenze románů Václava Prokúpa Nebe nad námi (Praha, Novina 1940) a Antonína Procházky Rod (Praha, Novina 1940).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti* 2 (1987), s. 485–491; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 333–336. 372

Jiří Mašek: Žal věrný *Akord* 8, 1940/41, č. 6, 28. 2. 1941, s. 226–227. [Recenze stejnojmenné sbírky (Praha, Jaroslav Pícka 1940).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti* 2 (1987), s. 491–492; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 336–337. 373

Nad Hrubínovým Včelím plástem *Akord* 8, 1940/41, č. 7, 26. 3. 1941, s. 248–251. [Recenze stejnojmenné sbírky (Praha, J. R. Vilímek 1940).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti* 2 (1987), s. 353–359; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 234–237. 374

Cesta Františka Křeliny *Akord* 8, 1940/41, č. 9–10, 20. 6. 1941, s. 325–342. [Stat' o vývoji díla F. Křeliny jako zápasu o tvar a proti snadnosti vlastního talentu.] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti* 2 (1987), s. 294–325; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 197–216. 375

J. Glazarová: Chudá přadlena *Akord* 9, 1941/42, č. 1, září 1941, s. 26–28; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Melantrich 1940).] Pod titulem Chudá přadlena též knižně in B. F.: *Kritické příležitosti* 2 (1987), s. 382–386; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 253–255. 376

† Jindřich Hořejší *Akord* 9, 1941/42, č. 2, říjen 1941, s. 58–61. [Nekrolog za J. Hořejším († 30. 5. 1941).] Pod titulem Za Jindřichem Hořejším též knižně in B. F.: *Kritické příležitosti* 2 (1987), s. 360–365; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 238–241. 377

Pražákova Míza stromu *Akord* 9, 1941/42, č. 3–4, listopad – prosinec 1941, s. 119–123. [Recenze stejnojmenné knihy Alberta Pražáka (Praha, Topičova edice 1940).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti* 2 (1987), s. 493–500; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 337–342. 378

Jindřich Vodák: Kapitoly o dramatě *Akord* 9, 1941/42, č. 3–4, listopad – prosinec 1941, s. 139–142; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Melantrich 1941).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti* 2 (1987), s. 500–504; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 342–345. 379

Miroslav Haller: Okřídlené sandály *Akord* 9, 1941/42, č. 3–4, listopad – prosinec 1941, s. 148–149; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Družstevní práce 1941).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 154–155. 380

Nejzajímavější knihy 1941 *Lidové noviny* 49, 1941, č. 612, 30. 11., příloha Nejzajímavější knihy 1941, s. 2. [Odpověď v anketě: „Smrtí tanec (barokní poesie ve vydání Vašicově). Čep: Tvář pod pavučinou. Mukařovský: Kapitoly z české poetiky. Růže ran. Groggerová: Brána na Grimmingu.“] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 143. 381

Souborné dílo Jakuba Demla *Česká kniha 1941*. Vánoční ročenka Čteme. Pořádal Jiří Ježek s redakčním kruhem. Praha, Svaz českých knihkupců a nakladatelů 1941, s. 37–38. [Článek o inspirativnosti J. Demla jako básníka životní radosti i děsu a o jeho díle na pomezí žánrů; psáno u příležitosti nového vydání *Miriam a Mých přátel* nakladatelstvím J. R. Vilímek.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 143–144. 382

Viz: 367

1942

Dobré dílo *Akord* 9, 1941/42, č. 7, duben 1942, s. 256–260. [Stat' o staroříšském vydavatelství Josefa Floriana.] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti* 2 (1987), s. 375–381; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 248–252. 383

O Josefu Florianovi *Čteme* 4, 1942, č. 6, 2. 4., s. 68–70. [Článek o Josefu Florianovi, zejména o jeho vydavatelské činnosti, psaný u příležitosti Florianova úmrtí († 29. 12. 1941).] Úryvek pod titulem Josef Florian – vydavatel též in *Knihkupec a nakladatel* 4 (49), 1942, č. 15, 17. 4., s. 113–114 [Přetisk posledních pěti odstavců od věty „Josef Florian pokládal vydavatelství knih jen za cosi...“]; knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti* 2 (1987), s. 366–374; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 242–247. 384

Z nové prózy *Akord* 9, 1941/42, č. 8, květen 1942, s. 302–309. [Recenze románů Miroslava Hanuše *Na trati je mlha* (Praha, V. Petr 1940) a *Pavel a Gertruda* (Praha, V. Petr 1941), *Miloše Kratochvíla Osamělý rváč* (Praha, ELK 1941), *Bohumila Nováka Velké děti* (Praha, Melantrich 1941, 2. vydání) a *Bedřicha Svatoše Ruce laskají zemi* (Praha, Vyšehrad 1941).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti* 2 (1987), s. 505–516; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 345–352. 385

Kamil Bednář: Po všech svatbách světa *Akord* 10, 1942/43, č. 1, říjen 1942, s. 37–39; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, V. Petr 1941).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti* 2 (1987), s. 517–520; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 352–354. 386

Adolf Felix: Koruna Dagmarina *Akord* 10, 1942/43, č. 1, říjen 1942, s. 39–40; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, V. Petr 1942).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 155. 387

J. Š. Kubín: Hrozná chvíle *Akord* 10, 1942/43, č. 1, říjen 1942, s. 40; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, Družstevní práce 1941).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti* 2 (1987), s. 520–521; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 354–355. 388

Ota Šafránek: Pohodlný Klaudian *Akord* 10, 1942/43, č. 2, prosinec, s. 78; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, V. Petr 1942).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 156. 389

1943

„Chtěla bych povědít... *Jiřina Hauková: Přisluní* Praha, J. R. Vilímk 1943 (Tvar; 11), přední záložka; nepodepsáno. [Text o vlastním výrazu a osobitosti básní J. Haukové.] Též in *Jiřina Hauková: Básně* Uspořádal, k vydání připravil a ediční poznámku napsal Michael Špirit. Praha, Torst 2000, s. 948. Pod titulem *Jiřina Hauková: Přisluní* v této knize na s. 152. 390

Tři romány *Akord* 10, 1942/43, č. 3–4, leden 1943, s. 100–107. [Recenze románů Miroslava Hanuše Méněcennost (Praha, V. Petr 1942), Václava Řezáče Svědek (Praha, F. Borový 1942) a Františka Křeliny Amarú, syn hadí (Praha, Novina 1942).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti* 2 (1987), s. 387–399; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 256–264. 391

Jaroslav Macháček: Krajina královna *Akord* 10, 1942/43, č. 5, březen 1943, s. 196–197; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné sbírky (Praha, V. Petr 1942).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti* 2 (1987), s. 521–523; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 355–356. 392

Nad „Hladinami tůní“ *Akord* 10, 1942/43, č. 8, červen 1943, s. 302–307. [Recenze stejnojmenné sbírky Kamila Bednáře (Praha, V. Petr 1943).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti* 2 (1987), s. 410–419; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 271–277. 393

I. R. Malá: Klub Klubko *Akord* 11, 1943/44, č. 2, listopad 1943, s. 77–80; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenného románu (Praha, Vyšehrad 1943).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti* 2 (1987), s. 523–527; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 356–358. 394

Okna s anděly *Jan Kameník: Okna s anděly* Praha, J. R. Vilímek 1944 (Tvar; 13), přední záložka; podepsáno B. F. [Text o duchovních hodnotách Kameníkovy sbírky.] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti 2* (1987), s. 430–432; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 284–285. 395

„Kniha klukovských výprav“ *Akord* 11, 1943/44, č. 6, únor 1944, s. 218–223. [Recenze románu Františka Křeliny *Z bukového dříví* (Brno, Moravské kolo 1943).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti 2* (1987), s. 400–409; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 265–270. 396

František Bíbus: *Vítr a plášť* *Akord* 11, 1943/44, č. 6, únor 1944, s. 237–238; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenného souboru povídek (Praha, Vyšehrad 1944).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti 2* (1987), s. 527–530; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 359–361. 397

Pavel Naumann: *Pomník kovu trvalejší* *Akord* 11, 1943/44, č. 6, únor 1944, s. 238–240; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenného románu (Praha, ELK 1943).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti 2* (1987), s. 530–534; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 361–363. 398

Hrubínovo zamyšlení nad životem *Akord* 11, 1943/44, č. 7, březen 1944, s. 254–259. [Stat' psaná u příležitosti vydání sbírky *Cikády* (Praha, F. Borový 1943) o Hrubínově básnickém směřování k dramatické výstavbě básně.] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti 2* (1987), s. 420–429; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 278–283. 399

Růžena Heyduková: *Osamělé nebe* *Akord* 11, 1943/44, č. 7, březen 1944, s. 278–279; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenného románu (Praha, Novina 1944).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 156–157. 400

Příklad Františka Tichého *Akord* 11, 1943/44, č. 8–9, květen 1944, s. 312–323. [Stat' o utváření se tvůrčí osobnosti malíře F. Tichého, motivech jeho díla a jeho etické výpovědi.] Knižně též in B. F.: *Oběšený harlekýn* (1979), s. 4–59; též 2. vydání (1979); též 3. vydání (1979), s. 4–74; též 4. vydání (1983), s. 4–56; též in B. F.: *Setkávání a míjení* (1988), s. 40–92; též tiskem in B. F.: *Setkávání a míjení* (1995), s. 35–69. 401

František Kubka: *Pražské nokturno* *Akord* 11, 1943/44, č. 8–9, květen 1944, s. 353–354; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenného souboru povídek (Praha, F. Borový 1943).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti 2* (1987), s. 534–536; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 363–364. 402

Jiří Valja: *Rodina komediantů* *Akord* 11, 1943/44, č. 8–9, květen 1944, s. 354–355; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenného románu (Praha, Českomoravský Kompas 1943).] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 158. 403

J. Š. Kvapil: Venkov v české beletrii *Akord* 11, 1943/44, č. 8–9, květen 1944, s. 356–359; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenné knihy (Praha, V. Petr 1944).] Knižně též in B. F.: *Kritické příležitosti* 2 (1987), s. 536–542; též tiskem in B. F.: *Kritické příležitosti II* (2002), s. 364–368. 404

1945

Básník ticha *Vyšehrad* 1, 1945/46, č. 1, 26. 9. 1945, s. 10–14. [Stat' o tématu ticha a jeho proměnách v poezii Josefa Hory, jež jeho prostřednictvím směřuje ke klidu jako k jistotě.] Knižně též in B. F.: *Píseň o zemi* (1989), s. 37–49; též tiskem in B. F.: *Píseň o zemi* (1994), s. 31–39. 405

Holanova příležitost *Akord* 12, 1945/46, č. 1, říjen 1945, s. 37–40. [Stat' o skladbě Vladimíra Holana Dík Sovětskému svazu (Praha, F. Borový 1945) v kontextu české těsně poválečné poezie.] Knižně též in B. F.: *Píseň o zemi* (1989), s. 30–36; též tiskem in B. F.: *Píseň o zemi* (1994), s. 26–30. 406

1946

Egon Hostovský: Listy z vyhnanství *Lidová demokracie* 2, 1946, 24. 5., s. 4; podepsáno B. F. [Recenze stejnojmenného románu (Praha, Melantrich 1946).] 406a

Spisovatel a národ – První sjezd českých spisovatelů *Lidová demokracie* 2, 1946, č. 139, 16. 6., s. 1. [Článek o „funkci spisovatele ve společnosti“ a o úloze nového Svazu spisovatelů.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 161–163. 407

Duch české poezie válečné *Akord* 13, 1946, č. 1, září, s. 9–23. [Studie o předtuše války v poezii Josefa Hory a Jana Zahradníčka, o mravním apelu válečné poezie zejména J. Hory, J. Zahradníčka, Františka Halase, Vladimíra Holana a Františka Hrubína a o poezii jako nositelce paměti.] Knižně též in B. F.: *Píseň o zemi* (1989), s. 4–29; též tiskem in B. F.: *Píseň o zemi* (1994), s. 9–25. 408

1947

Pohled *Jan Zahradníček: La Saletta* Praha, Vyšehrad 1947, s. 61–72. [Doslov o vývoji Zahradníčkovy tvorby a básni *La Saletta* jako jejím dovršení i předznamenání; datováno listopad 1947.] Též in 2. samostatné vydání *Jan Zahradníček: La Saletta* Řím, Nepomucenum 1986, s. 43–54; též in 3. vydání *Jan Zahradníček: La Saletta – Znamení moci* Uspořádal František Derfler. Brno 1987xx (edice Studnice; 28), s. 47–59; pod titulem *Cestou k La Salettě* též knižně in B. F.: *Píseň o zemi* (1989), s. 80–95; též tiskem in B. F.: *Píseň o zemi* (1994), s. 59–69. 409

O kultuře *Vývoj* 2, 1947, č. 34, 20. 8., s. 771. [Odpověď v anketě o kultuře a umění.] Též knižně in B. F.: *Rodná krajina básníková* (1989); též tiskem in B. F.: *Rodná krajina básníková* (2003), s. 386–388. 410

Národní umělci *Vyšehrad* 3, 1947/48, č. 2, 3. 10. 1947, s. 26; podepsáno B. F. [Poznámka o vzrůstajícím počtu nositelů titulu národní umělec.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 163–164. 411

Nejzajímavější kniha roku 1947 *Svobodné noviny* 3 (55), 1947, č. 285, 7. 12., s. 10. [Odpověď v anketě: „1. Jan Zahradníček: La Saletta, 2. Graham Greene: Moc a sláva, 3. J. Zaorálek: Lidová rčení.“] V této knize na s. 163. 412

Poznámky a vzpomínky (K 22. 12. 1867–1947) *Vyšehrad* 3, 1947/48, č. 5, 11. 12. 1947, s. 77–80; podepsáno abc. [Vzpomínka na F. X. Šaldou; autorem první části textu byl Albert Vyskočil; druhá část psaná B. Fučíkem obsahuje zárodky oddílů Setkání (kapitola Zastavení s F. X. Šaldou) a Bujará chudoba (stejnomená kapitola o Janu Zahradníčkovi) z jeho knihy Čtrnáctero zastavení (1984, č. 481).] Druhá část v této knize na s. 164–167. 413

1948

Ztroskotání Pacifiku Na námět F. Marryata. Verše z J. V. Sládkova překladu Burnsových Písní a balad. Praha, Vyšehrad 1948 (Dětské knihy Vyšehradu). 252 stran; podepsáno Václav Horák. 2., přepracované vydání pod titulem Ztroskotání Pacifiku aneb Kormidelník Wlnovský. Na námět F. Marryata vypráví Václav Horák. České Budějovice, Růže 1971 (Statečná srdce; 21), s. 1–96, a (Statečná srdce; 22), s. 97–184. 414

Tři zastavení *Pozdrav k sedmdesátinám Jakuba Demla* Praha, soukromý tisk – Vydalo nakladatelství Vyšehrad 1948 (srpen), s. 47–48. [Esej o ztracení, hledání a nalézání „krajiny dětství“ a o krajinách díla Jakuba Demla.] Knižně též in B. F.: *Píseň o zemi* (1989), s. 102–103; též tiskem in B. F.: *Píseň o zemi* (1994), s. 74–75. 415

Básník *Vyšehrad* 4, 1948, č. 1, 1. 10., s. 1–2. [Stať o aktuálnosti a naléhavosti díla Jakuba Demla a o jeho ohlasu.] Knižně též in B. F.: *Píseň o zemi* (1989), s. 96–101; též tiskem in B. F.: *Píseň o zemi* (1994), s. 70–73. 416

1950

Zdeňku Kalistovi k padesátinám *Sborník Zdeňku Kalistovi k padesátinám*, 22. 7. 1950 B. m. n. [1950xx]. [Stať-vzpomínka na první setkání se Z. Kalistou a o jeho umělecké, básnické činnosti předznamenávající „Kalistu historika“; sborník je v současné době nezvěstný.] Knižně též in B. F.: *Setkávání a míjení* (1988), s. 277–285; též tiskem in B. F.: *Setkávání a míjení* (1995), s. 205–210. 417

Dopis Josefu Knapovi k padesátinám [*Sborník k 50. narozeninám Josefa Knapa (28. 7. 1950)*] B. m. n. [1950xx], nestr. [16 stran]. [Dopis-studie o lyricko-epické povaze Knapova díla vyzdvihující jeho prózu *Dívčí hlas*; datováno „Na sv. Cyrila a Metoděje Milostného léta 1950“.] Knižně též in B. F.: *Setkávání a míjení* (1988), s. 286–301; též tiskem in B. F.: *Setkávání a míjení* (1995), s. 211–221. 418

1966

Umění není vyhrazeno spisovatelům (Rozhovor B. Fučíka s Vladislavem Vančurou) *Literární noviny* 15, 1966, č. 26, 25. 6., s. 4–5. [Záznam rozhlasového rozhovoru z roku 1934 o nesamoučelnosti formy uměleckého díla a o Vančurově postupu při psaní románu *Konec starých časů*; otázky kladl B. Fučík.] Pod titulem *Román a čtenáři* též in *Vladislav Vančura: Řád nové tvorby* Uspořádali, předmluvou, edičními poznámkami a vysvětlivkami opatřili Milan Blahynka a Štěpán Vlašín. Praha, Svoboda 1972, s. 385–389; pod původním titulem též knižně in B. F.: *Rodná krajina básníková* (1989); též tiskem in B. F.: *Rodná krajina básníková* (2003), s. 379–385. 419

1967

Bibliografická a ediční poznámka *Jakub Deml: Rodný kraj* Uspořádali Miloš Dvořák a Bedřich Fučík. Praha, Československý spisovatel 1967, s. 212; podepsáno M. D. – B. F.; spoluautor Miloš Dvořák. V této knize na s. 255–256. 420

Pozdrav Bohuslavu Reynkovi *Sborník k 75. narozeninám B. Reynka* B. m. n. [1967xx]. [Esej o Fučíkově přibližování se k poezii B. Reynka a o zachycení času a prostoru v ní; neověřeno.] Knižně též in B. F.: *Píseň o zemi* (1989), s. 105–107; též tiskem in B. F.: *Píseň o zemi* (1994), s. 79–80. 421

Nechod'me mlčky kolem nepravd *Literární noviny* 16, 1967, č. 31, 4. 8., s. 4. [Reakce na článek Jana Nového *Nechod'me kolem zrady mlčky!* (Večerní Praha 2. 6. 1967) o kolaborantství Jakuba Demla s Němci.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 167–169. 422

Co F. X. Šalda už nenapsal *Orientace* 2, 1967, č. 6, s. 20–22. [Článek o tom, ke kterým autorům se chtěl F. X. Šalda před smrtí ještě kriticky vrátit a jaká témata zpracovat.] Též in *Básníci ve stínu šibenice (Antologie z děl českých spisovatelů – politických vězňů stalinské éry)* Sestavil Antonín Kratochvil. Řím, Křesťanská akademie 1975 (na frontispice vročení 1976) (Studium; 25, a Studie; 43–44), s. 62–66; rozšířeno a pod titulem *Co už F. X. Šalda nenapsal* též knižně in B. F.: *Čtrnáctero zastavení* (1984), s. 43–52. [Otištěno jako předposlední část kapitoly *Zastavení s F. X. Šaldou*.]; též in 2. vydání (1986), s. 42–53; též in 3. vydání (1986), s. 43–52; též in 4. vydání (1986), s. 28–35; též in 5. vydání (1987), s. 35–44; též tiskem (1992), s. 34–39. 423

Posedlý vypravěč aneb psaní jako lék *Hans Fallada: Kdo už jednou seděl v base* Přeložil Bedřich Fučík. Praha, Odeon 1968, s. 475–481. [Doslov.] Knižně též in B. F.: *Setkávání a míjení* (1988), s. 116–127; též tiskem in B. F.: *Setkávání a míjení* (1995), s. 88–96. 424

Rehabilitace pod pokličkou *Literární listy* 1, 1968, č. 6, 4. 4., s. 6. [Rozhovor s B. Fučíkem o jeho věznění a o průběhu rehabilitačního řízení; otázky kladl Pavel Nauman.] Též in *Antonín Kratochvil: Žaluji II* Haarlem, CCC 1975, s. 69–72; též in 2. vydání *Žaluji II* Praha, Česká expedice – Dolmen 1991 (Čas; 2), s. 59–62; též knižně in B. F.: *Rodná krajina básníková* (1989); též tiskem in B. F.: *Rodná krajina básníková* (2003), s. 389–392. 425

Nikoliv dialog *Literární listy* 1, 1968, č. 15, 6. 6., s. 8. [Odpověď na článek Jana Nového z *Večerní Prahy* (17. 5. 1968) o Fučíkově údajné kolaboraci s fašisty během 2. světové války.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 169–170. 426

1969

Básník dvojího domova *Jan Čep: Zeměžluč – Letnice – Děravý plášť* K vydání připravil a doslovem opatřil Bedřich Fučík. Praha, Československý spisovatel 1969, s. 319–324. [Doslov o základní metafoře dvojího domova člověka v Čepově díle a o Čepově básnickém jazyku.] Též in *Svědectví* 12, 1973/74, č. 48, 25. 10. 1974, s. 734–738; též knižně in B. F.: *Píseň o zemi* (1989), s. 148–158; též tiskem in *Jan Čep: Dvojí domov* Praha, Vyšehrad 1991 (Spisy Jana Čepa; 1), s. 336–342; též tiskem knižně in B. F.: *Píseň o zemi* (1994), s. 108–115; pod titulem Jan Čep v původním znění přednášky též knižně in B. F.: *Rodná krajina básníková* (1989); též tiskem in B. F.: *Rodná krajina básníková* (2003), s. 304–313. 427

Ediční poznámka *Jan Čep: Zeměžluč – Letnice – Děravý plášť* K vydání připravil a doslovem opatřil Bedřich Fučík. Praha, Československý spisovatel 1969, s. 324. Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 256. 428

Ediční poznámka *Jan Zahradníček: Čtyři léta* K vydání připravil Bedřich Fučík. Československý spisovatel, Praha 1969 (Klub přátel poezie; 61), s. 105–108. Pod titulem O Zahradníčkových verších z vězení též in *Básníci ve stínu šibenice (Antologie z děl českých spisovatelů – politických vězňů stalinské éry)* Sestavil Antonín Kratochvil. Řím, Křesťanská akademie 1975 (na frontispice vročení 1976) (Studium; 25, a Studie; 43–44), s. 60–61; též in *Jan Zahradníček: Čtyři léta* Řím, Nepomucenum 1986, s. 53–55; též úryvek in *Jan Zahradníček: Dům strach (Verše z let 1951–1956)* B. m., Setba samoty 1988xx, s. 2; též knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 257–260. 429

Poznámka vydavatelova *Jan Zahradníček: Znamení moci* K vydání připravil Bedřich Fučík. Praha, Československý spisovatel 1969 (Nová poezie), s. 53. [Kniha byla skartována.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 260–261. 430

Posmrtné verše Jana Zahradníčka *Sborník pětadvacíti*. Uspořádal Václav Černý. Praha, Československý spisovatel 1969, s. 57–64. [Stat' o kontinuitě Zahradníčkova „duchovního kosmu“ ve verších z vězení a mravní hodnotě jeho tvůrčího úsilí.] Knižně též in B. F.: *Píseň o zemi* (1989), s. 118–131; též tiskem in B. F.: *Píseň o zemi* (1994), s. 87–96. 431

Smrt byla rychlejší *Mladá fronta* 25, 1969, č. 81, 5. 4., s. 3. [Rozhovor s B. Fučíkem o J. Zahradníčkovi a o osudu jeho básní psaných ve vězení; otázky kladl Jiří Tomáš.] Též knižně in B. F.: *Rodná krajina básníkovy* (1989); též tiskem in B. F.: *Rodná krajina básníkovy* (2003), s. 393–394. 432

Věroslava Mertla Stín blaženosti *Nové knihy*, 1969, č. 51–52, 17. 12, [s. 4]. [Recenze stejnojmenného souboru povídek (České Budějovice, Růže 1969).] Pod titulem Věroslav Mertl, Stín blaženosti též knižně in B. F.: *Píseň o zemi* (1989), s. 177–179; též tiskem in B. F.: *Píseň o zemi* (1994), s. 130–131. 433

1970

Cesta Jiřiny Haukové *Jiřina Hauková: Letorosty (Výbor z poezie 1940–1965)* [Uspořádal Bedřich Fučík.] Praha, Československý spisovatel 1970 (Malá edice poezie), s. 183–192. [Doslov o „myšlenkové i mravní nesmlouvavosti“ díla Jiřiny Haukové.] Jako druhý oddíl stejnojmenného textu též knižně in B. F.: *Píseň o zemi* (1989), s. 159–170. [První oddíl statí tvoří dosud netištěný text úvodního slova k pořadu z básnické tvorby Jiřiny Haukové (Svědectví, Viola 26. 1. 1970), pořádanému u příležitosti jejích padesátin (scénář B. Fučík, režie Vladimír Justl).] V témže celku tiskem in B. F.: *Píseň o zemi* (1994), s. 116–123; též in *Jiřina Hauková: Básně* Uspořádal, k vydání připravil a ediční poznámku napsal Michael Špirit. Praha, Torst 2000, s. 979–986. 434

1971

Několik poznámek k Buddenbrookovým *Thomas Mann: Buddenbrookovi* Přeložila Jitka Fučíková. Praha, Odeon 1971, 6. vydání, s. 574–585. [Doslov vymezující hlavní rysy Mannova prozaického díla – jeho vztah k minulosti a tradici a problematice umělce ve společnosti –, jak jsou předznamenány už v jeho prvním románě.] Pod titulem Stručný komentář k Mannovým Buddenbrookovým též knižně in B. F.: *Setkávání a míjení* (1988), s. 156–175; též tiskem in B. F.: *Setkávání a míjení* (1995), s. 117–130. 435

Jeden z nás v bouři *Jehlovi z lásky* (55) B. m. d. [1971], nestr. [4 strany]; podepsáno BF. [Článek o Jehličkově „páskovském“ chování v průběhu soudního přelíčení při procesu s tzv. zelenou

internacionálou roku 1952 a o stylu jeho článků.] Knižně též in B. F.: *Setkávání a míjení* (1988), s. 321–324; též tiskem in B. F.: *Setkávání a míjení* (1995), s. 235–237. 436

1972

Viz: 419

1973

Malá rekapitulace s podivným koncem *Sborník k sedmdesátinám Františka Křeliny* B. m. [Praha], 1973xx, nestr. [10 stran]. [Stať o díle F. Křeliny, jehož forma a tematika úzce souvisejí se společenským děním, a pamfletu jako jeho nejvýraznější součásti; datováno „blízko Jalovčích strání v Roztokách u Jilemnice 22. 7. 1973“.] Knižně též in B. F.: *Píseň o zemi* (1989), s. 366–377; též tiskem in B. F.: *Píseň o zemi* (1994), s. 261–268. 437

1974

Melancholicko-ironické rekviem za c. k. monarchii *Joseph Roth: Pochod Radeckého* Přeložila a doslov napsala Jitka Fučíková. Praha, Odeon 1974 (Klub čtenářů; 350), s. 287–291; podepsáno J. F. [Doslov o časové a motivické výstavbě Rothova románu.] Knižně též in B. F.: *Setkávání a míjení* (1988), s. 128–134; též tiskem in B. F.: *Setkávání a míjení* (1995), s. 97–101. 438

Pohádka o člověku vyvoleném *Thomas Mann: Vyvolený* Přeložila Jitka Fučíková. Praha, Odeon 1974, s. 243–264; podepsáno J. F. [Doslov srovnávající Mannovu novelu s její středověkou předlohou Gregorius auf dem Steine od Hartmanna von Aue.] Knižně též in B. F.: *Setkávání a míjení* (1988), s. 176–190; též tiskem in B. F.: *Setkávání a míjení* (1995), s. 131–141. 439

Několik literárněkritických poznámek k významu českého překladu *Sborník k sedmdesátinám Josefa Heyduka*, 30. 3. 1974. B. m., 1974xx. [Stať o úloze a povaze překladu ve vývoji české literatury od J. Jungmanna až do současnosti a o překladatelství jako samostatné umělecké práci; neověřeno.] Knižně též in B. F.: *Setkávání a míjení* (1988), s. 263–275; též tiskem in B. F.: *Setkávání a míjení* (1995), s. 193–201. 440

1975

Sedmero zastavení Praha, Kvart 1975xx. 114 stran. [Svazek obsahuje texty: Blesky, hromy a jasno, Loučení na třikrát, Hledám mu jméno, Svítání, Báseň ze stohu, Byla v Holanech věrnost a Čekání na

Quijota. Rozšířené vydání (o text Oběšený harlekýn) pod názvem Osmero zastavení (viz č. 464); další rozšířené vydání (o texty Setkání, Spisy, Co už F. X. Šalda nenapsal, Píseň o životě, Od země k hvězdám, Kulhavý kurýr, Nástup, Nelehká služba, Věrný a statečný, Poutník na zemi, Bujará chudoba, Melancholie milenec, Medailón a Díkůplné rekviem) pod názvem Čtrnáctero zastavení (viz č. 481).] 2. vydání [Rukopisy VBF 1977xx] (na titulním listě v roce 1975). 116 stran; 3. vydání Praha, Kvart 1979xx (na titulním listě v roce 1975). 114 stran; 4. vydání Praha, Edice Petlice 1979xx (sv. 157); 5. vydání Praha, Rukopisy VBF 1980xx. 112 stran; tiskem 6. vydání, se závěrečnou poznámkou Antonína Kratochvily, München, Arkýř 1981. 111 stran. [Doslov A. Kratochvila (s. 98–108); úryvek též in *Obrys 2*, 1982, č. 1, březen, s. 15–16.]; 7. vydání Praha, Edice Expedice, 1983xx (sv. 165). 102 stran. 441

Samomluvy nad Křikem *Sborník Václavu Černému k sedmdesátinám* Uspořádal Bohumil Novák. B. m. [1975xx]. [Stať o povaze kritiky jako „životního vyznání a poznání“ a o druhé knize paměti V. Černého Křik Koruny české jako jednom z vrcholů Černého kritické a kulturní činnosti; datováno 15. 3. 1975.] Knižně též in B. F.: *Setkávání a mýjení* (1988), s. 337–356; též tiskem in B. F.: *Setkávání a mýjení* (1995), s. 246–258. 442

Viz: 423, 425, 429

1976

Zakopaný pes aneb o tom, jak, proč a kde vznikla některá slova, jména, rčení, úsloví, pořekadla a přísloví Praha, Albatros 1976. 464 stran; Bedřich Fučík neuveden, spoluautor Jindřich Pokorný. 2., doplněné vydání Praha, Albatros 1992. 256 stran. [Jméno B. Fučíka je od 2. vydání včetně uvedeno.] 3., doplněné vydání Praha, Albatros 2001 (Klub mladých čtenářů). 248 stran. 443

Vzpomínky a vyznání *Střípky a střípiny vzpomínek na prof. M. Dvořáka. Sborník k nedožitým 75. narozeninám* Uspořádal Jaromír Kubík. Brno, červenec 1976xx, nestr. [21 stran]. [Studie o kritické metodě Miloše Dvořáka vycházející ze znalosti díla Otokara Březiny a Jakuba Demla a o heroičnosti jeho kritického postoje.] Pod titulem Kritik života a umění též knižně in B. F.: *Setkávání a mýjení* (1988), s. 357–386; též tiskem in B. F.: *Setkávání a mýjení* (1995), s. 259–278. 444

Zrcadlo skutečnosti a snů *Ernst Kreuder: Spiklenci snů* Přeložila Jitka Fučíková. Praha, Odeon 1976, s. 427–435; podepsáno J. F. [Doslov o Kreuderově rozbití tradiční románové formy spojeném se vzpourou proti směřování poválečného společenského vývoje.] S podtitulem Kreuderovo poselství též knižně in B. F.: *Setkávání a mýjení* (1988), s. 135–149; též tiskem in B. F.: *Setkávání a mýjení* (1995), s. 102–111. 445

1977

Viz: 441

Do slov *Adres k sedmdesátinám, Bárinbadad 1978* Uspořádal Bedřich Fučík. Praha, 1978xx, s. 58–69; nepodepsáno. [Esej o samorostlé osobnosti Otty Stritzka a o vizuálním a hravém aspektu jeho slovesného díla.] Pod titulem *Adres k sedmdesátinám (Otto Stritzko – Bárinbadad)* též knižně in B. F.: *Setkávání a míjení* (1988), s. 413–425; též tiskem in B. F.: *Setkávání a míjení* (1995), s. 297–305. 446

Za šlépějemi Jakuba Demla *Jakub Deml: Oltář v poli (Výboru ze Šlépějí kniha první)* [K vydání připravili Vladimír Binar a Bedřich Fučík.] Praha, Rukopisy VBF 1978xx (Dílo Jakuba Demla; 6), s. 437–450; spoluautor Vladimír Binar. [Doslov.] 447

Komentář k Oltáři v poli *Jakub Deml: Oltář v poli (Výboru ze Šlépějí kniha první)* [K vydání připravili Vladimír Binar a Bedřich Fučík.] Praha, Rukopisy VBF 1978xx (Dílo Jakuba Demla; 6), s. 452–468; spoluautor Vladimír Binar. [Datováno říjen 1977.] 448

Za šlépějemi Jakuba Demla *Jakub Deml: Tepna* [K vydání připravili Vladimír Binar a Bedřich Fučík.] Praha, Rukopisy VBF 1978xx (Dílo Jakuba Demla; 7), s. 467–474; spoluautor Vladimír Binar. [Doslov.] 449

Komentář k Tepně *Jakub Deml: Tepna* [K vydání připravili Vladimír Binar a Bedřich Fučík.] Praha, Rukopisy VBF 1978xx (Dílo Jakuba Demla; 7), s. 476–499; spoluautor Vladimír Binar. 450

Za šlépějemi Jakuba Demla *Jakub Deml: Není dálky (Výboru ze Šlépějí kniha třetí)* [K vydání připravili Vladimír Binar a Bedřich Fučík.] Praha, Rukopisy VBF 1978xx (Dílo Jakuba Demla; 8), s. 474–483; spoluautor Vladimír Binar. [Doslov.] 451

Komentář ke svazku *Není dálky Jakub Deml: Není dálky (Výboru ze Šlépějí kniha třetí)* [K vydání připravili Vladimír Binar a Bedřich Fučík.] Praha, Rukopisy VBF 1978xx (Dílo Jakuba Demla; 8), s. 485–517; spoluautor Vladimír Binar. 452

Okouzlený čarovník *Svědectví o Josefu Palivcovi k nedožitým devadesátinám* [Prsten s pečeti věrnosti] Uspořádal Bohumil Novák a Jaroslav Seifert. Praha, 1976xx. [Stat' o Josefu Palivcovi – překladateli poezie Paula Valéryho a básníkovi, jehož tvorba osciluje mezi tradicí a inovací; Fučíkův text vznikl až v roce 1978.] S podtitulem *Josef Palivec* též in *Wiener Slawistischer Almanach*, 1979, Band 4, s. 295–309; bez podtitulu též knižně in B. F.: *Píseň o zemi* (1989), s. 412–436; též tiskem in B. F.: *Píseň o zemi* (1994), s. 292–308. 453

Historie jednoho překladu quasi detektivní Praha, Kvart 1979xx. 58 stran. [Studie o spoluautorském podílu Jana Zahradníčka na překladu Dantovy Božské komedie (1950) Otty F. Bablera, dokumentovaná rozborů F. Křeliny, Jana Vladislava a Jan Zábřany a doprovázená lektorským posudkem B. Fučíka z roku 1949, úryvky z článků Václava Černého z roku 1965 a dopisem O. F. Bablera V. Černému z téhož roku, která „z literárních, teoretických, technických i matematických sfér“ přechází do „oblasti mravní“.] Pod titulem *Historie jednoho překladu* též knižně in B. F.: *Setkávání a mýjení* (1988), s. 192–245; též tiskem in B. F.: *Setkávání a mýjení* (1995), s. 145–181. [V knihovně Libri Prohibiti je zachován též strojopis tohoto textu, datovaný 1. května 1977.] 454

Oběšený harlekýn Praha, Rukopisy VBF 1979xx. 123 stran. [Kniha obsahuje následující texty: Příklad Františka Tichého (viz č. 401), Oběšený harlekýn (zahrnuto též do knihy *Osmero zastavení* /viz č. 464/ a *Čtrnáctero zastavení* /viz č. 481/), Malý epistolář F. T. ze studií na „vysoké škole“ pařížské a Vysvětlivky. Na titulním listě 2. vydání je uveden rok vzniku 1979.] 2. vydání [Praha, Kvart] 1979xx. 118 stran; 3. vydání Praha, [Edice Petlice] 1979 (sv. 156). 155 stran; 4. vydání Praha, Edice Expedice 1983xx (sv. 175). 118 stran. Samostatně též *Oběšený harlekýn* in *František Tichý* [katalog k výstavě]. Roudnice nad Labem, Galerie výtvarného umění v Roudnici nad Labem 1990, s. 13–21. [Katalog vydán u příležitosti výstavy F. Tichého, která se konala v květnu – červnu 1990 v Galerii Roudnice nad Labem a v červenci – srpnu 1990 v Galerii Plzeň.] 455

Básnická výzva *Jan Zahradníček: Znamení moci* Česká expedice, Praha 1979xx (Asyl; 1), 2. vydání; podepsáno B. F. [Doslov o smíření s Bohem a Zemí v Zahradníčkově poezii jako východisku ze soudobého stavu světa a o nenahraditelné roli básnického svědectví pro lidské společenství.] Pod titulem *Před dvaceti lety zemřel básník Jan Zahradníček* též in *Národní politika* 12, 1980, č. 10 (136), říjen, [s. 5]; též pod původním titulem in *Rozmluvy*, 1983, č. 1, s. 77–84; též in *Jan Zahradníček: La Saletta – Znamení moci* Uspořádal František Derfler. Brno 1987xx (edice Studnice; 28), s. 53–67; též in 3. samostatné vydání, *Česká expedice*, Praha 1989xx (Asyl; 1); knižně též in B. F.: *Píseň o zemi* (1989), s. 555–570; tiskem též in *Jan Zahradníček: Znamení moci* Praha, Lidové noviny 1990, s. 55–64; knižně tiskem též in B. F.: *Píseň o zemi* (1994) s. 388–398. 456

Komentář a bibliografie ke svazku *Zapomenuté světlo* *Jakub Deml: Zapomenuté světlo* [K vydání připravili Vladimír Binar a Bedřich Fučík.] Praha, Rukopisy VBF 1979xx (Dílo Jakuba Demla; 12), s. 442–467; spoluautor Vladimír Binar. [Datováno 20. 8. 1978.] 457

Viz: 401, 441, 453

1980

Báseň ze stohu *Zprávy Spolku českých bibliofilů*, 1980, č. 1, s. 10–12. [Vzpomínka na Františka Halase; knižně publikováno v *Sedmeru zastavení* (smz. 1977) a posléze v *Čtrnáctero zastavení* (smz. 1984, tiskem 1992).] viz č. 441

Komentář a bibliografie ke svazku *Moji přátelé Jakub Deml: Moji přátelé* [K vydání připravili Vladimír Binar a Bedřich Fučík.] Praha, Rukopisy VBF 1980xx (Dílo Jakuba Demla; 1), s. 339–366; spoluautor Vladimír Binar. 458

Komentář a bibliografie ke svazku *Můj očištec Jakub Deml: Můj očištec* [K vydání připravili Vladimír Binar a Bedřich Fučík.] Praha, Rukopisy VBF 1980xx (Dílo Jakuba Demla; 2), s. 312–331; spoluautor Vladimír Binar. 459

Úsměvný outsider *Ladislavu Dvořákovi k 1. prosinci 1980* [Uspořádali Miloslav Žilina, Zdeněk Urbánek, Jan Lopatka ad.] B. m. [Praha], 1980xx, nestr. [11 stran]. [Stat' o mravních východiscích Dvořákovy poezie a o Dvořákově hledání výrazu; datováno 1980.] Pod titulem Outsider se směje též in *Kritický sborník* [2], 1981, č. 2, s. 1–15; knižně též in *Ladislav Dvořák: Prózy (Výbor ze sbírek Ledňáček neodlétá, Nelidský kůň a Šavle meče)* [Uspořádali Sergej Machonin a Drahoslava Janderová.] Praha, Edice Petlice 1987xx (sv. 357), s. 335–362. Knižně též in B. F.: *Píseň o zemi* (1989), s. 453–475; tiskem též in *Host*, 1992, č. 8, s. 55–66; též tiskem knižně in B. F.: *Píseň o zemi* (1994), s. 320–335; též in *Ladislav Dvořák: Kainův útěk – Vynášení smrti – Obrys bolesti – Srdeň – Hle, nyní* Praha, Český spisovatel 1994, 2. vydání, s. 187–197. 460

Viz: 441, 456

1981

Zpráva o uspořádání Díla Jakuba Demla Praha, Rukopisy VBF 1981. 226 s.; spoluautor Vladimír Binar. [Popis a výklad souborné edice Díla Jakuba Demla, která vycházela v samizdatové edici Rukopisy VBF v letech 1978–1983, včetně dokumentů k dřívějším návrhům na uspořádání tohoto díla; viz č. 536–541, 545, 546, 551–555.] Též in *Revolver Revue*, 2000, č. 42, leden, s. 180–241. [Úvodní poznámku pro otisk v *Revolver Revue* napsal M. Š. (= Michael Špirit), s. 180–181; na rozdíl od samizdatové publikace neobsahuje časopisecký otisk Bibliografii Jakuba Demla.] 461

Ediční a bibliografické poznámky *Jan Čep: Rozptýlené paprsky* [K vydání připravili Bedřich Fučík a Mojmir Trávníček.] Praha, Rukopisy FT 1981xx (Sebrané spisy Jana Čepa; 4), s. 469–481; podepsáno B. M.; spoluautor Mojmir Trávníček. [Datováno září 1981.] Pod titulem Vydavatelské poznámky též tiskem in *Jan Čep: Rozptýlené paprsky* Praha, Vyšehrad – Knižní klub 1993, s. 344–349. 462

Viz: 441, 460

Osmero zastavení B. m. n. [Praha, Krameriova expedice 1982xx]. 172 stran. [Svazek obsahuje texty knihy Sedmero zastavení (viz č. 441) a esej Oběšený harlekýn (viz č. 455); další rozšířené vydání (o texty Setkání, Spisy, Co už F. X. Šalda nenapsal, Píseň o životě, Od země k hvězdám, Kulhavý kurýr, Nástup, Nelehká služba, Věrný a statečný, Poutník na zemi, Bujará chudoba, Melancholie milenec, Medailón a Díkůplné rekvie) pod názvem Čtrnáctero zastavení (viz č. 481).] 463

Čekání na Quijota *Národní politika* 14, 1982, č. 1 (151), leden, [s. 3]. [Esej o obrazech Jiřího Koláře; poprvé uveřejněno v Sedmeru zastavení (smz. 1977).] viz č. 441

Donquijotská melancholie *Josefu Kostohryzovi k sedmdesátým pátým narozeninám* [Uspořádal Bedřich Fučík] Praha, 1982xx, nestr. [18 stran]. [Stať o formálních kvalitách a donquijotském étosu poezie Josefa Kostohryze.] Úryvek o sbírce Melancholie též in *Obrys* 5, 1985, č. 1, březen, s. 20; nezkráceno též in *Kritický sborník* 7, 1987, č. 4, s. 26–42; též in *Proměny* 26, 1989, č. 1, leden, s. 91–105; knižně též in B. F.: *Píseň o zemi* (1989), s. 476–500; též tiskem in B. F.: *Píseň o zemi* (1994), s. 336–351; též in *Josef Kostohryz: Strmá nenaděj* Básně vybral a uspořádal autor v roce 1987. Doslov napsal Bedřich Fučík. Vydavatelem poznámku napsal Antonín Zouhar. Praha, Mladá fronta 1994 (Květy poezie; 183), s. 125–145. [Datováno 20. 12. 1982.] 464

Ediční a bibliografické poznámky *Jan Čep: Samomluvy a rozhovory* [K vydání připravili Bedřich Fučík a Mojmir Trávníček.] Praha, Rukopisy FT 1982xx (Sebrané spisy Jana Čepa; 5), s. 432–445; podepsáno B. M; spoluautor Mojmir Trávníček. [Datováno duben 1982.] Tiskem jako doslov též in *Jan Čep: Samomluvy a rozhovory* Praha – Brno, Vyšehrad – Proglas 1997, s. 306–313. 465

Medailón *Rudolf Černý: Nokturno* S poznámkou Mojmíra Trávníčka a medailónem Bedřicha Fučíka. B. m. n. [Krameriova expedice, Praha 1982xx] [2., rozš. vydání], s. I–XXXVI. [Vzpomínka na R. Černého.] Též B. m. n. [Edice Petlice, Praha] 1982xx, s. 36–67; podepsáno B. F; rozšířeno a knižně též in B. F.: *Čtrnáctero zastavení* (1984), s. 437–472; 2. vydání (1986), s. 501–544; 3. vydání (1986), s. 463–503; 4. vydání (1986), s. 327–355; 5. vydání (1987), s. 387–421; též tiskem (1992), s. 315–334; též in *Rudolf Černý: Nokturno* Studii k textu R. Černého napsal Mojmir Trávníček. Medailón o autorovi napsal Bedřich Fučík. Ediční poznámku doplnil Vladimír Pistorius. Praha, Mladá fronta 1991 (neprodejný novoroční tisk), s. 83–71; podepsáno B. F. 466

Básník ticha *Z pěstiček zaťatých (Básniku Janu Skácelovi k 60. narozeninám)* B. m. d. [1982], s. 159–202. [Stať o Janu Skácelovi jako jednom „z nejodvážnějších architektů básnické struktury“, o jeho souvislosti s tradicí české poezie a mýtu rodné jižní Moravy v jeho díle.] Pod titulem Mýtus jižní Moravy a upraveno též knižně in B. F.: *Píseň o zemi* (1989), s. 526–554; též tiskem in B. F.: *Píseň o zemi* (1994), s. 369–387. 467

Komentář a bibliografie ke svazku Domů *Jakub Deml: Domů* [K vydání připravili Vladimír Binar a Bedřich Fučík.] Praha, Rukopisy VBF 1982xx (Dílo Jakuba Demla; 3), s. 477–520; spoluautor Vladimír Binar. 468

Komentář a bibliografie ke svazku Mohyla *Jakub Deml: Mohyla* [K vydání připravili Vladimír Binar a Bedřich Fučík.] Praha, Rukopisy VBF 1982xx (Dílo Jakuba Demla; 5), s. 443–453; spoluautor Vladimír Binar. 469

1983

Dočkej času..., *Vladimír Binar: Čiňanova pěna* Praha, Rukopisy VBF 1983xx, s. 53–56. [Doslov o prostorové, časové a jazykové výstavbě Binarovy novely.] Pod titulem Vladimír Binar: Čiňanova pěna též knižně in B. F.: *Píseň o zemi* (1989), s. 209–212; též tiskem in B. F.: *Píseň o zemi* (1994), s. 153–155. 470

Ediční a bibliografické poznámky *Jan Čep: Polní tráva* [K vydání připravili Bedřich Fučík a Mojmír Trávníček.] Praha, Rukopisy FT 1982xx (Sebrané spisy Jana Čepa; 3), s. 520–528; podepsáno B. M; spoluautor Mojmír Trávníček. [Datováno únor 1983.] 471

Ediční a bibliografické poznámky *Jan Čep: Hranice stínu* [K vydání připravili Bedřich Fučík a Mojmír Trávníček.] Praha, Rukopisy FT 1983xx (Sebrané spisy Jana Čepa; 2), s. 407–411; podepsáno B. M; spoluautor Mojmír Trávníček. [Datováno březen 1983.] 472

Komentář a bibliografie ke svazku Bílek a Jenewein *Jakub Deml: Bílek a Jenewein* [K vydání připravili Vladimír Binar a Bedřich Fučík.] Praha, Rukopisy VBF 1983xx (Dílo Jakuba Demla; 10), s. 495–502; spoluautor Vladimír Binar. 473

Komentář a bibliografie ke svazku Česno *Jakub Deml: Česno* [K vydání připravili Vladimír Binar a Bedřich Fučík.] Praha, Rukopisy VBF 1983xx (Dílo Jakuba Demla; 9), s. 435–449; spoluautor Vladimír Binar. 474

Komentář a bibliografie ke svazku Chléb a slovo *Jakub Deml: Chléb a slovo* [K vydání připravili Vladimír Binar a Bedřich Fučík.] Praha, Rukopisy VBF 1983xx (Dílo Jakuba Demla; 13), s. 626–644; spoluautor Vladimír Binar. 475

Komentář a bibliografie ke svazku Mé svědectví o Otokaru Březinovi *Jakub Deml: Mé svědectví o Otokaru Březinovi* [K vydání připravili Vladimír Binar a Bedřich Fučík.] Praha, Rukopisy VBF 1983xx (Dílo Jakuba Demla; 11), s. 650–665; spoluautor Vladimír Binar. [Datováno 20. srpna 1983, v den 105. výročí narození Jakuba Demla.] 476

Komentář a bibliografie ke svazku Tajemná loď *Jakub Deml: Tajemná loď* [K vydání připravili Vladimír Binar a Bedřich Fučík.] Praha, Rukopisy VBF 1983xx (Dílo Jakuba Demla; 4), s. 254–278; spoluautor Vladimír Binar. 477

Místopřísežné prohlášení o slovensko-české příslušnosti *Písačky pro Dominika Tatarku. Pozdravy českých přátel ke 14. březnu 1983* [Praha, Edice Petlice] 1983xx, nestr. [14 stran] [Esej o autorově vztahu k slovenštině a slovenské literatuře. Datováno 15. 1. 1983.] Též in *Listy* 13, 1983, č. 4, červenec, s. 60–63; knižně též in B. F.: *Setkávání a míjení* (1988), s. 426–440; též tiskem in B. F.: *Setkávání a míjení* (1995), s. 306–315. 478

Píseň o zemi *Vladimíru Vokolkovi k sedmdesátinám* [Editor Jaroslav Staněk]. B. m. n. [Jičín], 1. 1. 1983xx, nestr. [20 stran]. [Studie o proměnách a vývoji motivu země – v jeho přírodním i metafyzickém významu – v české poezii od Karla Hynka Máchy přes Jana Neruda, Julia Zeyera, Otokara Březinu, F. X. Šaldou, Jakuba Demla, Vítězslava Nezvala, Jana Zahradníčka až po Vladimíra Vokolka.] Též in *Kritický sborník* [4], 1984, č. 2, s. 21–42; knižně též B. m. n. [Praha, Krameriova expedice 1984]. 45 stran; též 2. vydání in B. m., 1985xx. 61 stran. [Doslov Mojžíra Trávníčka na s. 51–56.]; též in *Listy* 15, 1985, č. 3 (Čtení na léto), květen, s. 51–59; též in *Rozmluvy*, 1985, č. 4, s. 146–163; upraveno též knižně in B. F.: *Píseň o zemi* (1989), s. 572–606; též tiskem in B. F.: *Píseň o zemi* (1994), s. 401–423. 479

Viz: 441, 455, 456

1984

Čtrnáctero zastavení. [Edičně zpracovali Vladimír Binar a Mojžíra Trávníček.] Praha, Edice F. T. 1984xx. 493 stran. [Svazek je rozšířeným vydáním knih *Sedmero zastavení* (viz č. 441), resp. *Osmero zastavení* (viz č. 464) a obsahuje následující texty: *Zastavení s F. X. Šaldou – s kapitolami Setkání, Spisy, Blesky, hromy a jasno* (viz č. 441), *Co už F. X. Šalda nenapsal* (viz č. 423) a *Píseň o životě – Od země k hvězdám, Kulhavý kurýr, Tasov – s kapitolami Nástup, Nelehká služba, Loučení na třikrát* (viz č. 441)–, *Hledám mu jméno* (viz č. 441), *Oběšený harlekýn* (viz č. 456), *Svítání* (viz č. 441), *Nezbylo než mlčet – s kapitolami Báseň ze stohu* (viz č. 441), *Věrný a statečný – Poutník na zemi, Bujará chudoba, Melancholie milenece, „Byla v Holanech věrnost“* (viz č. 441), *Čekání na Quijota* (viz č. 441), *Medailón* (č. 467) a *Díkuplné rekvíem*.] 2. vydání Praha, Edice Petlice 1985xx (sv. 303); 3. vydání Praha, Edice Expedice 1986xx (sv. 201). 562 stran; 4. vydání [Praha, Krameriova expedice 1986xx]. 519 stran; 5. vydání [Brno, Milan Jelínek 1986xx] (na titulním listě v roce 1985). 369 stran; 6. vydání Praha, Rukopisy VBF 1987xx (Dílo Bedřicha Fučíka; 5). 461 stran; též tiskem Praha, Arkýř a Melantrich 1992. 360 stran. 480

Ediční poznámka *Jan Zahradníček: Jeřáby* [K vydání připravili Bedřich Fučík, Mojžíra Trávníček a Radovan Zejda.] Edice FTZ, Praha 1984xx (Dílo Jana Zahradníčka; 1), s. 167–170; podepsáno F. T., spoluautor Mojžíra Trávníček. 481

Ediční poznámka *Jan Zahradníček: Korouhve* [K vydání připravili Bedřich Fučík, Mojmír Trávníček a Radovan Zejda.] Edice FTZ, Praha 1984xx (Dílo Jana Zahradníčka; 2), s. 219–221; podepsáno B. F. 482

Ediční poznámka *Jan Zahradníček: Překlady* [K vydání připravili Bedřich Fučík, Mojmír Trávníček a Radovan Zejda.] Rukopisy FTZ, Praha 1984xx (Dílo Jana Zahradníčka; 5), s. 321–326; podepsáno F. T., spoluautor Mojmír Trávníček. 483

Viz: 479

1985

Dvanáct listů Josefu Glivickému Vybral, úvodem a poznámkami opatřil M. T. [= Mojmír Trávníček]. Na památku nedožitých 85. narozenin dr. Bedřicha Fučíka pro přátele připravil Josef Glivický v Prostějově, 4. 1. 1985xx. 16 stran. Druhý přepis 20. 11. 1985. 484

Viz: 464, 479, 480

1986

Kritické příležitosti 1 (Studie, stati a recenze z let 1926–1932) [Edičně zpracovali Vladimír Binar a Mojmír Trávníček.] Praha, Rukopisy VBF 1986xx (Dílo Bedřicha Fučíka; 1). 526 stran. [Svazek obsahuje texty: č. 17, 23, 29, 31, 36, 41, 61, 46, 57, 63, 66, 65, 64, 47, 60, 127, 75, 80, 79, 77, 234, 171, 111, 186, 45, 230, 257, 222, 225, 16, 18, 19, 20, 24, 25, 27, 30, 32, 34, 37, 40, 42, 43, 48, 49, 51, 52, 53, 54, 62, 67, 71, 72, 73, 76, 156, 70, 69, 68, 85, 89, 91, 92, 102, 103, 104, 131, 132, 133, 152, 157, 159, 160, 99, 110, 128, 129, 86, 105, 109, 114, 115, 120, 123, 124, 134, 135, 138, 139, 140, 144, 145, 149, 150, 153, 155, 161, 162, 163, 164, 170, 173, 178, 177, 188, 189, 187, 190, 192, 191, 195, 197, 198, 199, 200, 205, 204, 211, 221, 220, 223, 226, 227, 232, 235, 236, 240, 245, 247, 248, 249, 261, 262, 263, 264, 265, 267, 269, 272, 273, 276, 277, 279, 283, 284, 285, 250, 251, 251, 238.] Též tiskem in Praha, Melantrich 1998. 368 stran. 485

Ediční poznámka *Jan Čep: Etudy pro paní J.* Do tisku připravil Bedřich Fučík. München, Arkýř 1986, s. 48; nepodepsáno. 486

Viz: 409, 429, 480

1987

Kritické příležitosti 2 (Studie, stati a recenze z let 1933–1944) [Edičně zpracovali Vladimír Binar a Mojmir Trávníček.] Praha, Rukopisy VBF 1987xx (Dílo Bedřicha Fučíka; 2). 588 stran. [Svazek obsahuje texty: č. 289, 290, 292, 293, 294, 305, 301, 314, 324, 326, 327, 330, 333, 334, 335, 340, 341, 342, 343, 349, 345, 350, 354, 356, 352, 363, 366, 371, 375, 364, 374, 377, 384, 383, 376, 391, 396, 393, 399, 395, 295, 311, 309, 319, 320, 321, 328, 347, 348, 353, 357, 359, 360, 372, 373, 378, 379, 385, 386, 388, 392, 394, 397, 398, 402, 404, 346, 362.] Též rozšířeno tiskem in Praha, Triáda 2002 (Delfin; 40. Dílo Bedřicha Fučíka; 2). 400 stran. [Rozšířeno o texty č. 313, 315, 316, 329, 331 a 336.] 487

Viz: 343, 349, 409, 456, 460, 464, 480

1988

Setkávání a míjení [Edičně zpracovali Vladimír Binar a Mojmir Trávníček.] Praha, Rukopisy VBF 1988xx (Dílo Bedřicha Fučíka; 3). 645 stran. [Svazek obsahuje texty: č. 367, 401, 172, 424, 438, 445, Thomas Mann v Československu, č. 435, 439, 455, O překladu liturgických hymnů, č. 440, 417, 418, František Bidlo, č. 436, František Laichter, č. 442, 444, Dva monology s mrtvým, č. 446, 478, Jeden dvoj-osud, Jeden český básnický osud, Mé svědectví o Otokaru Březinovi, Malý průvodce k velkému přátelství.] Též tiskem in Praha, Melantrich 1995. 440 stran. 488

Viz: 429

1989

Píseň o zemi [Edičně zpracovali Vladimír Binar a Mojmir Trávníček.] Praha, Rukopisy VBF 1989xx (Dílo Bedřicha Fučíka; 4). 644 stran. [Svazek obsahuje texty: č. 408, 406, 405, Svět Jana Čepa, Vyznání Jana Čepa, č. 409, 416, 415, 421, Časové i nadčasové (úvodní slovo k pořadu Časové i nadčasové – K dvojímu výročí F. X. Šaldy ve Viole 11. 12. 1967, scénář a úvod B. Fučík, režie K. Žalud; též in *Žízeň osobnosti* /1995/, s. 30–31), Memento slov Jana Kameníka, č. 431, Návraty, č. 427, 434, Jiřina Hauková: Rozvodí času, Josef Kostohryz: Jednorožec mizí, Stanislav Zedníček: Přítmi srdce, 433, Vladimír Mikeš: Zmizení, Vyznání, Věroslav Mertl: Orosený skicář, Oldřich Králík: Máchův rozbroj světů, Vladimír Vokolek: Kříž a křídlo, Vladimír Mikeš: Zednická novela, Josef Suchý: Duhové kameny, Jiřina Hauková: Motýl a smrt, Vladimír Holan: Dokumenty, Emily Dickinsonová: Můj dopis světu, Vladimír Binar: Čin a slovo, Vladimír Vokolek: Ke komu mluvím dnes, Josef Kostohryz: Melancholie, č. 470, Josef Hiršal: Mlýn, Věroslav Mertl: Podzimní svit, Bohuslav Trojan: Proč ulovit chřástala, O životní víře, Obrana darebáka Jakuba Demla proti mravodřcům, Orientační popis některých Demlových krajín, Mor ideologie, č. 437, Věroslava Mertla Zdvih, Návrat podivuhodného kouzelníka, č. 453, Exilové království

samoty, č. 460, 464, Poetické miniatury, č. 467, Básnická výzva, č. 456, 479.] Též tiskem Praha, Melantrich 1994. 448 stran. 489

Rodná krajina básníková (Přednášky, promluvy a interview z let 1929–1983) [Edičně zpracoval Vladimír Binar.] Praha, Rukopisy VBF 1989xx (Dílo Bedřicha Fučíka; 6). Nestr. [568 stran]. [Svazek obsahuje přednášky a rozhovory: Otokar Březina, Dílo Otokara Březiny, Rodná krajina básníková, Básníci západní Moravy, František Halas, Dvě knihy Šklovského, Ideologie a skutečnost v umění, Česká próza, Obrat v mladé lyrice, Proslov na diskusním večeru wolkerovském, Nezval – Zahradníček (zahrnuje i text č. 305), Šaldova osobnost (viz č. 492), F. X. Šalda (viz č. 492), Živý Březina, O Jakubu Demlovi, O Janu Zahradníčkovi, Mládí a kniha, Božena Němcová, Kořeny české literatury XX. století, La Saletta, Petr Bezruč, Znamení moci, č. 427, Jan Zahradníček, Vítězslav Nezval a rodný kraj, č. 494, 278, 308, 419, 410, 425, 432, Trialog.] Též tiskem Praha, Triáda 2003. 536 stran. [Rozšířeno o text č. 491.] 490

Zpovídání (Pražské rozhovory 1978–1982) Toronto, Sixty-Eight Publishers 1989. 168 stran. [Rozhovor s B. Fučíkem o jeho věznění v 50. letech; otázky kladl, Předmluvu (s. 7–9) a doslov Tázání a zpovídání historika (s. 148–168) napsal Karel Bartošek.] Zkrácený rozhovor též in *Karel Bartošek: Český vězeň* Praha – Litomyšl, Paseka 2001, s. 90–122; též knižně in B. F.: *Rodná krajina básníková* (1989); též tiskem in B. F.: *Rodná krajina básníková* (2003), s. 416–505. 491

Viz: 356, 456, 464

1990

Píseň o životě (Zastavení s F. X. Šaldou) *Tvar* 1, 1990, č. 2, 15. 3., s. 5. [Kapitola z knihy Čtrnáctero zastavení (smz. 1984; tiskem 1992).] viz č. 480

Viz: 455, 456

1991

Jan Kameník: Memento slov *Souvislosti* 2, 1991, č. 3, s. 142–144. [Prosloveno ve Viole 6. 12. 1969; pod titulem Memento slov Jana Kameníka knižně otištěno v *Písni o zemi* (smz. 1989; tiskem 1994).]

viz č. 489

Viz: 425, 427, 466

1992

Exilové království samoty *Literární noviny* 3, 1992, č. 28, 16.–22. 7., s. 5. Též in *Souvislosti* 3, 1992, č. 5, s. 85–91. [Studie o poezii Vladimíra Vokolka, edičně připravil Vladimír Binar; poprvé publikováno v *Písni o zemi* (smz. 1989; tiskem 1994).] viz č. 489

Jeden český básnický osud *Revolver Revue*, 1992, č. 20, červenec, s. 73–106. [Vzpomínka na Jana Kameníka (= Ludmilu Maceškovou) doprovázená ukázkami z korespondence; pod titulem Jeden dvoj-osud poprvé publikováno v *Setkávání a míjení* (smz. 1988; tiskem 1995).] viz č. 488

Viz: 443, 460, 480

1994

Viz: 460, 464, 489

1995

Žízeň osobnosti Editor Vladimír Binar. Praha, Společnost F. X. Šaldy 1995 (Zápisník o Šaldovi; k 128. výročí narození FXŠ 22. prosince 1995). 33 stran. [Brožovaná publikace s texty B. Fučíka o F. X. Šaldovi v pořadí č. 60, 271, 67, 333, Šaldova osobnost (prosloveno na tryzně za Šaldou 4. 5. 1937; též in B. F.: *Rodná krajina básníková* /smz. 1989; tiskem 2003/, s. 167–172), F. X. Šalda (prosloveno v Třebíči v květnu 1937; též in B. F.: *Rodná krajina básníková* /smz. 1989; tiskem 2003/, s. 173–185), č. 342, 353.] 492

Jsme skoro všichni kolem Tvaru stejného kořene... II. část *Host*, 1995, č. 6, listopad – prosinec, s. 161–173. [Přetisk korespondence Bedřicha Fučíka (7 dopisů) s Janem Strakošem (3 dopisy) z roku 1927, kterou k vydání připravil Ladislav Soldán; úvodní text L. Soldána s týmž titulem je otištěn *Hostu* č. 5/1995, s. 104–109.] 493

Viz: 488

1996

Nevím, na koho se obrátit *Josef Palivec: Prózy, listy z vězení, pozdravy přátel*. Uspořádal, k vydání připravil a ediční poznámky a doslov napsal Jiří Rambousek. Praha, Torst 1996, s. 373–374. [Kondoleční dopis k úmrtí J. Palivce († 30. 1. 1975) adresovaný Zdeně Pavlouskové.] 494

1997

Vzpomínka na F. X. Šaldy Editor Vladimír Binar. Praha, Společnost F. X. Šaldy (Zápisník o Šaldovi; k 130. výročí narození FXŠ 22. prosince 1997). 39 stran. [Přednáška; tištěno podle magnetofonového záznamu ze 17. října 1983.] Též knižně in B. F.: *Rodná krajina básníková* (1989); též tiskem in B. F.: *Rodná krajina básníková* (2003), s. 332–367. 495

1998

Viz: 485

1999

Adresát Bedřich Fučík *Revolver Revue*, 1999, č. 40, květen, s. 122–194. [Výbor z korespondence Bedřicha Fučíka s Jakubem Demlem (s. 126–144), Jaroslavem Durychem (s. 145–172), Františkem Hrubínem (s. 173–186), Vladimírem Holanem (s. 187–190) a Jaroslavem Seifertem (s. 191–194); k vydání připravili a komentovali Vladimír Binar (Zpráva o vztazích Jakuba Demla a Bedřicha Fučíka, s. 125–126) a Zuzana Dětáková (Adresát Bedřich Fučík, s. 123–124).] 496

2000

Milá paní Jiřino... *Jiřina Hauková: Básně* Uspořádal, k vydání připravil a ediční poznámku napsal Michael Špirit. Praha, Torst 2000, s. 971–972. [Dopisová recenze sbírky *Rozvodí času* (1967); pod titulem *Jiřina Hauková: Rozvodí času* knižně ve svazku *Píseň o zemi* (smz. 1989, tiskem 1994).]

viz č. 489

Udělala jste mi dvojí radost... *Jiřina Hauková: Básně* Uspořádal, k vydání připravil a ediční poznámku napsal Michael Špirit. Praha, Torst 2000, s. 991–992. [Dopisová recenze sbírky *Motýl a smrt* (smz. 1976); pod titulem *Jiřina Hauková: Motýl a smrt* knižně ve svazku *Píseň o zemi* (smz. 1989, tiskem 1994).]

viz č. 489

Viz: 64, 371, 390, 434, 461

2001

Věroslava Mertla „Zdvih“ *Věroslav Mertl: Dům mezi větrem a řekou* Brno, Host 2001, s. 222–230. [Stat' o Mertlově románu *Dům mezi větrem a řekou*, jeho jazyku a návaznosti na máchovskou, demlovskou a čepovskou tradici; poprvé otištěno v *Písni o zemi* (smz. 1989; tiskem 1994).] viz č. 489

Věžňové padesátých let a literatura (Z rozhovoru s Bedřichem Fučíkem a Karlem Peckou) *Karel Bartošek: Český vězeň* Praha – Litomyšl, Paseka 2001, s. 123–127. [Rozhovor o tématu polického věznění v padesátých letech v české literatuře, který s B. Fučíkem a K. Peckou vedl 26. dubna 1980 K. Bartošek.] Rozšířeno a pod titulem *Dialog* též knižně in B. F.: *Rodná krajina básníková* (1989); též tiskem in B. F.: *Rodná krajina básníková* (2003), s. 395–415. viz č. 490

Viz: 443, 491

2002

Vzájemná korespondence Bedřicha Fučíka a Jana Zahradníčka z let 1929–1960 *Literární archiv*, 2000–2001, č. 32–33 (Narození na přelomu století... K stému výročí narození B. Fučíka, Z. Kalisty, J. Knapa, V. Nezvala, J. Seiferta, K. Teiga, Jiřího Weila, J. Wolkera aj.) Praha, PNP 2002, s. 299–372. [Výbor z korespondence B. Fučíka a J. Zahradníčka; k vydání připravili a ediční poznámku (s. 299–300) napsali Vladimír Binar a Anna Jonáková.] 497

Viz: 487

2003

Listovní příležitosti (Dopisy Bedřicha Fučíka Mojmiru Trávníčkovi) Úvodní slovo Mojmir Trávníček. Editor Jiří Hrabal. Olomouc, Aluze 2003 (Příloha č. 5). 240 stran. [Korespondence z let 1969–1984.] 498

Viz: 490

2004

Korespondence: František Laichter a Bedřich Fučík *Listy* 34, 2004, č. 1, s. 59–64. [Přetisk nedatovaného dopisu F. Laichtera (ze šedesátých let) a dopisu B. Fučíka ze 7. 12. 1972 (gratulace k Laichterovým 70. narozeninám) – Fučíkův dopis byl otištěn už ve svazku *Setkávání a mýjení* (smz. 1988, tiskem 1995), což editor neuvádí; k vydání připravil a komentoval (s. 58–59) Jiří Lach.] viz č. 488

Paralipomena (Juvenilie, stati, recenze a texty z let 1918–1984) – Bibliografie Bedřicha Fučíka

Edičně zpracoval Vladimír Binar. Praha, Triáda 2006 (Dílo Bedřicha Fučíka; 7). 500 stran [Svazek obsahuje texty: č. 1, 2, 3, 4, 5, 8, 9, 12, 22, 28, 6, 7, 11, 10, 13, 14, 15, 21, 44, 26, 33, 35, 38, 39, 50, 55, 56, 58, 59, 100, 101, 130, 244, 253, 266, 74, 78, 81, 82, 83, 84, 90, 112, 158, 87, 88, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 106, 107, 108, 113, 116, 117, 118, 119, 121, 122, 125, 126, 136, 137, 141, 142, 143, 146, 147, 148, 151, 154, 165, 166, 167, 168, 169, 174, 175, 176, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 193, 194, 196, 201, 202, 206, 207, 208, 209, 210, 212, 213, 215, 216, 217, 218, 228, 229, 233, 239, 241, 246, 255, 256, 259, 260, 268, 270, 274, 275, 280, 281, 282, 286, 287, 224, 291, 296, 300, 302, 303, 304, 306, 307, 312, 317, 325, 332, 355, 365, 368, 381, 382, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 390, 577, 361, 380, 387, 389, 400, 403, 407, 412, 411, 413, 422, 426, S Elvírou v lázních, č. 219, 203, 288, 214, 231, 242, 254, 237, 258, 297, 298, 299, 310, 318, 322, 323, 337, Zahájení výstavy knihy, č. 358, 370, 338, 344, 339, 369, 351, 521, 420, Jan Zahradníček: Pokušení smrti. Návrat (Poznámka vydavatelova), č. 429, 430, 428, Strojopisná edice Rukopisy VBF, O dědicích, Moderní česká literatura katolické inspirace, Miloš Dvořák, Jan Čep: Polní tráva, Dílo Alberta Vyskočila, Erik Neutsch: Die anderen und ich, Karl-Heinz Jakobs: Eine Pyramide für mich, Joachim Nowotny: Sonntag unter Leuten, Werner Heiduczek: Marc Aurel oder ein Semester Zärtlichkeit, Günter Görlich: Den Wolken ein Stück näher, Günther Rücker: Pan Schmidt, Armin Stolper: Současníci, Benito Wogatzki: Der Preis des Mädchens, Jurij Bržan: Cesta do Krakova, Helmut Sakowski: Metrák lehkosti, Dieter Schubert: Acht Unzen Träume, Geschichten ohne Ende, Bablerova antologie Svět očima poezie.] 499

Václav Matěj Kramerius – přítel lidu *Literární archiv*, 2006, č. 37 (Česká literární kritika 20. století. K stému narození Václava Černého), Praha, PNP 2006, s. 281–294. [Scénář rozhlasového pořadu určený pro rozhlasovou stanici Vltava v roce 1973; k vydání připravila, textem Na okraj rozhlasových scénářů Bedřicha Fučíka (s. 277–279) a ediční poznámkou (s. 279–280) doplnila Anna Jonáková.] 500

B. PŘEKLADY

Conrad Ferdinand Meyer: Svatba mnichova Přeložil Bedřich Fučík. Praha, Melantrich 1930 (Melantrichova knižnice; 23). 352 stran. 501

Arnold Utitz: Londýnský kejklíř Z německé předlohy Der Gaukler von London přeložili Jitka a Bedřich Fučíkovi. ELK, Praha 1940. 352 stran. 501a

Yúzó Yamamoto: Vlny Z němčiny přeložila Zdenka Stehlíková. Praha, J. R. Vilímek 1941. 246 stran. 502

James Fenimore Cooper: Poslední mohykán Překlad z angličtiny Fr. Austina upravil Dr. Bedřich Fučík. Praha, J. R. Vilímek 1948. 503

- Ivan Alexandrovič Gončarov: Všechní příběhy* Román o dvou částech. Z ruského originálu *Obyknovennaja istorija* (Gosudarstvennoje izdatelstvo chudožestvennoj literatury, Moskva 1949) přeložil a poznámkami opatřil Václav Horák. Praha, Vyšehrad 1951 (Živý odkaz světa – Knihovna světových klasiků; 12). 2. vydání. 332 stran. 504
- Hector Hugh Munro-Saki: Kruté šprýmy* Výbor osmatřiceti povídek s předmluvou Grahama Greena. Z anglického originálu *Hector Hugh Munro-Saki: The best of Saki* (The Bodley Head, London 1952) přeložil Bedřich Dvořák. Praha, Lidová demokracie 1961. 184 stran. 505
- Jurij Brězan: Romance bez hranic* Z německého vydání *Eine Liebesgeschichte* (Neues Leben, Berlin 1962) přeložil Bedřich Dvořák. Praha, Lidová demokracie 1964 (Vyšehrad; 10). 150 stran. 506
- Oskar Maria Graf: Kam se schováš človíčku* Z německého originálu *Unruhe um einen Friedfertigen* (Aufbau-Verlag, Berlin 1959) přeložil Bedřich Fučík. Doslov napsal Zbyněk Sekal. Praha, SNKLU 1964 (Soudobá světová próza; 178). 392 stran. 507
- Erich Rackwitz: Po neznámých stezkách a mořích* Z německého originálu *Fremde Pfade – unbekannte Meere* (Urania, Leipzig – Jena 1959) přeložil Bedřich Dvořák. Praha, Lidová demokracie 1964. 312 stran. 508
- Theodor W. Adorno: Bibliografické vrtochy (Rozmarné i smutné povídání o knihách) *Knížní kultura* 1, 1964, č. 11, 26. 11., s. 397–399. 509
- Max Brod: Život plný bojů* Přeložil Bedřich Fučík. Verše přeložila Hana Žantovská. Doslov (s. 311–317) napsala Růžena Grebeníčková. Praha, Mladá fronta 1966 (Kapka; 81). 320 stran. 2. vydání Praha, Nakladatelství Franze Kafky 1994 (Pražské hvězdné nebe), 352 stran. [Bez doslovu R. Grebeníčkové.] 510
- Hans Fallada: Kdo už jednou seděl v base* Přeložil Bedřich Fučík. Praha, Odeon 1968. 483 stran. 511
- Max Brod: Pražské hvězdné nebe (Hudební a divadelní zážitky z dvacátých let)* Přeložil Bedřich Fučík. Praha – Bratislava, Editio Supraphon 1969. 230 stran. 512
- Robert Louis Stevenson: Markheim *Stráž u mrtvého a jiné hrůzostrašné povídky* Uspořádala, doslov a medailónky o autorech napsala Marie Švestková. Praha, Mladá fronta 1969 (Knihovna československé mládeže; 13), s. 131–146. 513

Willa Catherová: Smrt si jde pro arcibiskupa Z anglického originálu *Death comes for the Archbishop* (Alfred A. Knopf, New York 1967) přeložil Bedřich Fučík. Praha, Vyšehrad 1972. 2. vydání 208 stran.

514

Jan Čep: Sestra úzkost (Zlomky autobiografického eseje) Přeložili přátelé a znalci Čepova díla [Václav Čep a Bedřich Fučík.] Řím, Křesťanská akademie 1975 (Vigilie; 51). 152 stran. Též in *Jan Čep: Poutník na zemi* Praha, Rukopisy FT 1982xx (Sebrané spisy Jana Čepa; 6); též B. m. n. [Olomouc, Jiří Dostál]. 112 stran; též tiskem 2. vydání. Připravil Mojmír Trávníček. Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury 1993 (Knihnice Revue Proglas; 2). 130 stran; též in *Jan Čep: Poutník na zemi* Brno – Praha, Proglas – Vyšehrad 1998 (Spisy Jana Čepa; 6). [Ve 2. vydání jsou oba překladatelé uvedeni. Úryvek z této knihy otiskly s titulem *Tady a tam* též *Souvislosti* č. 2/1992, s. 68–72.]

515

Jan Čep: Setkání s Paulem Claudelem. [Přeložil Bedřich Fučík.] *Jan Čep: Poutník na zemi* Praha, Rukopisy FT 1982xx (Sebrané spisy Jana Čepa; 6). Též in *Jan Čep o Paulu Claudelovi*. Uspořádal Ladislav Šebela. B. m. n., 1981xx.

516

C. EDICE

Kalendář čtenáře na rok 1935 (Podle rady Franty Bidla a Jiřího Maška) Praha, vydal B. Fučík jako soukromý tisk k Novému roku 1935 [1934]. Nestr. [14 stran.]

517

F. X. Šalda: Duše a dílo (Podobizny a medailony) [K vydání připravil Bedřich Fučík.] Praha, Melantrich 1937 (podzim) (Dílo F. X. Šaldy; 4). 4. vydání. 358 stran. [Poznámky vydavatelovy jsou na s. 353, viz č. 338.]

518

F. X. Šalda: Studie literárně historické a kritické [K vydání připravil Bedřich Fučík.] Praha, Melantrich 1937 (podzim) (Dílo F. X. Šaldy; 11). 324 stran. [Poznámky vydavatelovy jsou na s. 319–322, viz č. 339.]

519

F. X. Šalda: Nova et vetera (Poesie) [Uspořádal a k vydání připravil Bedřich Fučík.] Praha, Melantrich 1938 (duben) (Dílo F. X. Šaldy; 7). 276 stran. [Poznámky vydavatelovy jsou na s. 257–258, Bibliografie na s. 260–269, viz č. 344.]

520

F. X. Šalda: Kritické glosy k nové poesii české [K vydání připravil Bedřich Fučík.] Praha, Melantrich 1939 (Dílo F. X. Šaldy; 13). 536 stran. [Poznámky vydavatelovy jsou na s. 527, Bibliografie na s. 528–530, viz č. 351.] Bibliografie Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 251–254.

521

F. X. Šalda: Medailony [K vydání připravil Bedřich Fučík.] Praha, Melantrich 1941 (Dílo F. X. Šaldy; 12). 232 stran. [Poznámky vydavatelovy jsou na s. 227–229, viz č. 369; datováno 28. 10. 1940.]

522

- F. X. Šalda: Boje o zítřek* [K vydání připravil Bedřich Fučík.] Praha, Melantrich 1941 (Dílo F. X. Šaldy; 3). 268 stran. [Poznámky vydavatelovy jsou na s. 263, viz č. 370.] 523
- F. X. Svoboda: Milostný sen* [Uspořádal Bedřich Fučík.] Ilustroval Emanuel Frinta. Praha, J. R. Vilímek 1940. 74 stran. 524
- Karel Klostermann: Paní Meluzina (Devět vybraných povídek pro mládež)* [Uspořádal Bedřich Fučík.] Praha, J. R. Vilímek 1946. 208 stran. 525
- Anton Pavlovič Čechov: „A chce se žít“* [Uspořádal Bedřich Fučík.] Přeložili Vojtěch Gaja, Martin Šíma a Anna Zahradníčková. Praha, Vyšehrad 1949. 752 stran. 526
- Robert Louis Stevenson: Pavilon na písčínách* [Uspořádal Bedřich Fučík.] Z angličtiny přeložili Hana Šnajdrová a Břetislav Hodek. Praha, Vyšehrad 1950. 653 stran. 527
- Jakub Deml: Rodný kraj* Výbor z díla Jakuba Demla uspořádali Miloš Dvořák a Bedřich Fučík. Bibliografickou a ediční poznámku napsali Miloš Dvořák a Bedřich Fučík. Doslov Miloš Dvořák. Praha, Československý spisovatel 1967. 216 stran. [Bibliografická a ediční poznámka je na s. 212; viz č. 420.] 528
- Jan Čep: Zeměžluč – Letnice – Děravý plášť* K vydání připravil a doslovem opatřil Bedřich Fučík. Praha, Československý spisovatel 1969. 328 stran. [Ediční poznámka je na s. 324, viz č. 427.] 529
- Jan Zahradníček: Čtyři léta* K vydání připravil Bedřich Fučík. Praha, Československý spisovatel 1969 (Klub přátel poezie; 61), 112 stran. 2. vydání in Řím, Nepomucenum 1986 (Sebrané spisy Jana Zahradníčka). 59 stran. [Součástí svazku je reprint frontispice a tiráže 1. vydání.] 530
- Jan Zahradníček: Znamení moci* K vydání připravil Bedřich Fučík. Československý spisovatel 1969 (Nová poezie). 56 stran. [Kniha byla skartovaná.] 531
- Jiřina Hauková: Letorosty. Výbor z poezie 1940–1965* Doslov napsal [a knihu uspořádal] Bedřich Fučík. Praha, Československý spisovatel 1970 (Malá edice poezie). 196 stran. [Doslov Cesta Jiřiny Haukové poezie je na s. 183–192, viz č. 434.] 532
- Jan Zahradníček: Svět ve dví* [K vydání připravil Bedřich Fučík.] B. m. n. d. [Olomouc 1974xx] (Texty přátel; [6]). 35 stran. 533

Adres k sedmdesátinám, Bárinbadad 1978 Uspořádal Bedřich Fučík. Praha, Rukopisy VBF 1978xx. 69 stran. [Sborník k 70. narozeninám Otty Stritzka (2. 2. 1978) obsahující nepodepsaný úvod Rudolfa Černého, výbor z textů Otty Stritzka a nepodepsaný doslov B. Fučíka, viz č. 446.] 534

Jan Čep: Etudy pro paní J. Uspořádal a ediční poznámku napsal Bedřich Fučík. Praha, Rukopisy VBF 1978xx. 56 stran. Tiskem in München, Arkýř 1986. 49 stran. 535

Jakub Deml: Oltář v poli (Výboru ze Šlěpějí kniha první) [K vydání připravili Vladimír Binar a Bedřich Fučík.] Praha, Rukopisy VBF 1978xx (Dílo Jakuba Demla; 6). 470 stran. [Svazek obsahuje: Věnování F. X. Šaldovi do Šlěpějí I., věnování M. R. Junové do Oltáře v poli (1939), výbor ze Šlěpějí 1–9, Jak jsme se potkali, Jsem na Slovensku, Sokolská čítanka a Sestrám; doslov Za Šlěpějemi Jakuba Demla V. Binara a B. Fučíka je na s. 437–450, Komentář k Oltáři v poli na s. 452–468, viz č. 447 a 448; datováno říjen 1977.] 536

Jakub Deml: Tepna (Výboru ze Šlěpějí kniha druhá) [K vydání připravili Vladimír Binar a Bedřich Fučík.] Praha, Rukopisy VBF 1978xx (Dílo Jakuba Demla; 7). 502 stran. [Svazek obsahuje: Tepna, Audiatur et altera pars (1928), výbor ze Šlěpějí 10–20, Pamětní kniha městečka Tasova a Smrt Pavly Kytlicové; doslov Za Šlěpějemi Jakuba Demla V. Binara a B. Fučíka je na s. 467–474, Komentář k Tepně na s. 476–500, viz č. 449 a 450.] 537

Jakub Deml: Není dálky (Výboru ze Šlěpějí kniha třetí) [K vydání připravili Vladimír Binar a Bedřich Fučík.] Praha, Rukopisy VBF 1978xx (Dílo Jakuba Demla; 8). 519 stran. [Svazek obsahuje: Drahuško Krulová (1933), Jak jsme se loučili, Památný den v Kuksu (1933), Slovo k přátelům, Slovo administrace Šlěpějí a Výbor ze Šlěpějí 21–26; doslov Za Šlěpějemi Jakuba Demla V. Binara a B. Fučíka je na s. 474–483, Komentář ke knize Není dálky na s. 485–517, viz č. 451 a 452.] 538

Jakub Deml: Zapomenuté světlo [K vydání připravili Vladimír Binar a Bedřich Fučík.] Praha, Rukopisy VBF 1979xx (Dílo Jakuba Demla; 12). 469 stran. [Svazek obsahuje: Život, jak já jej vidím (1934), Zapomenuté světlo (1934), Solitudo (1934), Píseň vojína šilence (1935), Zvenku nebylo by se čeho bát, Princezna, Žito svatého Josefa, Cesta k jihu, Pohádka, Jugo, Rodný kraj; Komentář a bibliografie ke svazku Zapomenuté světlo V. Binara a B. Fučíka je na s. 442–467, viz č. 457; datováno 20. 8. 1978.] 539

Jakub Deml: Moji přátelé [K vydání připravili Vladimír Binar a Bedřich Fučík.] Praha, Rukopisy VBF 1980xx (Dílo Jakuba Demla; 1). 370 stran. [Svazek obsahuje: První světla, Miriam, Nebe se jiskří mlékem (1923) a Moji přátelé; komentář a bibliografie ke svazku Moji přátelé V. Binara a B. Fučíka je na s. 339–366, viz č. 458.] 540

Jakub Deml: Můj očištec [K vydání připravili Vladimír Binar a Bedřich Fučík.] Praha, Rukopisy VBF 1982xx (Dílo Jakuba Demla; 2). 334 stran. [Svazek obsahuje: předmluvy Timoteu Vodičkovi (1948), Německé motto A. Schopenhauera s českou předmluvou (1929), Hrad smrti (1912), Tanec smrti (1914) a

Vražda (1928); Komentář a bibliografie ke svazku Můj očistec V. Binara a B. Fučíka je na s. 312–331, viz č. 459.] 541

Jan Čep: Rozptýlené paprsky [K vydání připravili Bedřich Fučík a Mojmír Trávníček.] Praha, Rukopisy FT 1981xx (Sebrané spisy Jana Čepa; 4). 487 stran. [Ediční a bibliografické poznámky podepsané B. M. jsou na s. 459–468, Bibliografie na s. 469–481, viz č. 462; datováno září 1981.] Tiskem a rozšířeno též in Praha, Vyšehrad – Knižní klub 1993. 364 stran. [Vydavatelské poznámky jsou na s. 344–349, Bibliografie na s. 351–357.] 542

Jan Čep: Samomluvy a rozhovory [K vydání připravili Bedřich Fučík a Mojmír Trávníček.] Praha, Rukopisy FT 1982xx (Sebrané spisy Jana Čepa; 5). 451 stran. [Svazek obsahuje soubory O lidský svět (1953), Samomluvy a rozhovory (1959), Malé řeči sváteční (1959) a Přílohu; Ediční a bibliografické poznámky podepsané B. M. jsou na s. 432–445, viz č. 465; datováno duben 1982.] Tiskem a rozšířeno in Praha – Brno, Vyšehrad – Proglas 1997. 318 stran. [Svazek obsahuje navíc Doplnky 1 a Doplnky 2; Vydavatelské poznámky a bibliografii připravil Mojmír Trávníček; Doslov B. Fučíka a M. Trávníčka je na s. 306–313 (datováno duben 1982), Ediční a bibliografická poznámka na s. 314–315.] 543

Jan Čep: Poutník na zemi [K vydání připravili Bedřich Fučík a Mojmír Trávníček.] Praha, Rukopisy FT 1982xx (Sebrané spisy Jana Čepa; 6). 412 stran. [Svazek obsahuje soubory Poutník na zemi (1965), Sestra úzkost (1975) a Přílohu; Ediční a bibliografické poznámky podepsané M. (= Mojmír Trávníček) jsou na s. 396–406, Bibliografie na s. 407–409; datováno červen 1982.] Tiskem a rozšířeno též in Brno – Praha, Proglas – Vyšehrad 1998. 296 stran. [Vydavatelské poznámky Mojmíra Trávníčka jsou na s. 290–293.] 544

Jakub Deml: Domů [K vydání připravili Vladimír Binar a Bedřich Fučík.] Praha, Rukopisy VBF 1982xx (Dílo Jakuba Demla; 3). 534 stran. [Svazek obsahuje: Do lepších dob (1927), Domů (1913), Rosnička (1912), Pro budoucí poutníky a poutnice (1913); komentář a bibliografie ke svazku Domů V. Binara a B. Fučíka je na s. 477–520, překlady cizojazyčných textů (s. 522–532), viz č. 468.] 545

Jakub Deml: Mohyla [K vydání připravili Vladimír Binar a Bedřich Fučík.] Praha, Rukopisy VBF 1982xx (Dílo Jakuba Demla; 5). 456 stran. [Svazek obsahuje: Věnování Panu Jaroslavu Bryndovi (1948), Předmluva (1948), Pozdrav Tasova (1932), Tepna (1926), Mohyla (1926), Velebný pán (1948), Bratr Antonín (1947), Bratr Josef (1948), Marta (1948), Hlas mluví k slovu (1926); komentář a bibliografie ke svazku Mohyla V. Binara a B. Fučíka je na s. 443–454, viz č. 469.] 546

Josefu Kostohryzovi k sedmdesátým pátým narozeninám [Uspořádal Bedřich Fučík] Praha, 1982xx. 145 stran. [Sborník, do nějž přispěli: Josef Hobzek, Otto Stritzko, František Lazecký, Ladislav Jehlička, Leopold Vrba, Paul Claudel (překlad básně Vánoční zpěv cestou na půlnoční), Ivan Slavík, Marie Voříšková, František Kautman, Petr Kopta + jeho překlad básně Paula Měj mě rád, Pavel Šrut, Stanislav Zedníček, Jaroslav Nebeský, Josef Topol, Andrej Stankovič, Eva Formánková (překladem textu Simony

Weilové), Petr Kabeš, Karel Pecka, Karel Šiktanc, Vladimír Vokolek, Ladislav Dvořák, Věroslav Mertl, Vladimír Binar, Mojmír Trávníček, Vladimír Justl, Ivan Wernisch (překladem básně Anonyma ze 13. století Zahrada světa), Bedřich Fučík, Jiří Suchánek, Zdeněk Zenger, Františka Sokolová + její překlad básně Avec du bleu, du rouge, du janne, Jan Zábrana, Františka Sokolová (překladem devatenácti básní Marca Chagalla).] 547

Jan Čep: Dvojí domov [K vydání připravili Bedřich Fučík a Mojmír Trávníček.] Praha, Rukopisy FT 1983xx (Sebrané spisy Jana Čepa; 1). 496 stran. [Svazek obsahuje soubory Zeměžluč (1931), Etudy pro paní J. (1986), Letnice (1932) a Děravý plášť (1934); Ediční a bibliografické poznámky podepsané M. (= Mojmír Trávníček) jsou na s. 478–489, Bibliografie na s. 490–493.] Tiskem též in Praha, Vyšehrad 1991. 344 stran. [Vydavatelské poznámky M. Trávníčka jsou na s. 330–335, stať B. Fučíka Básník dvojího domova na s. 336–342, viz č. 427.] 548

Jan Čep: Polní tráva [K vydání připravili Bedřich Fučík a Mojmír Trávníček.] Praha, Rukopisy FT 1982xx (ediční poznámka je datovaná skutečným rokem vydání 1983) (Sebrané spisy Jana Čepa; 3). 534 stran. [Svazek obsahuje soubory Tvář pod pavučinou (1941), Polní tráva (1946), Cikáni (1953) a Květnové dni (1954); Ediční a bibliografické poznámky podepsané B. M. (= Bedřich Fučík a Mojmír Trávníček) jsou na s. 520–528, Bibliografie na s. 529–532, viz č. 471; datováno únor 1983.] Tiskem též in Praha – Brno, Vyšehrad – Proglas 1999. 384 stran. [Vydavatelské poznámky a bibliografii připravil Mojmír Trávníček; Vydavatelské poznámky M. Trávníčka jsou na s. 376–379.] 549

Jan Čep: Hranice stínu [K vydání připravili Bedřich Fučík a Mojmír Trávníček.] Praha, Rukopisy FT 1983xx (Sebrané spisy Jana Čepa; 2), 415 stran. [Svazek obsahuje soubory Hranice stínu (1935) a Modrá a zlatá (1938); Ediční a bibliografické poznámky podepsané B. M. (= Bedřich Fučík a Mojmír Trávníček) jsou na s. 407–411, Bibliografie na s. 412–413, viz č. 472; datováno březen 1983. Na frontispice je uvedeno chybné číslo svazku 3.] Tiskem též in Brno – Praha, Proglas – Vyšehrad 1996. 264 stran. [Vydavatelské poznámky M. Trávníčka jsou na s. 259–262.] 550

Jakub Deml: Bílek a Jenewein [K vydání připravili Vladimír Binar a Bedřich Fučík.] Praha, Rukopisy VBF 1983xx (Dílo Jakuba Demla; 10). 486 stran. [Svazek obsahuje: Slovo k Otčenáši Františka Bílka (1904) a Dílo Felixe Jeneweina (1928); komentář a bibliografie ke svazku Bílek a Jenewein V. Binara a B. Fučíka je na s. 475–482, viz č. 473.] 551

Jakub Deml: Česno [K vydání připravili Vladimír Binar a Bedřich Fučík.] Praha, Rukopisy VBF 1983xx (Dílo Jakuba Demla; 9). 452 stran. [Svazek obsahuje: Z mého okovu (1927), Česno (1924), Srdcem jsme viděli (1938) a Pouť na Svatou Horu (1945); komentář a bibliografie ke svazku Česno V. Binara a B. Fučíka je na s. 435–449, viz č. 474.] 552

Jakub Deml: Chléb a slovo [K vydání připravili Vladimír Binar a Bedřich Fučík.] Praha, Rukopisy VBF 1983xx (Dílo Jakuba Demla; 13). 648 stran. [Svazek obsahuje: Cena daru, Březina a další, Bílek a další,

Exegeze, Katolický sen, Chléb a slovo (1948); komentář a bibliografie V. Binara a B. Fučíka je na s. 626–644, viz č. 475.] 553

Jakub Deml: Mé svědectví o Otokaru Březinovi [K vydání připravili Vladimír Binar a Bedřich Fučík.] Praha, Rukopisy VBF 1983xx (Dílo Jakuba Demla; 11). 666 stran. [Komentář a bibliografie ke svazku Mé svědectví o Otokaru Březinovi V. Binara a B. Fučíka je na s. 650–665, viz č. 476; datováno 20. srpna 1983, v den 105. výročí narození Jakuba Demla.] 554

Jakub Deml: Tajemná loď [K vydání připravili Vladimír Binar a Bedřich Fučík.] Praha, Rukopisy VBF 1983xx (Dílo Jakuba Demla; 4). 283 stran. [Svazek obsahuje: To večer podzimní se zhřívá, Dnes líto mi země, Vzkazy, Jediná naděje, Stařec před jeslemi (1955); komentář a bibliografie ke svazku Tajemná loď V. Binara a B. Fučíka je na s. 254–278, viz č. 477.] 555

Jan Zahradníček: Jeřáby [K vydání připravili Bedřich Fučík, Mojmír Trávníček a Radovan Zejda.] Praha, Rukopisy FTZ 1984xx (Dílo Jana Zahradníčka; 1). 178 stran. [Svazek obsahuje sbírky Pokušení smrti (1930), Návrat (1931) a Jeřáby (1933); Ediční poznámka podepsaná F. T. (= Bedřich Fučík a Mojmír Trávníček) je na s. 163–166, Bibliografie na s. 167–170, viz č. 481.] 556

Jan Zahradníček: Korouhve [K vydání připravili Bedřich Fučík, Mojmír Trávníček a Radovan Zejda.] Praha, Rukopisy FTZ 1984xx (Dílo Jana Zahradníčka; 2). 234 stran. [Obsahuje sbírky Žízlnivé léto (1935), Pozdravení slunci (1937), Korouhve (1940) a Svatý Václav (1944); Ediční poznámka podepsaná B. F. na s. 219–221, Bibliografie na s. 223–228, viz č. 482.] 557

Jan Zahradníček: Stará země [K vydání připravili Bedřich Fučík, Mojmír Trávníček a Radovan Zejda.] Praha, Rukopisy FTZ 1984xx (Dílo Jana Zahradníčka; 3). 294 stran. [Svazek obsahuje sbírky Pod bičem milostným (1944), Stará země (1946), Rouška Veroničina (1947) a La Saletta (1947); nepodepsaná Ediční poznámka je na s. 279–283, Bibliografie na s. 284–288.] 558

Jan Zahradníček: Dům strach [K vydání připravili Bedřich Fučík, Mojmír Trávníček a Radovan Zejda.] Praha, Rukopisy FTZ 1984xx (Dílo Jana Zahradníčka; 4). 266 stran. [Svazek obsahuje sbírky Znamení moci (1969), Dům strach a Čtyři léta (1969); nepodepsaná Ediční poznámka je na s. 253–258, Bibliografie na s. 259.] 559

Jan Zahradníček: Překlady [K vydání připravili Bedřich Fučík, Mojmír Trávníček a Radovan Zejda.] Praha, Rukopisy FTZ 1984xx (Dílo Jana Zahradníčka; 5). 336 stran. [Ediční poznámka podepsaná F. T. (= Bedřich Fučík a Mojmír Trávníček) je na s. 321–326, Bibliografie na s. 327–329, viz č. 483.] 560

Jan Zahradníček: Paralipomena I [K vydání připravili Bedřich Fučík, Mojmír Trávníček a Radovan Zejda.] Praha, Rukopisy FTZ 1984xx (Dílo Jana Zahradníčka; 6). 350 stran. [Ediční poznámka podepsaná M. T. (= Mojmír Trávníček) je na s. 333–338, Bibliografie na s. 339–346.] 561

Jan Zahradníček: Paralipomena 2 [K vydání připravili Bedřich Fučík, Mojmír Trávníček a Radovan Zejda.] Praha, Rukopisy FTZ 1985xx (Dílo Jana Zahradníčka; 6). 196 stran. [Ediční poznámka podepsaná M. T. (= Mojmír Trávníček) je na s. 183–187, Bibliografie na s. 188–192.] 562

D. BIBLIOGRAFIE

Bibliografie veršů v knize „Nova et vetera“ otištěných, in *F. X. Šalda: Nova et vetera (Poesie)*. Praha, Melantrich 1938 (duben) (Dílo F. X. Šaldy; 7), s. 260–264. Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 238–242. 563

Bibliografie veršů v této knize neotištěných, in *F. X. Šalda: Nova et vetera (Poesie)*. Praha, Melantrich 1938 (duben) (Dílo F. X. Šaldy; 7), s. 264–269. Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 242–245. 564

E. DUBIOSA

O díle Felixe Jeneweina *Tvar* 3, 1929, č. 4, s. 155–156; nepodepsáno. [Anotace Demlovy stejnojmenné publikace (Praha, Umělecká beseda 1928) – podstatnou část článku tvoří citát z textu Jaroslava Durycha o této knize (Akord č. 3/1929).] 565

Tvar sbírka poezie Praha, J. R. Vilímek b. d.; nepodepsáno. [Propagační brožurka nakladatelství J. R. Vilímek, oznamující vydávání „edice moderních i starších českých básníků domácí produkce“ za redakce Bedřicha Fučíka a Viléma Závady. Za textem o Zahradníčkových Korouhvích (viz č. 567) je z této sbírky otištěna na samostatné straně báseň Vyznání. Za textem o Hrubínově Včelím plástu (viz č. 568) jsou otištěny z této sbírky na samostatné straně dvě Vánoční znělky.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 145–146. 566

Korouhve *Jan Zahradníček: Korouhve* Praha, J. R. Vilímek 1940 (Tvar; 1) přední záložka; nepodepsáno. [Text na záložce obálky sbírky přinášející „hymnické zpěvy ne nepodobné národním chorálům, básně statečného utrpení i nesmlouvavosti ve víře.“] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 146–147. 567

Včelí plást *František Hrubín: Včelí plást* Praha, J. R. Vilímek 1940 (Tvar; 2), přední a zadní záložka; nepodepsáno. [Text na záložce obálky sbírky, v níž jako „málokdy byl sveden zápas o duchovní podobu života“.] 2. vydání tamtéž, 1944. 3. vydání tamtéž, 1944. Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 147–148. 568

Větvě stromů *Karel Doskočil: Větvě stromů* Praha, J. R. Vilímek 1941 (Tvar; 3), přední záložka; nepodepsáno. [Text na záložce obálky sbírky, jejíž autor „staví ze slov závažných a těžkých“ a „přitesává je s úporností dělníka pracujícího v tvrdém kamení“.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 148–149. 569

Kroky na vodě *Svatopluk Kadlec: Kroky na vodě* Praha, J. R. Vilímek 1941 (Tvar; 4), přední záložka; nepodepsáno. [Text na záložce obálky sbírky představující autora jako romantika, který „všechnu svou problematiku vtěsnává do přísné stavby veršů“.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 149. 570

Země sudička *František Hrubín: Země sudička* Praha, J. R. Vilímek 1941 (Tvar; 5), přední záložka; nepodepsáno. [Text na záložce obálky sbírky, jejíž zejména druhý oddíl „je novou érou v tvorbě básnickové“.] 2. vydání tamtéž, 1942. Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 149. 571

Dům bez oken *Jan Pilař: Dům bez oken* Praha, J. R. Vilímek 1942 (Tvar; 6), přední záložka; nepodepsáno. [Text na záložce obálky sbírky, v níž autor „našel velmi osobní píseň, která ho od povrchu vede „za věci“...“] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 149–150. 572

Pisně milosti *Boleslav Jablonský: Pisně milosti* K vydání připravil Albert Vyskočil. Praha, J. R. Vilímek 1943 (Tvar; 7), přední záložka; nepodepsáno. [Text na záložce obálky sbírky vydané u příležitosti stého výročí jejího prvního vydání.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 150. 573

Výšky *Růžena a Otokar Žižkovi: Výšky* Praha, J. R. Vilímek 1943 (Tvar; 8), přední záložka; nepodepsáno. [Text na záložce obálky sbírky autorské dvojice, jejíž poezie zná „nejen důvěrné přilnutí k zemi, ale i tragiku výšin“.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 150–151. 574

Mísa přátelství *Ladislav Šíp: Mísa přátelství* Praha, J. R. Vilímek 1943 (Tvar; 9), přední záložka; nepodepsáno. [Text na záložce obálky sbírky, která je „až vzornou ukázkou dnešní básnické obraznosti“.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 151. 575

Zvichřené jasany *Michal Sedloň: Zvichřené jasany* Praha, J. R. Vilímek 1943 (Tvar; 10), přední záložka; nepodepsáno. [Text na obálce záložky autorovy prvotiny zahrnující básně „poetistické drobnomalby“ i závěrečné „dramaticky vyhocené“ verše.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 151. 576

Prohlubeň jasu *Jaroslav Macháček: Prohlubeň jasu* Praha, J. R. Vilímek 1943 (Tvar; 12), přední záložka; nepodepsáno. [Text na záložce obálky k Macháčkově sbírce, která je knížkou „dnes tak vzácně nenáhodnou, nutnou i celou“.] Knižně a tiskem též in *Paralipomena* (2006), s. 152–153. 577

F. RECENZE KNIH BEDŘICHA FUČÍKA

Sedmero zastavení (1975; č. 441)

K. J.-P.: Je pozoruhodná nejen tím,... *Zpravodaj* 15, 1982, č. 2, s. 29. 578

Opasek, Anastáz: Násilně umlčení *Nový život* 34, 1982, č. 4, duben, s. 75. 579

J. K. [= Jiří Kovtun]: Vezměte tuto knížku,... *Svědectví* 17, 1981/83, č. 66, 15. 4. 1982, s. 381–383. 580

Řehoř, Pavel: Sloupek Pavla Řehoře *Zpravodaj* 15, 1982, č. 7–8, s. 38–39. [Souborná recenze prvního dílu Pamětí Václava Černého, Seifertových vzpomínek Všecky krásy světa a Fučíkova Sedmera zastavení (o něm na s. 39).] 581

Brodská, Zdenka: Edice Arkýř *Proměny* 21, 1984, č. 1, březen, s. 163–166. [Souborná recenze publikací vydaných v mnichovském nakladatelství Arkýř, včetně Sedmera zastavení (s. 164–165).] 582

Hanuš, Milan: O poetičnosti (Nad jednou stránkou Sedmera zastavení Bedřicha Fučíka) *Prostor* 3, 1989/90, č. 12, leden 1989 – červen 1990 (2., uprav. vydání), s. 85–89. 583

Zakopaný pes aneb o tom, jak, proč a kde vznikla některá slova, jména, rčení, úsloví, pořekadla a přísloví (1976; č. 443)

(pet) [= Petr Švyhnos]: Kde hnízdí slova *Brněnský večerník* 7, 1976, č. 114, 10. 6., s. 4. 584

Machač, Jaroslav: Příklad popularizace (nejen) pro mládež *Naše řeč* 59, 1976, č. 5, s. 257–259. 585

Čermák, Lubomír: Jindřich Pokorný: Zakopaný pes... *Komenský* 100, 1975/76, č. 8, duben 1976, s. 511–512. 586

Červenka, Jan: Jindřich Pokorný, Zakopaný pes... *Předškolní výchova* 30, 1976, leden 1977, č. 9, s. 267. 587

úr: Kdo to řekl... *Knihy* 2, 1992, č. 29–30, 3. 8., s. [6]. 588

zh [= Zdeněk Heřman]: Jistě nejen pro děti *Svobodné slovo* 48, 1992, č. 181, 4. 8., s. 5. 589

Sedláková, Lenka: Ave, Zakopaný pse! *Český deník* 3, 1992, č. 184, 11. 8., s. 9. 590

Trávníček, Mojmír: Bedřich Fučík mládeži *Lidová demokracie* (Brno), 1992, č. 195, 20. 8., s. 5. 591

- Heřman, Zdeněk: Nová neNová kniha *Nové knihy*, 1992, č. 31, 26. 8., s. 6. 592
- Randák, Tomáš: Vykopaný pes (O kolébkách vykopaných evergreenů) *Lidové noviny* 5, 1992, č. 237, 8. 10., příloha Národní 9, č. 41, s. 2. 593
- Slomek, Jaromír: Co je to doplněné vydání? *Literární noviny* 3, 1992, č. 40, 8.–14. 10., s. 5. 594
- jš: Zakopaný pes *Zlatý máj* 36, 1992, č. 6, listopad, s. 339. 595
- Hrubý, Jan: Voňavá slova *Práce* 48, 1992, č. 292, 12. 12., příloha P '92, č. 50, s. 4. [Recenze doplněná ukázkami z knihy Zakopaný pes.] 596
- Čtrnáctero zastavení** (1984, tiskem 1992; č. 480)
- Karfík, Vladimír: Zastavení s Bedřichem Fučíkem *Kritický sborník* [4], 1984, č. 4, s. 82–88. Též in *Listy* 15, 1985, č. 4, červenec, s. 49–50; též in *Literární noviny* 4, 1993, č. 3, 21. 1. s. 6. 597
- Kantůrková, Eva: Kontinuita sděleného *Kritický sborník* [5], 1985, č. 1, s. 61–69. [Datováno leden 1985.] Též in *Setkání. Panu profesorovi Václavu Černému k osmdesátým narozeninám*. Ed. Marie Rút Křížková. Praha, b. n. 1985xx; též in *Obrys* 5, 1985, č. 4, prosinec, s. 16–18; též in *Tvar* 1, 1990, č. 2, 15. 3., s. 1–4; knižně též in *E. K.: Valivý čas proměn*. B. m. n., s. 122–134. 2. vyd. Praha, Český spisovatel 1995, s. 217–229. 598
- Toman, Jan [= Jiří Holý]: Setkání s Bedřichem Fučíkem *Kritický sborník* 8, 1988, č. 3, s. 30–35; též in *Česká literatura* 38, 1990, č. 4, s. 352–355. 599
- Pokorný, Marek: „...není co závidět těm, kdož přijdou po nás.“ (Čtrnáct zastavení s B. Fučíkem) *Prostor* 1, 1992, č. 18, 22. 4., s. 8. 600
- Heřman, Zdeněk: Velikost velkorysosti *Svobodné slovo* 48, 1992, č. 101, 29. 4., s. 5; též in *Svobodné slovo* (Brno) 48, 1992, č. 112, 14. 5., s. 5. 601
- Trávníček, Mojmír: Zastavení Bedřicha Fučíka *Lidová demokracie* (Brno), 1992, č. 101, 29. 4., s. 5. 602
- Brabec, Jiří: Svátek české literatury *Nové knihy*, 1992, č. 20, 20. 5., s. 1. 603

- Rulf, Jiří: Život plný lidí (Čtrnáct portrétů osobností, s nimiž se potkal Bedřich Fučík) *Lidové noviny* 5, 1992, č. 124, 28. 5., příloha Národní 9, č. 22, s. 2. 604
- Iec: Nadčasová svědectví *Práce* 48, 1992, č. 135, 10. 6., s. 5. 605
- Novotný, Vladimír: Vysoká škola eseje (Znovuobjevení kritika Bedřicha Fučíka) *Mladá fronta Dnes* 3, 1992, č. 140, 16. 6., s. 14. 606
- Petříček, Miroslav: Umění vzpomínat *Tvar* 3, 1992, č. 26, 25. 6., s. 11. 607
- Dokoupil, Blahoslav: Paměti pokaždé jinak (Memoáry literátů na současném knižním trhu) *Moravský demokratický deník RT 2* (107), 1992, č. 176, 29. 7., s. 5. 608
- Nykllová, Milena: Čtrnáctero zastavení *Noviny*, 1992, č. 141, 31. 8., s. 4. 609
- Piša, Vladimír: Zastavení s F. X. Š. *Region 2*, 1992, č. 110, 19. 9., s. 5. 610
- Hek, Jiří: Pozdě objevený kritik *Duha* 6, 1992, č. 3, podzim, s. 26–27. 611
- J. Mk.: Bedřich Fučík, Čtrnáctero zastavení *Český časopis historický*, 1992, č. 3, s. 475. 612
- Harák, Ivo: Cudné vzpomínání *Severočeský regionální deník* 2, 1992, č. 258, 3. 11., s. 5. 613
- Šafaříková, Dagmar: Paměti, vzpomínky, deníky *Čtenář* 45, 1993, č. 7–8, s. 268–270. 614
- Kritické příležitosti 2 (Studie, stati a recenze z let 1933–1944)** (1987, tiskem 2002; č. 487)
- Komárek, Karel: Učebnice kritické nestrannosti *Aluze*, 2002, č. 3, s. 122–123. 615
- Iwashita, Daniela: Ne ideologie, ale poezie! *Lidové noviny* 16, 2003, [č. 3], 4. 1., příloha Orientace, s. 15. 616
- Setkávání a míjení** (1988, tiskem, 1995; č. 488)
- Heřman, Zdeněk: Objevné stránky z Bedřicha Fučíka *Svobodné slovo* 87, 1995, č. 150, 28. 6., s. 13. 617
- Urbánek, Zdeněk: Tomu říkám nakladatel *Literární noviny* 6, 1995, č. 43, 26. 10., s. 5. 618

Kořená, Markéta: O začerňování bílých míst *Tvar* 6, 1995, č. 20, 30. 11., s. 13. [Reakce na článek Zdeňka Urbánka, viz č. 618.] 619

Šrámek, Petr: Zastavení, setkání, minuty *Lidové noviny* 8, 1995, č. 258, 4. 11., příloha *Národní* 9, s. IVX. 620

Píseň o zemi (1989, tiskem 1994; č. 489)

Haman, Aleš: Obhájce duchovních hodnot *Nové knihy*, 1994, č. 36, 28. 9., s. 2. 621

Putna, Martin C.: Druhé zastavení *Respekt* 5, 1994, č. 42, 17.–23. 10., s. 15. 622

Wiendl, Jan: Píseň o poezii a člověku *Tvar* 6, 1995, č. 2, 26. 1., s. 10. 623

Zpovídaní (Pražské rozhovory 1978–1982) (1989; č. 490)

Vojvodík, Josef: „Zpovídaní“ Bedřicha Fučíka *Národní politika* 22, 1990, č. 3 (246), březen, příloha *Zvon*, s. 1. 624

NaK [= Naďa Klevisová]: Dvakrát o bezmocných a mocných *Tvorba*, 1990, č. 22, 30. 5., s. 15. [Recenze *Zpovídaní* a knihy Karla Kaplana *Mocní a bezmocní*.] 625

Harák, Ivo: Svědectví ze vzdálených dob *Brněnský večerník* 4, 1994, č. 32, 15. 2., s. 3. 626

Listovní příležitosti (Dopisy Bedřicha Fučíka Mojžíru Trávníčkovi) (2003; č. 497)

Kořená, Markéta: Hledám garanty poezie *Lidové noviny* 16, 2003, č. 108, 10. 5., s. 14. 627

Komárek, Karel: Dopisy nezapřou kritika *Host* 19, 2003, č. 6, 13. 6., recenzní příloha, s. XV–XVI. 628

Soldán, Ladislav: Dopisy Bedřicha Fučíka Mojžíru Trávníčkovi *Vlastivědný věstník moravský* 55, 2003, č. 3, s. 351–352. 629

Hora, Petr: Poznámky k edici korespondence Bedřicha Fučíka *Tvar* 14, 2003, č. 18, 30. 10., s. 20. 630

Studnička, Pavel: Dopisy Bedřicha Fučíka Mojžíru Trávníčkovi *Teologie & Společnost* 1 (9), 2003, č. 6, s. 46–47. 631

Rodná krajina básníková (Přednášky a interview z let 1929–1984) (2003; č. 498)

Punčochář, Martin: Bedřich Fučík slovem *Aluze* 8, 2004, č. 2-3, s. 249-251. 632

Kostřicová, Blanka: Literární krajiny Bedřicha Fučíka *Host* 20, 2004, č. 6, s. 71–72. 633

Paralipomena (Juvenilie, stati, recenze a texty z let 1918–1984) – Bibliografie Bedřicha Fučíka (2006; č. 499)

Trávníček, Mojmír: Sedmé zastavení *Tvar* 18, 2007, č. 8, s. 21. 634

Kostřicová, Blanka: Doplnky, nikoli však marginálie *Host* 23, 2007, č. 9, s. 56. 635

G. ČLÁNKY A PUBLIKACE O BEDŘICHU FUČÍKOVÍ

1928

ne [= Arne Novák]: Měsíčník *Tvar Lidové noviny* 36, 1928, č. 227 (ráno), 4. 5., s. 7. 636

1929

V.: Pět básníků *Duch času* 31, 1929, č. 78, 31. 3., s. 6–7. [Článek o přednášce B. Fučíka o pěti současných básnících, plánované na 7. 4. 1929 v Ostravě, viz přednášku Otokar Březina (Rodná krajina básníková /2003/, s. 11–37).] 637

Q.: Nedělní přednáška o Březinovi *Duch času* 31, 1929, č. 86, 10. 4., s. 5. [Referát o přednášce B. Fučíka (7. 4. 1929 v Ostravě) o Otokaru Březinovi a čtyřech jemu blízkých autorech (Jakubu Demlovi, Jaroslavu Durychovi, Vítězslavu Nezvalovi a Vilému Závadovi), viz přednášku Otokar Březina (Rodná krajina básníková /2003/, s. 11–37).] 638

Čapek, Jan Blahoslav: Nutnost názorové revise v mladé generaci *Přítomnost* 7, 1929, č. 39, 3. 10., s. 611–614. [Stat', v níž je mj. charakterizován časopis *Tvar*.] 639

Štech, Václav Vojtěch: O generaci a kritice *Přítomnost* 7, 1929, č. 43–44, 7. 11., s. 702–703. [Reakce na J. B. Čapkův článek, zvl. na pasáž o časopise *Tvar*; J. B. Čapek odpověděl ještě textem *Revise* v mladé generaci (č. 47, s. 751–752).] 640

1930

Fraenkl, Pavel: Tvar *Rozpravy Aventina* 5, 1929/30, č. 28, 10. 4. 1930, s. 334. 641

Fraenkl, Pavel: K vývoji novodobé české literární kritiky [pokračování] *Rozpravy Aventina* 5, 1929/30, č. 31, 1. 5. 1930, s. 397 a č. 32, 8. 5. 1930, s. 410. Knižně též in Nový Bydžov, vlastním nákladem 1930. 642

1939

lp. [= Leopold Peřich]: O Melantrichu a dru Fučíkovi *Akord*, 1939, č. 3, 10. 3., s. 41. [Článek o propuštění B. Fučíka z nakladatelství Melantrich.] 643

1950

The Footchic's show...? Pocta k padesátinám PhDr. Bedřicha Fučíka [Uspořádal Jan Skácel.] Vydal SPDrBFP [= Svaz přátel dr. B. Fučíka, Praha] 1950. Nestr. [78 s.] [Rukopisný sborník, do nějž přispěli: Jakub Deml, Jaroslav Durych, B., Miloš Dvořák, Rudolf Černý, P. Ondřej Dambrovský, Jan Zahradníček, Jan Dokulil, František Hrubín, Jaroslav Seifert, Václav Renč, František Lazecký, Bohumil Novák, Vladimír Vokolek, Emanuel Frynta, Ladislav Dvořák, Stanislav Zedníček, Ivan Slavík, dr. Rameš, A. C. Nor, Zdeněk Kalista, Václav Černý, Stanislav Berounský, Rudolf Voříšek, <nečitelný podpis>, Ladislav Jehlička, Jan Hertl, [?] Skácel, Miloslav Skácel, Josef Myslivec, P. Adolf Kajpr, Dominik Pecka, František Křelina, Leopold Peřich, František Zvěřina, Jiří L. Beran, Václav Š., Božka, Jaroslav Polák, Helena Chudomelová, František Jiránek, Hanek Zítka a Ladislav Kuncíř.] 644

1952

nepodepsáno: Proces s klerofašistickou odnoží tak zvané „zelené internacionály“ v Brně *Rudé právo* 32, 1952, č. 173, 4. 7., s. 2. [Článek o procesu, který se konal 2.–4. 7. 1952 v Brně a v němž byl B. Fučík odsouzen k 15 letům vězení.] 645

nepodepsáno: Proces s odnoží „zelené internacionály“ (Patnáctičlenná protistátní skupina před státním soudem v Brně) *Lidová demokracie* 8, 1952, č. 157, 5. 7., s. 3. [Článek o procesu, který se konal 2.–4. 7. 1952 v Brně a v němž byl B. Fučík odsouzen k 15 letům vězení.] 646

1967

[nepodepsáno]: Ve dnech 24. a 25. ledna 1967... *Literární noviny* 16, 1967, č. 5, 4. 2., s. 16. [Kursíva o rehabilitačním řízení Josefa Knapa, Františka Křeliny, B. Fučíka, Václava Prokūpka a J. Langara.] Též in *Antonín Kratochvil: Žaluji II* Haarlem, CCC 1975, s. 68–69; též in 2. vydání *Žaluji II* Praha, Česká expedice – Dolmen 1991 (Čas; 2), s. 59. 647

-k- [= Antonín Kratochvil]: Rehabilitace pod rukou *Svědectví* 8, 1966/67, č. 31, jaro 1967, s. 412. [Zpráva o rehabilitaci Josefa Knapa, Františka Křeliny, B. Fučíka, Václava Prokūpka a J. Langara.] 648

1968

Nor, A. C.: Tajná rehabilitace *Universita Karlova* 14, 1968/69, č. 14, 4. 4. 1968, s. 7. [Zpráva o průběhu rehabilitačního řízení spisovatelů odsouzených v roce 1952, které proběhlo 24. a 25. 1. 1967; opožděné otištění textu zavinila cenzura.] Též in *Antonín Kratochvil: Žaluji II* Haarlem, CCC 1975, s. 73–75; též in 2. vydání *Žaluji II* Praha, Česká expedice – Dolmen 1991 (Čas; 2), s. 62–64. 649

[nepodepsáno]: Rehabilitace mezi spisovateli *Lidová demokracie* 24, 1968, č. 117, 28. 4., s. 6. [Zpráva o prvním jednání rehabilitační komise Svazu československých spisovatelů.] Též in *Antonín Kratochvil: Žaluji II* Haarlem, CCC 1975, s. 77–78; též in 2. vydání *Žaluji II* Praha, Česká expedice – Dolmen 1991 (Čas; 2), s. 66–67. 650

1970

Bedřichu Fučíkovi k 4. lednu 1970 Uspořádal Vladimír Justl. Redakční spolupráce Jaroslav Vrbenský. Praha, říjen–prosinec 1969xx. 358 stran. [Sborník, do nějž přispěli: Václav Havel, Dominik Pecka, Vojtěch Sedláček (kresba), Marie Glabazňová, Jiří Trnka (kresba), Jan Kameník, Vladimír Holan, Josef Knap, Jan Vladislav, František Lazecký, Václav Renč, Antonín Bartušek, Ivan Slavík, Jitka Válová (kresba), Jiřina Hauková, Vladimír Vokolek, Věra Provazníková, Josef Suchý, Rudolf Matys, Ladislav Dvořák, Stanislav Zedníček, Josef Topol, Karel Zlín, Jan Mareš, Jan Zábrana, František Rejl a Antonín Tichý, Jindřich Vilguš (2 kresby), Josef Kostohryz, Petr Kopta, Rudolf Černý, Zdeněk Urbánek, František Křelina, Karel Konrád, Věroslav Mertl, Jiří Müller (kresba), O. F. Babler, Josef Hiršal, Václav Daněk, Kamil Lhoták (kresba), Josef Heyduk, Vladimír Kafka, Marie Vořechová, Čeněk Vořech (+ Jakub Deml), František X. Halas (+ František Halas), Zahradníčkovi (+ Jan Zahradníček), Vlastimil Vokolek, „Pozdrav ze Staré Říše“, Vladimír Mikeš, Karel Hájek (2 fotografie), Václav Černý, Jaroslav Med, Vladimír Justl, Otto Stritzko, František Hrubín, Svata Kadlec, Jaroslav Seifert, Vilém Závada, Miloš Dvořák, Růžena Vacková, Prokop Drtina, Ladislav Kuncíř, Zdeněk Kalista, Karel Hájek (fotografie), Jindřich Chaloupecký, Ladislav Novák, Karel Hájek, Václav Čep, Josef Myslivec, Ladislav Fikar, Ladislav Jehlička, „Pozdrav z

Vyšehradu“, Miloslav Troup, Jan Špaček, Josef Träger, Miloslav Troup (kresba), František Laichter, Oldřich Králík, Josef Palivec, Jan Grossman, Jiří Kolář, Vladimír Justl.] 651

1975

ak [= Antonín Kratochvil]: Pětasedmdesátiny literárního kritika dr. B. Fučíka *České slovo* 21 (67), 1975, č. 2, únor, s. 4. 652

1979

Ch. H.-L. [= Christa Hansen-Löve]: Bedřich Fučík zum 80. Geburtstag *Wiener Slawistischer Almanach*, 1979, Band 4, s. 309–312. 653

1984

In memoriam B. F. [Uspořádala Klára Pokorná.] B. m. n. [Praha 1984xx]. 25 stran. [Sborník, do nějž přispěli: Václav Havel, Život na vidrholci. Sedmero zastavení při vzpomínkách na Bedřicha Fučíka (datováno 5. 7. 1984; též in *Obsah*, 1984, září, s. 7; též in *Svědectví* 19, 1984/85, č. 73, 1. 10. 1984, s. 181–185; též in *Lidová demokracie* 46, 1990, č. 4, 5. 1., s. 5; též in *Šlépěje kultury západní Moravy*, 1994, č. 5, s. 3–8; knižně též in *Václav Havel: Do různých stran* Scheinfeld-Schwarzenberg, Čs. dokumentační středisko nezávislé literatury ve spolupráci s Nadací Charty 77 1989, s. 237–244; též 2. vydání in Praha, Lidové noviny ve spolupráci s Čs. střediskem nezávislé literatury 1990, s. 245–252; též in *Václav Havel: Eseje a jiné texty z let 1970–1989. Dálkový výslech* Torst, Praha 1999 /Spisy V. Havla; 4/, s. 458–469), Karel Pecka, Omluva za nesehranou partii. K nedožitým 85. narozeninám Bedřicha Fučíka (datováno prosinec 1984; též in *Obsah*, 1984, prosinec, 4 strany; též in *Zpravodaj* 18, 1985, č. 4, s. 27–29), Eva Kantůrková, Pozdní známosti (datováno prosinec 1984; též in *Obrys* 5, 1985, č. 1, březen, s. 15–16; též in *Listy* 15, 1985, č. 4, červenec, s. 51–52; též in *Premeny* 22, 1985, č. 3, červenec, s. 101–103) a Josef Topol, Milý Bedřichu,... (datováno 6. prosince 1984).] 654

kj [= Karel Jadrný]: Zemřel Bedřich Fučík *České slovo* 30, 1984, č. 7–8, červenec–srpen, s. 5. [Nekrolog.] 655

[nepodepsáno]: Zemřel Bedřich Fučík *Národní politika* 16, 1984, č. 8–9 (180–181), srpen–září, s. [4]. 656

Kratochvil, Antonín: Světlé památce Bedřicha Fučíka *Nové obzory*, 1984, No. 10–11, s. 71–72. [Nekrolog.] 657

1988

[nepodepsáno]: Beneficium na paměť Bedřicha Fučíka *Kritický sborník* 8, 1988, č. 2, nestr. [1 s., poslední list]. [Oznámení o založení Beneficia Bedřicha Fučíka (1987), jež má být udělováno mladým literárním kritikům, teoretikům, historikům nebo editorům.] Anglicky pod titulem Grant in memory of Bedřich Fučík též in *Acta* (Scheinfeld) 2, 1988, č. 5–8, zima, s. 90. 658

1989

Pecka, Karel: Odkaz šifry VBF *Lidové noviny* 2, 1989, č. 7–8, léto, s. 27. [Článek o činnosti samizdatové edice VBF Bedřicha Fučíka a Vladimíra Binara a o Díle Bedřicha Fučíka.] 659

1990

Lopatka, Jan: Devadesát let B. Fučíka *Lidová demokracie* 46, 1990, č. 3, 4. 1., s. 5. Knižně též in *Jan Lopatka: Šifra lidské existence* Uspořádal, ediční poznámku a doslov napsal Michael Špirit. Praha, Torst 1995, s. 366–367. 660

Fejl, Vojtěch: Kdo byl Bedřich Fučík *Svobodné slovo* 46, 1990, č. 4, 5. 1., s. 5. 661

rd: Malé zastavení *Lidové noviny* 3, 1990, č. 4, 7. 1., s. 5. [Poznámka k 90. výročí narození Bedřicha Fučíka (4. 1. 1900).] 662

Novotný, Vladimír: Abeceda zapovězených – Bedřich Fučík *Lidové noviny* 3, 1990, č. 38, 17. 4., s. 5. [Životopisné heslo.] 663

Holý, Jiří: Dílo Bedřicha Fučíka *Česká literatura* 38, 1990, č. 4, s. 355–359. [Článek o podobě edice Díla Bedřicha Fučíka.] 664

1991

Binar, Vladimír: Kritikova výzva (Bedřich Fučík) *Lidové noviny* 4, 1991, č. 4, 5. 1., s. 7. [Stat' o kritickém odkazu Bedřicha Fučíka.] 665

Trávníček, Mojmír: Rukopisy VBF (K historii samizdatu) *Zprávy spolku českých bibliofilů*, 1991, č. 2–3, s. 31–36. [Článek o vzniku a působení samizdatové edice Rukopisy VBF.] 666

1992

Augustin, L. H.: Časopis Tvar z let 1927–32 *Tvar* 3, 1992, č. 26, 25. 6., s. 5. 667

1994

Všetička, František: Literární kritik dr. Bedřich Fučík *Rozhlasová univerzita Svobodné Evropy II. díl. Humanitní vědy (část druhá)*. Uspořádal Antonín Kratochvíl. Brno, MOVA 1994, s. 116–121. 668

Suk, Jan: Zázrak setkání u Bedřicha Fučíka *Nové knihy*, 1994, č. 26, 7. 7., s. 10. 669

Zejska, Radovan: Bedřich a Jitka Fučíkovi *Šlépěje (Kulturovou západní Moravy)*, 1994, č. 5, srpen, s. 16–21. 670

Lifka, B.: PhDr. Bedřich Fučík *Šlépěje (Kulturovou západní Moravy)*, 1994, č. 5, srpen, s. 28. 671

1995

Binar, Vladimír: „Udělat ze svého života operu“ *Tvar* 6, 1995, č. 20, 30. 11., s. 3. [Rozhovor mj. o B. Fučíkovi a edici Rukopisy VBF; otázky kladl Jan Wiendl.] 672

1998

Soldán, Ladislav: Mladí katoličtí kritici z časopisu Tvar (1927–1932) *Kulturní periodika na Moravě XXIV. mikulovské sympozium (sborník z konference 17. – 18. 10. 1996)*. Red. Emil Kordiovský. Břeclav – Brno, 1998, s. 133–140. Knižně též in *Ladislav Soldán: Od konce století před práh milénia (Studie a úvahy z dějiny české literatury)* Praha – Rosice, Aquarius – Gloria 2001, s. 48–64. 673

Trávníček, Mojmír: Vzájemná korespondence Jana Čepa a Bedřicha Fučíka *Tvar* 9, 1998, č. 8, 16. 4., s. 10–11; též in *Česká literatura* 47, 1999, č. 1, s. 81–88. 674

Binar, Vladimír: Nepodlehl ani ohni ani meči (Portrét Bedřicha Fučíka – muže, který proslavil Melantrich) *Lidové noviny* 11, 1998, č. 190, 15. 8., příloha Nedělní LN, s. 21. 675

2000

er: Sto let teoretika Bedřicha Fučíka *Právo* 10, 2000, č. 2, 4. 1., s. 12. 676

Špirit, Michael: „Skutečnost se obcházet nedá“ (Od narození nakladatele, editora a kritika Bedřicha Fučíka uplynulo 4. ledna sto let) *Lidové noviny* 13, 2000, č. 4, 6. 1., příloha Umění a kritika, s. 18. 677

2004

Sak, Robert: „**Život na vidrholci**“ (**Příběh Bedřicha Fučíka**) Praha – Litomyšl, Paseka 2004. 424 stran. 678

Nováková, Luisa: Nad studií Bedřicha Fučíka O knihu pro mládež (Poznámka k historii a teorii naší literatury pro děti) *Literatura určená k likvidaci. Sborník příspěvků z konference pořádané v Brně 26.–27. listopadu 2002* Ed. Luisa Nováková. Brno, Obec spisovatelů 2004, s. 117—121. 679

Sak, Robert: O jednom „ostnatém přátelství“ (Aloys Skoumal a Bedřich Fučík) *Aloys Skoumal (1904–1988) v průsečíku cest české kultury 20. století*. Sestavila Darmar Blümová. České Budějovice, Jihočeská univerzita, Historický ústav 2004, s. 64–74. 680

Putna, Martin C.: „Pozdní“ Bedřich Fučík. Editorství nebo interpretace, literární historie nebo kritika? *Teologie & Společnost* 2 (10), 2004, č. 4, s. 3–8. 681

2005

Svanovská, Hana: Kritik Bedřich Fučík a ruralisté *Z Českého ráje a Podkrkonoší: supplementum 10 (Ruralismus, jeho kořeny a dědictví)* Semily, Státní okresní archiv Semily 2005, s. 180–187. 682

Jürgens, Zuzana: „Drahý Rudo, milý Chrudoši, carissime Rodolfo!“ (Briefwechsel B. Fučík – R. Černý, 1930–1979) *Wiener Slawistischer Almanach*, 2005, Band 55, s. 319–326. 683

Hanuš, Jiří: Trojjediná služba... (Rozhovor s Robertem Sakem o Bedřichu Fučíkovi) *Teologie & Společnost* 3 (11), 2005, č. 3, s. 20–22. 684

2007

Trávníček, Mojmír: **Eseje, portréty, vyznání**. Vsetín, Dalibor Malina 2007. [O Bedřichu Fučíkovi na s. 80–102.] 685

REJSTŘÍK PSEUDONYMŮ A ŠIFER

abc (s Albertem Vyskočilem) 413

A. L. 357, 362

Baf 35, 37, 38, 39, 40, 43, 48, 50

bf 51, 81, 82, 312, 313

BF 311, 436

B. F. 10, 13, 14, 24, 25, 27, 32, 49, 58, 59, 68, 69, 70, 71, 73, 74, 77, 85, 89,
90, 91, 92, 99, 100, 101, 103, 104, 110, 112, 128, 129, 131, 132, 133,
156, 157, 158, 159, 160, 203, 224, 244, 250, 266, 278, 296, 309, 317, 319,
320, 321, 328, 331, 334, 341, 359, 360, 361, 370, 376, 379, 380, 386,
387, 388, 389, 392, 394, 395, 397, 398, 400, 402, 403, 404, 406a, 411, 420,
456, 466, 482

Bfk 16, 34

Bk 257, 295, 303, 304, 336

B. M. (s Mojmiřem Trávníčkem) 462, 465, 471, 472

B. X. 329

Budín Stanislav 347

Dr. B. F. 322

Dr. F. 86, 87, 88, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 105, 106, 107, 108, 109, 113, 114,
115, 116, 117, 118, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 134, 135, 136, 137,
138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152,
153, 154, 155, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 173, 174,
175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 187, 188, 189, 191,
192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 204, 205, 206, 207,
208, 209, 212, 213, 214, 215

dt 101

Dvořák Bedřich 505, 506, 508

F 216, 217, 218, 220, 221, 226, 227, 228, 229, 231, 232, 233, 235, 236, 239,
240, 241, 242, 247, 248, 249, 254, 255, 256, 259, 260, 261, 262, 263, 264,
265, 267, 268, 270, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 279, 280, 281, 282, 283,
284, 285, 286, 287, 325

F. B. 251

F. Hlž. (s Františkem Halasem, Pavlem Levitem, Vilémem Závadou) 307

F. T. (s Mojmiřem Trávníčkem) 481, 483

Horák Václav 414, 504

J. F. 438, 439, 445

Janer M. 348

js 78, 84

K. V. 345

Kalina Jan 353, 355

Král Jan 349

Mirko 1, 2, 3, 4

Mefisto 15

redakce 56

sj 83

Stehlíková Zdenka 502

SOUPIS ČASOPISŮ S PŘÍSPĚVKY B. FUČÍKA

Akord 1, 1928

Akord 4, 1937; 7, 1939/40; 8, 1940/41; 9, 1941/42; 10, 1942/43; 11, 1943/44;
12, 1945/46; 13, 1946

Brázda 9, 1938

České slovo 22, 1930; 30, 1938

Československý knihkupec 12 (42), 1935

Čteme 4, 1942

Eva 1, 1928/29; 2, 1929/30; 3, 1930/31; 4, 1931/32; 5, 1932/33; 6, 1933/34

Filosofická revue 1, 1929

Fujara 1, 1926

Host 7, 1927/28; 8, 1928/29

Host, 1992; 1995

Index 2, 1930; 3, 1931; 5, 1933; 6, 1934

Jitro 20, 1938/39

Knihkupec a nakladatel 3 (48), 1941; 4 (49), 1942

Kritický sborník [2], 1981; [4], 1984; 7, 1987

Lidová demokracie 2, 1946

Lidové noviny 39, 1931; 48, 1940; 49, 1941

Listy 15, 1985; 34, 2004

Listy pro umění a kritiku 1, 1933; 2, 1934; 3, 1935; 4, 1936; 5, 1937

Literární archiv, 2002; 2006

Literární listy 1, 1968

Literární noviny 5, 1930/31; 6, 1932

Literární noviny 15, 1966; 16, 1967

Literární noviny 3, 1992

Literární rozhledy 14, 1929/30

Lumír 65, 1938/39

Mladá fronta 25, 1969

Národní politika 12, 1980; 14, 1982

Naše doba 48, 1940/41

Nové knihy, 1969

Obrys 5, 1985

Obsah, 1987

Odeon 1, 1929/31

Orientace 2, 1967

Pestrý týden 3, 1928

Přítomnost 9, 1932

Pramen 7, 1927/28

Proměny 26, 1989

Revolver Revue, 1992; 1999; 2000

Rozhledy po literatuře a umění 2, 1933

Rozmluvy, 1983; 1985

Rozpravy Aventina 4, 1928/29; 5, 1929/30; 6, 1930/31

Sborník českého studentstva 1, 1917/18; 2, 1918/19
Souvislosti 2, 1991
Svítání 1, 1919
Svobodné noviny 3 (55), 1947
Tak 2, 1938/39
Tvar 1, 1927; 2, 1928; 3, 1929; 4, 1931/32
Tvar 1, 1990
Typografia 42, 1935
Volné směry 26, 1928/29
Vyšehrad 1, 1945/46; 3, 1947/48; 4, 1948
Vývoj 2, 1947
Wiener Slawistischer Almanach, 1979
Země 8, 1926/27
Zprávy spolku českých bibliofilů, 1980

SOUPIS SBORNÍKŮ A KNIH
JINÝCH AUTORŮ S PŘÍSPĚVKY B. FUČÍKA

Adres k sedmdesátinám, Bárinbadad 1978 (1978)
Bartošek Karel: Český vězeň (2001)
Básníci ve stínu šibenice (Antologie z děl českých spisovatelů – politických vězňů stalinské éry) (1976)
Binar Vladimír: Číňanova pěna (1983)
Čep Jan: Dvojí domov (1991)
Čep Jan: Etudy pro paní J. (1986)
Čep Jan: Hranice stínu (1983)
Čep Jan: Modrá a zlatá (1938)
Čep Jan: Polní tráva (1983)
Čep Jan: Rozptýlené paprsky (1981; 1993)
Čep Jan: Samomluvy a rozhovory (1982; 1997)
Čep Jan: Zeměžluč – Letnice – Děravý plášť (1969)
Černý Rudolf: Nokturno (1982)
Česká kniha 1941 (1941)
Deml Jakub: Bílek a Jenewein (1983)
Deml Jakub: Česno (1983)
Deml Jakub: Domů (1982)
Deml Jakub: Chléb a slovo (1983)
Deml Jakub: Ledové květy (1978)
Deml Jakub: Mé svědectví o Otokaru Březinovi (1983)
Deml Jakub: Mohyla (1982)
Deml Jakub: Moji přátelé (1980)
Deml Jakub: Můj očištec (1980)
Deml Jakub: Není dálky (Výboru ze Šlěpějí kniha třetí) (1978)
Deml Jakub: Oltář v poli (Výboru ze Šlěpějí kniha první) (1978)
Deml Jakub: Rodný kraj (1967)
Deml Jakub: Tajemná loď (1983)
Deml Jakub: Tepna (1978)
Deml Jakub: Zapomenuté světlo (1978)
Fallada Hans: Kdo už jednou seděl v base (1968)
František Tichý (1990)
Hauková Jiřina: Básně (2000)
Hauková Jiřina: Letorosty (1970)
Hauková Jiřina: Přísluní (1943)
In memoriam František Borový (1937)
Jan Laichter – Život a dílo (Vzpomínky a úvahy) (1935)
Jaroslav Durych. 2 (K výročí básníkovy úmrtí 7. dubna 1962) (1987)
Jaroslav Durych – Život, ohlasy, soupis díla a literatury o něm (2000)
Jehlovi z lásky (55) (1971)
Josefu Kostohryzovi k sedmdesátým pátým narozeninám (1982)
Kameník Jan: Okna s anděly (1944)

Kniha a národ 1879–1939 (1939)
 Kostohryz Josef: Strmá nenaděj (1994)
 Kratochvíl Antonín: Žaluji II (1975; 1991)
 Kreuder, Ernst: Spiklenci snů (1976)
 Ladislavu Dvořákovi k 1. prosinci 1980 (1980)
 Mann Thomas: Buddenbrookovi (1971)
 Mann Thomas: Vyvolený (1974)
 Mertl Věroslav: Dům mezi větrem a řekou (2001)
 Meyer Conrad Ferdinand: Pokušení Pescarovo (1930)
 Ottův slovník naučný nové doby (Dodatky k velikému Ottovu slovníku naučnému).
 Díl 1. sv. 2 (1931)
 Palivec Josef: Prózy, listy z vězení, pozdravy přátel (1996)
 Písačky pro Dominika Tatarku (Pozdravy českých přátel ke 14. březnu 1983) (1983)
 P. N. VP. (1925)
 Pozdrav k sedmdesátinám Jakuba Demla (1948)
 Prsten s pečeti věrnosti (1978)
 Roth Joseph: Pochod Radeckého (1974)
 Sborník F. X. Šaldovi k 65. narozeninám (1932)
 Sborník k 50. narozeninám Josefa Knapa (1950)
 Sborník k sedmdesátinám Františka Křeliny (1973)
 Sborník k sedmdesátinám Josefa Heyduka, 30. 3. 1974 (1974)
 Sborník k 75. narozeninám B. Reynka (1967)
 Z pěstiček zaťatých (Básníku Janu Skácelovi k 60. narozeninám) (1982)
 Sborník pětadvaceti (1969)
 Sborník Václavu Černému k sedmdesátinám (1975)
 Sborník Zdeňku Kalistovi k padesátinám, 22. 7. 1950 (1950)
 Střípky a střípiny vzpomínek na prof. M. Dvořáka (Sborník k nedožitým
 75. narozeninám) (1976)
 Šalda F. X.: Boje o zítřek (Meditace a rapsódie) (1941)
 Šalda F. X.: Duše a dílo (Podobizny a medailony) (1937)
 Šalda F. X.: Kritické glosy k nové poesii české (1939)
 Šalda F. X.: Medailony (1941)
 Šalda F. X.: Nova et vetera (Poesie) (1938)
 Šalda F. X.: Studie literárně historické a kritické (1937)
 Vančura Vladislav: Řád nové tvorby (1972)
 Vladimíru Vokolkovi k sedmdesátinám (1983)
 Zahradníček Jan: Čtyři léta (1969; 1989)
 Zahradníček Jan: Dům strach (Verše z let 1951–1956) (1988)
 Zahradníček Jan: La Saletta (1947; 1986)
 Zahradníček Jan: La Saletta – Znamení moci (1987)
 Zahradníček Jan: Jeřáby (1984)
 Zahradníček Jan: Korouhve (1984)
 Zahradníček Jan: Překlady (1984)
 Zahradníček Jan: Znamení moci (1969; 1979; 1989, 1990)
 Žízeň osobnosti (1995)

PŘEDMĚTOVÝ REJSTŘÍK

ADORNO Theodor W. 509

ACHMATOVÁ Anna Andrejevna 249

ALAIN-FOURNIER 115

ALDA Jan 27

BABLER Otto František 454

BALZAC Honoré de 153

BARBEY D'AUREVILLY Jules Amédée 74, 231

BARING Maurice 167, 263

BARTUŠKA Josef 43

BASS Eduard 291

BEDNÁŘ Kamil 359, 386, 393

BELLOC Hilaire 211

BENEŠOVÁ Božena 120, 254, 311, 327, 490

BENSON Robert Hugh 228

BÉRAUD Henri 84

BERKA Josef 328

BERNANOS Georges 77, 78, 133, 231, 247

BERNARD Tristan 116

BEZRUC Petr 490

BÍBUS František 397

BIDLO František 488

BINAR Vladimír 470, 489

BÖHNEL Miroslav Bedřich 185

BOR Jan 296

BOROVÝ František 337

BOUZEK Josef 328

BOYLESVE René 89, 94

BRĚZAN Jurij 499, 506

BROD Max 510, 512

BRONNEN Arnolt 175

BRONTĚOVÁ Charlotte 85, 96

BŘEZINA Otokar 57, 111, 130, 171, 186, 302, 315, 479, 480, 488, 490

CALMA Marie 88, 93

CATHEROVÁ Willa Sibert 217, 267, 287, 514

COCTEAU Jean 240

CONRAD Joseph 199

COOPER James Fenimore 503

ČAPEK Jan Blahoslav 50, 55, 250

ČAPEK Josef 41, 61, 341, 490

ČAPEK Karel 41, 61, 105, 110, 189, 292, 330, 348, 490

ČAREK Jan 314, 316

ČECHOV Anton Pavlovič 526

ČEP Jan 30, 62, 224, 245, 257, 326,

345, 427, 428, 462, 465, 471, 472,

480, 486, 489, 490, 515, 516, 529,

535, 542, 543, 544, 548, 549, 550

ČERNÝ Rudolf 466, 480

ČERNÝ Václav 442, 454

DEML Jakub 16, 20, 63, 65, 66,

102, 139, 349, 356, 382, 415, 416,

420, 422, 441, 447, 448, 449, 450,

451, 452, 457, 458, 459, 461, 463,

468, 469, 473, 474, 475, 476, 477,

479, 480, 488, 489, 490, 496, 528,

536, 537, 538, 539, 540, 541, 545,

546, 551, 552, 553, 554, 555

DICKINSONOVÁ Emily 489

DOKULIL Jan 364

DREISER Theodore 124

DUHAMEL Georges 268

DURYCH Jaroslav 51, 64, 117, 152,

161, 162, 187, 197, 284, 285, 310,

316, 494, 343, 371, 490, 496

DVOŘÁK Ladislav 460

DVOŘÁK Miloš 69, 266, 315, 444, 488, 499

ERENBURG Ilja Grigorjevič 137

FALLADA Hans 424, 511

FELIX Adolf 387

FISCHER Otokar 250

FLORIAN Josef 383, 384, 480

FUČÍK Julius 354

GALSWORTHY John 109, 180, 206, 210, 242

GARD Roger Martin du 165

GIDE André 188

GIONO Jean 231

GLAZAROVÁ Jarmila 376

GLIVICKÝ Josef 484

GOBINEAU Arthur de 177

GOETHE Johann Wolfgang 149

GÓMEZ DE LA SERNA Ramón 216

GONČAROV Ivan Alexandrovič 504

GORKIJ Maxim 145, 190
 GÖTZ František 23, 289, 290, 309
 GRAF Oskar Maria 507
 GREEN Julien 279
 GREENE Graham 412
 GROGGEROVÁ Paula 381

HALAS František 218, 225, 243, 266, 301, 340, 364, 408, 441, 463, 480, 490
 HALLER Miroslav 380
 HANUŠ Miroslav 385, 391
 HAUKOVÁ Jiřina 390, 434, 489, 532
 HAVLÍČEK Jaroslav 352
 HEIDENSTAM Verner von 143, 160
 HEYDUK Josef 251, 253
 HEYDUKOVÁ Růžena 400
 HIRŠAL Josef 489
 HOLAN Vladimír 406, 408, 441, 463, 480, 489, 495
 HOLAS Josef 325
 HORA Josef 364, 405, 408
 HORKÝ Karel 316
 HORST Bernard 194
 HOŘEJŠÍ Jindřich 377
 HOSTOVSKÝ Egon 192, 283, 406a, 489, 490
 HRUBÍN František 298, 324, 374, 399, 408, 490, 496, 566, 568, 571
 HUDSON William Henry 204, 221, 232
 HUMBERGER Jaroslav 310

ISTRATI Panait 48

JABLONSKÝ Boleslav 573
 JEHLÍČKA Ladislav 436
 JOUHANDEAU Marcel 231
 JOUVE Pierre Jean 73
 JUNGSMANN Josef 440
 JURČINOVÁ Eva 90, 107

KADLEC Svatopluk 570
 KAFKA Franz 200
 KALISTA Zdeněk 417
 KAMENÍK Jan 395, 488, 489
 KAYE-SMITHOVÁ Sheila 201
 KENNEDYOVÁ Margaret 122, 156, 239
 KLÁŠTERSKÝ Antonín 334
 KLIČKA Benjamin 19, 205
 KLIKA Břetislav Maria 258

KLOSTERMANN Karel 525
KNAP Josef 366, 418
KOLÁŘ Jiří 441, 463, 480
KONRÁD Edmond 36
KONRÁD Karel 103, 352
KOPTA Josef 195, 490
KOSTOHRÝZ Josef 463, 489, 547
KOŽÍK František 363
KRÁLÍK Oldřich 489
KRAMERIUS Václav Matěj 500
KRATOCHVÍL Miloš 385
KREJČÍ František Václav 121
KREUDER Ernst 445
KRÍGL O. viz KUČERA Otakar 336
KŘELINA František 375, 391, 396, 437, 454
KŘÍČKA Petr 293, 490
KUBÍN Josef Štefan 388
KUBKA František 402
KUČERA Eduard 58, 70
KUČERA Otakar 336
KVAP 14
KVAPIL Josef Šöfflerle 404
KYTLICOVÁ Pavla 44, 68, 76, 147, 233, 262
LACRETELLE Jacques de 148
LAGERLÖFOVÁ Selma 92, 95
LAICHTER František 488
LAICHTER Jan 318
LANCOVÁ Juliana 126
LANGER František 309
LARBAUD Valery 118
LAUTRÉAMONT comte de 209
LEWIS Sinclair 144
LINDAU Paul 61
LINNANKOSKI Johannes 282
LOOSOVÁ Anita 39
LUDWIG Emil 229

MACAULAYOVÁ Rose 142, 166
MACDONALD Philip 202
MAHEN Jiří 72, 150
MÁCHA Karel Hynek 479, 489
MACHÁČEK Jaroslav 392, 577
MACHÁČEK Simeon Karel 37
MACHEN Arthur 38
MAJEROVÁ Marie 86, 138, 490

MALÁ I. R. 394
 MANN Thomas 223, 242, 269, 277, 278, 435, 439, 488
 MARRYAT Frederick 414
 MAŘÁNEK Jiří 104, 196
 MASARYK Tomáš Garrigue 113
 MASEFIELD John 207
 MAŠEK Jiří 373
 MAUGHAM William Somerset 163
 MAURIAC François 178
 MAUROIS André 52, 128, 129, 146, 151, 242, 246, 265, 281
 MELNIKOVÁ-PAPOUŠKOVÁ Naděžda 97
 MENŠÍK Benjamin 306
 MERTL Věroslav 433, 489
 MEYER Conrad Ferdinand 172, 501
 MICHAELISOVÁ Karin 173
 MIKEŠ Vladimír 489
 MIKOTA Václav 322
 MILLINOVÁ Sarah Gertrude 274
 MORAND Paul 254
 MORAVEC Míla 40
 MOZART Wolfgang Amadeus 241
 MUKAŘOVSKÝ Jan 381
 MUNRO Hector Hugh viz Saki
 MUSSET Alfred de 208

 NAUMANN Pavel 398
 NEČAS Jaroslav 328
 NECHVÁTAL František 324
 NEJEDLÝ Zdeněk 347
 NĚMCOVÁ Božena 134, 490
 NĚMEC František 256
 NERUDA Jan 479
 NEUTSCH Erik 499
 NEZVAL Vítězslav 140, 226, 364, 441, 463, 479, 480, 488, 489, 490
 NOHEJL Miloslav 26, 154, 159
 NOVÁK Arne 56
 NOVÁK Bohumil 295, 385
 NOVÁKOVÁ Teréza 87
 NOVÝ Jan 422, 426
 NOVÝ Karel 286

 O'FLAHERTY Liam 60
 OLBRACHT Ivan 236, 242, 490
 OŠMERA Josef 91

PALIVEC Josef 453, 494
PAVLOUSKOVÁ Zdena 494
PEROUTKA Ferdinand 110, 315
PICKOVÁ-SAUDKOVÁ Gisa 182
PILÁŘ Jan 572
PÍŠA Antonín Matěj 29, 60
PLICHTA Alois 489
POLÁK Karel 331, 332
PRAŽÁK Albert 357, 362, 378
PROCHÁZKA Antonín 372
PROKŮPEK Václav 372
PREISSOVÁ Gabriela 10
PRÉVOST D'EXILES Antoine-François 235
PUJMANOVÁ Marie 273, 329

RACKWITZ Erich 508
RAFFEL Vladimír 32, 54
RACHILDE 125
RAMOSOVÁ Germaine 215
RAMUZ Charles-Ferdinand 255
REBREANU Liviu 168
REMARQUE Erich Maria 155
RENČ Václav 295, 324
REY Étienne 174
REYNEK Bohuslav 421
RILKE Rainer Maria 34, 231
ROTH Joseph 438
ROZNER Vojtěch 33
RUTTE Miroslav 47, 60, 317

ŘEZÁČ Václav 366, 391

SAINT-EXUPÉRY Antoine de 304
SAJÍC Jan 309
SAKI 505
SAMAT Jean-Toussaint 21
SEDLÁK Jan Vojtěch 101
SEDLONĚ Michal 576
SEIFERT Jaroslav 364, 490, 496
SEZIMA Karel 353
SHAW George Bernard 193, 242
SCHLAMM Willi 355
SINCLAIR Upton 98
SKÁCEL Jan 467
SKOUMAL Aloys 291

SLAVÍK Ivan 488
 STEVENSON Robert Louis 513, 527
 STIFTER Adalbert 81
 STRACHEY Lytton 212, 260
 STRAKOŠ Jan 493
 STRITZKO Otto 446, 534
 STRNAD Karel viz Fučík Julius
 STUCKEN Eduard 259
 SUCHÁNEK Jiří 361
 SUCHÝ Josef 489
 SVATOŠ Bedřich 385
 SVENSSON Jón 181
 SVOBODA F. X. 524
 SWINNERTON Frank 106
 SYNGE John Millington 179

ŠAFRÁNEK Ota 389
 ŠALDA F. X. 67, 250, 271, 309,
 316, 331, 333, 338, 339, 342,
 344, 351, 353, 369, 370, 413,
 423, 441, 463, 479, 480, 489,
 490, 492, 495
 ŠILIN Georgij Ivanovič 320
 ŠÍP Ladislav 575
 ŠKLOVSKIJ Viktor 490
 ŠLEJHAR Josef 123
 ŠMAHELOVÁ Helena 366
 ŠNOBR Jan 25, 49
 ŠRÁMEK Fráňa 127, 490

TATARKA Dominik 478
 TEIGE Karel 75, 79, 80, 312
 TICHÝ František 401, 455, 463, 480
 TILSCHOVÁ Anna Marie 108
 TOMAN Josef 24
 TRÄGER Josef 296
 TRÁVNÍČEK Mojmír 498
 TRNKA Tomáš 126
 TROJAN Bohuslav 489
 TSCHUPPIK Karl 264
 TURGENĚV Ivan Sergejevič 254
 TYNJANOV Jurij Nikolajevič 198

UNAMUNO Miguel de 59
 UNDSETOVÁ Sigrid 141, 157, 270, 275

UTITZ Arnold 501a

VÁCLAVEK Bedřich 53, 319

VACHEK Emil 18, 213

VALJA Jiří 335, 403

VÁMOŠ Gejza 310

VANČURA Vladislav 46, 71, 164,
222, 227, 242, 248, 336, 419, 441,
463, 480, 490

VAŠICA Josef 381

VAVŘÍK Zdeněk 131

VENUS Georgij 83

VERLAINE Paul 231

VESELÝ Adolf 158

VLADISLAV Jan 454

VLADYKA Ladislav 35, 176

VODÁK Jindřich 379

VODIČKA Stanislav 489

VOKOLEK Vladimír 360, 364, 368, 479, 489

VOLTAIRE 242

VYSKOČIL Albert 42, 321, 499

WALPOLE Hugh 114, 184

WASSERMANN Jakob 170, 254, 272

WEISS Ernest 82

WEISS Jan 135

WELLS Herbert George 242

WILDER Thornton 220

WINDER Ludwig 169

WOLKER Jiří 130, 307, 312, 490

YAMAMOTO Yúzó 502

YBARRA Thomas Russell 276

YEATS William Butler 231

ZÁBRANA Jan 454

ZAHRADNÍČEK Jan 230, 261, 298,
305, 368, 408, 409, 412, 413, 429,
430, 431, 432, 454, 456, 479, 480,
481, 482, 483, 490, 497, 499, 556,
557, 558, 559, 560, 561, 562

ZAORÁLEK Jaroslav 412

ZATLOUKAL Jaroslav 132

ZÁVADA Vilém 45, 294, 364, 368, 480, 490

ZEDNÍČEK Stanislav 489

ZEGADŁOWICZ Emil 99, 112, 136

ZEYER Julius 234, 479

ZWEIG Arnold 191, 280

ŽIŽKA Otokar 574

ŽIŽKOVÁ Růžena 574

REJSTŘÍK AUTORŮ RECENZÍ A OHLASŮ K TEXTŮM B. FUČÍKA

Augustin L. H. 667

B. 644

Babler Otto František 651

Bartošek Karel 490

Bartušek Antonín 651

Beran Jiří L. 644

Berounský Stanislav 644

Binar Vladimír 496, 497, 665, 672, 675

Božka 644

Brabec Jiří 603

Brodská Zdenka 582

Čapek Jan Blahoslav 50/1, 639

Čapek Karel 61/2

Čep Václav 651

Čermák Lubomír 586

Černý Rudolf 644, 651

Černý Václav 644, 651

Červenka Jan 587

Dambrovský Ondřej 644

Daněk Václav 651

Deml Jakub 644

Dětáková Zuzana viz Jürgens Zuzana

Dokoupil Blahoslav 608

Dokulil Jan 644

Drtina Prokop 651

Durych Jaroslav 100/1, 102/1, 644

Dvořák Ladislav 644, 651

Dvořák Miloš 644, 651

er 676

Fejl Vojtěch 661

Fikar Ladislav 651

Fraenkl Pavel 641, 642

Franz Jan 253/2

Frynta Emanuel 644

Fučík Julius 289/2, 350/1, 354/1

Glabazňová Marie 651

Götz František 289/1

Grossman Jan 651

Hájek Karel 651

Halas František X. 651

Haman Aleš 621

Hansen-Löwe Christa 653

Hanuš Jiří 684

Hanuš Milan 583

Harák Ivo 613, 626

Hauková Jiřina 651

Havel Václav 651, 654

Hek Jiří 611

Hertl Jan 644

Heřman Zdeněk 589, 592, 601, 617

Heyduk Josef 651

Hiršal Josef 651

Holan Vladimír 651

Holý Jiří 599, 664

Hora Petr 630

Hrubín František 644, 651

Hrubý Jan 596

Chalupecký Jindřich 651

Chudomelová Helena 644

Iwashita Daniela 616

J. Mk. 612

Jadrný Karel 655

Jehlička Ladislav 644, 651

Jiránek František 644

Jonáková Anna 497, 500

jš 595

Jürgens Zuzana 496, 683

Justl Vladimír 651

K. J.-P. 578

Kadlec Svatopluk 651

Kafka Vladimír 651

Kajpr Adolf 644

Kalista Zdeněk 644, 651

Kameník Jan 651

Kantůrková Eva 598, 654

Karčík Vladimír 597

Klevisová Nad'a 625

Knap Josef 651
Kolář Jiří 651
Komárek Karel 615, 628
Konrád Karel 651
Kopta Petr 651
Kořená Markéta 619, 627
Kostohryz Josef 651
Kostřicová Blanka 633, 635
Kovtun Jiří 580
Králík Oldřich 651
Kratochvíl Antonín 441, 648, 652, 657
Křelina František 644, 651
Kuncíř Ladislav 644, 651

Laichter František 651
Lazecký František 644, 651
lec 605
Lhoták Kamil 651
Lířka B. 671
Lopatka Jan 660

Machač Jaroslav 585
Mareš Jan 651
Matys Rudolf 651
Med Jaroslav 651
Mertl Věroslav 651
Mikeš Vladimír 651
Müller Jiří 651
Myslivec Josef 644, 651

Nor A. C. 644, 649
Novák Arne 636
Novák Bohumil 644
Novák Ladislav 651
Nováková Luisa 679
Novotný Vladimír 606, 663
Nyklová Milena 609

Opasek Anastáz 579

Palivec Josef 651
Pecka Dominik 644, 651
Pecka Karel 654, 659
Peroutka Ferdinand 60/1
Peřich Leopold 643, 644

Petříček Miroslav 607
Píša Vladimír 610
Pokorný Marek 600
Polák Jaroslav 644
Polák Karel 331/1
Pražák Albert 357/1
Provazníková Věra 651
Punčochář Martin 632
Putna Martin C. 622, 681

Q. 638

Raffel Vladimír 54/1
Rambousek Jiří 494
Rameš 644
Randák Tomáš 593
rd 662
Rejl František 651
Renč Václav 644, 651
Rulf Jiří 604

Řehoř Pavel 581

Sak Robert 678, 680, 684
Sedláková Lenka 590
Sedláček Vojtěch 651
Seifert Jaroslav 644, 651
Skácel 644
Skácel Miloslav 644
Skoumal Aloys 80/2, 253/1
Slavík Ivan 644, 651
Slomek Jaromír 594
Soldán Ladislav 493, 629, 673
Stritzko Otto 651
Strakoš Jan 54/2
Strnad Karel viz Fučík Julius
Studnička Pavel 631
Suchý Josef 651
Suk Jan 669
Svanovská Hana 682

Š. Václav 644
Šafaříková Dagmar 614
Šalda F. X. 57/1
Špaček Jan 651

Špirit Michael 677

Šrámek Petr 620

Štech Václav Vojtěch 640

Švyhnos Petr 584

Teige Karel 80/1

Tichý Antonín 651

Toman Jan viz Holý Jiří

Topol Josef 651, 654

Träger Josef 651

Trnka Jiří 651

Troup Miloslav 651

Trávníček Mojmír 479, 591, 602, 634, 665, 674, 685

úr 588

Urbánek Zdeněk 618, 651

V. 637

Vacková Růžena 651

Válová Jitka 651

Veselý Antonín 186/1

Vilguš Jindřich 651

Vladislav Jan 651

Vojvodík Josef 624

Vokolek Vladimír 644, 651

Vokolek Vlastimil 651

Vořech Čeněk 651

Vořechová Marie 651

Voříšek Rudolf 644

Všetička František 668

Wiendl Jan 623

Zábrana Jan 651

Zahradníček Jan 644

Zahradníčkovi 651

Závada Vilém 651

Zedníček Stanislav 644, 651

Zeida Radovan 670

Zítka Hanek 644

Zlín Karel 651

Zvěřina František 644